

HERBARZ POLSKI

i

IMIONOSPIS

zasłużonych w Polsce ludzi

wszystkich stanów i czasów;

UŁOŻONY PORZĄDKIEM ALFABETYCZNYM NA PODSTAWIE HERBARZA NIESIECKIEGO
I MANUSKRYPTÓW.

Tom III.

Aleksander Czelowski

Kości spruchniałe powstańcie z mogiły,
Przywdziejcie ducha i ciało i siły.

Woroniec.

L W Ó W.

Drukiem Kornela Piffera. 1862.

W paginacji tego tomu Herbarza została pomyłka drukarska, że pomiędzy arkuszami 15. a 16. strony 121 do 127 opuszczone zostały. Uprzedza się przeto o tem czytelnika że pomimo opuszczenia tych liczb paginacyjnych w treści Herbarzu nic nie brakuje.

HERBARZ POLSKI,

i

Imionospis w powszechności zasłużonych w Polsce ludzi wszystkich stanów i czasów, ułożony porządkiem alfabetycznym na podstawie herbarza Niesieckiego i manuskryptu, zebranego z różnych autorów.

Raba, herbu Kos (t. j. trzy pasy wszerz tarczy położone, a na helmie Slepowron z pierścieniem), niegdy w ziemi Pruskiej, gdzie Maciej był kasztelanem Elbląskim za panowania króla Aleksandra.

Rabaszowski Stanisław, pisarz grodzki Trembowelski, podpisał elekcyę Jana III.

Rabiej Gnojnicki, z Trockiego podpisał elekcyę Władysława IV.

Rabrocki, dziedziczył niegdy w województwie Krakowskim.

Rabsztyński, herbu Klamry.

Rabsztyński, herbu Topor z dzielnicy Tęczyńskich.

Rabiński, herbu Łódzia.

Rablewski, herbu Rawicz.

Racadowski, herbu Trupiągłowa.

Rachański, herbu Jastrzębiec.

Rachański, herbu Junosza dziedziczył w Bełzkiem województwie.

Racibor, herbu Jastrzębiec. Jakób, kasztelan Sandomierski podczas pierwszego napadu Tatarów na Polskę r. 1241, dając mężny odpór wrogowi, poległ w pamiętnej bitwie pod Chmielnikiem.

Raciborowski, herbu Jelita pierwotnie w księztwie Oświęcimskim.

Raciborowski, herbu Prus I.

Raciborski, herbu Rawicz. Jan, dziekan Warszawski, kanonik Pułtusi, w r.

1631 dobra dziedziczne Dawidy darował OO. Misyonarzom na rzecz seminarzystów kleryków.

Racieski, niegdy w Inowrocławskim.

Racki Jan, kanonik krakowski i censor dyecezalny ksiąg do druku idących, sprawował ten urząd z rzadką w onych czasach umiejętnością. Biegły w językach greckim i łacińskim, wydał kilkanaście prac poetycznych. Przed śmiercią zaczął układać galerię obrazów sławnych akademików, na co znaczne koszta wyłożył; † 1682. M.

Racławski, dziedziczył dawniej w Sandomierskim.

Raczeński, herbu Lubicz.

Raczko Masalski, herbu Ostoja na Litwie, gdzie jeden z przodków domu tego w bitwie pod Kleckiem r. 1500. Tatarów przeprawę przez rzekę broniących, strzelaniem z długiej rusznicy skutecznie odstraszał, do opuszczenia stanowiska przymusił.

Rackowski, herbu Poraj, jednej dzielnicy z Garnyszami. Walentyn, sekretarz królów Zygmunta III. i Władysława IV. doświadczony z czynów rycerskich we wszystkich expedycyach wojennych swoich czasów; † 1639. Augustyn, brat jego wstąpił się mężem w bitwie pod Chocimem. Jerzy, rotmistrz pancerny, konstytucją sejmową r. 1662. otrzymał za krwawe zasługi wieś Pieskary w dożywotne posiadanie. — Wojciech, miecznik

Łukowski, w młodym wieku będąc setnikiem w pułku kozackim Chłopińskiego, w wojnie Tureckiej r. 1671. od Michała Wiśniowieckiego wysłany na Ukrainę, dzielnym postępowaniem skutecznie działał na powstrzymanie buntu wszczętego przez Dorożenkę. M.

Raczkowski, herbu Prus I. Jan, rotmistrz pieszy, przy zdobywaniu Uły r. 1568, pierwszy z swymi ludźmi dotarł na mury tego miasta.

Rączkowski, towarzysz chorągwi pancernej, w bitwie pod Wiedniem r. 1683. rącością swoją pojmał konia uchodzącego Wezyra, którego potem oddał w darze królowi Sobieskiemu. M.

Raczowski, nobilitowany r. 1775. M.*

Raczulski, w Rawskim województ.

Raczyński, herbu Jastrzębiec.

Raczyński, herbu Nałęcz. Zygmunt, starosta Jasieniecki fundował klasztor OO. Bernardynów w Łobżynie. — Ignacy, arcybiskup Gnieźnieński, własnym kosztem ukończył budowę kościoła katedralnego i pałac biskupi w Poznaniu. Za zezwoleniem Stolicy apostolskiej złożywszy arcybiskupstwo r. 1820, przeniósł się do Rzymu, a po roku bawienia tamże do Galicji, gdzie zakończył życie r. 1823., przeżywszy lat 82. Edward, zasłużony w narodzie jak mało kto przed nim, albowiem z hojnością szafował dostatków swoich na poratowanie ubogich, na wspieranie nauk i uczonych, i na ocalenie pamiątek przeszłości, które jak najstaranniej wyszukiwał. Literaturze przysłużył się wydaniem Pamiętników Paska i Otfinowskiego, Podróży Sobieskiego, Listów Jana III. i Gabinetu medalów polskich; oprócz tego wystawił w Poznaniu gmach wspaniały, a umieściwszy w nim księgozbiór z przeszło 17000 tomów złożony, darował go wraz z gmachem na wieczne szasy miastu na publiczny użytek, zabezpieczwszy dlań znaczne fundusze. Wyznaczył także fundusz 20.000 talarów na założenie szkoły realnej z warunkiem, aby językiem

wykładowym był język polski. Życie pracowite zakończył w Zaniemyślu r. 1845. M.

Raczyński, herbu Słepowron.

Radamski, herbu Pogonia IV.

Radanowicz, nobilit. r. 1658. M*

Radawiecki, herbu Bończa. Bonawentura, zakonnik ś. Franciszka, podczas zarazy morowej w Rzeszowie poświęcając się usłudze zapowietrzonych, przestał żyć r. 1647.

Radecki, herbu Doliwa, w województwie Bełzkim.

Radecki, herbu Drya, w Kaliskiem, z kąd jeden wysłany w legacji do Iwoni hospodara Wołoskiego, przeciwko prawom narodów został uwięziony i do Konstantynopola odesłany; dopiero za wdaniem się Tarnowskiego posła do Porty, otrzymał wolność swoją.

Radecki, herbu Godziemba, jednej dzielnicy z Lubrańskimi. Jan, dzielny wojownik w walkach z Tatarami, których na różnych miejscach szczęśliwie znosił i zdobywca odbierał. Syn tegoż Jan, żołnierz do zgrzybiałego wieku, schodząc z tego świata bezdzietny, dobra swoje zapisał kolegium Kamienieckiemu. Mikołaj, chorąży Horodelski, pułkownik królewski miał udział we wszystkich ekspedycjach Jana Sobieskiego, z których odniósł też ciężką ranę i w plecy; pod Wiedniem uderzywszy z ussaryą na Jańczarów, zabrał ich działa, które w mgnieniu oka obróciwszy na wroga, raził go potężnie. Antoni, syn jego chorąży Horodelski zaprawiony w walkach z Turkami, w bitwie pod Podhajcami dał dowody wielkiego męstwa. OO. Trynitarzom w Tomaszowie zapisał 30.000 złp. Umarł kasztelanem Lubaczowskim r. 1736.

Radecki, herbu Rudnica z tą odmianą, że strzałę przez podkowę kładą nie żelazcem do góry, lecz na dół.

Radeńko Jakób, paroch w Ostrowsku na Ukrainie, protestował z innymi w gro-

dzie Kijowskim przeciw gwałtom Gonty i jego kozactwu r. 1768. M.

Radgowski, w ziemi Łomżyńskiej.

Radke, nobilitowany r. 1790. M.*

Radkiewicz, niegdy w wojew: Mińskiem. — Arseniusz, prowincyał zakonu XX. Bazylianów, był profesor pisma ś. i wschodnich języków przy akademii Lwowskiej przez lat 34, mąż świątły, kapłan przykładny i czuły przyjaciel poruczonej mu młodzieży, staraniem swoim odnowił klasztor ś. Onufrego. Zwłoki jego złożono w grobie marmurowym w ogrodzie tego klasztoru r. 1821. M.

Radlicki, herbu Korab. Jan, biskup Krakowski nabywszy biegłości w sztuce lekarskiej we Francji, gdy podzwignął stargane chorobami zdrowie Ludwika króla węgierskiego i polskiego, zobowiązał sobie monarchę tego tak dalece, że go wyniósł na kanonję Krakowską, do której przydał i pieczęć wielką koronną. Obrany następnie biskupem, uposażył biskupstwo dobrami kupnem nabyte; ustanowił także wikaryuszów, na których utrzymanie pewne fundusze zabezpieczył; † 1392

Radlicz, herbu Zajęc. M.*

Radliński, herbu Gryf. Adam, rotmistrz chorągwi pancernerj r. 1658. Wawrzyniec i Jan, podpisali elekcyę Jana Sobieskiego. — Jakób, proboszcz Miechowski mąż uczony i pracowity, wydał kilkanaście dzieł ascetycznych. J.

Radliński, herbu Tarnawa. Go-tard, starosta Kokenbauzki odniósł głośne zwycięstwo nad Krzyżakami r. 1462.

Radłowski, ma własny herb Trzyradła. — Józef, wydał w Krakowie r. 1695 panegeryk p. t. Pegasus. J.

Radochowski, dziedziczył na Wołyniu.

Radogoscki, herbu Jelita.

Radogowski, herbu Ostoja.

Radojewski, herbu Ogończyk, jednej dzielnicy z Zakrzewskimi.

Radoliński, herbu Leszczye. Maciej z Radolina, był pierwszym wojewodą Inowrocławskim r. 1400. Piotr Wisz z Radolina biskup krakowski, jako osobliwszy dobroczyńca ubogich i klasztorów, rad zajmował się budową świątyni Pańskich. Będąc na zborach w Siennie i Pizie, utrzymał przez wszystkie czasy chwałę imienia polskiego. Jego to królowa Jadwiga umierając, ostatniej woli swojej co do fundacyi akademii krakowskiej exekutorem obrata. Po dwudziestoletniem pasterstwie przeniesiony na biskupstwo Poznańskie, po dwóch latach przeniósł się do wieczności r. 1414. Barbara, synowica jego była za owym sławnym wieku swego Zawiszą Czarnym na wojnie Tureckiej zabitym, po którym wzięwszy raz żałobę, nigdy ją już nie złożyła. — Stefan, dworzanin króla Augusta II, poległ w wojnie Szwedzkiej. Andrzej, podkomorzy Wschowski, nie chciawszy podpisać elekcyę Stanisława Poniatowskiego na tron Polski, która mu się przymuszona wydawała, wyniósł się z kraju i osiadł w Prusiech, gdzie też r. 1779 życie zakończył. M.

Radomicki, herbu Kotwicz, dóm starożytny, z którego Hieronim, wojewoda Inowrocławski słynął z łaskawości dla ubogich, dla których utrzymania (30tu w Koninie, a 15tu w Zerkowie) wyznaczył nadto osobne legata. Był oraz tak wielkiej siły, że wiatraki rozpe-dzone wiatrem porwawszy za szkrzydło, w obrocie utrzymał, i podkowy żelazne z łatwością łamał. Dotknięty różnemi przygodami, zakończył życie r. 1652. Stefan, zasłużył się walecznością w boju z Turkami w wyprawie Wiedeńskiej.

Radomiński, herbu Prus II.

Radomski, herbu Brodziec.

Radomski, herbu Prus III z tą odmianą, że na wierzchu podkowy barkiem do góry położonej, kładą półtora krzyża.

Radomski, herbu Pobóg.

Radomyski, pisze się z Radomyśla. — Jan, był spowiednikiem Maryi Leszczyńskiej

królowej francuzkiej. Paweł, poległ w bitwie z Kozakami na Ukrainie r. 1638. M.

R a d o n i s k i,

Opis herbu.

Tarcza przedzielona na ukos dwiema liniami, po których obu stronach (u dołu i na wierzchu) jest po jednej róży. Początku tego herbu niepodają nasi pisarze. Mateusz Radoniski piastował nie-

gdy starostwo Filipowskie.

Radoński, herbu Jasieńczyk.

Radoński, herbu Łada.

Radoński, herbu Radwan.

Radoński, herbu Łabędź. M*.

Radostowski, herbu Łabędź.

Radoszewski, herbu Niezgoda.

Radoszewski, herbu Oksza, dóm pochodzący z Czech, którego przodek niejaki Gesko znalazł jeszcze u Bolesława Krzywoustego miłe przyjęcie i opatrzenie w dobra. Mikołaj z Siemikowiec, za panowania króla Ludwika prowadząc na Węgrzech żołąd wojenny, we dwudziestu bitwach odniósł zwycięstwo nad Turkami; † 1574. Bogusław, najprzód biskup Kijowski a potem Łucki, przestrzegając surowo karność duchowieństwa, wielce się zajmował krzewieniem obyczajów i bogobożności, z którego to względu dla żydów był nieco za przyostry, których uważał za sprawców wszystkiego złego. Pomiedzy innymi dla collegium Faustkowskiego przyczynił fundacyi przez zakupienie i darowanie wsi Konotop. Zycie pobożne zakończył r. 1638. — Radoszewska Gabryela z domu Zajączków, przez całe życie poświęcała się dla dobra familii i poddanych swoich. Przy zgonie swoim r. 1858 postanowiła ostatnią wolą swoją, by ją pochowano jak najsrkrom-

niej jak inne parafianki, natomiast przyznaczyła znaczne sumy dla rozdania pomiędzy ubogich poddanych, których zawsze jak własne dzieci około siebie gromadziła. M.

R a d o s z y ń s k i,

Opis herbu.

W tarczy jest ni-
by brama, na której
wierzchu znajduje się
krzyż; u spodu tejże
z jednej strony sta-
nowi przedziałka po-
dobnie taką figurę
krzyża, z drugiej zaś
tylko zagięcie; na heł-
mie w koronie są trzy
pióra trusie. Dóm Ra-

doszyńskich kwitnął niegdyś na Wołyniu, z kąd przeniósł się do Litwy. Jakób, służąc pod chorągwią ussarką hetmana Litewskiego, poległ w bitwie pod Wierzchowicami r. 1655.

Radowicki, herbu Bończa. M*.

Radowicki, herbu Grzymała.

Radowski, herbu Jasieńczyk. M*.

Radulecki Michał, paroch Pola-
niecki na Ukrainie, podpisał manifest zanie-
siony r. 1768 do grodu Kijowskiego przeciw
uciskom Hajdamaków. M.

Raduński, herbu Abdank.

R a d w a n,

Opis herbu.

W tarczy jest
chorągiew kościelna
koloru żółtego, na
wierzchu jej krzyż,
a na hełmie trzy pió-
ra strusie. Początek
tego herbu opisuje
Paprocki: W wojnie
z Rusią rotmistrz Ra-
dwan wysłany od kró-
la Bolesława Śmia-
łego z małą garstką ludzi na podjazd, przy-
padkiem trafił na obóz nieprzyjacielski w tak

niekorzystnem miejscu, że dla szczupłości sił swoich, potykać się było niepodobnem. Postanowił wszelako próbować szczęścia boju, i raczej dać życie, niżeli z placu ustąpić; z wielkim tedy sercem uderzono na Ruś, która widząc tak małą garstkę śmiałków, potężnie się oparła, i po ciężkiej walce po odebraniu chorągwi, rozpedziła. Rotmistrz Radwan chcąc swoich znowu do poparcia potyczki przywieść, skoczył do pobliskiego kościoła, gdzie pochwywszy chorągiew kościelną, za wzniesieniem jej do góry zgromadził rozpierchłych około siebie, i powtórnie uderzył na nieprzyjaciela. Ten rozumiejąc, że to jakiś nowy zastęp naciera, począł się mięszać i ustępować, jakoż ów Radwan placu dotrzymał. Za ten czyn nadał mu monarcha polski ową chorągiew, krom innych danin jako znak szlachecki. Z pomiędzy wielu wysokie godności senatorskie piastujących, wspomina Długosz jednego Radwana, który w boju z Jadzwingami siedmiu wodzów tej wojowniczej dzicy naraz pojmał. — Andrzej, sekretarz Zygmunta III., fundował klasztor z szpitalem OO. Bernadyków w Stonimie, zabezpieczywszy mu nadto fundusze dostateczne. M. — Herbem Radwan pieczętują się: Babski, Bieniewski, Brandysz, Branecki, Buchwicz, Charmański, Chlewiński, Chluski, Cikowski, Coluszański, Czapła, Dąbrowski, Dębski, Dobrosielski, Dostojewski z tą odmianą, że nad chorągwią zamiast krzyża ma być pierścień, a na hełmie ręka zbrojna z mieczem; Fiedziuszko, Frystacki, Gliniński, Głuchowski, Gorski, Hluszanin, Jakacki, Janowicz, Jarzębiński, Jaskłowski, Jeziorkowski, Judycki z odmianą, że chorągiew tylko o dwóch połach i bez krzyża, miasto którego kładą strzałę żelazcem do góry wyrzuchowaną, a na hełmie Słepowron stojący na strzale; Karski, Kissowski, Kohalowski z tą odmianą, że zamiast krzyża kładą grot z proporcem; Kononowicz, Kowalewski, Krotki, Krukowski z tą odmianą, że zamiast krzyża używa Słepowrona; Krzyczewski z tą odmianą, co ludycki; Lachowicz, Leszczyński, Lubawski, Łodziński, Łukawski, Magnuszewski, Miemczew-

ski, Mioduski, Nabut, Nadarzyński, Nicki, Okęcki, Okuszko, Oleśnicki, Oleszczyński, Osiński, Oświecim, Oziębowski, Pakoszewski, Paszkiewicz z odmianą, że miasto krzyża jest pół strzały tylko od żelazca; Pawęcki, Pełka, Peperzyński, Pietruszewski, Piwko, Pokoszewski, Prakowski, Prokowski, Proniewicz-Załamaj, Przygodzki, Przypkowski, Radwan, Radwański, Rakowski, Rpiński, Rusiecki, Rybieński, Siemionowicz z tą odmianą, że miasto średniej poły chorągwi, kładą gwiazdy o 5ciu granach; Skarzewski, Sławkowski, Służewski, Sołokaj z tą odmianą, co Paszkiewicz; Stecki, Suchorzewski, Swiszewski, Szarawski, Szczyt, Tumalewski, Uchański, Wiadrowski, Wierzbicki, Wilam, Wołodkiewicz, Wołodkowicz, Wojkunowski, Wytam, Zembocki, Zembrzydowski.

Radwan Jan, Litwin, wydał życiorys Mikołaja Radziwiłła z przydaniem epigramatu Jana Kozaka i Jana Rudzkiego r. 1692. I.

Radwankowski Stanisław, miasto biskupa Warmińskiego poddał Ornetę zakonowi Krzyżackiemu r. 1520.

Radwański, herbu Radwan, dziedzielił niegdy w Krakowskim; później piastował na Wołyniu urząd ziemskie. — Andrzej, znakomity malarz Krakowski w połowie XVIII. wieku, zasłużył się z prac około ozdobienia kościołów w Krakowie. Feliks, akademik Krakowski i profesor, wpływał przeważnie na wystawienie obserwatorium Krakowskiego. M.

Radyłowski Jakób i Antoni, władcy Przemyscy w XVI stuleciu; pierwszy pamiętny z gorliwości za unją świętą na koncylium Trydenckim; drugi uzyskał u Zygmunta Augusta znaczne przywileja dla kościoła ruskiego.

Radzanowski, herbu Abdank.

Radzanowski, herbu Prawdzic.

Radzewski, herbu Łodzian. Franciszek, podkomorzy Poznański, znany z radek wymowy i nieporównanej ludzkości; w

rozruchach krajowych r. 1717 wielce się przyłożył do ułagodzenia wzburzonych umysłów.

Radzewski, herbu Świerczek.

R a d z i e

Opis herbu.

W polu czerwonym powinna być kotwica uchem prosto do góry ustawiona, u której po obu stronach u góry znajduje się po jednej gwiazdce, a na hełmie w koronie trzy piórstrusich. Tym herbem pieczętuje się między innymi dóm Kmieciców.

Radzicki, herbu Nałęcz.

Radziej Maciej, akademik Krakowski, znany z pism dowcipnych. J.

Radziejowski, herbu Biberstein.

Radziejowski, herbu Junosza, dóm starodawny, z którego wielu piastowało wysokie dostojęstwa senatorskie. Z tych Hieronim, podkanclerzy koronny, otrzymawszy przybaczenie Jana Kazimierza za znoszenie się z królem Szwedzkim Karolem Gustawem, i przywołany nazad do kraju, odbył poselstwo do Stambułu, gdzie umówiwszy pokój zakończył tam życie zkołatanie r. 1667. Michał Stefan, kardynał i arcybiskup Gnieźnieński, ostatni z Radziejowskich Junoszków, zakończył poczet domu tego r. 1707.

Radziejowski, herbu Rawicz.

Radziejowski, herbu Święczyć. M*

Radziwski, herbu Łódzia. M*

Radziwski, herbu Rawicz. M*

Radzikowski, herbu Ogończyk.

Radziłowski, nobilitow. r. 1775. M*

Radziwiński, herbu Brodzie, dóm możny na Mazowszu, z którego Jan kaszte-

lanie Warszawski w poczcie znacznej rotty przybywszy obocho do obozu Jana Olbrachta, uczestniczył w wyprawie Bukowińskiej. Stanisław kasztelan Zakroczymski, podpisał unją Litwy z Koroną. Był przytem takiej siły, że stojąc na jednej nodze, nie dał się od nikogo powalić; a dzikiego konia, którego kilka chłopów utrzymać nie mogło, doskoczywszy i pochwycając za uszy, z łatwością uskramiał na miejscu.

Radziwiński herbu Lis.

Radziwiński, herbu Lubicz.

Radziwiński Marcin, akademik Krakowski rodem z Sambora, zajmował się uporządkowaniem biblioteki Krakowskiej przez Szwedów zrujnowanej, przydając do tego własne dochody pieniężne. M.

Radzimowski, herbu Dołęga.

Radziński, herbu Napiwon. Piotr. wstąpił się na wojnach Moskiewskich i Wołoskich. Stanisław, brat jego, Jezuita, sprawując missyą obozową, zawsze na czele kawaleryi polskiej z żarliwością zachęcał takową do bojów z Turkami.

Radziński, herbu Poraj.

Radziszewski albo **Radziszowski**, herbu Niezgoda, nigdy na Podlasiu i Mazowszu. Aleksander, dowódca przedniej straży wojska polskiego, przez dzielny obrót przy odsieczy Humania obleżonego przez Turków i Dorożenkę r. 1671, pozyskał pochwałę hetmana Sobieskiego. M.

Radziwił, herbu Trąby, dóm jeden z pierwszych w księstwie Litewskim, pochodzący od Narymunda potomka Palemonowego, który z innymi przedniejszymi familiami wyniosłszy się z Rzymu, osiadł w nieprzebranych puszczech dawnej Litwy. Jeden z przodków domu tego, ochrzczony z królem Jagiełłą w Krakowie, na chrzcie ś. wziął imię Mikołaja, przyczem postanowił, ażeby z potomstwie jego pierwotni to imię nosili, co po dziś dzień jest ściśle zachowanem. Mikołaj wtóry, fundator OO. Karmelitów w Wilnie; licząc przeszło sto lat życia, a zachowując zawsze czerstwość

i dawną żywość, gdy go król Aleksander zapytał, jakim sposobem w tak późne lata wiek swój przeciągnął, dał pamiętną odpowiedź: „Od młodości mojej nigdy się nikczemnym zbytkiem nie bawił, zdaleka zawsze od gorących trunków bywałem, a samą tylko wodę pijałem.” Mikołaj III. wojewoda Wileński, będąc na sejmie monarchów chrześcijańskich w Auszpurgu, zaszczycony został od cesarza Maksymiliana tytułem książęcym państwa rzymskiego z przeformowaniem oraz i herbu w ten kształt: że trzy trąby myśliwskie w tryanguł ułożone, ustawiono na piersiach orła czarnego z skrzydłami i nogami rozciągniętymi, pyskiem otwartym w lewą stronę obróconym, a z mitrą książęcą na głowie. Wzbraniał się wojewoda przyjąć tych odszczególnień; dopiero Rzeczpospolita na sejmie w Brześciu przyznała mu takowe uchwałą publiczną. Jan, syn jego, starosta generalny Żmudzi, wsławił się z zwycięstwa odniesionego nad Krzyżakami pod Ragnę r. 1516. Albrycht, najprzód biskup Łucki, a potem Wileński, nieporównaną na ubóstwo szczodroblivością zjednał sobie powszechną nazwę Jałmużnika; niebyło bowiem dnia jednego, któregooby nieugościł w pałacu swoim mnóstwo ubogich, nosząc im sam potrawy do stołu i usługując około nich troskliwie. Co do czynności pasterskich, wykorzenił do szczytu tam i ówdzie istniejące jeszcze błędy pogańskie, fundował oraz w Wilnie klasztor OO. Bernardynów. W opinii świątobliwego przestał żyć r. 1519. Jerzy, hetman wielki Litewski, brat biskupa, sławny wojownik swoich czasów, raził fortunnie nieprzyjaciół kraju; jakoż rachując przeszło 30 bitew, które stoczył z powodzeniem w różnych miejscach. Wśród tych tryumfów zabrała go śmierć r. 1541., na którą zawsze był gotowym, albowiem co roku przez cały wielki tydzień zwykł się był zamykać w jakim klasztorze, gdzie w przykładowym roztrząsaniu sumienia i ostrej pokucie trwał aż do Wielkiejnocy. Z Barbary Wolskiej zostawił dwie córki, Annę i Barbarę. Ostatnią gdy odumarał Stanisław Gastold, wojewoda Trocki, krasą uryndy i wdziękiem przymiotów pociągniony król

Zygmunt August I, zaślubił sobie za żonę r. 1550. Mikołaj, wojewoda Wileński, sławny z zwycięstw odniesionych nad Krzyżakami, Tatarami i Moskwą; † 1588. Krzysztof, wojewoda Wileński, hetman wielki Litewski, niemniej szczęśliwy w bojach ze Szwedami i Moskwą; † 1603. Janusz, wojewoda Wileński i hetman Litewski, natarczywością swoją powściągał z powodującym szczęściem rozhułkane rokoszem Kozactwo, które w wielu potyczkach: pod Łojowom, Soszą i Białocerkwią na głowę poraził; † 1655. Jan, kasztelan Trocki, głośny z zwycięstw nad Tatarami, jaśniał oraz z gorliwości dla wiary katolickiej, której w wielu okazjach okazał się wielkim obrońcą; † 1542. Mikołaj Czarny, wojewoda Wileński, marszałek i kanclerz Litewski, wysłany od Zygmunta Augusta jako poseł królewski na sejm rzeszy niemieckiej, niezwykłymi przymioty swemi ujął Karola V. tak dalece, że go cesarz w obec całego zgromadzenia nad innych wyszczególniał. Złał też na niego tytuł książęcy państwa rzymskiego, zgasły po zejściu bezpotomnie linii Radziwiłłowskiej z Goniądza, przydając do herbu jego jeszcze inne ozdoby; † 1567. Stanisław, starosta Żmudzki, gorliwy o czystość wiary katolickiej naruszonej podówczas przez różnowierców, rugował ich z dóbr swoich, dając im na wolą albo porzucenia błędów, albo dobrowolnego ustąpienia. Znosząc tam i ówdzie synagogi heretyckie, osadzał na ich miejscu księży katolickich, którym w pobożności i dobrych uczynkach przewodniczył. Tak co roku podczas wielkiego postu zwykł się był zamykać w klasztorze Nalibockim, gdzie aż do Wielkiejnocy trwał w umartwieniu ciała i pobożnym rozmyślaniu, zkąd po wysłuchaniu mszy ś. prosto udawał się do szpitalu; tam ręką własną karmił ubogich i odziewał, a chorych przez swego medyka ratował. Między innymi folwark Łukiszki wieczną darowizną przyłączył do akademii Wileńskiej, w wojnie zaś Stefana Batorego z Moskwą, pułk kawalerii swoim kosztem uformowany do obozu posłał. Wstąpił do grobu r. 1599. Albrycht Stanisław, kanclerz Litewski, hojny i na ubogich prawie

rozrzutny, w czasie pamiętnego głodu u sto-
łów po ulicach miast Wilna i Pińska ustawio-
nych, krocie ludu żywił i ratował w tej kłę-
sce. Za panowania trzech królów: Zygmunta
III., Władysława IV i Jana Kazimierza poselał
też do obozu liczne chorągwie, które, żeby się
nie dopuszczały ciemiężenia ludu, z własnej szka-
tuły hojnie płacił. Przy zgonie swoim r. 1656
testamentem zapisał 25 tysięcy na sustentacyę
tych, którzy porzuciwszy błędy, nawrócą się
do wiary katolickiej. Michał Karol, krajeży
Litewski, w wojnach ze Szwecyą i Moskwą
walczył z nieocenionem mężstwem; podczas roz-
ruchów Kozackich na czele swoich chorągwi
gromił przeważnie rozhukane tłuszcze. Jerzy,
kardynał biskup Krakowski, jaśniał z rzad-
kiej dobroczynności, którą posuwał nieraz aż
do rozrzutności, albowiem nietylko hojne jał-
mużne między ubogich i kalectwo rozdawał,
ale też i wielu z uczącej się młodzieży swo-
im kosztem prowadził, łożąc także znaczne ko-
zsta na zakłady duchowne; jakoż fundował se-
minarya w Wilnie i Krakowie, a Kollegium
Lubelskiemu darował wieś Jeżowo. Zjechaw-
szy do Rzymu, niespodzianą chorobą zwątlony
przestał żyć r. 1600 w 44 roku wieku swego
i tam pochowany w kościele Jezuitów, którego
zakonu był wielkim dobroczyńcą. Mikołaj
Krzysztof, wojewoda Trocki a potem Wileń-
ski, w niemowlęcym jeszcze wieku przez
Zygmunta Augusta żartobliwie *Sierotką* nazwa-
ny (która-to nazwa pozostała mu na zawsze),
wyrzekłszy się błędów religijnych, stał się wia-
ry chrześcijańskiej gorliwym wyznawcą; ponie-
dzy innemi fundował w wielu miejscach świą-
tynie, klasztory i szpitale, naznaczając zarazem
posagi dla dziewcząt osieroconych i opiekując
się ubogimi studentami, dóm jego był też pra-
wdziwym przybytkiem miłosierdzia dla ubóstwa
i gościnności dla wszystkich. Często zwykł był
powtarzać te pamiętne słowa: „Dał mi Bóg do-
statek chleba, abym go sam pożywał i drugim
udzielał. Niech mię przeto nie nazywają Ra-
dziwił, ale *rad żywił*.“ Biegły w sztuce lekar-
skiej i innych umiejętnościach, przy dawaniu
chętniej pomocy zawsze też przemyślał, jak-

by co pożytecznego dla ojczyzny uczynić. Rad
godząc zwasnione umysły, załatwił wiele tru-
dnych spraw i procesów swoim pośrednictwem.
W gospodarstwie przemyślny, nie szukał ko-
rzyści na koszt poddanych swoich; włości wsze-
lako przyozdobił, drogi publiczne pozakładał i
drzewami poobsadzał, sprowadzając oraz do
dóbr swoich umiętnych rzemieślników. W mło-
dym wieku dał też dowody rycerskiego ducha;
w wojnie z Moskwą na czele własnych ludzi
stawał zwycięzko w kilku potyczkach, aż pod
Połockiem raniony półhakiem w głowę, po wy-
leczeniu rany wybrał się w podróż do ziemi
świętej, i odbył takową z rzadką wytrwałością
na niebezpieczeństwa. Powróciwszy do ojczy-
zny, oddawał się z większą jeszcze żarliwością
w swem postanowieniu przymnażania chwały
Bożej i uszczęśliwienia bliźnich, w czem trwał
aż do zgonu życia r. 1616. Zygmunt Ka-
rol, syn poprzedzającego, wojewoda Nowo-
grodzki, wstąpił się z mężstwa w wojnach z
Turkami, Rosyanami i Szwedami, niemniej ja-
ko kawaler Maltański hetmanił z chwałą woj-
sku polskiemu poslanemu cesarzowi Ferdynan-
dowi w pomoc przeciw wzburzonej poddanej
mu Niemczy, należąc oraz do grona założy-
cieli kawaleryi Sanctae Militiae nazwanej,
a na obronę wiary katolickiej zformowanej; †
1642. Michał Kazimierz, hetman polny Li-
tewski, pamiętny z odbytych poselstw do Wie-
dnia i Rzymu, więcej jeszcze z spraw wojen-
nych za Jana Kazimierza, walcząc z nieprzyja-
cioły kraju, na których karkach zwyciężką sza-
blę dobrze przytepił. Surowy w przestrzeganiu
przepisów kościoła, zakazał najostrzej służbę
chrześcian u Żydów we wszystkich dobrach
swoich. Karol Stanisław, syn hetmana z
Sobieskiej, kanclerz Litewski, jaśniejący z rzad-
kiej ludzkości i sprawiedliwości, fundował w
Nieświeżu OO. Bernardynów, w Białej zaś OO.
Bazylianów; † 1711. — Karol, wojewoda
Wileński, pan ogromnych bogactw (dochody je-
go wynosiły bowiem do 1.300.000 talarów roc-
nie), przy szlachetnych i wzniosłych uczuciach
pałał dziką walecznością, a nieprzychylny Sta-
nisławowi Augustowi, utworzył przeciw niemu

konfederacją w Radomiu. Wywołany z kraju i dóbr pozbawiony, uszedł do Turcyi, a z tamtąd przeniósł się do Saksonii. Wkrótce atoli powrócił do ojczyzny, i stanąwszy na czele nowej konfederacyi barskiej, w poczcie 2000 szlachty w tryumfie wszedł do Wilna, gdzie też przez sejm r. 1768 został napowrót do wszystkich godności i dóbr przywrócony. Omylony w powziętych nadziejach, gdy nadto poznał, że wszystkie jego czynności bacznie są strzeżone, po napadnięciu naostatek w Nieświeżu i rozprószeniu jego stronników, schronił się do Austryi; w końcu zniechęcony niepomyślnościami powrócił do Litwy, gdzie usunąwszy się zupełnie od czynności publicznych, zakończył życie r. 1790. Dominik, pułkownik 8go pułku ułanów, a potem gwardyi cesarza Napoleona, walczył zaszczytnie w wojnach 1812 i 1813 r.; w skutek otrzymanej ciężkiej rany w bitwie pod Hanau, przestał żyć w miasteczku Lauternach w Niemczech r. 1813. Na nim wygasła najstarsza linia domu Radziwiłłów, a ordynacye Nieśwież i Ołyka przeszły w posiadłość drugiej linii — do księcia Antoniego Radziwiłła, ożenionego z księżniczką pruską. M.

Radziwiłłowa Urszula z książąt Wiśniowieckich, urodzona w r. 1705. biegła w prawach cywilnych i kościelnych, w geografii i historii, posiadała księgozbiór złożony z dwóch tysięcy autorów, których wszystkich przeczytała. W Nieświeżu założyła też teatr, dla którego napisała kilka sztuk. Franciszka, wojewodzina Wileńska, posiadała niezwykle wiadomości nauk i sztuk wyzwolonych, do czego jej rzadka pamięć dopomagała. Utwory jej pióra były drukowane po jej zgonie w Poznaniu, i składają się z kilkunastu sztuk dramatycznych. Katarzyna, podkanclerzyna Litewska, darowała XX. Misyonarzom w Wilnie pałac tak zwany Sanguszkowski na konwikt dla ubogiej młodzieży. M.

Raes, herb przyniesiony z Luxemburskiego do Polski za panowania Władysława IV. — Henryk Raes pod Bogusławem Radziwiłłem brał udział we wszystkich wojnach za

Jana Kazimierza, od którego został też mianowany podczaszym Litewskim. Potomkowie jego piastowali godności urzędowe aż do nowszych czasów.

Rafalski, nobilitowany r. 1676. M*

Rafałowicz, nobilitowany r. 1790. M.* — Łukasz, proboszcz Jarostawski gorliwy i czynny o dobro kościoła, odnowił swoim kosztem świątynię przez pożar zniszczoną r. 1625. M. — Jeden tego nazwiska, kapitan legii polskiej we Włoszech, zastąpił z odwagą sławną reteradę Francuzów pod Trebią. M.

Rafałowski, niegdy książęta z dzielnicy książąt Siewierskich, herbu Łabędź.

Rafałowski, herbu Odyniec. M.*

Ragal, nobilitowany r. 1673. M.*

Rahoza, herbu Sreniawa z krzyżem czyli żelazcem od strzały położonym na wierzchu Sreniawy. Dóm Rahożów kwitnął pierwotnie na Litwie, z którego Michał metropolita Kijowski, jaśniał jako najgorliwszy promotor jedności kościoła, jakoż złożył synod w Brześciu Litewskim r. 1595, z którego wysłano do Rzymu Cyryla Terleckiego Łuckiego, i Hippacego Pocięja Włodziemierskiego biskupów, gdzie obadwa uczynili wyznanie wiary. Za ich powrotem metropolita Rahoza zwołał powtórny synod, na który zgromadziło się duchowieństwo obojga wyznań i wiele możnych panów; po odczytaniu listu papieżkiego w cerkwi ś. Mikołaja, nastąpiło pamiętne w dziejach zjednoczenie uroczystem ucałowaniem i uściśnieniem zjednoczonego narodu. Gabriel, podpisał z Mińskiego elekcyę Władysława IV.

Rajecki, herbu Łabędź w Radomskiem, potem w województwie Trockiem, z kąd Teofil, rotmistrz rajtaryi królewskiej, poległ w bitwie pod Chocimem r. 1621. Gedeon, pod hetmanem Chodkiewiczem mężnie stawał do boju ze Szwedami. Obrany od szlachty Wilkomierskiej za przewodzcę swego, dzielnie się opędał tłuszczy naprowadzonej przez Gustawa Adolfa na Litwie, a którego

podjazd w sto koni wyciął pod Czadonosami r. 1633. W wojnie z Rosją przybył pod Smoleńsk z chorągwią swoim kosztem wystawioną, za które to zasługi otrzymał najprzód kasztelaniją Parnawską, potem Mińską, a nakoniec województwo Mińskie i starostwo Rumborskie. Krzysztof, zapędzony w niewolę do Moskwy, tamże życie zakończył. — Jeden z tego domu, bijąc się mężnie z nieprzyjacielem, zginął pod Zbarażem r. 1649. M.

Rak, herbu Warnia. M.*

Rakocy, herbu Rawicz. M.*

Rakowicz, herbu Leliwa na Litwie.

Rakowiecki, dziedziczył w Łęczyciem. M.*

Rakowski, herbu Kościeszka. Bartłomiej, mąż rycerski przeniósł się z ziemi Pruskiej w Połockie.

Rakowski, herbu Lubicz.

Rakowski, herbu Radwan. Jan, proboszcz Pilźnieński, legował bibliotekę swoją kolegium Krakowskiemu r. 1675.

Rakowski, herbu Trzywdar. Jan truckasz Zygmunta Augusta, podpisał unję Litwy z koroną r. 1569. Drugi tego imienia wojewoda Witebski, biegły w różnych językach odprawił podróż poselską do Anglii, z kąd powróciwszy, uczynił fundacyę na sześciu kapłanów przy katedrze Wileńskiej, gdzie też po śmierci został złożony r. 1639. — Wojciech kasztelan Wiski i rymopis, podczas sejmu r. 1620 wydał „Pobudkę zacnym synom korony Polskiej na expedycyę przeciw nieprzyjaciółom koronnym.“ M.

Rakowski Jan i Wojciech, obydwa poeci, wstawili się pismami ulotnemi podczas sejmów w pierwszej połowie XVII wieku. J.

Rakszawski, pieczętuje się dwiema strzałami na krzyż, żelazcami do góry ułożonemi. Józefa Rakszawskiego szlacheckie pochodzenie potwierdza dyplomata sądu ziemskie-

go Lwowskiego z d. 10go stycznia 1783 r. wciągnięty w księgi tabularne galicyjskie, jako też i w księgę dyplomatów szlacheckich na karcie 92. — Pf.

Rakwicz Jan, rodem Litwin, szczodrobliwością księcia Alberta Radziwiłła kształcony w akademii Wileńskiej, zgon dobroczyńcy swego opisał pięknym wierszem łacińskim w kilku pieśniach. J.

Rało, herbu Pobóg, na Litwie.

Ramański, herbu Słepowron.

Ramel, niegdy na Pomorzu. Jeden z domu tego odkrył przypadkiem kopalnię ołowiu w księstwie Brunswickiem, które po dziś dzień noszą jego nazwę.

Ramer, nobilitowany r. 1790. M.*

Ramoszyński, dziedziczył na Podolu. M.*

Ramotowski, na Mazowszu. M.*

Ramsza, herbu Gozdawa. Paweł, podpisał z Witebskiego elekcyę Jana Kazimierza.

R a m u ł t.

Opis herbu.

W polu czerwonym tarczy są pięć róż białych, a na hełmie pawie ogón. Ten herb przyniósł do Polski Baldwin, biskup Kruświcki r. 1128; brat jego rcdzony zostawił potomstwo, które dotrwało aż do naszych czasów. Klemens, zakonu ś. Frańciszcza, sławny kaznodzieja w XVI wieku. Jeden z tego domu, rotmistrz chorągwi hussarskiej, w wojnie Moskiewskiej odniósł zwycięstwo nad Pożarskim, gdy drugiego zwycięstwa docierał, poległ na placu bitwy. M.

Klejnotem Ramułem pieczętują się: Czermińscy, Łośmińscy i Wiśniowscy.

Ranisch Bartłomiej, budowniczy Gdański w r. 1695 wypracował kilkadziesiąt rycin przedstawiających widoki różnych kościołów; Augustyn, malarz podobnie w Gdańsku, którego roboty znawcy porównują do prac Van Dyka. M.

Rapacki, herbu Lubicz.

Rapacki, herbu Warnia. Trzech z tego dozu głosowało na elekcji Augusta II.

R a p p e.

Opis herbu.

W tarczy są trzy krokwie jedna nad drugą, a na hełmie trzy piór strusich. Dóm Rappów pochodzi z ziemi pruskiej, gdzie Rugelhard podpisał pokój z Krzyżakami r. 1164. Otto Ernest, półkownik królewski, komendant Białej cerkwi; tego

mężtwo i krwawe zasługi sławi konstytucya z roku 1678.

Rarog Walenty, odznaczywszy się odwagą przy zdobywaniu Smoleńska, nobilitowany r. 1638.

Rarowski albo **Ror**,

Opis herbu.

W tarczy koloru czerwonego powinny być sześć cegieł złotych we trzy rzędy ułożone, na hełmie nad koroną jabłko złote albo świat z krzyżem u góry, który dwa delfiny (jeden biały, drugi czerwony) opasują. Powodem nabycia tego herbu

było: Przewódzca wojsk cesarskich imieniem Rhor, dobywając miasta Budzynia na Węgrzech przez Turków opanowanego, wskoczył pierwszy na mur, gdzie walić go począł, a wsparty mężstwem żołnierzy swoich, odzyskał nazad twierdzę straconą. Za ten czyn otrzymał też te same cegły, które z muru zrzucił, jako znak herbowy. Jan na Ratajach, sprzedawszy na Szlązku swoje dziedzictwo, przeniósł się do Polski r. 1570, gdzie kupiwszy dobra w ziemi Wieluńskiej, wkrótce dał się poznać z dzieł rycerskich. Walcząc zaszczytnie pod Gdańskiem i indziej, otrzymał indegenat, i Rarowskim został nazwany. Jan i Serafin, synowie jego polegli w bitwie pod Smoleńskiem. Bartłomiej, odznaczywszy się walecznością w bojach pod hetmanem Chodkiewiczem, wystąpił sobie trzy wsie w Inflantach. Kilku jeszcze innych traktowało z chwałą w służbie wojennej.

Rasiewicz, dziedziczył w Chęcińskiem. M*

Rastawiecki, na Czerwonej Rusi. M*

Raszanowicz Stanisław, podpisał elekcję Jana Kazimierza.

Raszewski, niegdy w Lubelskiem. M*

Razkowski, herbu Grzymała. M*

Razkowski, herbu Sas, na Rusi, z kąd Prokop Raszko postował na zjazd Jędrzejowski r. 1576.

Razowski, herbu Grzymała.

Razten Jan, podpisał z Żmudzkiego elekcję Jana III.

Razyc, herbu Wieże, na Szlązku, gdzie przodek domu tego za wytrwałość w obronie Nowego zamku nad Odrą, od króla polskiego Bolesława Krzywoustego tym herbem został zaszczycony.

Ratomski, niegdy w Orszańskiem. M*

Ratowski, herbu Junosza. Jeden z tego domu młodzian wielkiej odwagi, zginął pod Chocimem r. 1621; drugi pułkownikował z chwałą pod wodzą Koniecpolskiego w bitwie pod Zbarażem r. 1649. M.

R a t u l d.**Opis herbu.**

W tarczy pola czerwonego jest pół pierścienia złotego do góry końcami obróconego, w pośrodku jego krzyż, na helmie w koronie zaś trzy piór strusich. Dóm Ratuldów kwitnął na Podgórzu jeszcze za panowania Kazimierza W., gdzie pisali

się ze Skrzydlna. Marek, dziedzic na Szafarach, zakończył poczet domu tego, zostawwszy jeno córkę jedynaczkę, która wniosła dobra w dóm Pieniążków.

Ratulkowski, herbu Działosza. M*

Ratulowski Jan, proboszcz Poznański w XVII. wieku, z pomiędzy wielu prac poetycznych napisał piękną rozprawę o naukach. J.

Ratyński w ziemi Mińskiej.

Rautenstrauch, nobilitowany roku 1790. M*

Rausch Aleksander, dowódca artylerji polskiej za króla Batorego, odznaczył się znamiennie przy oblężeniu Gdańska. M.

Rawa Jerzy, rotmistrz rajtarski, w uznaniu zasług wojennych i doświadczonego mężstwa, nobilitowany r. 1662.

R a w i c z.**Opis herbu.**

W tarczy pola żółtego powinna być panna z rozpuszczonymi włosami i koroną na głowie, z podniesionymi do góry rękami, a siedząca na niedźwiedziu w lewą stronę tarczy kroczącego; na helmie zaś w koronie

między dwoma jeleniami rogami wystaje do połowy tułowa taki sam niedźwiedź w prawą stronę obrócony i trzymający w łapie różę. Początki tego herbu wywodzą z Anglii, gdzie król wicz zazdroszcząc siostrze swojej skarbów odziedziczonych po ojcu, któreby idąc za męż, wywiezła z kraju, dał ją na pożarcie drapieżnemu niedźwiedziowi; zwierz atoli zamiast jej szkoderia zeskromniał tak dalece, że królowna pasem swym go ochelzawszy, z tarasu na nim wyjechała; co widząc brat zawstydzony, siostrę przeprosił, a potem dał w małżeństwo księciu Lotaryńskiemu, którego synowie ów herb jako pamiątkę tego zdarzenia przyjęli. Rozrodziwszy się, potomkowie takowych rozeszli się po różnych krajach, między innymi i do Czech, a z tamąd do Polski.

Tym herbem pieczętują się: Baranowski, Biedrzycki, Bielski, Bilbink, Binbink, Boguski, Boryszewski, Celgowski, Chobrzyński, Czerski, Czysta, Dąbrowski, Dębiński, Dembiński, Depult, Dergon, Drzewiecki, Fribes, Galimski, Gano-Lipski, Gawroński, Gniewosz, Gołyński, Gorski, Gowarczewski, Goworek, Grządźki, Grot, Grotowski, Gut, Jarocki, Jasieński, Jasilkowski, Jastkowski, Jeziorkowski, Kamieński, Karwowski, Kiemlicz, Kieniewicz, Kłoczewski, Kochan, Kosecki, Kosiński, Kostro, Krańnicki, Kurosz, Lasota, Lasotowicz, Leniek, Linowski, Lipicki, Małgiewski, Męciński, Męczyński, Mełgiewski, Michowski, Mikułowski, Mitrowski, Modliszewski, Niedziałkowski, Niemczewicz, Niesiołkowski, Niesułkowski, Noskowski, Nowomiejski, Nożowski, Okólski, Ołędzki, Olszewski, Oski, Ostrowski, Otrembus, Owsiany, Ożarówski, Ożga, Podczaski, Prandota, Prusiński, Przyjemski, Przysiałowicz, Pszczyński, Rąblewski, Raciborski, Radziejowski, Reszezeński, Rakocy, Rogaliński, Rokietki, Rudziński, Rusiecki, Samborzecki, Siedlecki, Skawinski, Skinder, Skowieski, Słupecki, Snopkowski, Sotomerecki, Stecki, Strachocki, Suliszewski, Sum, Szaciński, Szczerba, Szydlowski, Tadejowski, Trziński, Warsz, Warszawski, Węgrzynowski, Wilkowski, Wisimirski, Wojciński, Wojczyński, Wolski, Wołmiński, Wołucki, Woźnicki, Wy-

szomirski, Zaborowski, Zaczkowski, Załuski, Zassowski, Zawada, Zawichowski, Żelazo, Ziemacki, Ziemak, Znamirowski, Żołędowski, Zwan.

Rawski Jacek, podstoli Braclawski, fundował klasztor Dominikanów w Lublinie r. 1607. M.

Raykiewicz, niegdy w Nowogrodzkiem. M*

Raykowski, dawniej w wojew: Inowrocławskim.

Raymir, herbu Abdank.

Rayski, herbu Jelita.

Rayski, herbu Kietlicz, na Szlązku, z których kilku piastowali urzęda w księstwach Zatorskiem i Oświęcimskim.

Raysky, herbu Korab w wojew: Kaliskiem, jednej dzielnicy z Radlickiem.

Rayski Adam Jerzy, w r. 1667 zapisał klasztorowi św. Katarzyny w Krakowie 500 zł. na dobrach Raysko. M.

Razek albo **Raczek**, herbu Abdank.

Rdułtowski, herbu Drogostaw.

Rdzawski Jan, Jezuita, zabity na Ukrainie od Kozaków.

Rębiecki, herbu Jastrzębiec. M*

Rębieliński, herbu Lubicz. M* — Feliks, kanonik Gnieźnieński, mąż wielkiej ludzkości, zakończył życie r. 1527. M.

Ręczajski, herbu Rogala. Wojciech, kasztelan Warszawski, starosta Derpski i Kowalski, w wojnie Stefana Batorego z Moskwą, wslawił się zwycięstwem pod Pleszkowem, gdzie 150 nieprzyjaciół położył trupem a 60 pojmał w niewolę. Hieronim, archydyakon Krakowski, znakomity z nauk i cnót obywatelskich, Karmelitom bosym w Krakowie zapisał swój majątek, i na kościół św. Michała tamże pierwszy kamień położył r. 1611.

Rędzina, herbu Łada.

Regman, nobilitowany r. 1768. M*

Regowski, herbu Abdank.

Regulski, niegdy w ziemi Warszawsk:

Rehbinder, nobilit. r. 1775. M*

Reibnitz, nobilit. r. 1768. M*

Reich, nobilit. r. 1790. M*

Reinhard, nobilit. 1790. M*

Reklewski, herbu Gozdawa. — Józef, przetrwawszy młode lata w stanie wojskowym, wstąpił do zakonu Reformatów. Podczas napadu Przemysła przez tluszcze Rakoczego, zakłóty przed ołtarzem przez rozhukanę żoldactwo nieprzyjacielskie r. 1657. M. Wincenty, odznaczył się walecznością w bitwach pod Raszynem i Sandomierzem; po zawartym pokoju osiadł w Krakowie, lecz wkrótce wszedł powtórnie do korpusu inżynierów, gdzie przez osobiste zasługi postąpił na stopień pułkownika. Życie zakończył w Moskwie r. 1812. M.

Rekuć, herbu Leliwa, na Litwie, z kąd kilku stawało na elekcyach królów polskich.

Rembecki Michał, matematyk i astronom, wydawał w Krakowie kalendarze od r. 1728 do 1736. M.

Remberowicz, niegdy w Słonińskim. M*

Rembieliński, herbu Lubicz.

Rembiewski, herbu Jastrzębiec.

Rembiewski, herbu Rogala.

Rembowski, herbu Ślepowron, jednej dzielnicy z Krasińskiem. Gabryel z Rembowa, w ziemi Ciechanowskiej, rotmistrz zawołanego męstwa.

R e m b o w s k i .

Opis herbu

W polu czerwonym tarczy jest oszczep albo rohatyna ostrzem do góry położona, na tej dwie strzały na krzyż położone, w helmie zaś nad koroną orle skrzydła czarne. Gniazdo domu tego województwo Lubelskie,

zkąd wyszedł do Prus i tam zamieszkał do-
bra Turze. Adryan, sekretarz Zygmunta III,
odbył poselstwo do Konstantynopola z pochwa-
łą niemalą; † 1646.

Remczyński, poległ w bitwie pod
Żołninem na Ukrainie r. 1638. M.

Remer, niegdy w księstwie Litewskim,
gdzie Jan był generałem artylerji Litewskiej.

Remiesz, herbu Jelita. M*

Remiszewski, pisał pieśni moralne. J.

Remiszowski, herbu Jelita.

Ren, dziedziczył na Żmudzi.

R e n a r d.

Opis herbu.

W polu tarczy
modrem powinna być
liszka żółta, w pra-
wą stronę bieżąca
z ogonem do góry
zadartym, a na hel-
mie nad koroną skrzy-
dło orle białe. Dóm
Renardów przybył z
Francji, z którego
Jan, podstoli Nurski,
starosta Tyszowiecki, a potem feldmarszałek
wojsk saskich, otrzymał ów herb przez uchwa-
łę konstytucji sejmu Grodzieńskiego r. 1726.

Rendziński, herbu Łada. M.*

Replński, herbu Pogonia.

Reszczeński, herbu Rawicz.

Reszka albo Rescius Stanisław,
dziekan Warszawski, potem opat Jędrzejowski,
wychowany na dworze kardynała Hozyusza, ja-
ko godny uczeń tego wielkiego męża, pozyskał
względy królów Stefana Batorego i Zygmunta
III, jakoż odbył kilka ważnych poselstw do
dworów zagranicznych, podczas której w Nea-
polu życie zakończył r. 1600. Nie znużony
w pracy, wydał drukiem kilkanaście dzieł uc-
zonych, a jako kapłan świątobliwy fundował

szpital dla ubogich w Buku, miejscu swego
urodzenia w wojewódz: Poznańskim. M.

Retajewicz, nobilitowany r. 1768. M.*

Retliński, niegdy w ziemi Dobrzyńskiej.

Retowski, dziedziczył na Żmudzi. M.*

Retyk Jerzy, uczeń i współpracownik
Kopernika, słynął w świecie uczonym z
głębokich nauk w matematyce. M.

Reut, herbu Gozdawa, niegdy w Po-
lockiem województwie. Jan, misjonarz apo-
stolski. zakończył życie w Persyi r. 1713.

Reveraud, nobilitowany r. 1676. M.*

Rewerdil, nobilitowany r. 1768. M.*

Rewkowski, herbu Świerczek.

Rey, herbu Oksza, dóm starodawny,
z którego Jan w r. 1410 stawał odważnie w
potrzebie Grunwaldzkiej. Stogniew, staro-
rosta Barski, zabrany w niewolę od Tatarów
r. 1452. Stanisław, mąż rycerski, którego
syn Mikołaj (urodzon r. 1515 w Żurawnie
nad Dniestrem) aczkolwiek mało uczony, przez
codzienne zajmowanie się pisaniem na dworze
wojewody Sandomierskiego wprawił się tak
dalece w języku polskim, a nawet i łacińskim,
że pisał z łatwością w różnych przedmiotach;
po między wielu jego dziełami najlepsze jest:
„Żywot poczciwego człowieka“. Jest to obraz
i wykład powinności człowieka w trzech epo-
kach życia ludzkiego. Miłośnik niepodległości
i swobodnego życia, pomimo względów u dwor-
u królewskiego, żadnego urzędu nie przyjął,
mówiąc, że wolność i sumienie w zatrudnio-
nym życiu nigdy bezpieczne być nie mogą;
wszelako odprawił kilka poselstw na sejmy,
gdzie dla wesołości i wrodzonego dowcipu mi-
le był widziany od wyższych nawet od siebie.
Przyszedłszy do dostatków, założył w ziemi
Chełmskiej miasto Rejowiec, w Krakowskiem
zaś blisko Nagłowic swej ojcowizny miasto
Oksza, dając pierwszemu nazwę od swego na-
zwiska, drugiemu od familijnego herbu. Życie
zakończył r. 1568.

Rey Jędrzej, kanonik Krakowski słynący z miłosierdzia dla ubogich, z którymi się dochodami swemi chętnie dzielił. Zachęcony przykładem ś. Jana Kapistrana, przeniósł się do zakonu ś. Franciszka, w którym pokorą i świątobliwym życiem był przykładem dla wszystkich. W podeszłym wieku udawszy się w ustronne miejsce, za kończył żywot pustelnicy r. 1643.

Reychard, nobilit. r. 1790 M.*

Reychenbach, nobilit. r. 1775. M.*

Reyczyński, herbu Lubicz.

Reyman w ziemi Pruskiej, był starostą Kwidzińskim.

Reymunt, herbu Bożawola.

Reyn, nobilitowany r. 1726. M.*

Reynarowicz, niegdy w województwie Kijowskiem. M.*

Reinberger, nobilit. r. 1790. M.*

Reynhold, nobilit. r. 1775. M.*

Reyten, pierwotnie na Litwie, gdzie Jan orężem stawy się dobijał. Michał, skarbnik Mozyrski, chorąży ussarski wstąpił się czynami pod Wiedniem i indziej; życie zakończył w Słucku r. 1706. — Tadeusz, pamiętny z poselstwa swego na sejm r. 1774, na którym go strona przeciwna w izbie poselskiej srodze pokrzywdziła; † 1780. M.

Reyzner Aleksander, akademik Krakowski w XVII wieku, pisał wiersze łacińskie. J.

Rezgoł, niegdy na Żmudzi.

Rezwicz, herbu Leliwa. Są Rezwicze i na Szlązku mający herb własny (siedm trąb myśliwskich z siedmiu innemi zakrzywionemi w kształt konchy ułożone, nad którymi ma być księżyc niepełny rogami do góry obrócony mający po gwieździe na każdym rogu).

Riancour, nobilit. r. 1764. M.*

Richter Franciszek, podstoli Krakowski, ostatni starosta Nowotarski r. 1772, urządzeniem fabryk i kuźni żelaza w Karpatach, podniósł przemysł zaniedbany tych okolic tak dalece, że w końcu przynosiły 17.000 złp. zysku do skarbu. M.

Rienl, nobilitowany r. 1768. M.*

Ridger, w ziemi Pruskiej, ma własny herb w Polsce nieznan.

Roccatani, nobilit. r. 1775. M.*

R o c h I. i K o l u m n a.

Opis herbu.

W polu białem tarczy, powinien być Roch czarny, jakiego używają w szachach, a na hełmie pięć piór strusich. Początek tego herbu, podaje Okólski z tej okazji: Gdy książę Mazowiecki zabawiając się w namiocie obozowym z rycerzem Pierzchałą zwanym w szachy, na pamiątkę wygranej otrzymał on od książeccia znak Rocha, którym zadał szachmat, jako znak herbowy.

Roch II. albo Kolumna.

Opis herbu.

Kolumna herb przeniesiony z Włoch, ma w polu czerwonym słup kamienny, na którego wierzchu korona złota, a na hełmie w koronie także taka kolumna. Herbem Roch I. pieczętują się: Bielicki, Chorążyczewski, Dauksza,

Głowiński, Klembowski, Larysz, Łukomski, Pawłowski, Pierzchała, Pogroszewski, Tokarski, Turowski, Umiastowski, Wiszowaty, Wysocki, Żaboklicki; – kolumną zaś pieczętują się: Bruleński, Chraplewski, Cieciszewski, Czosnowski, Kożuchowski, Leśniowski, Łącki, Myszczyński, Nadolski, Oborski, Pęczycy, Pruszkowski, Walewski.

R o c h III.

Opis jego.

W polu czerwonym powinny być trzy wręby, czyli gradusy srebrne od dołu mniejsze, a u góry większe, na najwyższym z nich linia srebrna, także druga na hełmie w koronie. Herb ów miał być nadany

od Kazimierza III. w zasługach niejakomu Kościuszcze z opatrzeniem nadto w dobra Siechniowice, do czego król Aleksander przydał jeszcze Leniewice i Słupice. Rochem III pieczętują się: Hurko, Karsza, Kościuszko i Rosudowski.

R o c h c i c k i.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego powinna być sroka na gałązce suchej stojąca, a w prawą stronę obrócona. Okólski podaje, że ten herb był nadany jako nagrodę za krwawe zasługi niejakomu Sroce, jakoż nazywał się pierwotnie Srocznik, a nie Rochcicki. Rochcicki Jan posłował od Maksymiliana cesarza do Stanów Litewskich.

Rochmanowicz Krzysztof, profesor przy akademii Wileńskiej, zostawił kilka prac poetycznych. M.

Rocimirski, herbu Korczak.

Rodecki, herbu Jastrzębiec.

Roder, herbu Lubicz. M*

Rodkiewcz, z Mińskiego podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M*

Rodowicz, dziedziczył na Żmudzi. M.

Rodzajowski Grzegorz, paroch Manasterski na Ukrainie, podpisał manifest przeciw prześladowaniu Hajdamaków r. 1768. M*

Rodziewicz, herbu Łuk napięty. Seweryn, towarzysz chorągwi ussarskiej, wspomniany zaszczytnie z czynów męstwa i odwagi.

Roesler Franciszek, nobilit. r. 1790. M*

R o g a l a.

Opis herbu.

Tarcza przedzielona wzdłuż na dwie części, w której po prawej stronie w polu białym powinien być róg jeleni czerwony, po lewej w polu czerwonym róg bawoli szary, a na hełmie takie same rogi, tylko że przemienione, bo bawoli jest po prawej, a jeleni po lewej. Początki jego sięgają czasów Bolesława Krzywoustego; powracając bowiem ten monarcha z wojny Pruskiej, gdy pod Raskami dla rozrywki jego przedstawiano różne zwierzęta, a między innymi i bawoła, ten rozjuszony z wielkim impetem leciał na Bibersteina zawołanego męstwem rycerza; tenże z przytomnością umysłu pochwycił go za róg tak mocno skrzył, aż róg mu jeden złamał; co

widząc Krzywousty, do dawnego jeleniego przydał mu w herbie i ów bawoli.

Tym herbem pieczętują się: Bech, Bolko, Chądzyński, Charmański, Chrzanowski, Chynowski, Cielemecki, Duczyński, Iwanowski z tą odmianą, że tarcza jest jednostajna i nieprzezielona, a na hełmie trzy piór strusich; Jarzecki, Jezierski, Jutrowski, Kałuski, Karniewski, Kiełpiński, Kобрzyński, Kociński, Koczorowski, Koleczyński, Koliczkowski, Kosiński, Krasiecki, Krasowski, Lewicki, Lewoniewicz, Lipski, Łoka, Łapanowski, Łoski, Machnacki, Mandywel, Marszewski, Mirosławski, Modrzewski, Niwicki, Odrzywolski, Orczyński, Orzechowski, Paruszewski, Pilchowski, Pilko, Poruszewski, Powalski, Preciszewski, Punikiewski, Radziejowski, Ręczajski, Rembiewski, Rogala, Rogaliński, Rogalski, Rokicki, Rozwadowski, Rudgierz, Sieciński, Skomowski, Skromowski, Skulski, Sobieściański, Swaracki, Targowski, Tchorzewski, Trembiński, Troszyński, Trzylatkowski, Turski, Uwiłiński, Wągrocki, Wasilewski, Węgrzynowski, Wessel, Wydrażewski, Zaborowski, Żarnowski, Zawadzki, Zembocki, Żernicki.

Rogaliński, herbu Łódzia. Jakób, mąż zawołanego męztwa w połowie XV wieku. Jędrzej, walczył zaszczytnie w wojnie Pruskiej. Kazimierz, fundował klasztor OO. Reformatorów w Woznikach r. 1660. —

Józef, Jezuita, po zniesieniu tego zakonu profesor fizyki w Poznaniu, zasłużył się wielce względnie tej nauki, którą wzbogacił pierwszy wyrazami ojczystymi, zaco go Stanisław August udarował kosztownym pierścieniem i orderem ś. Stanisława; † 1802. M.

Rogaliński, herbu Rogala, niegdy w województwie Kujawskim. Jonasz, mistrz w akademii Krakowskiej i kalendarzów pierwszych wydawca r. 1595. M.

Rogaski, herbu Nałęcz.

Rogaski, herbu Rola. Waleryan, przewodzca Kozaków Lissowczyków, pod wodzą Żółkiewskiego dał się na Wołoszczyźnie

Tom III. Nr. 3.

w znaki nieprzyjaciołom kraju. Od Zygmunta III. w ośm tysięcy posłany na pomoc cesarzowi Ferdynandowi, pokonał najpierw Węgrów pod Humenną, a później pod Wiedniem, gdzie Bettelem Gaborowi 7400 żołnierzy ubił i od obłężenia odstraszył. Za danym rozkazem powrócił pełen sławy do ojczyzny, gdzie zdawszy dowództwo tej dzielnej i sławnej kawalerii, osiadł w domu dla spędzenia dni reszty w spokojności. M.

Rogaszewski, niegdy w Kujawach.

Rogaszewicz Wawrzyniec, Karmelita, podczas obłężenia Lwowa przez Chmielnickiego r. 1648, przy zdobyciu klasztoru odniósł śmiertelne rany, jakoż na nie wkrótce umarł. M.

Rogawski, poległ w bitwie pod Be-resteczkiem r. 1651. M.

Rogiński, dziedziczył w Oszmianskiem.

Rogoliński, herbu Rawicz.

Rogowski, herbu Abdank.

Rogowski, herbu Działosza, dóm starożytny, albowiem sięga czasów Bolesława Krzywoustego, od którego przodek otrzymał w zasługach dobra Rogów. Hynek z Rogowa, w wojnie z Krzyżakami w bitwie pod Grunwaldem miał sobie powierzoną straż nad bezpieczeństwem osoby króla Jagielly. Jakób, zginął w bitwie z Litwinami pod Łuckiem. Hincza z Rogowa, kasztelan Sandomierski i podskarbi koronny r. 1468, wielce się przykładał do pomnożenia chwały Bożej, łożąc na to nie małe koszta i ofiary; tak fundował klasztor OO. Bernardynów w Kole, w Krakowie zaś kościół ś. Agnieszki i klasztor panien Bernardynek przy nim; dobra klasztoru Miechowskiego długami obciążone wykupił i temuż klasztorowi oddał; naostatek podźwignął szpital ś. Jądwigi na Stradomiu funduszem 1800 czerwonych złotych.

Rogowski, herbu Jastrzębiec

Rogowski, herbu Nabram, niegdy w Krakowskim, jednej dzielnicy z Porębskimi.

Rogowski, herbu Orła. M*.

Rogowski, herbu Śreniawa.

Rogowski, herbu Szaszor. Stanisław, komornik Stefana Batorego w wojnie tego króla wslawił się z mężstwa w bitwach pod Pskowem, Wielkołukami, Turowlą i indziej. — Jakób, odpierał z dzielnością napad Chmielnickiego pod Zamościem r. 1648. M.

Rogoyski, herbu Brochwicz.

Rogoziński, herbu Abdank.

Rogoziński Wojciech, za okazane mężstwo w boju, nobilitowany r. 1662.

Rogulski, podpisał z Liwskiego elekcyę Jana Kazimierza. M*.

Roguski, herbu Abdank.

Roguski, herbu Ostoja. Wojciech, rotmistrz królewski w bitwie z Tatarami pod Chmielnikiem wslawił się z głośnej odwagi. — Jeden tego nazwiska, zginął w Humaniu podczas napadu Gonty r. 1768.

Rohatyński Bogdan, mąż waleczny i doświadczony w boju, którego pieczy poruczony został zamek w Olesku odebrany Litwie w XIV. wieku. M.

Rohland, nobilitowany r. 1775. M*.

Rohoziński, herbu Leliwa, na Wołyniu.

Rojecki, herbu Trzaska. Krzysztof, poległ w bitwie pod Turupciem.

Rojewski Franciszek, starosta Drohowycki, wielbiony swoich czasów jako osobliwszy dobrodziej zakonu Trynitarzów we Lwowie; † 1707. M.

Rojowski, herbu Cholewa. Piotr, z Kołowa w ziemi Dobrzyńskiej, w wojnie z Wołoszą, pod wodzą hetmana Zamojskiego walczył odważnie. — Serafin, kłeryk zakonu Karmelitów, zginął podczas oblężenia miasta Lwowa przez Chmielnickiego r. 1648. M.

Rokicki, herbu Lubicz. Wojciech, walczył zaszczytnie pod Pleszkowem; Jerzy,

młodsze lata przepędziwszy w obozie, po odbytej podróży po Europie przeniósł się do stanu duchownego, w którym postąpił w kanię Łowicką r. 1628.

Rokicki, herbu Rawicz.

Rokicki, herbu Rogala.

Rokicki Jan, postrzelony w bitwie pod Żołninem r. 1638. M.

Rokitański, przeor klasztoru Bołszowieckiego XX. Karmelitów pełen cnót kapłańskich i poświęcenia, przy pomocy obywatelstwa odbudował kościół z klasztorem w Bołszowcu r. 1776. M.

Rokitnicki, herbu Nałęcz. Jakób, starosta Dobrzyński, rotmistrz królewski r. 1662.

Rokitnicki, herbu Prawdzic. Jerzy i Waleryan, bracia rodzeni i rotmistrze wielkiej waleczności.

Rokitnicki, kanonik Płocki, dla Sióstr miłosierdzia tamże zapisał znaczne fundusze wyłącznie na pielęgnowanie chorych. M.

Rokosowski, herbu Glaubicz. — Jędrzej, rodem z Krosna wstąpiwszy w szeregi Kozaków Lissowczyków, odbył kampanię Siedmiogrodzką r. 1620, z której powrócił pełen sławy i bogactw nie małych. M.

Rokosz, herbu Ostoja. Jan, pamiętny z zwycięstw odniesionych w 26. bitwach nad nieprzyjaciołmi kraju w drugiej połowie XV. wieku. Wacław, sławiony z mężstwa w wojnie z Turkami na Węgrzech, zakończył życie w Waradynie na przełożeniu tej twierdzy. Stanisław i Jan, poległi w wojnie z Kozakami r. 1638.

Rokosz, familia pruska ma własny herb nazwany Hibrida (pół konia i pół ryby od ogona).

Rokosz z Brzezina (w powiecie Sądeckim) był biskupem Kamienieckim r. 1398. M.

Rokotowski, herbu Prus I.

Rokowski, herbu Topor.

Rokszycki, herbu Pobóg. Marcin, kasztelan Połaniecki r. 1616, fundował kla-

sztor OO. Bernardynów w Piotrkowicach. Ludwik, w wojnie ze Szwedami poległ na polu sławy. — Mikołaj, fundował klasztor OO. Dominikanów w Niewiarkowie r. 1698. M*.

Rokuzowski, herbu Działosza. M*.

R o l a.

Opis herbu.

W środku tarczy pola czerwonego powinna być róża biała, w około której są trzy kroje, a na hełmie pięć piór strusich. O pochodzeniu tego herbu są różne zdania; w tem tylko zgadzają się pisarze nasi, że jest bardzo starożytny, sięga bo-

wiem wieku XI. Pieczętują się niem: Arciszewski, Bartochowski, Białaczowski, Bolkowski, Borucki, Chrapicki, Chrościcki, Dobrogost, Dworzanski, Gadomski, Gajewski, Gawroński, Gogoliński, Golski, Gostowski, Gumowski, Janicki, Januszowski, Jarochoowski, Kłosowski, Kobylnicki, Kochański, Komorowski, Konarski, Kozielski, Krzęciwski, Kucharski, Lubieniecki, Lubieniek, Lubliński, Lubnicki, Marcinowski, Mieliński, Miński, Modrzewski, Niegibulski, Niemojewski, Ossowski, Oświany, Piekarski, Pniewski, Podczaski, Pucek, Rogaski, Rola, Rożycki, Rusieński, Rzeszewski, Sadkowski, Satkowski, Ścisieński, Skibiński, Skorwid, Skotnicki, Słubicki, Słubicki, Sokołowski, Stanisławski, Stęszicki, Stężycki, Świętosławski, Szczyciński, Tarnowski, Wargawski, Wawrzecki, Wiotieski, Witowski, Wituński, Wolski, Wyszczelski, Zaleski, Załuskowski, Zbijewski.

Rola Dobrogost hetmaniał za panowania Kazimierza I.; syn jego Stefan, był biskupem Poznańskim w r. 1151. — Sebastian, naśladowając Orzechowskiego, wydał wierszem: „Sen na jawie“, gdzie wystawia obraz strapionej Rzptej polskiej. M.

Rolbiecki, zapisany w konstytucyi r. 1768. M*.

Roliński, profesor anatomii przy byłem uniwersytecie Warszawskim, zostawił kilka dzieł w przedmiocie lekarskim w manuskryptach; † 1840. M.

Rolski, nobilitowany r. 1790. M*.

Romain, nobilitowany r. 1676.

Roman, herbu Słepowron, pierwotnie na Mazowszu. Później przyjął nazwę Romańskich. — Tomasz, kapłan zakonu ś. Norberta w Krakowie, wydał katalog życia świętych zakonu Premostratenskiego r. 1615. M.

Romancof, otrzymał indygenat roku 1775. M*.

Romaneńko, nobil. r. 1639. M*.

Romankiewicz, herbu Drogosław. M*.

Romanowicz, herbu Lubicz na Litwie, gdzie Dyonizy piastował urząd sekretarza królewskiego r. 1690.

Romanowski, herbu Bończa. M*.

Romanowski, herbu Bożawola. Z tego domu urzędowało kilku w ziemi Chełmskiej i Bełzkiej.

Romański, herbu Słepowron. M*.

Romanus, nabył indygenat r. 1775. M*.

Romaszkan, dóm ormiański mający dawne szlachectwo Mołdawskie, a wciągniony do metryk szlacheckich królestwa Galicyi r. 1789. Herb domu tego: w tarczy pięć róż rozkwitniętych na gałązce bez listków, a na hełmie podobnie takie trzy róże. — Pam. X. B.

Romaszkiewicz, niegdyś w Brzesko-litewskim. M*.

Romatowski, herbu Drogomir. Wojciech, fundował XX. Bernardynów w Starym Wrocławku r. 1642.

Romboud albo **Rombold**, hetman Litewski za Witołda wojując z Krzyżakami,

wywaleczył Żmudź zabraną od tego zakonu; następnie jeździł na sejm do Korczyna, i do cesarza Zygmunta w sprawie Władysława Jagielly. Po zgonie Witolda trzymając stronę Swidrygielly, i uwikłany w wojnę z Polakami, stracił bitwę na Podolu r. 1431, w której dostał się do niewoli. Wyszedłszy z takiej, gdy powtórnie podniósł oręż przeciw Zygmunтови księciu Litewskiemu, w rozprawie pod Oszmianą utracił życie.

Romer, herbu Jelita. Początek domu tego są Włochy; ztamtąd przybyli jedni do Polski, a drudzy do Węgier, z kąd też Gwihelm piastujący godność książęcą pojął Jadwigę, córkę Kazimierza W. króla polskiego. Syn jego Jan, za konsensem Władysława Jagielly założył wieś Chyszów pod Tarnowem. Kościół w Biezdzieży był niegdyś grobowcem domu Romerów. Bliższych czasów kwitnęli Romerowie w województwie Sandomierskiem, w Wielkiej Polsce i na Litwie, piastując wysokie godności urzędowe. Pomiedzy innymi Józef, sędzia grodzki Nowomiejski, posłował z chwałą na różne sejmy i trybunały koronne. Szymon, podczaszy Gostyński r. 1670 sprawował urząd komisarza do rozpoznawania granic Polski ze Szlązkiem.—Romer Adam, akademik Krakowski, proboszcz u ś. Mikołaja, obdarzony wielką pamięcią, wydał kilka dzieł o wymowni i składni języka polskiego; zostawiając większą liczbę napisanych dzieł w manuskryptach. Zapobiegliwy około oświaty narodu, uczynił zapis dla ubogiej młodzieży, chcącey się w akademii Krakowskiej doskonalić w naukach; † 1616. M.

Romiszwowski, herbu Jelita. — Piotr, chorąży Łęczycki chwalony z dzieł wojennych. — Antoni, piastował godność rektora kościoła i gospody ś. Stanisława w Rzymie r. 1652. M.

Romocki, herbu Słepowron.

Ronikier, herbu Gryf, na Żmudzi.

Ronneberg, herbu Newlin. Abraham, sławiony z miłosierdzia dla ubogich i

uczynności na kościoły, zakończył życie roku 1626.

Ropelowski, herbu Suche-komnaty.

Ror obacz **Rarowski**.

Rosadowski, niegdy w Lidzkim. M.*

Rościszewski, herbu Junosza, dawniej w województwie Płockiem. Franciszek, sławny pułkownik w wojsku polskiem, a potem szwedzkim, wyszedłszy cało z wypraw wojennych, wstąpił do zakonu ś. Franciszka, w którym jaśniał ostrością życia, jako i innemi cnotami. Będąc w Pułtusku na przełożeniu, podczas morowej zarazy r. 1657 zakończył życie pracowite. Felicjan, brat jego podobnie kapłan tego zakonu, w czasie grasowania morowego powietrza w okolicach Wieliczki r. 1652, nie małe położył zasługi około ratowania zapowietrzonych. — Później wielu z tego domu zasłużyło się ojczyźnie z dopełnienia obowiązków dobrych obywateli. — Adam, członek Towarzystwa naukowego Krakowskiego r. 1820, zasłużył się z niezmordowanych badań i rozszerzeń wiadomości starożytności krajowych, jakoż nie jeden pomnik zawdzięcza mu swoje utrzymanie od zagłady. M.

Rosen, ma własny herb: trzy róże białe w polu czerwonym, dwie na górze podle siebie, a trzecia pod niemi, a na hełmie pawi ogón. Fabian Wilhelm, pułkownik królewski wstawił się mężstwem w potyczkach ze Szwedami. Mikołaj, podstoli Wszowski, znakomity mowca.

Rosicki, herbu Samson. — Zygmunt, zakonnik reguły ś. Augustyna w klasztorze Panny Maryi pod Wrocławiem, napisał poczet i kronikę biskupów Wrocławskich i historię Szlązka od roku 680 do r. 1470. M.

Rosiński, dziedziczył w województwie Trockiem.

Rossi Jan, nobilitowany r. 1700. M*.

Roski herbu Wadwicz, w wojew: Witebskiem, z kąd Leo Iwanowicz Roski był starostą Miedzialskim r. 1551. Stefan, w wojnie z Moskwą dał dowody wielkiego mężstwa.

Roskowski, herbu Dołęga. M*.

Rosnowski, herbu Ogończyk, pierwotnie w ziemi Przemyskiej. Tomasz, kanonik i oficyał Krakowski, podpisał przywilej dany od Zygmunta I. miastu Krakowowi roku 1517.

Rosochacki, herbu Prus III. — Jan, sędzia ziemski Trocki, posłował na sejm konwokacyjny r. 1674. — Jeden tego nazwiska walcząc w chorągwi kozackiej na Ukrainie r. 1638, poległ na polu sławy. M.

Rosołowski, herbu Prus. M.*

Rossowicz, herbu Gozdawa. M.*

Rosowski, dziedziczył w Sieradzkim. Piotr, w wojnie z Kozakami r. 1638. na Ukrainie, odniósł ciężkie rany od postrzału. M.

Rosperski, herbu Nabram.

Rosperski, herbu Zadora.

Rospust, niegdy w ziemi Pruskiej.

Rostek Stefan i Mikołaj, podpisali z Wołyńskiego elekcję Jana III.

Rostkiewicz Marcin, Norbertan w Krakowie, pisał wiersze stylem prostym, ale gładkim. J.

Rostkowski, herbu Dąbrowa. — Przybysław z Rostkowa, wojewoda Mazowiecki r. 1247, w nagrodę zwycięstwa odniesionego nad Jadźwingami, otrzymał od Konrada księcia dobra Prasnysk w posiadanie. Od niego wziął swe pochodzenie dóm Kostków. — Adam, biskup Filadelfii, sufragan Łowicki, założył w Warszawie r. 1735 dóm poprawy ku powstrzymaniu złych obyczajów; później został zamieniony tenże na więzienie publiczne. Marceli, autor kilku powieści do biblioteki Warszawskiej, które zapowiadały

na przyszłość zdolnego pisarza. Wszelako okoliczności nie sprzyjały jego losowi, jakoż w poświęceniu się szlachetnem dla zmarłego przyjaciela, przestał żyć r. 1856. M.

Rostkowski, herbu Pnieinia.

Rostocki, herbu Łabędź. — Marcin, kapitan Lelowski za okazaną wierność dla króla Michała, otrzymał od tegoż testamentem uczynionym we Lwowie r. 1673, gorącą podziękę z poleceniem go opiece królowej Eleonorze. Teodozy, biskup Chełmiński i metropolita gr. katolicki Rusi niżnej w Petersburgu r. 1799, zostawił pamiątkę po sobie ozdobienie bazyliki Chełmińskiej. M.

Rostoga Walenty, podpisał elekcję Jana Kazimierza. M.*

Rostopora, niegdy w wojew: Czernihowskiem.

Rostowski na Litwie. — Karol, marszałek Kowieński fundował kościół w Wędziagolu w Trockiem r. 1655. M.

Rostrowicki, dziedziczył na Litwie.

Rostworowski, herbu Nałęcz, w Wielkiej Polsce. Jędrzej, chorąży Liwski, sprawował urząd komisarza sejmowego na Spizu r. 1680.

Rosudowski, herbu Roch III.

Rosyniec, obacz Słepowron.

Roszczyc, herbu Lis. Rafał, był delegatem do korekty statutu Litewskiego roku 1609.

Roszewski, herbu Ciołek.

Roszko Stefan, urodzony z rodziców ormiańskich w Kamieńcu podolskim, otrzymawszy w Rzymie święcenie kapłańskie, pracował jako misjonarz apostolski w Wenecyi, poczem otrzymał probostwo w Stanisławowie, a w krótcie urząd dziekana Pokucia i Podola. Pelen światła i poświęcenia, urządził kościoły ormiańskie na Podolu, Pokuciu, i Siedmiogrodzie, przyczem zajmował się i pracą umy-

słową; zostawił bowiem w rękopismach kilka dzieł uczonych, między temi: Słownik Ormiańsko-polski i Polsko-ormiański, i żywoty biskupów ormiańskich w Polsce. Życie bogobojne zakończył w Stanisławowie r. 1739. Pam. X. B.

Roszkowski, herbu Dołęga.

Roszkowski, herbu Łodzia, jednej dzielnicy z Górkami w Wielkiej Polsce.

Roszkowski, herbu Ogończyk. — Zawisza z Roszkowa, walczył za Władysława Jagielly z Krzyżakami. Piotr, rotmistrz za Stefana Batoroego sławiony z mężstwa. Jan, zginął pod Wiedniem r. 1683.

Roszkowski, herbu Świnka.

Rotarski Ignacy, położył niemałe zasługi przez poczynione zapisy na cele dobroczynne i takie zakłady w Krakowie; † 1852. M.

Rotaryusz, herbu Gryf. Jan, od młodości swojej w wojsku się dosługując, w wielu wyprawach mianowicie pod Wiedniem i Okopami odznaczył się z szczególnego mężstwa; jakoż za Augusta II. mianowany pułkownikiem i podkomorzym Wendeńskim; przeszedł życie r. 1728.

Rottenburg, nobilitowany r. 1790. M.*

Rotenhof, nabył indygenat r. 1768. M.*

Rotermund, herbu Kotwica, dóm przybyły do Polski z Czech. — Marcin, zapisał klasztorowi ś. Katarzyny w Krakowie 500 złp. na dobrach Przybradz r. 1764. M.

Rotkiewicz, proboszcz Bogoriański jako poeta pisał i dzieła prozaiczne; oprócz tego zostawił wiele manuskryptów w materii teologicznej i kaznodziejskiej niezmiernej pracowitości, które przez zapadłą nań ślepotę r. 1697. wydać nie mógł. M.

Rotter Jeremiasz, nauczyciel języka polskiego w Wrocławiu, napisał gramatykę pod tytułem: „Klucz do polskiego i niemieckiego języka r. 1616.“ M.

Rosseau, nobilitowany r. 1790. M.*

Rowicki, nobilitowany r. 1790. M.*

Rowiński, herbu Bożawola.

Roża, herbu Gozdawa. — Jędrzej, arcybiskup Gnieźnieński sławiony jako mąż uczony i niespracowany w usługach kraju; † 1510. M.

Rożan, nobilitowany r. 1775. M.*

Rożanka, herbu Prus I. Jan, Karmelita w Krakowie, wydał kilka prac religijnych w języku łacińskim.

Rożanowski, pierwotnie na Rusi. M.

Rożański Benedykt, profesor Przemęcki fundował Cystersów w dolinie angielskiej na Litwie r. 1743, których później został przeorem. M.

Roźbicki w wojew: Poznańskim. — Melchior, przywilejem Zygmunta III. pierwszy ze szlachty Polskiej otworzył w Poznaniu fabrykę wódek. M.

Rozdrażewski, herbu O drową ż. M.*

Rożęcki, herbu Poraj. M.*

Rozembarski, herbu Jastrzębiec.

Rozembarski, herbu Śreniawa.

Rozemberg, herbu Poraj.

Rożen, herbu Gryf, pierwotnie w województwie Krakowskim. Sulisław, zwąśniony z wojewodą Krakowskim po zabiciu onego nie mogąc się oprzeć w zamku swoim w Gródku, ujechał do Węgier, gdzie w wojnie z Turkami tyle się odznaczył mężstwem i odwagą, że został zamianowanym hetmanem królewskim. Po zgonie króla, gdy królowa koronę Węgierską do Niemiec uwieźć chciała, Sulisław ją dogoniwszy straż przyboyczną poraził, a koronę odebrawszy, królowi Polskiemu oddał, czem sobie łaskę jego na nowo zeskarbił. Syn tegoż Piotr, zbudował zamek warowny Rożnów pół mili od Gródka. Córka jego była za owym sławnym Zawiszą Czarnym. Jan z Rożnowa, starosta Solecki w owej nieszczęśliwej bitwie pod Chojnicami

r. 1454 poległ na polu sławy. Jakób, zrosłszy na dworze Matyasza króla Węgierskiego, po powrocie do ojczyzny był sędzią Sądeckim i Bieckim. Syn jego Adam, młody wiek spędził w rzemiośle rycerskim na Węgrzech. Jan, wstąpił się z odwagi w wojnach za Stefana Batorego. Zygmunt, w bitwie z Wołoszą startłszy się z Raczem, wodzem nieprzyjacielskim, w pogoni za nim przebił się bezszwanku przez wojsko Wołoskie i Węgierskie. Następnie w bitwie z Turkami zdobył chorągiew nieprzyjacielską, uciawszy rękę chorążemu. Pod Manaczanami napadłszy tylko w 60 koni na 300 Tatarów, po zaciętej walce 52 trupem położył, 26 pojmał, a ostatek do ucieczki przymusił. Niemniej i pod Płockiem i Sokołem wielce się wstąpił z odwagi, za co mu król Stefan nadał starostwo Derpskie w Inflantach.

Rozjarowski, w wojnie z Kozakami na Ukrainie roku 1838, ciężko postrzelony. M.*

Rożkowski, koadjutor w Łohaniu na Ukrainie, pisał się na manifeście przeciw przesładowaniom Gonty i jego Kozakom roku 1768. M.

R o z m i a r.

Opis herbu.

W tarczy pola zielonego są trzy tryanguly srebrne, z których dwa na dole, trzeci u góry podłużny, na którego wierzchu krzyż złoty, a na hełmie pawi ogón.

Rozmiarowski Bartłomiej, podpisał z Wołyńskiego elekcyę

Jana Sobieskiego.

Roźniatowski, herbu Ostoja.

Roźniatowski, herbu Sas, dóm starożytny na Rusi, z którego niejaki Fedy-

na walczył zaszczytnie z Tatarami pod Dubnem. Wojciech, był komendantem fortecy Kamienieckiej na Podolu. Jędrzej, rotmistrz królewski poległ w bitwie pod Chocimem roku 1673.

Roźniatowski, pułkownikował z chwałą niemającą w rozprawie z Tatarami pod Zbarażem r. 1649; drugi tego imienia chorąży poległ w bitwie pod Ładyżynem r. 1672. M.

Roźnowicz Marcin, pisał wiersze przygodnie r. 1612. J.

Roźnowski, herbu Jastrzębiec.

Roźnowski, herbu Nowina. Jan, kanonik Krakowski, wielbiony z wielkiej sprawiedliwości. M.

Roźnowski, herbu Taczała.

Rozrażewski, herbu Doliwa złą jednak różnicą, że na hełmie między dwoma jeleniami rogami powinna być panna w długiej szacie i rozpuszczonymi włosami, trzymająca w jednej i drugiej ręce rogi jelenie. Dóm starożytny i rozrodzony po wielu krajach, miał sobie tytuł hrabiów przyznany od obcych monarchów i Papieżów. W połowie XVI. wieku rozdzielił się na trzy oddzielne linije. Stanisław, kasztelan Rogoziński, w młodym wieku szukając obyczajem uświęconym w kraju chwały rycerskiej, w poczcie jazdy przez się zebranej stawił się pod rozkazy króla Zygmunta I., jakoż później pod wodzą hetmana Tarnowskiego w bitwie pod Starodubiem mężnie nacierając, odniósł ciężkie rany. Po zwiedzeniu obcych krajów przeniósł się z Krakowskiego na Szlązko, gdzie odtąd prowadził życie przykładne. Uczynny dla ubóstwa, które gromadnie żywił i odziewał, przestał żyć w Wiedniu, dokąd zjechał roku 1564. Jan, marszałek dworu Elżbiety, królowej francuzkiej, siostry Rudolfa cesarza, generał kawalerji nadwornej, jako mąż wielkiego dowcipu i roztropności, posiadając poważanie monarchów postronnych, odprawując w sprawie Karola IX. legacyą poselską do Zygmunta Augusta do Wilna, w powrocie

z tamąd zakończył życie w Wiedniu r. 1585, rażony powietrzem morowem. Hieronim, biskup Kujawski pochrzestnik Zygmunta I. bawiąc z bracią swojemi na dworze króla francuzkiego, dla wdzięcznych obyczajów polubiony od kardynała Komendoniego, wstąpił bardzo młodo do stanu duchownego, w którym przy względach Piusa V. papieża, otrzymał najprzód probostwo Wrocławskie na Szląsku. Sprowadzony od Henryka Walezego do Krakowa, otrzymał sekretaryą koronną i probostwo Płockie, z którego za wpływem Stefana Batorego postąpił na biskupstwo Kujawskie. Przez 19 lat swego pasterstwa, najgorliwiej się zajmował przestrzeganiem karności kościelnej; a odzyskując świątynie z rąk dysydentów, rad odnawiał i ozdabiał takowe fundując oraz nowe i wiele dobroczynnych zakładów. Zczynności politycznych zasługują na wzmiankę: podróż jego na sejm Rzeszy niemieckiej do Ratysbony z ramienia Stefana Batorego; powitanie i odebranie przysięgi imieniem Stanów koronnych od Zygmunta III. do Gdańska ze Szwecyi przybyłego; zaręczenie w Wiedniu temuż Zygmunтови za małżonkę Anny arcyksiężniczki austryackiej, i koronowanie jej w Krakowie. Wypierając się wyższych godności: biskupstwa Wrocławskiego, koadjutorstwa prymasowskiego i kapelusza kardynalskiego, przestał żyć w Rzymie r. 1600, dokąd zjechał na wielki jubileusz, i pogrzebiony w kościele OO. Jezuitów. Krzysztof starosta Łęczycki, w wojnie Moskiewskiej walcząc zaszczytnie pod Połockiem, Sokolą i Wielkołukami, poległ pod Zawołoczem r. 1580, w 33. roku życia swego. szturmując na czele swoich ludzi do tej twierdzy. Jan, starosta Odolanowski na czele własnych chorągwi hussarskiej i piechoty przybył pod Chocim, gdzie mężnie walcząc przyczynił się do odniesionego zwycięstwa nad potęgą Turecką. Z podobnem mężstwem stawił czoło Mansfeldowi jenerałowi Szwadzkemu pod Odolanowem, i odpędził go od zamku, którego zdobyć zamierzał; † 1628. Hieronim, wojewoda Inowrocławski, w wojnie z

Kozactwem r. 1645 pułkownikował nad siłą zbroją Wielkopolską. Jan, brat jego z Sobieskiej, poległ w Nederlandach, dokąd udał się dla amatorstwa sztuki rycerskiej. Hieronim, kasztelan Międzyrzecki pamiętny z wojen z Turkami i Tatarami; † 1623. Jan, biskup Margarytańska, sufragan Kujawski; ten podźwignął kolegium Lubrańskie w Poznaniu darem 25 tysięcy złp., fundując w nim czterech profesorów; akademii Krakowskiej zaś przekazał 10 tysięcy złp. U schyłku życia spuściwszy beneficya kościelne, przepędził resztę dni w odosobnieniu prywatnem. Jan Franciszek, kasztelan Międzyrzecki, ablegat Jana III. do dworu Wiedeńskiego, za którego staraniem stanęła liga przeciw Turcyi.

Rozwadowski, herbu Rogala, pierwotnie na Podlasiu.

Rozwadowski, herbu Trąby, jednej dzielnicy z Jordanami Stojowskiemi i Świerczowskiemi, pisze się z wielkiego Rozwadowa na Rusi. Jan, mąż rycerski za Zygmunta I. Floryan, wnuk tegoż stolnik Halicki, zastużony z poselstw odbytych na walne sejmy. Michał, kanonik Lwowski deputował na trybunał koronny r. 1723. Wstąpiwszy do zakonu Jezuitów, zakończył życie w Krakowie r. 1732. Antoni, starosta Karackowski, w sprawie ojczyzny traktował wojskowo. Kilku jeszcze innych z tego domu, piastowało pierwsze urzęda grodu Halickiego aż do nowszych czasów. M.

Rozwalski, podpisał elekcję Jana Kazimierza. M.*

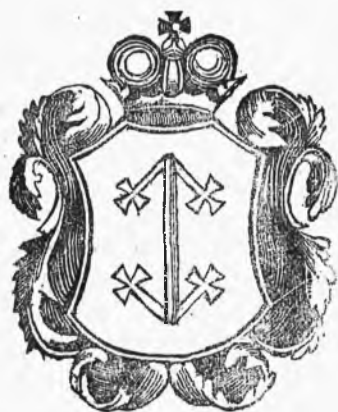
Rożycki, herbu Rola. Stefan, mąż rycerski odznaczył się w bojach ze Szwedami, Moskwą i Tatarami na Podolu.

Rożycki, herbu Poraj. Jędrzej i Jakób, bracia rodzeni, sławieni z czynów wojennych w XVII. wieku. Jan, był biskupem Chełmińskim i Opatem Mogilskim; zakończył życie r. 1669.

Rożycki Stanisław, doktor obojga prawa, profesor akademii Krakowskiej, zakończył użyteczne życie r. 1652. Jacek, biegły

muzyk i kapelmistrz dworu Jana III. w Żółkwi. M.

R o ż y ń s k i.

Opis herbu.

W tarczy pola błękitnego powinny być cztery krzyże złote wiszące niby u drzewa w pośrodku tarczy tak, że dwa wiszą po wierzchu jego, a drugie dwa od spodu. Dóm Rożyńskich pochodzi

od Narymunda syna Gedymionowego księcia Litewskiego, i wziął tę nazwę od dóbr Rożynu nad rzeką Cieciorów na Wołyniu. Michał, książę Rożyński sławiony z męstwa w wojnach z Tatarami i Rusią. Cyryl, syn jego za odważne odpieranie najazdów Tatarskich, otrzymał od Stefana Batorego uroczysko Kotelnie w Żytomierskiem. Bogdan, drugi syn Michała, dowódzca Kozaków Zaporozkich, śmiało stawiał czoło najezdniczym Tatarom, zapuszczając się nieraz aż w ich siedziby do Krymu. Mianowany od Stefana Batorego pierwszym atamanem, przedsięwziął sławną wyprawę na Dnieprze aż pod Oczaków i zmusił hordy do ustąpienia z Rusi napastowanej, zaco król Batory udarował go buławą hetmańską, dając oraz dzielnym Kozakom chorągiew farby malinowej z herbem Kozaka srebrnego z wzniesioną szablą. Przewodnicząc sławnej drużynie w dalszych bojach, poległ przy zdobywaniu okopów Tatarskich pod Jasnogrodem r. 1576. Mikołaj, z dzielności wojennej równy swoim przodkom. Jeden z nich zdobył na Tatarach potężny zamek Słamhorod, i zniósł go dla bezpieczeństwa kraju.

TOM III. Nr. 4.

Dymitr, pułkownik pod hetmanami Sanguszką i Chodkiewiczem, i zwycięstw ich nierozdzielny towarzysz; szczególnie w bitwach pod Czasnikami i na polach Iwańskich dał dowody niezachwianego męstwa. Jan Roman, przepędzwszy młode lata w boju z Tatarami na Rusi, po ukazaniu się Dymitra Sainozwańca wyruszył do Moskwy, gdzie objąwszy dowództwo nad zebrany wojskiem, walczył przeszło przez półtora roku szczęśliwie; złożony chorobą przestał żyć w r. 1610. Zwłoki sprowadzone do obozu królewskiego, przy asystencji całego wojska i przytomnych hetmanów zwieziono do Kijowa i złożono w kościele dominikańskim na wieczny spoczynek. Na nim zakończył się też poczet domu książąt Rożyńskich.

Rożyński, herbu Ogończyk. Mikołaj sędzia ziemski Inowrocławski, podpisał zbor Toruński r. 1595. Jan, proboszcz Krośniński, kanonik Przemyski; † 1644.

Rpiński, herbu Radwan. Teofon, archiepiskop grecko-kat. Płocki, Witebski i Mścislowski, wielbiony swoich czasów z prawdziwych cnót kapłańskich. Gabryel i Iwan ludzie rycerscy; ostatni wstąpił się walecznością pod wodzą Romana Sanguszki.

Rubach, dóm w księstwie Pomorskiem starożytny, ma własny herb (trzy róższeczki zielone o trzech listkach, w polu tarczy błękitnym a na hełmie w koronie trzy kłosa zbożowe do góry wystające). Roch, sekretarz królewski; dzieła i cnoty jego sławi nagrobek w roku 1652 w kościele Chełmińskim położony.

Rubanowicz Stefan, paroch Iwanowski, protestował przeciw bezprawiom hajdamaków Gonty na Ukrainie. M.

Rubeżyński Marcin, przeor klasztoru Lwowskiego Karmelitów, po między innymi napisał historię pierwszych Chrześcian; † 1797. Jan, podczaszy Horodelski, na budowę kościoła OO. Karmelitów bosych we Lwowie (dzisiejszy parafialny św. Marcina), przeznaczył fundusz 10.000 złp. r. 1700. M.

R u b i e s z.**Opis herbu.**

W tarczy są trzy wręby, z których u dołu ostatni najmniejszy, inne nad nim dwa co raz większe, u góry zaś wystaje strzała niby o dwóch żelzcach. Paprocki powiada, że ten herb został nabyty w okazyi, gdy o granice z

Moskwą walczone. Jeden z Litwinów odznaczwszy się odwagą, odniósł ów herb jako nagrodę swych zasług. — Rubieszem pieczętują się: Alabis, Alampi i Andryewicz.

Rubieszowski Jan, żołnierz zaważanego męstwa, w bitwie ze Szwedami pod Choinicami 46ma ranami okryty, gdy się z nich wyleczył, powrócił nazad pod sztandar Czarnieckiego, pod którym też w wyprawie r. 1659 nie mało Szwedów narąbał. M.

Rubinkowski Wojciech, pomimo podeszłego wieku, liczył bowiem lat 95. pospieszył pod sztandar Jana Sobieskiego idącego na wyprawę Wiedeńską, gdzie w pułku królewicza Jakuba rotmistrzując nad Ussaryą, wstawił się śmiałą walecznością; podobnie walcząc i przy zdobywaniu twierdzy Strzygońskiej, został po dwakroć raniony. Król bohater nagradzając mężną wytrwałość szanownego starca, udarował go starostwem Kamienieckiem. M.

Rubinkowski, autor dzieł „Janina i Promienie cnót Augusta II.“ M.

Rubowski, zapisany w konstytucyi roku 1775. M.

Rucicki, herbu Pobóg. M*.

Ruciński, herbu Ogończyk. M*.

Ruciński Jan Chryzostom, akademik Krakowski, potem nauczyciel szkoły archikatedry Lwowskiej, wystawił swoim kosztem

w tymże kościele oltarz św. Jana Kantego r. 1690. M.

Rucki, herbu Jastrzębiec. — Kazimierz, uposażył klasztor św. Katarzyny w Krakowie r. 1600. Franciszek, uczestnicząc w pamiętnej wyprawie Napoleona I. do Rosyi r. 1812, zginął w boju Marcyanna, córka jego oddawała się z zamiłowaniem naukom i piśmiennictwu; życie zakończyła młodo w stanie panińskim. M.

Ruczowski, herbu Poraj. M*.

Rudakiewicz Stanisław, z Wołyńskiego podpisał elekcyę Jana III.

Rudawski, herbu Kościeszka. Jan, sekretarz i pisarz dekretowy królewski, ceniony swoich czasów z wielkiej biegłości w prawie; † 1640. Wawrzyniec Jan, kanonik Warmiński, dziekan Międzyrzecki, prawnik i historyk, pomiędzy innemi napisał dzieje polskie od r. 1648 do 1660, w których przebiega rzetelna miłość prawdy. — Jeden tego nazwiska, porucznik z pułku ułanów Krasieńskiego, zginął przy zdobywaniu wąwozu Sommo-Sierra w Hiszpanii r. 1808. M.

Rudawski, herbu Prus. M*.

R u d e c k i.**Opis herbu.**

W tarczy pola błękitnego powinny być dwie strzały białe jedna nad drugą, a pod niemi księżyc złoty na dół rogami skierowany, w pośrodku którego jest gwiazda, na hełmie zaś trzy pióra strusie. Dóm Rudeckich kwitnął na

Wołyniu, z kąd Teodor podpisał tranzakcyę Będzińską.

Rudeńko Józef, gr. kat. komendant w Antonówce na Ukrainie, podpisał manifest

wniesiony przez duchowieństwo do grodu Kijowskiego r. 1768 przeciw gwałtom popełnionym przez Hajdamaków ostrowionego Gonty. M.

Rudgierz, herbu Rogala.

Rudkowski Andrzej, wydał „Obro-
na W. Ks. Litewskiego przez Leona Sapiechę“
r. 1648. M.

Rudnica albo **Następ**.

Opis herbu.

W tarczy jest podkowska barkiem do góry ułożona, w której pośrodku wystaje strzała żelazcem do góry, na hełmie zaś trzy pióra strusie. Pole tarczy powinno być w połowie błękitne, a w połowie białe.

Tym herbem pieczętują się: Daniszowski z odmianą, że podkową kładą barkiem na dół, którą strzała z boku lewego przeszywa; Radecki, Rudnicki i Starzyński.

Rudnicki, herbu Jastrzębiec, pierwotnie w ziemi Pruskiej, a później w województwie Sieradzkim.

Rudnicki, herbu Lis. Jan, kasztelan Sieradzki, fundował kanonją w Uniejowie; † 1620. Szymon, biskup Warmiński, szczydry na domy Boże, które wszędzie odnawiał i znova stawiał; swoim kosztem kształcił też corocznie 30 młodzieży polskiej w naukach potrzebnych, z drugiej strony ochraniał lud ubogi od ucisku. Życie przykładne zakończył r. 1621. Przemysław, Jezuita, jako mąż głębokich nauk powołany od Zygmunta III. do kształcenia młodych królewiczów, wywiązał się zaszczytnie z tego zadania, zaco gdy mu wdzięczny monarcha ofiarował infułę, takową nieprzyjął dla skromności wrodzonej. Umarł r. 1660 w Przemysłu na przełożeniu zakonu swego.

Rudnicki, herbu Lubiec pierwotnie w ziemi Chełmskiej. Franciszek konstytucją z r. 1662 otrzymał za położone zasługi wojenne dobra Witków w starostwie Grabowieckiem. — Stanisław, walczył pod Janem Sobieskim pod Wiedniem. Wincenty, porucznik wojska polskiego w bitwie pod Kobryniem r. 1794 poległ na polu sławy. M.

Rudnicki, herbu Nałęcz w ziemi Przemyskiej, z kąd Jan ze sejmu r. 1647 był komisarzem do uspokojenia granic od Węgier.

Rudnicki, herbu Poraj.

Rudnicki, herbu Rudnica. Wojciech, rotmistrz polski zginął w Moskwie wyniesiony prochami w powietrze.

Rudnicki, herbu Sas. Teodozy, biskup Łucki grecko-kat.

Rudnicki, herbu Strzemię. Antoni, dla heroiczych dzieł i męstwa, z którym się w różnych okazjach popisał, do starożytnego przodków swoich herbu Strzemienia, otrzymał za uchwałą sejmu r. 1601 szablę w przydatku.

Rudomicz Bazyli, profesor poetyki, historii i rektor akademii Zamojskiej r. 1651, pisał wiersze z okazji uroczystych. J.

Rudomina, herbu Trąby z tą odmianą, że na tarczy nad trąbami powinny być dwa skrzydła orle rozciągnięte stykające się barkami, na hełmie zaś nad koroną także dwa takie skrzydła, a między nimi trzy trąby nawiązane. Dóm Rudominów kwitnął jeszcze za Władysława Jagiello, z którego Jędrzej w zakonie Jezuitów wstąpił się w misji apostołskiej w Indyach i Chinach, gdzie też świętobliwie życie zakończył r. 1631. Maciej, starosta Uciański sławiony z czynów wojennych. Wawrzyniec, syn tegoż starosta Niderpolski, poległ w bitwie pod Felinem. Jan, wojski Braclawski uczestniczył z chwałą we wszystkich ekspedycjach Stefana Batorego. Paweł, syn jego zginął w bitwie pod Derptem, drugi Jerzy, poległ pod Chocimem. Jan, najprzód chorąży

a potem kasztelan Nowogrodzki, wstawił się z odwagi w pamiętnej walce pod Chocimem, gdzie z trzema tylko chorągwiami 60 tysięcy Turków na obóz polski nacierających, mężnie wstrzymał i po zaciętej walce odpędził. Pogrzebawszy solennie zwłoki poległych towarzyszków broni w Nowogrodzkiej parafii, i uwieczniwszy ich pamiątkę marmurowym pomnikiem, uczynił tamże wieczną fundacyę, aby co tydzień za duszę tychże mszą ś. odprawiano. Z tą samą odwagą stawał później na wojnie Inflantskiej. Jako mąż niemniej uczony, opisał wierszem polskim wojnę Chocimską; † 1646. Piotr, kasztelan Smoleński, trwając dziesięć lat w obozie, odniósł ciężki postrzał pod Moskwą. Krzysztof, wojewoda Miński, pod chorągwią Karola Chodkiewicza odbył wojny Inflantską, Wołoską i Moskiewską. Wyznaczony do traktowania o granice z Moskwą, doprowadził pożądany pokój do skutku. Jerzy, stolnik Miński, poległ w bitwie pod Werkami. Tomasz, rotmistrz ussarski odznaczywszy się z odebrania kilku twierdz, zakończył życie z odebranego postrzału pod Felinem.‡

Rudowski, herbu Prjusa II.

Rudwanowski, z ziemi Sochaczewskiej podpisał elekcyę Jana III.

Rudykiewicz Jan, paroch gr. kat. w Pustarowcach na Ukrainie, uchodząc przed prześladowaniem Gonty, podpisał manifest przeciw gwałtom jego r. 1768. M.

Rudziejewski, herbu Kościeszca.

Rudziński, herbu Slepowron.

Rudziński, herbu Zaręba. Stanisław, mąż wojenny prowadząc żold w wojsku Litewskim, osiadł na Litwie.

Rudziński, herbu Prusa III, dóm starodawny w księstwie Mazowieckim, gdzie w ziemi Czerskiej piastował przez długi szereg lat wysokie urzęda. — Kazimierz, wojewoda Mazowiecki, fundował klasztor Reformatów w Sienicy. M.

Rudziński, herbu Rawicz w ziemi

Łukowskiej, gdzie Scibor Krasowski pierwszy od dóbr Rudy przyjął nazwę Rudzińskiego.

Rudzki, herbu Abdank w ziemi Czerskiej.

Rudzki, herbu Prawdziec. Stanisław, kanonik Krakowski, proboszcz Wiślicki, zarządzał ekonomię biskupa Szyszkowskiego, jakoż mu tenże po zgonie jego r. 1631 nagrobek w katedrze położył.

Rudzki, herbu Węzyk. Stanisław rotmistrz zawołanego męztwa w bitwie pod Newlem potykając się odważnie, poległ na polu sławy. Jozafat Welamin, metropolita Kijowski i całej Rusi, będąc jeszcze w zakonie ś. Bazylego, dał się poznać z dokładności nauk, jakoż obrany metropolitą Rusi, spółem z bł. Jozafatem Koncewiczem oddawał się niespracowanie pomnożeniu i rozkrzewianiu jedności między Rusią, zaco od Stolicy Apostolskiej był nazwany: atlas jedności, kolumna kościoła i Atanazym ruskim. Kościołowi Bożemu wielce zasłużony, zakończył życie świątobliwe r. 1637. Aleksander, pułkownikował nad wojskiem posiłkowym Dymitra Samozwańca. Walenty Antoni, mąż rycerski przestał żyć w obozie pod Kowlem r. 1716.

Rukiewicz, herbu Hipocentaurus na Litwie, z kąd Jan podpisał pacta conventa Władysława IV.

Rulikowski, herbu Nałęcz.

Rulikowski, herbu Korab, jednej dzielnicy z Poradowskimi, przyjął tę nazwę od dóbr Rulikowa w województwie Bełzkim. Marcin, pułkownik w wojsku koronnem, zginął w wojnie podczas bezkrólewia. Józef, podczaszy Bełzki, i Ignacy chorąży ziemi Parczewskiej, w sprawach krajowych na sejmach i trybunałach znokomite położyli zasługi, zaco też powszechnem szczylicili się zaufaniem obywatelstwa. M.

Rumbold, niegdy w województwie Płockiem. M.*

Rumel, herbu Poraj.

Rumiejowski, herbu Wczele.

Rumiński Albert, magister sztuk pięknych, w r. 1843 sprawił dla kościoła archikatedry Lwowskiej sześć kosztownych lichtarzy za cenę 2007 złp. M.

Runowski, herbu Drya.

Runowski, herbu Junosza. M.*

Runowski, herbu Nałęcz.

Rupniewski, herbu Śreniawa, jednej dzielnicy z Ujejskimi. Wojciech, kasztelan Sąddecki, podpisał elekcję Jana III. Stefan, biskup Kamieniecki potem Łucki, podźwignął obie te katedry, pierwszą przez wojnę Turecką, drugą przez pożar podupadłe, a w Janowie wystawił i uposażył kolegiatę i seminarium, łożąc przytem niemałe koszta na jałmużny, zaratowanie sierot i na nawróconych z żydostwa. Życie wielce przykładne zakończył r. 1737. — Anna Rupniewska, córka Krzysztofa R. kasztelana Sąddeckiego, po zgonie matki wstąpiwszy do zakonu Karmelitek bosych w Krakowie, przez ciąg lat 55 z przykładnością oddawała się obowiązkom zakonnym. Żywot świętobliwy zakończyła r. 1728. M.

Rus, herbu Osorya, na Szlązku.

Rusakowski, herbu Płomieńczyk.

Rusauowski, herwu Trąby. M.*

Ruściński Jan, fundował w Kujawskiej diecezji klasztor Kartuzów, któremu nadał trzy wsie na utrzymanie.

Rusiecki, herbu Korab. M.*

Rusiecki, herbu Poraj, w wielkiej Polsce, z kąd Marcin, scholastyk Krakowski odmówił przyjęcie ofiarowanego sobie biskupstwa Poznańskiego. Piotr, scholastyk Poznański, proboszcz w Krobi, wielbiony z wysokich nauk i pięknych przymiotów; † 1610.

Rusiecki, herbu Radwan.

Rusiecki, herbu Rawicz. Jan, rotmistrz pod Romanem Sanguszką stawał mężnie w boju r. 1567. — Dwóch Rusieckich,

lecz niewiedzieć z którego domu, polegli w wojnie z Kozakami na Ukrainie r. 1638. M.

Rusieński, herbu Dołęga. M.*

Rusieński, herbu Gozdawa.

Rusieński, herbu Rola. Walenty, rotmistrz Polski poległ za Batorego w bitwie pod Wielkołukami.

Rusinowski, herbu Godziemba. Stanisław, pułkownik Kozaków Lissowczyków wstawiwszy się w wyprawie do Niemiec zwycięzctwy, po powrocie swoim od kraju r. 1621, w którym właśnie zawrzała wojna Turecka, pospieszył niezwłocznie z odważną drużyną swoją pod Chocim, gdzie w pierwszym potkaniu się z najezdniczą tłuszcą kulą z działa trafiony w nogę, odniósł kalectwo ciężkie, ceniony atoli od hetmana Lubomirskiego, zawieziony został na jego dobra, gdzie dalsze lata spędził w zasłużonej swobodzie.

Rusocki, herbu Korab. Mikołaj, pokojowy króla Aleksandra wprowadził go z Lidy do Wilna; później będąc kasztelanem Biechowskim, dzielnie stawił czoło najezdniczemu Krzyżakom. Franciszek, kasztelan Nakielski, posłował do Danii w celu umówienia przymierza przeciw Szwedom.

Rusocki, herbu Zadora, jednej dzielnicy z Lanckorońskimi. Hieronim, kanonik Krakowski proboszcz Oświęcimski, mąż niespracowanej zarliwości i nieporównanej sprawiedliwości w sądach; † 1681. — Władysław, burgrabia Krakowski deputował na trybunał koronny r. 1712. — Mikołaj z Brzezina, zapisał klasztorowi ś. Katarzyny w Krakowie 1500 złp. na dobrach Tomice r. 1692. M.

Rusowski, herbu Korab. M.*

Russyan, herbu Nałęcz, pierwotnie w województwie Bełzkim. — Russyan, zapisał klasztorowi w Podkamieniu fundusz na utrzymanie 24 z ubogiej młodzieży szlacheckiej, któren to fundusz wielony został później na stypendya dla uczniów ubogich. M.

Rustejk o albo **Trąby** IV.**Opis herbu.**

W tarczy są dwie trąby myśliwsk. (czarne) barkami do siebie ułożone, w pośrodku których wystaje miecz goły rękojeścią u góry, a na hełmie trzy piór strusich. Początek tego herbu podają: pewien sługa dostawszy się z swoim panem w niewolę do Moskwy, gdy puszczony został na wolność, z przywiązania do pana swego zatrzymanego w więzach, zamiast korzystać z swobody oddał się pracy, a zarobionym groszem donosił żywność więzionemu, przemyślując zarazem, jakby go wyprowadzić na wolność; jakoż nocą podkradając się do turmy, mieczem swoim wykował dziurę w murze, którą uprowadził nareszcie swego pana i z nim szczęśliwie do ojczyzny powrócił. Za ten czyn poświęcenia i przywiązania zarazem, został tym herbem udarowany. Dóm Rustejków kwitnął na Żmudzi.

Ruszczye, herbu Lis. M*

Ruszczycki, herbu Gryf. M*

Ruszel, herbu Lis. Seweryn, zginął w niewoli u Turków. Paweł, Dominikan rodem z Przemyskiego, doktor ś. teologii, przy wykładaniu wyższych umiejętności uczącej się młodzieży, oddawał się pisaniem pożytecznym, jakoż wyszło drukiem kilka jego prac umysłowych.

Ruszelnicki, sędzia ziemi Lwowskiej, sławiony z niekorumpowanej sprawiedliwości M.

Ruszkowicz Stanisław, rajca miasta Kazimierza, w r. 1612 zapisał dla klasztoru ś. Katarzyny w Krakowie dochód 200 złp. Jakób, kapłan przy kościele ś. Barbary tamże, ceniony i wielbiony z wielkiej pobożności, zwykł był jałmużny otrzymywane na mszę ś.

rozdawać ubogim po szpitalach; † 1652. M.

Ruszkowski, herbu Pobóg. Jan, miecznik Sieradzki fundował klasztor OO. Bernardynów w Złoczowie. Jędrzej, kasztelan Inowrocławski podczas powietrza morowego w Kaliszu r. 1605, sprowadził profesorów z uczniami do Złoczowa, gdzie ich szczerobliwie podejmował.

Ruszowski Maciej, zakonnik w Solcu nad Wisłą, uchodząc przed napadem łotrzących po kraju Węgrów Rakoczego, pojmany od nich w pobliskiej wiosce i w las zaprowadzony, tam porąbany na sztuki r. 1657. M.

Ruszyłowicz, podpisał unję Litwy z Koroną r. 1401. M.*

Rutka Teofil, rodem z Kijowskiego sławny teolog zakonu Jezuitów za Jana III., przez całe życie pracował niezmiernie nad zjednoczeniem Rusi, jakoż za jego powodem przysła unja do skutku. Umarł w podeszłej starości r. 1700, przeżywszy lat 77, których większą część na pracach piśmiennych strawił. M.

Rutkowski, herbu Bończa. M.

Rutkowski, herbu Pobóg. Trzech braci Goszczyńskich sprzykrzywszy sobie nieprzyjazne sąsiedztwo Krzyżaków, sprzedawszy ojcowiznę Goszczyn w powiecie Prasnyskim, nabyli dobra Rutkowie w powiecie Działdowskim, od których Rutkowskimi pisać się zaczęli. Kazimierz, zasłużony w wojnach osiadł w Krakowskim.

Rutkowski, herbu Jeleń w ziemi Ciechanowskiej. — Jan, w bitwie pod Chocimem r. 1763 dowodził artylerją polską. M.

Rutzki, nobilitowany r. 1768. M.*

Ruwski, herbu Prus I. Stanisław, podstoli Braclawski, fundował OO. Dominikanów pod Gniewoszowem w województwie Sandomierskim r. 1660.

Rużewicz, dziedziczył niegdy w Trockiem. M*. — Jeden tego nazwiska w zakonie Jezuitów, w czasie bytności Jana Kazimierza

we Lwowie r. 1656, jako sławny kaznodzieja miewał wzorowe mowy do ludu, zachęcając go do ofiar pieniężnych dla ratowania ojezycznej. M.

Rużycki, herbu Poraj. M*.

Rwocki, herbu Płomieńczyk. M*.

Rybczewski, herbu Bończa.

Rybczyński, herbu Ślepowron. M*

Rybicki, dziedziczył na Mazowszu M.

Rybiński, herbu Korzbog.

Rybiński, herbu Radwan.

Rybiński, herbu Wydra. — Jacek, opat Oliwski, mąż wielce szanowany odnowił klasztor tamże z kościołem wspaniałym. M.

Rybiński Jan, sekretarz magistratu Toruńskiego w r. 1593. jako znakomity poeta słynął z dowcipu, łatwości rymowania i gładkości wierszów tak polskich jako też i łacińskich; najznakomitsi przeto mężowie w kraju zaszczytili go swoim szacunkiem i przyjaźnią. Marcin, brat jego podobnie wyborny rymopis, jako pierwszy po Kochanowskim, którego też naśladował w czystości języka, przełożył psalmy Dawidowe; † 1612. Jan, poległ w bitwie pod Chocimem r. 1621., a drugi pod Cudnowem. Ludwik, zakonu ś. Dominika, opatrzył bractwo różańcowe w Grodnie w fundusz 5000 złp.; † 1770. Antoni, kapitan wojsk polskich pod Napoleonem I., poległ przy pamiętnym zdobywaniu wąwozu Sommo-Sierra w Hiszpanii r. 1808. M.

Rybki, herbu Grzymała. Jędrzej, Jezuita rządził akademją Wileńską r. 1678. M.

Ryceński Bartłomiej, niegdy filozofii doktor. M.

Rychalski Michał, penitariusz w katedrze Kujawskiej r. 1690, wydał kilka dzieł ascetycznych w języku łacińskim.

Rycharski, herbu Dołęga.

Rychlicki, herbu Grzymała. Jędrzej, biskup Enneński, sufragan Poznański;

† 1636. — Jeden tego nazwiska poległ w bitwie z Kozakami na Ukrainie r. 1636. M.

Rychłowski, herbu Jastrzębiec.

Rychłowski, herbu Nałęcz. Adam, mąż staropolskiej cnoty i ostrego życia, fundował w Bydgoszczy kaplicę ś. Jana Ewangelisty, kollegium zaś tamecznemu zapisał znaczne dochody; † 1617. Franciszek, Reformata, obdarzony wysokimi cnoty i wielkimi naukami, wyładał nauki filozoficzne i teologiczne w Przemyślu; poczem po trzy razy wybierany prowincyałem, rządził z niemalym pożytkiem swego zakonu. Pieszono i bosobozdząc prowincye, przestrzegał usilnie ubóstwo ewangeliczne; podobnie od Zbąskiego biskupa Przemyskiego uczyniony wizytatorem dyecezyi, odbył tą czynność z zbudowaniem ludu i plebanów, którzy go społem z obywatelstwem wielce szanowali. Jako głośny kaznodzieja, napisał i podał do druku wielką liczbę kazań i traktatów duchownych. W podeszłym wieku w podróży pieszej pod Magierowem upadł na siłach tak dalece, że od miejscowego plebana zaopatrzonym został śś. Sakramentami; jakoż pokrzepiony nieco, udał się w dalszą drogę do Lwowa, lecz za Krechowem stanąwszy na wzgórkę pod Bożą męką, w modlitwie oddał Bogu ducha dnia 21. marca 1681 r. Zwłoki świętobliwego męża przywiezione do Lwowa, złożono przy wielkim zgromadzeniu w kościele ś. Marcina.

(Niesiecki umieścił mylnie tego Franciszka R. pod herbem Jastrzębiec, hjoğraf zaś podaje, że Andrzej R. ojciec jego był sędzią Wieluńskim herbu Nałęcz.)

Rychłowski, herbu Samson.

Rychnowski, niegdy w ziemi Pruskiej.

Rychter Franciszek, klasztorowi ś. Katarzyny w Krakowie zapisał 1500 złp. na dobrach Pomianowa r. 1767. M.

Rycicki, podpisał elekcję Jana Kazimierza. M.*

Ryciński Piotr, wydał w Krakowie r. 1526 pochwałę Zygmunta Augusta. M.

Rycz, nobilitowany r. 1775. M.*

Ryczgórski, herbu Sulima.

Ryckiewicz Tomasz, proboszcz ormiański w Tyśmienicy, zajmował się odbudowaniem kościoła tamecznego, złożywszy pierwszy na ten cel 1000 złp.; † 1767. M.

Ryczycki, herbu Trzaska.

Rydalski, herbu Biberstein. M.*

Rydzewski, herbu Rustejko. M.*

Rydzynski, herbu Wierzbna. Przodek domu tego niejaki Wrzna, przeniósł się około r. 1400 z Czech do Wielkiej Polski, gdzie nabywszy dobra założył miasteczko Rydzyna, od którego przyjął nazwę Rydzynskiego. Jan, w bitwie pod Chojnicami r. 1454 potykając się mężnie, poległ na placu boju, położony w przód trupem księcia Żegalskiego wodza wojsk nieprzyjacielskich. — Wojciech, walczył z Tatarami na Podlasiu, i w więzach tychże wycierpiał niewolę. Jan, kasztelan Międzyrzecki, fundował w dobrach swoich kilka kościołów — Feliks, zakonu św. Franciszka w Koninie, sławiony z umiejętności lekarskich; przytem był wielce surowym na zdrożności, jakoż nieuważając na żaden stan ludzi, śmieie się ujmował czy to o honor Boski, czy o krzywdę ojczyzny. Pewnego senatora sprzyjającego Szwedom upomniał z taką wolnością apostołską, że tenże od sprawy nieprzyjaciela kraju się odstrychnął, i przykładną rekolekcję w klasztorze odprawił. Życie zwątlone pracą zakończył r. 1658. M.

Ryk Mikołaj, stolnik Inflancki, fundował klasztor OO. Bernardynów w Welonie r. 1772. M.

Rykaczewski, w ziemi Wizkiej.

Rykalski, herbu Doliwa.

Rykowski, herbu Doliwa. Filip, traktując młode lata wojskowo, osiadł na Rusi, gdzie pod Jaworowem nabywszy dobra, zbudował tamże swoim kosztem kościół Do-

minikański r. 1619. Aleksander, w bitwie z Turkami pod Wiedniem r. 1683, nacierając natarczywie na wroga, ciężko został postrzelony od kuli armatniej.

Rykowski, herbu Leliwa.

Rykowski, herbu Topor. M.*

Rykrski, herbu Topor. Piotr, wstąpił się z męstwa w bitwie z Krzyżakami pod Koronowem r. 1410.

Rylski, herbu Ostoja. Samuel, podkomorzy koronny za Władysława IV., wielbiony od XX. Karmelitów Warszawskich jako dobroczyńca tego zakonu. Piotr, sędzia ziemski Rawski obrany rotmistrzem tego województwa, w wojnie ze Szwedami r. 1662 mężnie się ucierał z nieprzyjaciół kraju. Benjamin, walcząc przykładnie pod sławnym Czarnieckim w Danii, przy zdobywaniu Fionii r. 1659 poległ od kuli Szwedzkiej. Michał, rotmistrzował z chwałą pod Chocimem.

Ryło, herbu Wieniawa, pierwotnie w księstwie Litewskim. — Maksymilian, biskup grecko-kat. Chełmski, z którego powstał na Przemyskie r. 1779. założył w Chełmie seminarium grecko-unickie zbudowawszy na ten cel własnym kosztem dóm okazały i oddał go pod zarząd OO. Bazylianów. M.

Rymaszewski, herbu Pobóg. M.*

Rymgayło, podpisał z Żmudzkiego elekcję Jana Kazimierza. M.*

Rymiński, herbu Pobóg niegdy w księstwie Żmudzkiem.

Rymkiewicz, herbu Bożezdarz. M.* Franciszek, jenerał legii polskiej, skończył życie z ran odniesionych w bitwie zwycięskiej pod Sommo Campana we Włoszech r. 1799. Zostawił w rękopiśmie pamiętnik czynności wojsk polskich pod dowództwem jenerała Dąbrowskiego w czasie wkroczenia jego do Wielkiej Polski. M.

Rymsza, herbu Gozdawa.

Rymwid, herbu Grzymała. M.*

Rymwid, herbu Lew. M.*

Rymwid, herbu Lis, z tą odmianą, że tylko jeden krzyż kładą na strzale.

Rynarzewski, herbu Prawdzie.

Ryński, herbu Grabie.

Ryński, herbu Korczak.

Rynwidowicz, herbu Grzymała.

Ryplński, herbu Radwan.

Rypp Jerzy, był podkomorzym Parnawskim.

Ryś herb, patrz Bąkowski.

Rysiewicz, herbu Ryś. M.*

Rysiński, herbu Leszczyc. Janusz, kasztelan Kowalski podpisał transakcją Będzińską. Krzysztof, wojewoda Inowrocławski wpływał z mocy sejmu na ukonowanie Rokoszanów r. 1607. — Salamon, jeden z celniejszych poetów polskich wieku Zygmuntowskiego, zasłużył się z poprawy psalterza Dawidowego; był też pierwszym, co zebrał przysłowia polskie pod tyt: „Proverborum Polonorum centuriae; † 1626. M.

Ryżanowski, dziedziczył w Sandomierskiem.

Ryżewski, herbu Achinger. M.*

Ryżkowski, herbu Nowina. Jędrzej, rotmistrz królewski w bitwie pod Chocimem dzidą przeszyty. Michał, podczaszy Łukowski pamiętny z odbytych poselstw do Szwecyi i do Moskwy. Później za konsensem żony swojej wstąpił do zakonu Jezuitów, w którym żyć przestał w Krasnymstawie r. 1729.

Ryżkowski, herbu Topor. Marcjan, w bitwie z Tatarami pod Lachowcami r. 1690 po bezprzykładnej obronie poległ na placu. — Inny z tego domu, zginął w przedutarczce pod Chocimem r. 1621. M.

Ryżkowski Franciszek, matematyk, wydawał w Krakowie kalendarz r. 1776. M.

Ryżarowski, herbu Topor, w ziemi Przemyskiej.

Tom III. Nr. 5.

Rytelski, herbu Szeliga. Adam, kasztelan Gostyński, podpisał pokój Brzeski.

Ryterski, herbu Topor. Piotr, w wojnie z Krzyżakami r. 1403 przy zdobywaniu Dynaburgu pod wodzą księcia Witolda odwagą uniesiony, pierwszy wskoczył na mury twierdzy nieprzyjacielskiej.

Rytwiański, herbu Jastrzębiec. Jan, na sejmie w Piotrkowie r. 1459. w imieniu narodu domagał się od Kazimierza Jagiellończyka o zwrócenie Wołynia przez Litwę zajętego. Ten sam czyli inny Jan, kasztelan Sandomierski, marszałek koronny, dowodził mężnie zastępowi polskiemu w wojnie z Węgrami r. 1474. M.

Rywocki, herbu Prus, III. z tą odmianą, że w czerwonym polu powinna być kosa po prawej ręce, a po lewej w polu błękitnym pół podkowy, a nad nią półtora krzyża, na hełmie zaś ręka zbrojna z mieczem. Mikotałaj, służył wojskowo w ussarskiej chorągwi. Jan, Jezuita, profesor teologii na uniwersytecie Wileńskim, wydał kilkanaście dzieł w języku łacińskim; † 1666.

Ryx, nobilitowany 1768. M.*

Ryzenberg, nobilitowany r. 1775. M.*

Rzączyński, herbu Słepowron. Gabryel, Jezuita rządca kolegium Ostrogskiego, napisał historię naturalną królestwa polskiego, do której z wielką pracowitością zbierał materyały; życie zakończył w Gdańsku r. 1737. M.

Rzadkowski, w wojew. Łęczyckiem.

Rzązewski, dziedziczył na Wołyniu.

Rzecki, herbu Drużyna, burgrabia Krakowski zasłużony na wojnach za Stefana Batorego; † 1636.

Rzeczkowski, herbu Bożawola.

Rzeczkowski, herbu Prus III. Stanisław, przy zdobywaniu Pleszkowa zsiadłszy z konia, pieszo szedł do szturm. Szczególny, poległ w bitwie z Tatarami pod Teliżkami r. 1615.

Rzeczkowski, herbu Trąby. Jerzy, sławiony z meztwa w wojnach z Moskwą.

Rzeczycki, herbu Janina, pierwotnie w Bełzkiem województwie. Jerzy, starosta Urzędowski w rozprawie Chocimskiej walczył zaszczytnie razem z czterema braćmi swemi, poczem przy oblężeniu Zbaraża poległ rycerską śmiercią r. 1649. Pamiątkę po sobie zostawił fundacyę klasztoru Reformatów w Rawie. Mikołaj, brat jego, podkomorzy Lubelski, zginął podobnie w tej akcji. — Jan, w bitwie pod Chocimem w r. 1673. od rozgromionych Turków pochwycony, o mało co nieutonął przy przeprawie przez Dniester. Mikołaj, zginął w wojnie z Kozakami r. 1652. — Rzeczycka Katarzyna, klasztorowi Dominikanów w Tyśmienicy zapisała 1000. złp. r. 1748. M.

Rzeczycki, herbu Łódzia. Stanisław, obojga praw doktor, dla osobliwszych cnót i wybornych nauk od Piotra Tomickiego biskupa Krakowskiego i innych senatorów do prerogatyw tego herbu przypuszczony. Będąc penitenciarzem króla Zygmunta I. w Rzymie, tamże życie zakończył r. 1546.

Rzegnowski, herbu Wczele.

Rzekiecki Jan, zapisany w konstytucyi z odwagi przy szturmie Pskowa.

Rzepecki, herbu Białynia, pierwotnie Sieradzkim województwie. — Marcjan, klasztorowi ś. Katarzyny w Krakowie zapisał 300 złp. r. 1768. M.

Rzepiszewski, w Łęczyckiem.

Rzepliński, niegdy na Wołyniu. M.*

Rzepnicki Hippolit, Augustynianin, rządził tym zakonem i prowincyą całą z wielką roztropnością, wpływając osobliwe na karność klasztorną; † 1640. — Franciszek, Jezuita, napisał zyciorys wszystkich biskupów polskich, zebrany przez rozmaitych autorów, jako też historię zaszczerpienia wiary chrześcijańskiej w Japonii i Chinach, z opisem tego ostatniego państwa; †. 1780. M.

Rzeszek, herbu Prus I. M.*

Rzeszewski, herbu Rola.

Rzeszotarski, herbu Junosza.

Rzeszowski, herbu Doliwa. Nazwa domu tego miała się dostać od darowania Rzeszowa z gruntami na 30 mil objazdu Stanisławowi, uczyniona przez króla Kazimierza W.

Rzeszowski, herbu Półkozic. Jan Pakosta w, posłował od Kazimierza W. do Urbana V. Przez niego starał się Papież o przystanie z Polski posiłków wojennych do Włoch przeciw nieprzyjaciołom swoim. Jan, arcybiskup Lwowski pamiętny z przeniesienia katedry z Halicza do Lwowa. Koronowawszy trzecią żonę Władysława Jagiełły, Elżbietę Piłecką bez wiedzy Prymasa, został od tego oskarżonym przed Stolicą apostolską. Kościół w Kąkolnikach pod Lwowem jest jego fundacyi. Życie zakończył r. 1436. Jan, biskup Krakowski, nim wstąpił do stanu duchownego, bawił wojskowo z Władysławem Warneńczykiem na Węgrzech, uczestnicząc we wszystkich walkach tego króla z Turkami. Po klęsce Warneńskiej powróciwszy do ojczyzny, obrał stan duchowny, w którym przechodząc różne stopnie, dopiął aż do infaty. Fundacya OO. Bernardynów pod Bożęcimem, wprowadzenie zakonu Kanoników ś. Pawła do Krakowa i skarbiec przy katedrze Krakowskiej są pamiątki jego działania.

Rzeszowski, herbu Wąż.

Rzeszyński, herbu Gerald.

Rzętkowski, dziedziczył w ziemi Gołyńskiej. M.*

Rzewnicki Balcer, sędzia grodzki Rożański, podpisał elekcyę Stanisława Augusta.

Rzewuski, herbu Krzywda, dóm starodawny na Rusi, z którego wielu piastowało wysokie godności urzędowe. Między innymi Stanisław, wojewoda Braclawski w r. 1647. fundował klasztor OO. Karmelitów w Rozdole, legowawszy nań fundusz 15.000 złp. Michał Floryan, będąc jeszcze pułkownikiem królewskim, w wielu okazyach dał

mężnego serca dowody; jakoż nosił tego świadectwo potężną bliznę na twarzy. Zahartowany do boju, prawił zwycięzko nieprzyjaciół kraju, gdzie ich tylko dopadł: a było ich wtedy co niemiara. Pod Chocimem, gdy Turcy z obozu swego wypadli, całą siłą na jego chorągiew uderzyli, nietylko z niezachwianą stałością dotrzymał placu, lecz pierwszy rozpoczął bitwę, pamiętną w dziejach świata świetnym zwycięstwem oręża polskiego. Podobnie pod Zaslawiem, Dunajowem i w wielu innych miejscach gromił najezdnicze tłuszcze; pod Żurawnem zaś, gdy dzicz mułmańska obkoczyła Jana Sobieskiego w jego obozie, że tenże niemógł się zeń ani wychylić, Rzewuski ścignawszy liczniejsze chorągwie, śmiało podjazdami rozrywał potęgę wroga, aż nareszcie przedarł się nocą przez środek nieprzyjaciół do obozu królewskiego. Jakoż wnet stanął pokój pożądany, wczem uczestniczył on jako przydany sekretarz legacyi. Następnie pod Wiedniem i Strzygoniem niemniej się odznaczył z mężstwa i odwagi, gdzie też pojmał baszę Solistryjskiego. Jan III. nagradzając czyny tak dzielnego męża, mianował go podskarbisem nadwornym koronnym, i z władzą regimentarską wysłał na Wołoszczyznę, gdzie uganiając się za podstępny nieprzyjacielem, niemałe kłeski mu zadał. Powróciwszy z Budziackiej wyprawy pod Kamieniec, w chwili gdy z hetmanem Jabłonowskim szykowało wojsko polskie do boju, został tknięty od paraliżu, z kąd przewieziony do Lwowa, tamże życie zakończył. Jako prawdziwy *Sodalis Marianus* zwykł był przed każdą bitwą udawać się na modlitwę, i bodaj za krzakiem klęcząc z podniesionemi rękami błagać Boga o powodzenie oręża; jakoż mu Bóg szczęścił widocznie, bo zawsze wychodził zwycięzko. Stanisław Mateusz, syn poprzedzającego, wojewoda Bełzki, hetman W. koronny, zaraz w pierwszej młodości walczył pod okiem ojca swego z Turkami, w bitwie pod Łopuszną odniósł ciężki postrzał w ramię; wyleczywszy się z rany, z tą samą żywością pospieszył do nowych zapasów z Wołoszą i ze Szwedami. Pod

Kaliszem, Warszawą i Piotrkowem przetrzepał też ostatnich niepospolicie; a że był nietylko w ręce silny, ale i w radzie, przeto po dwakroć postował do Porty Otomańskiej, z którą traktując o pokój, wiele uzyskał dla swojej ojczyzny. Życie wzorowe prawego obywatela zakończył we Lwowie r. 1728. Seweryn, podczaszy koronny, następnie wojewoda Wołyński, fundował w Olesku klasztor OO. Kapucynów r. 1754. — Wacław, wojewoda Podolski, kasztelan Krakowski kosztłem swoim ufortyfikował Kamieniec podolski, na którego obronę wyznaczył dwa tysiące ludzi żołd od niego pobierających. Wierny sprawie Leszczyńskiego, po zajęciu tronu przez Augusta III. opuścił kraj ojczysty szukając przytułku za granicą; później skłoniony do powrotu, przez swoje przywiązanie dla ojczyzny pozyskał ogólny szacunek współobywateli, których sprawie na sejmach gorliwie służył. Po wstąpieniu na tron Stanisława Augusta nieprzestawał pracować o dobro narodu, za co go dotknął przykry los uwięzienia przez Rosyan i wystania do Kaługi r. 1767. Na pamiętkę swych cierpień za ojczyznę, nosił do śmierci zapuszczoną w niewoli brodę. Piszący z łatwością rymy, pierwszy z Polaków napisał dwie tragedye z dziejów ojczystych. „Żółkiewski i Władysław pod Warnią“. Życie pełne poświęceń zakończył w r. 1779. Seweryn, starosta Doliński, podobnie żarliwy o dobro publiczne, dzielił w raz z ojcem swoim niewolę w Kałudze. Później będąc hetmanem polnym koronnym, ścignął na się nienawiść zawiedzionego w nadziejach narodu. Wacław, za błędy ojca swego położył życie w bitwie pod Daszowem. M.

Rzewuski Remigian, dyakon zakonu Cystersów w Sulejowie w r. 1657 poniósł śmierć od Prusaków. Waleryan, Reformata w Wieliczce, prowincyał Małej Polski, podczas zarazy morowej r. 1652. wyszedłszy z trzema zakonnikami z klasztoru swego, chodził po okolicy i dawał ludowi opuszczonego ratunek duchowny; † 1696. Rzewuska Julia, fundowała w Bursztynie r. 1802 dom ubogich i kalek. M.

Rzezawski Franciszek, Cysters w Wąchocku, napisał wierszem rymowym i wydał w Krakowie r. 1702 traktat o Niepokalaném poczęciu Maryi Panny. M.

Rzeżyński, herbu Kościeszka.

Rzuchowski, herbu Łabędź.

Rzuchowski, herbu Oksza.

Rzymski Paweł, zakonu XX. Misyjonarzów, profesor filozofii, teologii i języka hebrajskiego w seminarjum Poznańskim, a później w Warszawskim, wydał kilka dziełek w przedmiocie religijnym. Zostawszy wizytatorem generalnym Zgromadzenia zakonu swego, przestał żyć r. 1833. M.

Rzyszczewski, herbu Pobóg, pierwotnie na Wołyniu. Mikołaj, był cześnikiem Trembowelskim r. 1674. Wojciech, cześnik Nowogrodzki sprawował urząd generalnego komisarza ceł skarbu koronnego. — Samuel, był rektorem młodzieży polskiej w akademii Padewskiej r. 1636. M.

S.

Sabatowicz Jan, rytownik polski w pierwszej połowie XVII. wieku; jego prace wyszczególniają się gładkością ryłca i doskonałością rysunku. M.

Sabinek, herbu Glaubicz. Od tych na Liwie osiadłych pochodzą Sabińscy, z których jeden był sekretarzem Stefana Batorego i dozorcą mennicy Litewskiej.

Sabkowski, herbu Łódzia. M*

Sablicki, towarzysz z pod chorągwi Strusia starosty Braclawskiego, przy zdobyciu Pskowa r. 1582. wstawił się z odwagi.

Saby, nobilitowany r. 1768. M*

Sacco, nobilitowany r. 1775. M*

Saczko, herbu Wręby, w ziemi Drohickej. Według podania dóm Saczkow pochodził od Jadźwingów niegdyś na Podlasiu osiedlonych. Jerzy, skarbnik Podlaski postował na sejm r. 1620.

Saczkowski, dziedziczył w Brzesko-Litewskim. M*

Sąd, herbu Pogonia. Kronikarze utrzymują, że pierwotnie zwał się Sando, jakoż w XIII. wieku było dwóch wojewodami Sandomierskimi. Także jeden Sando dobra Jadowniki darował klasztorowi Miechowskiemu. Później dopiero przezwiał się Sądem, z których Jan był kawalerem Maltańskim.

Sadkowski, herbu Doliwa. — Jan, scholastyk i proboszcz w Kazimierzu, sekretarz królewski, uczczony nadgrobkim r. 1645. M.

Sadkowski, herbu Rola.

Sadkowski, herbu Trąby.

Sadleński, herbu Nieczuja.

Sadlewski, herbu Nieczuja. M*

Sadło, herbu Sreniawa. Zygmunt, w Krakowskim, sekretarz królewski.

Sadłocha, herbu Korczak.

Sadłowski, herbu Sreniawa. M*

Sadłucki, niegdy w Grodzienkiem. M*

Sadokierski, herbu Nałęcz. M*

Sadowski, herbu Drogomir, początkowo w Krakowskim województwie.

Sadowski, herbu Nałęcz, w Wielkiej Polsce. Marcin, najprzód podkomorzy, a potem kasztelan Gostyński, jako poseł sejmowy lustrował dobra królewskie na Ukrainie r. 1643. Klasztor z kościołem ś. Klary w Łowiczu, są jego fundacyi.

Sadowski, herbu Lubicz. Jan, mąż rycerski za Stefana Batorego po odebraniu Połocka odprowadził zabranych jeńców Moskiewskich do granicy. Ignacy, starosta Stonimski wielbiony z dobrodziejstw dla akademii Wileńskiej. — Renald, podstoli Brzeski, za odznaczenie się walecznością pod boki Jana III, dyplomatem tego króla obdarzony pisarstwem ziemskim tego województwa. — Jerzy, podpisał elekcyę Stanisława Augusta z powiatu Oszmiańskiego. Stanisław, łowczy Bełzki, marszałek konfederacyi, postował na sejm r. 1784. M.

Sądzyński, herbu Jastrzębiec.

Saganowski, herbu Śreniawa. Wojciech, odznaczywszy się za Stefana Batorę mężtwem w bojach pod Połockiem i Pieczarami, a potem podczas bezkrólewia w bitwie pod Byczyną, na sejmie r. 1596. między synów koronnych policzony.

Sagatowski, dziedziczył dawniej w Trockiem. M*

Sagatyński Józef, niegdyś paż Stanisława Augusta, zostawił ciekawy pamiętnik o ostatnich chwilach życia tego króla; † 1843. M.

Sagayło, herbu Pomian, dziedziczył na Żmudzi.

Sagramozo, nabył indygenat roku 1775. M*

Sahagiewicz Melchior, rodem Ormianin doktor teologii, proboszcz w Sokalu a później w Brodach, sprawował z chwałą urząd dozorczy szkółek narodowych; † 1833. M.

Sakiewicz, nobilitowany r. 1673. M*

Sakin, zapisany w konstytucyi roku 1635.

Sakowicz, herbu Pomian. Saka, przodek domu tego na sejmie Horodelskim przyjąwszy herb Pomian, nazwał się Sakowiczem. Jędrzej, syn jego starosta Połocki r. 1453. postował do Władysława króla Czeskiego i Węgierskiego.

Sakowicz, herbu Korwin z tą odmianą, że Korwin w prawą stronę tarczy obrócony i trzymający pierścień w pysku, powinien być stojący na pieńku, u którego z lewej strony są trzy, a prawej dwa sęki, a na hełmie trzy pióra strusie. Adam Maciej, starosta Oszmiański, naostatek wojewoda Smoleński, jeźdzał w legacji do Moskwy po kilka razy. Po między innymi fundował konwent OO. Dominikanów w Ziembnie; † 1662. Kassyan, Bazylian i archymandryta Dubieński, za konsensem Urbana VIII. papieża przestąpiwszy do zakonu ś. Augustyna, wydał kilka dzieł religijno-dziejowych, między innymi pracował z wielką gorliwością około

zjednoczenia Rusi, ale uniesiony zapalem granicę umiarkowania przestąpił. Wszystkie piśma Sakowicza wierszem i prozą piękną polszczyzną pisane, są dziś zbyt rzadkie. Kazimierz, podkomorzy Witebski jaśniał jako osobliwszy dobrodziej nowicyatu Wileńskiego i kolegium Jezuitów w Witebsku. — Władysław, sędzia grodzki Trocki, fundował klasztor OO. Trynitarzów w Orszy r. 1717. M.

Sakram, herbu Wieniawa. Jan, kanonik Krakowski, profesor i kilkakrotnie rektor akademii Krakowskiej rodem z Oświęcima, znamienity z nauk, enót i dowcipu, posłował od Jana Olbrachta do Litwy. Między innymi napisał bardzo ważne dzieło o jedności Rusi z kościołem Rzymskim; † 1527.

S a l a m a n d r a .

Opis herbu.

W tarczy w środku płomieni gorejących powinien być Salamander koloru żółtego głową w lewą stronę położony, a na hełmie pawi ogón. Według Okólskiego miał przodek domu tego smoka w jamie ukrytego ogniem nanieconym pokonać, zaco mu ów znak nadano. Pieczętują się nim: Chrząszcz, Deszkowski, Kaszycki i Pielesz.

Sale z Brygnalów, otrzymał indygenat r. 1768. M*

Saleniewicz, herbu Rawicz. M*

Salomonowicz Aleksander, podpisał z Bractawskiego elekcyę Jana III.

Salomoński, herbu Korczak. M*

Samborski, herbu Ostoja. — Grzegorz z Sambora, profesor akademii Krakowskiej, kanonik ś. Floryana, urodzon w Samborze na Rusi r. 1523, pierwszy z Polaków

piisał sielanki; wydał także opis życia ś. Stanisława Kostki swego ucznia, nareszcie przedsięwziął i dokonał mozolną pracę, przełożywszy księgi święte wierszem łacińskim; † 1573. Kazimierz Samborczyk, także rodem z Sambora, Dominikan, słynął na Rusi i Wołoszczyźnie z kaznodziejstwa; umarł w Poznaniu r. 1605. M. — Samborski Michał, paroch Andrzejowski na Ukrainie, podpisał z innemi manifest wniesiony do ksiąg grodzkich województwa Kijowskiego d. 22 grudnia r. 1768. Jeden tego nazwiska poległ w bitwie z Kozakami na Ukrainie r. 1638. M.

Samborzecki, herbu Rawicz, bierze swój początek od Grotów. Jakób, zginął w wyprawie Bukowińskiej za króla Aleksandra. Paweł, podpisał elekcję Władysława IV.

Samczeńko, nobilitowany za odznaczenie się w wojnie r. 1659. M*

Samiszcz Wojciech, podpisał elekcję Jana III.

Sammek, herbu Lubicz.

Samorok albo **Samoróg**, herbu Ostoja. Roman, sędzia ziemski Wilkomirski, posłował na sejm r. 1643.

Samplawski, herbu Korczak.

Sampoliński Wojciech, w bitwie z Tatarami Perekopskimi pod Wiśniowcem r. 1512, a we dwa lata później w rozprawie pod Orszą, wstawił się z waleczności.

Samproch, herbu Poraj.

S a m s o n.

Opis herbu.

W tarczy pola niebieskiego jest Samson, stojący jedną nogą na lwie i rozdierający mu paszczę obiema rękami; na hełmie w koronie są trzy pióra strusie.

Początek tego herbu nie podają heraldycy, nadmienają

tylko, że dawniej zwano go Wattą.

Pieczętują się nim: Bielicki, Błęcki, Jabłoński, Jaromirski, Karczewski, Kokalewski, Kosicki, Koszycki, Łojecki, Mastowski, Olewiński, Proski, Rosicki, Rychłowski, Skrzydlewski, Watta, Zakrzowski.

Samsonowicz, herbu Lis.

Sando, obacz Sąd.

Sandomierski Tobiasz, śpiewak nadworny Zygmunta III. rodem z Sandomierza, w kościelnej muzyce donośnym swym głosem poruszał i rozczulał słuchaczy zwłaszcza gdy śpiewał treny Jeremiasza. M.

Sangaw, herbu Ogończyk.

Sanguszko, herbu Pogonia Litewska z tą odmianą, że na tarczy jeźdźca są dwa krzyże w jeden złożone. Początek domu tego wywodzą od książąt Litewskich, których dzieje opisują historycy nasi szczegółowo. Fiedor, przyjął pierwszy nazwę Sanguszków. Janusz, dobra Bielaszów zapisał do manasteru Dormańskiego r. 1544. Roman, wojewoda Braclawski, hetman polny Litewski i wódz zawołanego męztwa, po kilkakroć pokonał nieprzyjaciół kraju; tak na polach Iwańskich, pod Ułą i pod Humanem zbił przeważające siły wrogów, i właśnie gdy się cnotami rycerskimi wzbijał do jeszcze większych czynów, zakończył życie r. 1571 w najpiękniejszym kwiecie wieku, liczył bowiem dopiero lat 34. Dymitr, brat jego starosta Czerkawski i Kaniowski; ten ścignawszy na się gniew króla Zygmunta Augusta, uchodząc za granicę z Elżbietą Ostrożanką, którą przeciw woli jej matki pojął, zabity został przez Zborowskiego w Jaromierzu w Czechach r. 1554. Aleksy, zakonnik ś. Bazylego; ciało jego nietknięte znaleziono w Chełmnie r. 1616. Jarosław, posługując od stanów Litewskich na sejm Lubelski r. 1569, zabity przez zdradę od niejakiego Zelecha. Jędrzej, starosta Łucki walczył zaszczytnie z Tatarami. Adam wojewoda Podolski, a na koniec Wołyński, jaśniał z wielkiej bogomyślności: po między innemi świadczył wiele dla duchowieństwa, a

w Kamieniu Koszyrskim fundował klasztor Dominikanów r. 1628. Symeon Samuel, wojewoda Witebski zaraz za młodu w bitwach ze Szwedami wstawił się z zuchwałej śmiałości; później w wojnie z Moskwą na czele własnych ludzi walczył nieustraszone. Cnoty rycerskie zdobyła nadto rzadka ludzkość ku wszystkim stanom. Życie zakończył r. 1638. Kazimierz, syn jego zginął w Moskwie 1655 r. Hieronim, biskup Smoleński, fundował kolegium Jezuitów w Mińsku; † 1657. Władysław od młodocianych lat traktując wojskowo, gdy pozyskał chwałę odważnego półkownika, przestał żyć r. 1652. Paweł Franciszek marszałek nadworny Litewski, fundował klasztor OO. Kapucynów w Lublinie r. 1728. — Sanguszkowa marszałkowa W. księżt. Litewskiego wydała kilka prac literackich r. 1788. M.

Sankowski, herbu Krzywda.

Sanocki, herbu Strzemie. M* — Grzegorz z Sanoka, mąż wyższy nauką i umysłu wielkością nad wiek, w którym żył, przyczynił się niemało do wzrostu oświaty w narodzie i sławy akademii Krakowskiej. Będąc nauczycielem wyzwolonych nauk w Krakowskiej akademii, przeszedł później na urząd nauczyciela i spowiednika Władysława Warneńczyka, któremu też towarzyszył w jego wyprawie na Turki. Po nieszczęśliwej bitwie pod Warną uszedłszy prawie cudem z placu klęski, zatrzymał się nieco na Węgrzech, zajmując się na prośby Huniadego edukacją synów jego; w r. 1451 powróciwszy do ojczyzny, objął napowrót katedrę profesorską, z której wyniesiony został na arcybiskupstwo Lwowskie, którem przeszedł 20 lat chwałebnie rządził. Między innymi wprowadził zakon OO. Bernardynów do Lwowa. Życie świętobliwe zakończył w r. 1477. M.

Sanowski, niegdy w województwie Sandomierskiem.

Santyban, otrzymał intygenat dla zastęp swoich rycerskich.

Sapalski, nobilitowany r. 1790. M* — Krzysztof, Dtor. medecyny i teologii rodem

z Mościsk, piastował najprzód urząd profesora fizyki w akademii Zamojskiej, z kąd przeniesiony na kanonikę Krakowską, objął obowiązki sekretarza i lekarza Zygmunta III. Dla niepospolitych nauk powszechnie był zwany „Światłem ziemi Ruskiej.“ Pamiętny rodzinnego miasteczka, opatrzył kościół miejscowy w sprzęty potrzebne, zaś na utrzymanie ubogich uczniów przy akademii Krakowskiej zapisał fundusz potrzebny; † 1648. Franciszek, były kapitan artylerii polskiej, wydał ważne dla nauk dzieło „Jeometrya wykreślna;“ † 1838. M.

Sapecki Cyprian, Dominikan i sławny kaznodzieja w Krakowie, wydał wiele kazań i kalendarz roczny Świętych Pańskich; † 1724. M.

Sapiehowski Marcin, był burgrabią Kaliskim r. 1518.

Sapieha, herbu Lis, dom starożytny na Litwie, biorący od Narymunda księcia Pińskiego i Mozyrskiego swój początek. Punigaito, kasztelan Trocki, przodek domu Sapieżyńskiego, podczas szerzenia wiary chrześcijańskiej na Litwie, nieodstępując od błędów pogańskich, przezwanym został greckim językiem Sophia (mądry), iż od wiary przodków odstąpić niechciał, która to nazwa z czasem w przezwisko Sapieha zmieniło się. Sunigaito, syn powyższego także kasztelan Trocki, pierwszy z domu tego odrzuciwszy bałwochwalstwo i przez chrzest odrodzony Bogu, na którym wziął imię Symeon, podpisał unję Litwy z Koroną, i fundował biskupstwo Żmudzkie r. 1421. Na sejmie Horodelskim przyjął na siebie i na sukcesorów swoich herb Lis. Bogdan, wojewoda Smoleński straciwszy prawa sukcesyjne do księstwa Siewierskiego zabranego przez Moskwę, ucierpiał nadto i niewolę, z której wyszedłszy, od króla Aleksandra mile został przyjęty i dobrami na Litwie wynagrodzony. Jeżdżąc po dwa razy w poselstwie do Moskwy (od króla Aleksandra i Zygmunta I.) dla dopominania się o zabraną Siewierszczyznę, popadł w podejrzenie, jakoż w Jelnie dobrach

swoich został obkoczony i z żoną i dziećmi w niewolę do Rosyi uprowadzony, gdzie też w Nowogrodzie życie zakończył; pochowany tamże w monasterze przez się fundowanym. Paweł, kasztelan Kijowski; ten wyniosłszy się z Moskwy na Litwę, oddał się postudze ojczyzny, na której potrzeby prócz szabli znaczne summy dodawał, które konstytucya sejmowa r. 1601 synom jego wrócić kazała. Jan Piotr, starosta Uświatski sławny swoich czasów wojownik, najpierw w kampanii Inflantskiej wielkiego serca dał dowody; w bitwie pod Kirchholmem mianowicie swoją kawaleryą przyczynił się do zniesienia dumnych Szwedów, którzy szczupłą garstkę Polaków spodziewali się oskrzydlić. Ztamąd wyruszył przeciw Moskwie; po zabiciu Dymitra Samozwańca gdy zapędy hetmanów się niepowiodły, wojsko polskie obrało go wodzem swoim; jakoż zaraz szczęście wojny przychyliło się na stronę jego. Złamawszy nieprzyjacielską potęgę i wstawiony przeszło trzydziestą zwycięstwami, życie zakończył w Krymgrodzie r. 1612. Jędrzej Stanisław, kasztelan Wileński, marszałkował siedm razy w trybunale Litewskim z tą pochwałą, że pod nią nie powstały żadne excessa, przeciwnie kwitnęła święta sprawiedliwość. W wojnie Szwedzkiej i Moskiewskiej równie z innemi hazardował swe życie; † 1651. Paweł Jan, wojewoda Wileński, hetman wielki Litewski, dzielnością swego oręża wsparł zagrożoną ze wszęch stron ojczyznę tak potężnie, że wybrnąwszy ta z ostatniej toni, pokonała nadto różnorodnych nieprzyjaciół. Pod Smoleńskiem jako rotmistrz chorągwi ussarskiej, dał się najpierw poznać z niepospolitego męstwa; zaraz potem pod Białą idąc na czele kompanii swojej szturmem na wały, o mało co życie nie utracił; wyrzucony bowiem podpalonemi prochami w powietrze, spadł hez szwanku na ziemię. Niemniej pod Łojowem, Zborowem, Beresteczkiem i Zwańcem przewodząc odważnie, wielce się przyczynił do zwycięstw. Później gdy Szwedzi sprzysięgłszy się z Moskwą, Brandeburczykiem, a nawet z Siedmiogrodzanami na zgubę Polski, wojsko Litewskie

za konsensem królewskim obrało go sobie za hetmana; jakoż nieomyliło się na swojej opinii, albowiem tenże poskromiwszy zapęd Moskwy pod Brześciem, obrócił teraz swój oręż przeciw Szwedom i Brandeburczykom, których przetrzepał należycie pod Warszawą, Prostkami i Tykocinem; spędziwszy naostattek z pola tłuszcze najezdnicze Siedmiogrodzan, natarł powtórnie na wodzów Moskiewskich ciągnących ku Litwie i zniósł ich w wielu potyczkach. Tym powodzeniem śmierć położyła koniec r. 1665. Osobliwszy dobroczyńca zakonów, fundował klasztor Dominikanów w Bielicy, klasztorom zaś OO. Bernardynów w Brzescu Litewskim na fabrykę kościołów wyznaczył 80. tysięcy, Kartuzom w Berezie 10. tysięcy, i tyle na dóm professów w Wilnie. Kazimierz Paweł Jan, wojewoda Wileński, wielki hetman Litewski pod czterema królami, zasłużył się ojczyźnie z dzielności w odpieraniu wrógów, podejmując chorągwie wojskowie własnym sumptem i żywiąc takowe z własnego skarbu. Prócz wypraw Moskiewskiej, Chocimskiej i Ukrainskiej przy boku królewskim, hetmanił z chwałą wojsku ordynowanemu na Węgry, Wołoszczyznę, na Budziaki i pod Kamieńcem Podolskim. Prócz wielu innych czynów, położonych dla dobra kraju i kościoła, fundował OO. Trynitarzów w Wilnie; † 1720. Michał, koniuszy i generał artylleryi W. księstwa Litewskiego, zaszczycony od cesarza Leopolda godnością książęcą państwa Rzymskiego, w wojnie z Turkami na Węgrzech pod wodzą księcia Eugeniusza, później pod Janem III. pozyskał sławę dzielnego wojownika. Życie zakończył w smutnem zajściu pod Olkienikami r. 1699, gdzie rozsiekany został na sztuki. Benedykt, wielki podskarbi księstwa Litewskiego, marszałkował na sejmie elekcyi Jana III; w wojnach tego króla swoim kosztem ludzi do boju wyprawiał, niezałując nadto i swego zdrowia dla ojczyzny. Będąc generałem artylleryi, miał udział w niejednej bitwie, odznaczając się w każdej zimną odwagą i wytrwałością; życie zakończył w Berlinie r. 1707.

Franciszek Sapiaha, generał artylerji jaśniał z czynów wojennych; tak w wyprawie Węgierskiej wyparł nieprzyjaciela z pod Orawy i rebelizantów obóz opanował; w wojnie zaś z Turcyą na czele swych ludzi zawsze pierwszy, pod Chocimem odniósł ciężkie rany; † 1688. Jan, starosta Bobrójski, Zdzitowski i Sokołowski, pamiętny z danej odpowiedzi carowi Moskiewskiemu, który widząc u boku jego kosztowną szablę z uśmiechem zapytał go: czyli tą bronią żołdaków jego trupem pokładają? — „Ozdoby to i powagi, nie odwagi i męztwa szablą; jest inna droższa, której życiem nieprzyjaciele przepłacać muszą!“ Jerzy, starosta Wilkowski, dziedzic fortecy Lachowickiej, kościół tamtejszy opatrzył znacznym funduszem. Pierw jeszcze Jan, wojewoda Podolski, za Aleksandra króla sprawował siedm razy poselstwo do Moskwy, a raz do Rzymu, gdzie też do jedności wiary św. przystąpił. W wojnie z Rosyą wystawił własnym kosztem znaczne siły, i uczestniczył zwycięzko w siedmiu walnych bataliach † 1519. Łukasz; ten za Zygmunta Augusta w nagrodę dziedzicznych dóbr straconych w Siewerskiem księstwie, nabył dobra Czarnobyl, gdzie fundował klasztor OO. Dominikanów. Jan, starosta Drogiński fundował pactwo Bazylianów w Czereji. Aleksander, wojewoda Mściślawski zasłużony z wojen Moskiewskich i Szwedzkich, jako osobliwszy dobrodziej zakonu Dominikanów zbudował kilka konwentów w swoich dobrach. Lew, wojewoda Wileński, hetman i kanclerz Litewski, pierwsze lata przepędzając na dworze Stefana Batorego, brał udział w wojnie tego monarchy przeciw Moskwie, w której w kilku bitwach na czele swego pułku odznaczył się męstwem i odwagą. Porzuciwszy błędy heretyckie, stał się odtąd krzewicielem jedności kościelnej; między innemi zaopatrzywszy skarb swój aparatami kościelnemi, rozdawał pomiędzy duchownych obojga wyznań: rzymskie i greckie, wznosząc przytem w wielu miejscach kościoły i klasztory różnych zakonów, rozdając nadto na cele dobroczynne co rok przeszło 70.000 złp. Zesłany od sejmu do Witebska dla prowadzenia śledztwa o zabój-

Tom III. Nr. 6.

stwo arcybiskupa Jozafata Koncewicza, sprawował surowo urząd mu poruczony, przyczem na uczczenie zwłok umęczonego męża wydał 20.000 talarów. Podobną komisję odprawił i do Rygi, gdzie hersztów rozruchów śmiercią ukarał. — W wojnie naostatek ze Szwedami, dawszy dowody dzielnego wodza, przymusił niejako Gustawa króla Szwedzkiego do zawarcia pokoju, poczem swą pieczołowitość zwrócił na swych poddanych, bacząc aby im żadnej krzywdy nie czyniono; mawiał więc do swych administratorów: „U was chłop chłopem, a u mnie wielmożnym, jaśnie wielmożnym, bo kiedy ja chłopą mieć nie będę, pewnie i ja jaśnie wielmożnym nie będę.“ — Był to obywatel i senator, któremu równego w naukach, cnocie i zasłudze nie miała na ów czas ojczyzna nasza. Stanisław Jan, marszałek wielki Litewski, jaśniał z nieporównanej wymowy i wspaniałości umysłu, czego dał dowody na trybunale Lubelskim, gdzie jako marszałek osobliwie miał wzgląd na sieroty. W wojnach za Zygmunta III. i Władysława IV., jako też w wyprawie Wołoskiej i Inflanckiej brał udział na czele własnych ludzi, których do boju tak pieszo jak i konno sam przysposobił. Wśród tych zajęć nie zapominał i o chwale Bożej; w Słonimie bowiem fundował wspaniały klasztor OO. Franciszkanów, a w Wilnie bazylikę ś. Michała, gdzie też został pogrzebiony r. 1635. Krzysztof Mikołaj, pisarz polny Lit. będąc na naukach w Lowanium, między innemi przełożył Liwiusza na język polski. Wprawiwszy się za granicą pod sławnym Spinolą w sztuce wojennej, po powrocie swoim do ojczyzny stanął natychmiast pod sztandarem narodowym, lecz śmierć nieubłagana zabrała go w kwiecie wieku r. 1631, bo ledwie ukończył rok 24ty. Kazimierz Leon, zjednał sobie wdzięczność królów Władysława IV. i Jana Kazimierza przez ferowanie głosów na ich elekcyach, następnie przez czynny udział w wojnach kozackich. Równie szczerdy jak jego poprzednicy, wznosił znaczną liczbę świątyń Pańskich obojga obrządków, krom szpitalów po różnych miejscach; w Berezie zaś fundował Kartuzów, w Sapieżynie OO. Bernar-

dynów, a w Nowogródku OO. Bonifratrów, hojnie je uposażywszy; † 1656. Paweł, wojewoda Nowogrodzki, w nagrodę postrzału poniesionego w Inflantach, otrzymał od Zygmunta Augusta do herbu swego strzałę przesywającą rękę zbrojną. Między innymi fundował kilka cerkwi w dobrach swoich, jakoteż zaczął pierwszy użytkować rudy żelazne w Kodniu. Życie niezem nie splamione doprowadził do lat 99. Jędrzej, wojewoda Połocki wstawił się zwycięstwem odniesionem w Inflantach za panowania Stefana Batorego, gdzie tylko w 4000 żołnierza poraził na głowę 24.000 Moskwy; † 1614. Paweł Stefan, podkanclerzy w. ks. Lit. podobnie wstawił się z czynów wojennych za czasów Władysława IV. Fundator OO. Franciszkanów w Holszanach, Panien Bazylianek w Wilnie i OO. Bernardynów w Telszch, świadczył równie wiele dobrodziejstw XX. Bazylianom. W wojnie Moskiewskiej stracił rękę; życie zaś zakończył r. 1633. Między wielu innymi, którzy piastowali wysokie urzęda senatorskie, zda się przypomnieć: Jan Ferdynand, cześnik w. ks. Lit. mąż nadzwyczajnej siły, trzymając na usługi ojczyzny dwie zbrojne chorągwie. Aleksander, biskup Wileński, (pierwszy z Sapienhów stan duchowny sobie obrał); ten dla wielkiej dobroczynności pozyskał powszechną nazwę ojca ubogich. Jan, pisarz polny koronny, na czele własnych pułków brał udział w każdej wyprawie Jana Kazimierza; popadłszy w niewolę Tatarską, wykupiony został od wdzięcznej rzeczy polskiej i króla listem Ojca św. do tego wezwanego. Życie zakończył w Żurawnie roku 1664, z kąd zwłoki sprowadzone do Lwowa, złożono na wieczny spoczynek w kościele OO. Bernardynów. Paweł, biskup Smoleński, słynął z miłosierdzia dla ubogich; † 1715. Jan Fryderyk, kanclerz wielki ks. Lit., jako szczególny dobrodziej akademii Wileńskiej, zajmował się niemniej skreśleniem kilku dzieł historycznych. Krzysztof, krajczy w. ks. Lit., w wojnie Szwedzkiej wystawił liczne rotę zbrojnych ludzi; a trzymając statecznie przy party uciśnionego Jana Kazimierza, ucierpiał więzienie, z którego wyszedł dopiero

za okupem 30 tysięcy złp. Władysław Józef, wojewoda Brzeski, starosta Płocki i Czerwonogrodzki, wielbiony z wielkiej ludzkości; † 1730 — Antoni, starosta Mirecki darował OO. Pijarom do Wilna r. 1722 sprowadzonym, pałac własny na kollegium, włożywszy na nich obowiązek wychowywania sześciu ubogich szlachty. Kajetan, marszałek konfederacyi Połockiej, w młodym jeszcze wieku zginął w potyczce pod Lanckoroną r. 1771. Aleksander, kanclerz w. ks. Lit. wprowadził do Wysokiego XX. Bonifratrów, którym oddał szpital na 20 chorych; w Rożanie zaś założył fabryki materyi jedwabnych i sukien. Kazimierz, generał artylleryi Litewskiej za Stanisława Augusta, widząc złe postępowanie tego króla i z tego wypływające nieszczęścia dla kraju, złożył swą godność; gdy atoli w r. 1794 powstanie wybuchło pod Kościuszką, powrócił i otrzymał od wodza komendę nad baterją. Aleksander, szambelan cesarza Napoleona I., kawaler legii honorowej i wielu orderów, jako członek różnych zagranicznych akademii, odbył uczoną podróż po krajach Sławiańskich, którą wydał drukiem. Użyteczny za życia i po zgonie zostawił piękną pamiątkę w towarzystwie Warszawskiem przyjaciół nauk; nie tylko bowiem ustąpił mu swą liczną bibliotekę, ale obdarował go nadto znacznemi funduszami; † 1812. M.

Sapiński, dziedziczył w Sieradzkim. M.*

Sapkowski, herbu Łodzian. M.*

Saporowski, herbu Junosza. Adam, ostatni z tego domu wszedł do grobu w r. 1599, fundowawszy we Lwowie klasztor PP. Benedyktynek, i poświęciwszy córki swoje trzy Katarzynę, Annę i Chrystynę tamże na służbę Bożą, które jedna po drugiej ksieniami tenże klasztor rządziły.

Saporowski, herbu Korczak.

Saran, nobilitowany r. 1775. M.*

Sarbielewski, herbu Prawdzic. Maciej Kazimierz, Jezuita i sławny poeta polskim Horacyuszem nazwany, pozyskał poważanie wszystkich ówczesnych uczonych, ja-

kotéz i Papieża Urbana VIII., któren go użył do poprawy brewiarza, a w dowód swego szacunku uczcił go złotym medalem i wieńcem laurowym. Jego łacińskie ody dotychczas są na wszechnicach angielskich w Oxfordzie i Cambridge prelegowane. Za powrotem do ojczyzny, uczył w zakonie swoim wymowy i filozofii, nakoniec został kaznodzieją królewskim, i był monarchy swego (Władysława IV) nieodstępny towarzyszem; umarł r. 1640. Z prac jego najszacowniejsze są: Lechiada i życia sławnych Polaków. — Stanisław, wojewoda Mazowiecki, brat poprzedzającego, traktował w imieniu sejmu o uwolnienie żup Wielickich z zastawu. W wojnie z Chmielnickim zastawił kraj od najazdu; † 1665. Jakób, podpisał elekcyę Jana III.

Sarbski Bernard, posłował z Pomorskiego na konwokacyę r. 1696.

Sarnecki, dziedziczył ½ w ziemi Zambrowskiej. M.

Sarnicki, herbu Słepowron. Jakób, osiadłszy pierwszy na Rusi, i biegły w tatarskim języku, jeździł od Jana Olbrachta króla w legacyi do tego narodu. Feliks, wojski i sędzia Chełmski, otrzymał w zasługach wójtowstwo Tworzyczów. Stanisław, dziedzie Lipska wojski Krasnostawski, dzieląc czas między naukami i gospodarstwem, wydał kilka dzieł historycznych, między innemi Statuta i metryka przywilędów koronnych i Opis starożytnej Polski, do czego przyłączył opis krajów Rusi; † 1592.

Sarnowski, herbu Jastrzębiec. Prandota, sędzia ziemski Łęczycki, podpisał list Władysława Jagielly. Jakób, kantor Krakowski i Sandomierski, ostatnią wolą swoją r. 1682 zapisał cały swój majątek na Kościół i ubogich. Stefan, podkomorzy Łęczycki, marszałek izby poselskiej na sejmie abdykacyjnym, upraszał zachwycającą mową Jana Kazimierza, aby nie osieracał swoim oddaleniem się ojczyznę strapioną. Stanisław, niegdy towarzysz Jana Kazimierza w podróży do Rzymu, a potem sekretarz, dalej referendarz koronny, w r. 1659 posunięty na

biskupstwo Przemyskie, był exekutorem ostatniej woli króla Michała. Życie zakończył na biskupstwie Kujawskim r. 1680. — Paweł, zawiadował urząd rektora gospody ś. Stanisława w Rzymie w r. 1659. M.

Saroński, wierszopis w XVII wieku rodem z Wieliczki, przełożył psalterz Dawida wierszem dosyć gładkim. M.

S a r t a w s k i.

Opis herbu.

Tarcza przedzielona w pośrodku linią wężykowatą, tak, że przedstawia gradusy; pole górne tarczy powinno być białe, a dolne czerwone; na hełmie nad koroną są dwa skrzydła orle barkami do siebie obrócone, między które-

mi także sama linia z gradusami. Początek domu tego podają od Sartawic w ziemi Pruskiej, które to dobra otrzymał w zasługach niejaki Bernard Zeibersdorf, przybyły z ziemi Bawarskiej około r. 1430.

Sartoryus, nobilitowany r. 1765. M.*

S a s.

Opis herbu.

W tarczy pola błękitnego jest miesiąc żółty niepełny jak na nowiu, obiema rogami do góry wystającymi, a na każdym rogu gwiazda o sześciu graniach, we środku jego strzała żelazcem prosto do góry wyrzeczowana, a na hełmie nad koroną pawi ogón przesyty strzałą z prawej strony tarczy w lewą. Początek tego herbu

podaje Okólski z Saxonii, z kąd się też Sasem zowie; z Saxonii zaszedł najpierw do Węgier, z kąd hrabia Hujd przodek domu tego z znaczną liczbą wojska przybył do Halicza, i związawszy się z Lwem, księżciem Ruskim, z posiłkami Litewskimi wyruszył na Mazowsze. W nagrodę swoich rycerskich czynów, otrzymał od tego księcia, krom znacznych podarków bliską krewnę jego w małżeństwo, jakoż osiadł odtąd na Rusi i dał początek familiom tego herbu zażywającym. Paprocki nadmienia, że dawniej na Węgrzech czerwone złote z tym herbem wybijano, z kąd wnosi, że kiedyś dóm Hujdów na Węgrzech musiał być znakomitym i posiadać musiał własną mennicę.

Herbem Sas pieczętują się: Baczyński, Bandrowski, Baraniecki, Bereznicki, Biliński, Błazowski, Bojarski, Bratkowski, Bryliński, Brześciański, Brzuski, Buchowski, Charewicz, Chodkowski, Czołhański, Daniłowicz, Długopolski, Dobrzański, Dubrawski, Dzedoszycki, Dziel, Hoszowski, Hrebnicki, Hubernicki, Husarzewski, Jamiński, Jasiński, Jaworski, Kłodnicki, Komarnicki, Kropiwnicki, Kruszelnicki, Kumarnicki, Lityński, Łucki, Mańczak, Manasterski, Mściszewski z tą odmianą, że w pośród księżycy niema strzały, Nanowski, Nehrebecki, Nowosielski, Obertyński, Odrzechowski, Olewnicki, Orłowski, Pohorecki, Podwysocki, Popiel, Raszkowski, Roźniatowski, Rudnicki, Sasimowski, Sasowski, Siemasz, Skotnicki, Strutyński, Stupnicki, Sulatycki, Swistelnicki, Tarnawski, Tatomir, Terlecki, Tesmer, Tyssarowski, Tyzdrowski, Uniatycki, Winnicki, Wisłocki, Witwicki, Wołkowicki, Wołosiecki, Woryski, Zapłatyński, Zawisza, Żeliborski, Zesteliński, Żurakowski, Żukotyński.

Sasiewicz, herbu Jastrzębiec z tą odmianą, że w podkowie kładą dwie strzały i krzyż w pośrodku. Kazimierz, podpisał z Trockiego elekcyę Jana Kazimierza.

Sasimowski, herbu Sas.

Sasimski, herbu Jastrzębiec. M.*

Sasin, herbu Jastrzębiec. Sasin,

kasztelan Wyszogrodzki w wojnie cesarza Zygmunta z Turkami r. 1395, poległ męzną śmiercią. Bernard, kanonik Chełmiński, zapisany jako dobroczyńca klasztoru OO. Jezuitów w Malborgu; † 1681.

Sasowski, herbu Sas.

Sasulicz, herbu Łabędź. M.*

Saszor, obacz herb **Orla**.

Saszowski, herbu Saszor, niegdy w księstwie Zatorskiem.

Satkowski, herbu Rola. M.*

Sawa, urodzon w Czehrynie na Ukrainie, i przywieziony matką dzieckiem do Warszawy, na dworze Woronicza wyrósł na dzielnego kozaka. W czasie siedmioletniej wojny poszedł z pułkiem Szybilskiego do Niemiec, gdzie zjednął sobie sławę walecznego żołnierza. Powróciwszy do kraju, podczas zjazdu w Piotrkowie z zebranem kozactwem panów polskich uderzył na podsuwające się zbrojne siły Rosyan, zbił i rozprószył takowe, zabrawszy nadto w niewolę samego wodza. Następnie pod Zakroczymem poraził Rosyanów w czworobok ustawionych, za który to czyn został od zgromadzonej szlachty polskiej wywołany marszałkiem Zakroczymskim. „Bójcie się Boga, panowie, mówił Sawa — ja prosty kozak; jakże wam szlachcie mam marszałkować?” — „Innego marszałka niechcemy! krzyknęła szlachta; twoje zasługi oznaczają cię szlachcicem, a sejm za takowego przyzna.” — Nie zawiódł też nadziei; śmiały i waleczny Sawa do podziwienia miał szczęście, albowiem i w najtrudniejszych razach zawsze zwyciężał, a nigdy nie był raniony, pomimo że kule mu często robiły dziury w odzieniu, tak że zawsze łatano chodził. W bitwie pod Mszczonowem nareszcie strzaskał mu kartacz udo; wtedy to kazał się w kołyskę włożyć i pomiędzy dwa konie uwiązać, a wzięwszy proporzec do ręki, prowadził swoich do ataku. Po przegranej przechował się dla gojenia rany w lesie, gdzie pojmany od nieprzyjaciela, dostał się do niewoli, i w tej wkrótce życie zakończył. Do osobistej waleczności

łączył niemniej łagodność i ludzkość z niewolnikami, najpiękniejsze przymioty wielkich wojowników. M.

Sawaniewski, herbu Pobóg. M.*

Sawicki, herbu Cholewa. Melchior, wojewoda Brzesko-Litewski mąż uczony i w akademii Wileńskiej z teologii doktorskiej laurem uczczony, będąc jeszcze kasztelanem Brzeskim r. 1657, długo i mężnie stawiał opór napastniczemu Szwedom. Jadąc później na sejmik, tam od zawziętych nieprzyjaciół zabity. Karol, Jezuita wydał zywot ś. Alojzego Gonzagi; umarł we Lwowie r. 1733.

Sawicki, herbu Lubiec. Stanisław, stolnik Podlaski posłował na sejm r. 1627.

Sawicki, herbu Nowina. Kasper, Jezuita pamiętny z misji apostolskiej do Moskwy; wydał także kilka dzieł historyczno-religijnych.

Sawicki, herbu Slepowron. Michał, pisarz ziemski Wileński, posłował na sejm r. 1724.

Sawicz, herbu Sulima. Aleksander, pod wodzą hetmana Pawła Sapięhy walczył rycersko w bojach postronnych.

Sawkowiec Adam i Janusz, bracia rodzeni, w wojnie Multańskiej r. 1450 pod dowództwem Piotra Odrowąża przewodzili zaszczytnie oddziałem ochotników Lwowskich, w której też obaj polegli na polu sławy. M.

Schabicki, nobilitowany r. 1775. M.*

Schafgocz, herbu Gryf, na Szlązku.

Schafter, herbu Chomąto.

Schak, herbu Schachownica w ziemi Pruskiej. Konrad, podczas napadu Brodnicy przez Litwinów, w ówczes jeszcze poganów r. 1298 w sam dzień ś. Michała, stanąwszy na czele oddziału wojska, śmiało uderzył na wroga zajętego mordowaniem ludu w kościele zgromadzonego, i zdał mu wielką klęskę, z której ani jeden nie uszedł żywo.

Schall, otrzymał indygenat r. 1790. M*

S c h a m p a c h.

Opis herbu.

W tarczy jest lew z koroną na głowie w lewą stronę obrócony i na dwóch tylnych nogach stojący z zadartym na grzbiet ogonem, i trzymający w łapach w górę wzniesionych różę. Ten herb wniósł

do Polski niejaki Zdenko Szampach za panowania Zygmunta III. zasłużony w wojsku cesarskim z wojen Tureckich; otrzymał też indygenat pod warunkiem wyprzedania się z posiadanych dóbr w obcych krajach. W wojnie ze Szwedami przysłużył się nowej swojej ojczyźnie wystaniem znacznej liczby jazdy niemieckiej; przestał żyć w Krakowie r. 1639, i złożony do grobu w kościele OO. Franciszkanów.

Schedel Mikołaj, ławnik Krakowski r. 1695, legował dla klasztoru ś. Katarzyny w Krakowie 1108 złp. M.

Schennig, herbu Trąby niegdy w Inflantach, ząd przeniósł się na Litwę. Otto, biskup Wendeński, pasterz wielkiej dobroczynności i wesprzyciel nauk, odprawił synod w Rydce r. 1595. Jan, podpisał elekcję Władysława IV.

Scheunevogel, nobilitowany roku 1775. M.

Scheve, herbu Sternberg. Prodek domu tego przybył do Prus z ziemi Czeskiej gdzie Augustyn był wojewodą Chełmińskim, a to w nagrodę zasług swoich, albowiem najwięcej pracował do przyłączenia Prus książęcych z Koroną r. 1454.

Schiller Jan, otrzymał indygenat r. 1790. M.*

Schiling.**Opis herbu.**

W tarczy pola czerwonego znajduje się cyrkuł srebrny, w którego środku jest gałązka lipowa o trzech listkach zielonych, a na hełmie w koronie skrzydła orle rozciągnięte do góry, mające na sobie takie same cyr-

kuły jak na tarczy. Dóm Schilingów przybyły z Niemiec do Polski, nabył indygenat za Zygmunta I. Mikołaj, kanonik Krakowski, zmarły r. 1552; nagrobek jego znajduje się w katedrze zamkowej. Jakób, walcząc zaszczytnie pod wodzą księcia Koreckiego z niewiernymi, poległ w boju na polu sławy; Jan też samo w wyprawie Stefana Batorego na Moskwę. Elżbieta, za Przyłęckim kasztelanem Oświęcimskim, panny zakonne ze Szlązka do Polski sprowadzone, przez cały rok na dobrach swoich szcudroliwie podejmowała.

Schirer, nobilitowany r. 1775. M.*

Schlichting.**Opis herbu.**

W polu czerwonym tarczy są trzy jelenie rogi w okrąg ułożone, a na hełmie w koronie trzy pióra strusie. Jan Jędrzej z Bukowca, sędzia ziemski Wschowski r. 1633, podejmował różne nań wkładane czynności deputackie

i poselskie. Samuel, rotmistrz królewski z sejmu 1683 komisarz do rozgraniczenia Szlązka.

Schlieben Jan Teodor, był wojewodą Inflanckim r. 1681.

Schmeling.**Opis herbu.**

W polu białym ma być na ukos od prawego boku tarczy na dół krata czerwona z balasami, na hełmie w koronie zaś panna z zawiązaną przepaską głową i obciętemi po ramiona rękami. Dóm Schmelingów kwitnął niegdy

w ziemi Pruskiej, z kąd Hartwig w wojsku koronnym za Zygmunta III. był majorem. Jędrzej, dowodził rotę własną w wojsku Rzeczypospolitej; Henryk, starosta Orleński, podpisał *pacta conventa* Władysława IV.

Schmidt, nabył indygenat r. 1764. M.*

Schmieden, nobilitowany w r. 1658. M.*

Schober Cypryan, Reformator i sławny kaznodzieja w Wielkopolsce, w zgrzybiałej starości dla niedostatku nauczycieli poświęcił się nauce młodzieży swego zakonu w Wajerowie pod Gdańskiem, gdzie też życie zakończył świętobliwe. M.

Schoeney Andrzej, doktor prawa i teologii, profesor w akademii Krakowskiej, rodem z Głogowa szlązkiego, biegły w literaturze na jej utrzymanie w tejże akademii zapewnił fundusz znakomity. Życie zasłużone zakończył r. 1615. Pomnik jego znajduje się w kościele ś. Floryana w Krakowie. M.

Schoesser Chrystyan Teodor, poeta uwieczony, rektor gimnazjum Wileńskiego w pierwszej połowie XVII. wieku. Dzieła jego zawierają prócz rozmaitych rymów, wiele artykułów interesujących historię literatury polskiej. J.

Schomberg, herbu Lew, podobny Schampachowi, tylko z tą różnicą, że w przednich łapach nie różę, ale miecz dobyty trzyma po nad głowę jak do cięcia zaniesiony. Sławny czynami po Europie ród Schomber-

gów przybył do Polski za panowania Zygmunta III. Teofil, biegły w sztuce wojennej, otrzymał generalstwo nad artylerją polską, którą wielce się przysłużył do zwycięstw odniesionych pod Smoleńskiem i Cecorą. W r. 1638 wysłany od Władysława IV w poselstwie do Persyi, doprowadził do skutku przymierze między Persyą a Polską we względzie uderzenia zjednoczonymi siłami na Turcyę stającą się obom państwom niebezpieczną, z kądem powracając do ojczyzny, pod Astrahanem w tłumie wszczętym przez mieszkańców z jego ludźmi, życie utracił. Michał, rotmistrz pancernej chorągwi w wojnie z Moskwą objeżdżając fossy Kijowskie, pojmany od zaczajonego nieprzyjaciela i zaprowadzony w głąb kraju, po długiej niewoli salwował się ucieczką, lecz dogoniony, gdy mężnie się bronił, poległ śmiercią walecznego. Jacek, kasztelan Kamieniecki, całe prawie życie swoje poświęcił w usługach kraju z orężem w rękę; jakoż odbył z chwałą wszystkie wojny: Szwedzkie, Moskiewskie, Kozackie i Tatarskie, z których liczne wyniósł rany; pomimo tych znalazł śmierć na koniu. Na nim zgasła też chwała tego domu, nie zostawił bowiem żadnego potomstwa.

Schorzewski Adam, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Schroeter Adam, Szlązak, za odebrane nauki w Krakowie odplacił się Polakom wdzięcznością, bo całe życie strawił na uczczeniu tych, którzy go żywili. Jako biegły poeta zostawił znaczny zbiór prac swoich tak wierszem jak i prozą. Pomiedzy innymi „Opis żup Wielickich i spławności rzeki Niemna.“ M.

Schroger, nobilitowany r. 1775. M.*

Schultz, nobilitowany r. 1775. M.*

Schulz Jakób, doktor prawa i konsul miasta Lwowa, zapisał testamentem r. 1643 dla czterech kapłanów archikatedry Lwowskiej kwotę rocznych 300 złp., nadto kamienicę na pomieszkanie. M.

Schwarzwald, nabył indygenat roku 1658. M.*

Schweryn.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego jest szyba albo okno białe kwadratowe, a na hełmie pięć piór strusich, u których dołu znajdują się dwie takie szyby czyli okna. Dóm Schwerynów niegdy w Pomeranii, przeniósł się do Inflant, gdzie Jan był arcybiskupem Rygskim; wzięty w niewolę od Krzyżaków, zakończył życie r. 1300. Jan, syn Jakóba namiestnika Kurlandyi, w wojnie Szwedzkiej walczył zaszczytnie pod wodzą hetmana Chodkiewicza, w której znaczny komput ludzi swoim kosztem utrzymywał.

Schyrkow, otrzymał indygenat roku 1775. M.*

Scibor, herbu Junosza. M.*

Sciborski, herbu Ostoja.

Sciborowski, dziedziczył niegdy w Pilźnieńskim. M.*

Scierski, herbu Leliwa.

Scipion.

Opis herbu.

W czerwonym polu tarczy są cztery laski błękitne ukośnie na krzyż ułożone, w hełmie w koronie zaś pelikan krwią z rozdartych piersi dzieci troje ożywiający. Początki tego herbu są nieznanne, to tylko pewna, że z Włoch do Polski wniesiony zo-

stał przez Piotra Scipiona di Campo, marszałka dworu królowej Bony. Syn jego zasłużył się mężstwem w wojnach Stefana Batorego

z Moskwą, otrzymał od tego króla znaczne dobra na Litwie. **Aleksander**, w wojnie Inflanckiej mianowicie w bitwie ze Szwedami pod Kirchholmem, dał dowody wielkiej odwagi. **Jan**, wojski grodzieński fundował klasztor Bernardynów w Grodnie, w którym brat jego **Krzysztof** był prowincyałem tego zakonu. **Jędrzej**, chorąży Wendeński podpisał elekcyę Jana III. i Michała Korybuta. **Jan**, kasztelan Smoleński przez całe życie prawie ustawiczny poseł, deputat i komisarz do spraw ważnych, fundował kollegium i szkoły OO. Pijarów w dziedzicznych dobrach swoich Weronowie w powiecie Lidzkim, i OO. Dominikanów w Koniuchach; † 1738. — **Ignacy** zaś podstoli Litewski fundował Pjarów w Lidzie roku 1775. **Teresa Scypionowa** z domu Hlebickich, kasztelanowa Smoleńska wprowadziła do Szczuczyna Siostry miłosierdzia r. 1742.

Scisiński, herbu Rola. M.*

Scycicki Jan, rycerz Polski w bitwie pod Koronowem r. 1410 walecznie się sprawił; także w harcu przedbojowym wyzywającego na pojedynek Krzyżaka w obliczu całego wojska zwyciężył i w niewolę zabrał. M.

Sebestyanowicz, niegdy na Żmudzi.

Sebieński, herbu Biberstein.

Secemski, herbu Dołęga.

Secimski, herbu Gozdawa.

Secygnowski, herbu Jelita. **Jakób**, starosta Buski wstawiony z mężstwa w wojnach z Tatarami, w wyprawie na Krzyżaków do Prus odznaczył się staropolską junkeryą, gdy bowiem mistrz Krzyżacki Heilsbergu dobywał szturmem, i już działami znaczną część murów zwalivszy do twierdzy się wdierał, Secygnowski z tyłu na niego tak potężnie uderzył, że wśród trupów przedarł się do fortecy, z której posłał mistrzowi pismo tej treści: „Teraz szturmuj do Heilsbergu; ja ciebie na rozwalinach tych, któreś poczynił, czekać będę.“ Widząc Krzyżacy taką rezolucyę dowódcy polskiego, spieszenie odstąpili od miasta; nie tak atoli pierwszy, który

wypadłszy, potężnie uderzył na odwracających wrogów, i wiele im szkody poczynił. Z tą samą odwagą odparł i drugi impet żelaznych rycerzy Krzyżackich, i fortecę dotrzymał. **Paweł**, rotmistrz sławny z waleczności za panowania Zygmynta Augusta. **Jakób**, starosta Szydłowiecki równie pamiętny z mężstwa w bitwach pod Newlinem, Krasnogradem, Wielką i indziej.

Secymiński, herbu Dąbrowa. **Wojciech**, prowincyał zakonu kaznodziejskiego, naostatek biskup Teodozyjski sufragan Gnieźnieński.

Sedniow, zapisany w konstytucyi r. 1775. M.*

Sędzicki, herbu Lubiec. **Jędrzej**, w wojnach Batorego walczył zaszczytnie z Gdańszczanami i Moskwą. **Jakób**, poległ w wyprawie Moskiewskiej.

Sędzimir, herbu Ostoja, bierze swój początek od Scibora czyli Sędziwoja, sławnego wojownika w wojsku cesarza Zygmunta. Kilkuch z tego domu piastowało godności urzędowe w Krakowie i w grodzie Sądeckim. — **Hieronim**, zapisał klasztorowi ś. Katarzyny w Krakowie 1000 złp. na dobrach Łukawicach r. 1766. M.

Sędziński, herbu Pielgrzym, dziedziczył na Rusi.

Sefer, otrzymał indygenat r. 1658. M.*

Seferowicz Grzegorz, rodem Ormianin, w randze rotmistrza uczestnicząc z chwałą we wszystkich wojnach, z których odniósł wiele postrzałów, za przyczyną hetmana i zgodą Stanów koronnych został nobilitowany r. 1658. Później był tłumaczem Stanisława Rewery Potockiego hetmana w. kor. *Pam. X. B.*

Segniesz, herbu Hełm. M.*

Segrowski, herbu Junosza.

Sehen, herbu Syrokomla z tą odmianą, że na Abdanku kładą strzałę do góry żelazcem obróconą, przez którą krzyż idzie, a na hełmie trzy pióra strusie.

Seklucyan Jan, rodem z Bydgoszczy, dla wyznań wiary przeniosłszy się do Królewca, sprawował tamże z wielką gorliwością urząd kaznodziej; w czasie powietrza zaś udzielał bez żadnej trwogi młodzieży polskiej potrzebnej pomocy. Umarł r. 1578. M.

Sek, herbu Jastrzębiec.

Sekowski, herbu Prawdzic. Mikołaj, starosta Nowomiejski jeździł z ramienia Zygmunta I. do Niemiec i do Hiszpanii. Wojciech, Dominikanin, celujący piękną wymową i najzasłużeńszy wieku swego o rozkrzewienie nauk po konwentach zakonu swego, których z woli Papieża Klemensa VIII. był rządcą przez lat dziesięć. Z jałmużny wymurował też konwent Warszawski i wskrzesił z perzyny Krakowski; † 1609.

Sekucki, herbu Trzy podkowy.

Sempelborski, herbu Nałęcz.

Sempronowicz Marcin, pokojowy Gembickiego biskupa Krakowskiego, napisał wiersz żałobny na śmierć swego dobroczyńcy r. 1657. J.

Sep, herbu Junosza. — Mikołaj, poświęcił wiersz pamięci rycerskiej Stanisława Strusia, w bitwie z Tatarami na polach Rastawieckich poległego. J.

Sępia głowa, patrz herb **Elzanski**.

Sępichowski, herbu Półkozic.

Sępiński, herbu Niesiobia.

Sępiński, herbu Nowina. Mikołaj, postował od Władysława Jagiełły na sobor Konstancyeński.

Sępowicz, herbu Nowina. M*.

Serafinowicz Łukasz, podpisał elekcyę Jana Kazimierza.

Serebkowicz Krzysztof, obywatel miasta Lwowa nacyi Ormiańskiej, przez nauki i prawosć zaleconą dostąpił zaszczytu sekretarza Zygmunta III. Jako -prawnik uzdolniony,

zawiadował sprawami majątkowemi książąt Wiśniowieckich. Mikołaj, także Lwowianin, powodowany szlachetną ludzkością, wykupywał mieszczan Lwowskich z niewoli Tureckiej.

Pam. X. B.

Serebrzyski, herbu Korczak w ziemi Chełmskiej. — Wojciech, kanonik Krakowski, sekretarz królewski r. 1633, w kościele ś. Piotra w Krakowie ozdobił swoim kosztem wspaniałą kaplicę. Jeden tego nazwiska walczył zaszczytnie w bitwie pod Zbarażem r. 1649. M.

Seredowicz Bazyli, paroch Łobaczewski na Ukrainie, przesładowany od Hajdamaków Gonty, pisał się na manifestie zanieśionym do ksiąg grodzkich Kijowskich. M.

Serednicki, herbu Sas, dziedziczył w ziemi Przemyskiej. Szlachectwo domu tego potwierdza dyplomata Stanów galicyjskich r. 1819.

Serek, herbu Lubicz.

Sereyko, dziedziczył na Podlasiu. M*.

Sergowski, herbu Junosza. M*.

Sernicki, herbu Nałęcz. M*.

Serny, herbu Jelita z tą odmianą, że na hełmie nad koroną ma być chorągiew kościelna o trzech polach z krzyżem na wierzchu między dwiema proporcami po obu bokach. Łukasz, zahartowany w bojach z Hugenotami we Francyi, wróciwszy do Polski w wyprawie Stefana Batorego wstąpił się z odwagi, gdzie pod Wielkimi Łukami, Zawołociem, Ostrowem i Pskowem pierwszy szedł do szturm, wytrzymując nieulekniono grady gęstych postrzałów, zaco monarcha polski do prerogatyw dawnego szlachectwa go przywrócił, Zamojski zaś hetman do herbu swego przypuścił tak jednak, że dawny z przodków swych herb Radwan na hełmie pozostał. Stanisław, brat poprzedzającego i chwały jego wojennej naśladowca.

Seroczyński, podporucznik legii polskiej odniósł ciężkie rany w bitwie pod Legnano we Włoszech r. 1799. M.

Setnicki, herbu Nałęcz.

Sey Samuel, podpisał elekcję Jana III.

Seyfard, dziedziczył w Pińskiem. M*.

Siarczyński, herbu Sas, dziedziczył już w XVI wieku na Rusi, gdzie Jan był później pisarzem grodzkim Przemyskim r. 1747, a syn jego Ludwik, dziedzic Izdebek, podczaszym Sanockim. Antoni, sekretarz Stanisława Augusta, później sekretarz konfederacji koronnej za czasów księstwa Warszawskiego, przechodząc różne stopnie (podprefekta departamentalnego, sędziego apelacyjnego) za spisanie dyaryuszu sejmowego zjednał sobie szacunek cesarza Aleksandra I. Życie polityczne zakończył w r. 1842, będąc referendarzem w radzie Stanów królestwa polskiego. Franciszek, zakonu XX. Pijarów powołany do Warszawy na nauczycielstwo, zwrócił na się uwagę króla Stanisława Augusta. Pomimo świetnych widoków, po otrzymanej sekularyzacji od Stolicy apostolskiej przeniósł się w wiejskie ustronie, gdzie przy oddawaniu się badaniom naukowym jak najgorliwiej sprawował obowiązki kapłańskie, obracając przytem część swoich dochodów na zaprowadzenie szkoły i szpitalu w Kozienicach. Ztamtąd przeniósł się na probostwo Łańcuckie, a później do Jarosławia, gdzie równie przy ścisłem dopełnianiu powinności dobrego pasterza oddawał się pracom umysłowym gromadząc skarby wiadomości należących do dziejów Polski. W roku 1827 wezwany od księcia Lubomirskiego do objęcia dyrekcyi biblioteki Ossolińskich we Lwowie, mimo podeszłego wieku nie wahał się przyjąć ten obowiązek, jakoż niezmordowany w pracy odpowiedział sumiennie temu zaszczytnemu powołaniu, gdy w tem śmierć niespodziana przerwała dalszy ciąg pracowitego życia jego r. 1829. Znaczny poczet dzieł w przedmiocie historycznym, statystycznym i moralnym, będą trwałym pomnikiem tego szanownego kapłana. M.

Siąski, herbu Drya, pierwotnie na Podolu, jednej dzielnicy z Gałęzkiemi.

Siberg, w Inflantach, z kąd wyszli Samuel Piotr miecznik Smoleński i Gotard Ksawery krajczy Inflancki, fundatorowie kolegiów jezuitckich w Iłkuście i Mitawie, dawali schronienie prześladowanym o wyznanie katolikom Szwedzkim i Duńskim.

Siciński, herbu Pomian, z dzielnicy Dziembowskich, przyjął tę nazwę od dóbr Sitna. Jan, marszałek Upitski pułkownikując pod Krzysztofem Radziwiłłem w Inflantach, pod Kokenhausem wyciął przednią straż Szwedzką. Życie zakończył w Wilnie r. 1611, rażony od piorunu.

Sieński, herbu Prawdziec, w ziemi Przemyskiej. Michał, walcząc zaszczytnie z Tatarami, Kozakami i Szwedami, w bitwie pod Cudnowem r. 1660 poległ na polu sławy. Stanisław, sędzia ziemski Przemyski sprawował z chwałą różne urzędy, tak rotmistrzował pospolitemu ruszeniu, marszałkował na sądach kapturowych i postował na różne sejmy, z kąd znowu bywał obierany do szczególnych urzędowań.

Sieński, herbu Ramułt z odmianą, że na pasie na ukos idącym w czerwonym polu są pięć róż, a na hełmie tylko jedna róża z listkami po bokach. Dwóch z tego domu z ziemi Pomorskiej podpisali elekcję Jana III.

Sidorowicz Jakób, nobil. r. 1790. M*.

Sidorowski, herbu Sydorok. M*.

Siechnowicki, herbu Kościeszka. M*.

Sieciech, herbu Topor. — Sieciech, wojewoda Krakowski w XV. wieku, pamiętny z porażki Czechów napadających na Polskę, fundował opactwo Sieciechowskie. M.

Sieciechowski Polikarp, gwardyan klasztoru Franciszkanów we Lwowie, podczas morowej zarazy 1719 r. zostawszy z kilkoma zakonnikami w klasztorze gdy w miłości bliźniego podawał nędznym ludziom z głodu usychającym pożywienie, zarażony dżumą przeniósł się do wieczności. M.

Sieciński, herbu Rogala w ziemi Przemyskiej, z kąd pierwszy Aleksy wojski Przemyski Krasickim z Sieczyzna pisać się zaczął; — † 1580. Stanisław, oboźny i starosta Lubomski pamiętny z wojen Szwedzkich i Moskiewskich. Stanisław, biskup Przemyski uczonych ludzi znawca i protektor, wprowadził Jezuitów do Przemyśla; † 1619. Jakób, spędziwszy wiek młody w zawodzie wojskowym, wstąpił do zakonu Jezuitów, w którym klasztor Nawski przez lat 16 rządził.

Sieczkowski, herbu Ogończyk.

Siedlecki, herbu Grzymała. Jan, dworzanin króla Aleksandra, starosta Koniński wstawił się dzielną obroną Smoleńska.

Siedlecki, herbu Rawicz.

Siedlecki, herbu Wąż.

Siedlecki Jan, towarzysz z chorągwi Kozackiej Stanisława Potockiego, poległ w boju na Ukrainie r. 1638. Fedor, paroch gr. kat. Dawidowski, protestował przeciw poburzeniu Ukrainy przez Hajdamaków Gonty roku 1768. M.

Siedlewski, niegdy w Opoczyńskim. M*.

Siedliczyński Jędrzej, podpisał ustawy zjazdu Pokrywnickiego r. 1587. — Jeden tego nazwiska zginął w boju na Ukrainie r. 1638. M.

Siedliski, herbu Ostoja, dziedziczył na Rusi.

Siedlnicki, herbu Odrowąż. — Karol, za Augusta II. przeniósł się do Polski ze Szlązka, i doszedł wysokich godności. Jako podskarbi wielki koronny, ogłaszał kolejno redukcję monety w koronie od roku 1749 aż do 1760. Katolik gorliwy i wielki dobroczyńca Paulinów Częstochowskich, gdzie też po zgonie r. 1761 został pochowany. M.

Siekierski, nobilitowany r. 1775. M*.

S i e k i e r z.

Opis herbu.

W polu czerwonym tarczy jest strzała z jęczmiami i krzyżem na środku, a na hełmie trzy pióra strusie. Ów herb został nadany od książąt Litewskich jednemu wojownikowi Siekierz nazwanemu, za okazaną dzielność przy zdobyciu twierdzy nieprzyjacielskiej. Tym herbem pieczę-

tują się: Cwieczkiewicze, Kimbarowie, Wołkowie i Zienkiewicze na Litwie.

Siekierzecki, herbu Topor. Jan, kustosz Sandomierski fundował szpital w Jan-grodzie opatrzywszy go w dostateczne dochody; † 1616. — Dorota, odprawiła pielgrzymkę do Jeruzolimy, gdzie zostając lat kilka na modlitwie, doznawała wiele udręczeń od Turków, aż ją książę Radziwiłł, zwiedzający ziemię świętą, zabrał z sobą do Europy. M.

Siekierzyński, herbu Kościeszka.

Siekierzyński, herbu Zadora. M*. Marcin, w r. 1768 legował klasztorowi Dominikanów w Brodach fundusz 5000 złp. M.

Sieklicki, herbu Kuszaba. Aleksander, podczaszy Wiski, w wojnie Tureckiej wstawił się w bitwie pod Chocimem.

Siekowski, herbu Wczele. M*.

Sieklucki, herbu Paprzyca. M*.

Sieklucki, herbu Trzaska. Jakób, naprzód kasztelan Biecki, potem Wojnicki, podpisał przywilej księstwa Oświęcimskiego; † 1512. Michał, zakonu Jezuitów sławny teolog w Krakowie; † 1724. M.

Sielanka, niegdy w Witebskiem. M*.

S i e l a w a.

Opis herbu.

W polu czerwonym tarczy jest strzała żelazcem do góry ustawiona opierająca się u dołu jakby na krzywym rogu, a na hełmie trzy pióra strusie. Anastazy, metropolita Kijowski i całej Rusi, będąc jeszcze w zakonie OO. Bazylianów, czynem i piśmem stawał za unię ś. Skromny i dobrego serca uwolnił dobra metropolitalne od zaległości, które na nich ciążyły, odnowił katedry w Wilnie i Nowogródku i fundował Bazylianów w Mińsku. Uchodząc przed wojną z Połocka, umarł w Tykocinie na Podlasiu r. 1655, zostawiwszy znaczne zapisy. Jan, kanonik Wileński, fundował w Mińsku klasztor PP. Benedyktynek. M.

Sielecki, malarz znakomity w pierwszej połowie XVIII. wieku; roboty jego są po dziś dzień w kościele Ormiańskim w Stanisławowie. M.

Sielicki, herbu Korczak.

Sielnicki obacz **Silnicki**.

Sielski, herbu Lubicz. Aleksander, kasztelan Gnieźnieński w połowie XVII. wieku, posłował na różne sejmy i trybunały. Aleksander, kasztelan Łęczycki półkownik województwa, po przegranej bitwie ze Szwedami pod Przedborzem r. 1655, sam jeden został wiernym upadłej sprawie Jana Kazimierza. Jan, szef batalionu polskiego pod Napoleonem I., w bitwie pod Almonacid w Hiszpanii r. 1808, poległ przy szturmie na górę skalistą obwarowaną przez Hiszpanów. M.

Siemakowski, herbu Doliwa.

Siemaszko, herbu Łabędź, niegdy na Wołyniu. Aleksander, podkomorzy Włodzimierski r. 1569. podpisał unię Litwy z Koroną, następnie obronił miasto Dubno od Tatarów, dając najezdźcom dzielny odpór.

Siemer Kasper, naprzód nauczyciel Stanisława Tarnowskiego, potem profesor filozofii i matematyki przy akademii Krakowskiej, wydał szacowne dzieło traktujące o dobrem wychowaniu człowieka i obywatela; 1632. M.

Siemek, obacz **Siennik**.

Siemianowski, herbu Grzymała. Marcin, kasztelan Wieluński, walczył zaszczytnie pod Beresteczkiem i z Czarnieckim w Dannie, nareszcie w bitwie pod Cudnowem odniósł ciężkie rany. Jędrzej, skarbnik Wieluński traktując rycersko przez lat 30, pod Strzygoniem wzięty w niewolę od Turków i do Budy zaprowadzony, gdy nie chciał wydać planów wojsk chrześcijańskich, zabity r. 1683. Kasper porucznik z chorągwi Lubomirskiego, zginął pod Parkanami na Węgrzech także w r. 1683. M.

Siemasz, herbu Sas, w ziemi Przemyskiej.

Siemiątkowski, herbu Jastrzębiec.

Siemiatycz Michał, był podkomorzym Warszawskim r. 1453.

Siemichowski, herbu Gerald.

Siemiński, herbu Dąbrowa. Adam poległ przy odsieczy Wiednia 1683 r. Wilhelm, rotmistrz gwardyi koronnej, starosta Biecki otrzymał od cesarza Józefa II. dostojność hrabiego państwa rzymskiego. M.

Siemiński, herbu Leszczyce, pierwotnie w województwie Sieradzkim, zkąd przeniósł się na Ruś. Jan, kasztelan Lwowski r. 1738, fundował klasztor OO. Reformatów w Sądowej Wiszni.

Siemiginowski, dziedziczył na Rusi.

Siemikowski, herbu Oksza.

Siemiński, herbu Leszczyc. M*.

Siemiński, herbu Lubicz.

Siemionowicz, herbu Radwan, z tą odmianą, że miasto średniej poły u chorągwi kładą gwiazdę o sześciu granach, a na hełmie trzy pióra strusie. Kazimierz, wykształciwszy się w sztuce artylerji w Hollandyi, wydał pierwszy z Polaków w tym przedmiocie dzieło uczone, przetłumaczone później na wszystkie języki. Za Władysława IV. zawiadywał urząd pułkownika artylerji. M.

Siemionowicz, herbu Szeliga na Żmudzi.

Siemiot, herbu Łabędź. M*.

Siemiradzki Wojciech, kanclerz Krakowski, deputował na trybunał koronny r. 1714.

Siemniński, nobilitowany r. 1726. M*.

Siemoński, herbu Ostoja. Przęcław, dziedziczył dobra Siemusze w Olkuskiem; potomkowie jego piastowali znakomite godności: Józef, był generałem broni; Stanisław, szambelanem królewskim. Adam, prezesem byłego senatu Krakowskiego. Stanisław, legował klasztorowi ś. Katarzyny w Krakowie 500 złp. na dobrach Trzebiślawice ubezpieczone. Są Siemońscy i na Szlązku, z których przedniedawna jeszcze był jeden księciem arcybiskupem Wrocławskim. *Pod f.*

Siemuszewski, herbu Starykoń. Adam, podstarości Lwowski, z zalem stanu rycerskiego umarł w Lublinie podczas poselstwa na sejm r. 1569.

Sienczyna, dziedziczył na Litwie. M*.

Sieniawski, herbu Leliwa. Rafał, syn Dymitra Granowskiego kasztelana Nakielskiego, po długich bojach z Tatarami na Rusi pojąwszy w małżeństwo dziedziczkę na Sieniawie i tamże osiadłszy, pierwszy Sieniawskim zwać się począł. Aleksander, podkomorzy Halicki wstawiony z meztwa na wojnach za panowania Zygmunta I. Prokop, charąży Ha-

licki pisał najezdnicze tłuszcze w wielu miejscach; w r. 1537 w wyprawie Wołoskiej, gdy się w zapale boju za daleko zaciekł za nieprzyjacielem, naraz obkoczony bronił się sam jeden przeciw niezliczonej liczbie i wtedy jeszcze, gdy konia pod nim ubito; za wezwaniem pomocy Matki Boskiej Częstochowskiej wyrąbał się atoli szczęśliwie i bez szwanku żadnego. Prokop, syn pierwszego, pod czaszy koronny, potem marszałek wielki koronny, był tak nadzwyczajnej siły, że jednym cięciem konia albo woła w pół przecinał, lub jedną ręką poszostną karetę ująwszy za koło, w największym pędzie zatrzymywał. Powróciwszy na łono wiary katolickiej, przyszedł do tego stanu doskonałości, że widząc zbliżający się zgon, najmniejszego nieokazywał wzruszenia, przeciwnie kazawszy sobie podać zwierciadło, i obaczywszy w nim znaczną odmianę twarzy swojej, zawołał: „O gnoju, gnoju, jak nierychło szpetność twoją wydajesz. O jak cuchniesz teraz; w krótkce robactwo toczyć cię będzie.“ Zofia, małżonka jego z domu Gostomska, fundowała klasztor PP. Benedyktynek w Sandomierzu. Mikołaj, wojewoda Ruski, hetman wielki koronny, starosta Halicki i Kotołomyjski, niemal całe życie strawił w obronie ojczyzny przeciw najezdniczym tłuszczoćmi niewiernych; tak pod Obertynem, Kamieńcem, Trembowlą, Podhajcami, Międzyborzem i po wielu innych miejscach zwyciężył Tatarów; ogółem dwanaście świetnych wygrał batalij, z których odniósł zaszczytne rany. Swoim kosztem strzegąc granic Polski, osadzał opuszczone albo zupełnie puste krainy ludem, którego powodzeniem troszczył się nieustannie, jakoż za jego hetmaństwa Ruś niebyła tak często napastowaną od zawziętego wroga. Za położone zasługi wojenne otrzymał też od Zygmunta I. przywilej na dobra dziedziczne w ziemi Lwowskiej położone, i nadania nowe w ziemi Kamienieckiej. Między innemi założył on miasto Kałusz r. 1549. Wiek cały strawiwszy na usługę ojczyzny, umarł w Lublinie podczas sejmu r. 1569. Zwłoki jego sprowadzone do Brzeżan, spoczywają w grobowcu zamkowym.

Mikołaj, syn poprzedzającego, kasztelan Kamieniecki, hetman polny koronny, mężem i poświęceniem wyrównując ojcu, przewyższył go szczęśliwym powodzeniem, albowiem przewodząc wojsku polskiemu w wojnach Batoro- go z Moskwą, szabłą swoją i odwagą torował drogę do zwycięstw. Podobnie i rebelizująca Wołosza uległa po dwa kroć jego przewadze i u- znała zwierzchność rzeczypospolitej Polskiej. Rafał, kasztelan Kamieniecki i Jan, sędzia ziemski Halicki, z bracią swemi stawiali heroic- ne we wszystkich okazjach przeciwko nie- przyjaciółom kraju. Hieronim, wojewoda Ruski, starosta Halicki i Kołomyjski wstawiony z mężstwa i rozsądku podczas bezkrólestwa zgod- nemi głosami obrany od rycerstwa województwa Ruskiego wodzem (województw), co potem Stefan Batory i Stany na sejm zwołane aprobo- wały, w wojnach tego króla położył niemałe zasługi. Wyrzekłszy się błędów dysyden- tów, przestał żyć r. 1579 i pochowany tak- że w Brzeżanach. Adam Hieronim, pod- czaszy koronny, starosta Jaworowski w każ- dej potrzebie kraju stając na czele swoim kosztem zaciągniętych ludzi, staczał junackie boje mianowicie z Mułtanami i Tatarami. Pa- mięci godne jest także jego postępowanie, że za młodu żadnego honoru i senatorskiego krze- sła przyjmując nie chciał, pokazując tem, że ho- nory powinny być płacą zasług, nie zachęce- niem do nich. Zszedł ze świata w r. 1616 w 43 wieku swego. Mikołaj, podczaszy ko- ronny, starosta Rohatyński mąż niezrównanego mężstwa pierwszą próbę złożył pod Chocimem, gdzie z swoją ussarską chorągwią walcząc mężnie, w zgiełku bitwy stracony z oczu, uwa- żany był już za zginionego. On przebiwszy się atoli przez tłumy nieprzyjacielskie, gdy ku swoim biegnąc, widzi, że Turczyn go dogania, staje nieulekniony i w oczach obojga wojsk potyka się z Muzułmanem, którego koncerzem jak ptaka na rożen bierze i zwycięzko unosi. Następnie w rozprawie z Tatarami pod Hali- czem, pod Glinianami i w Prusiech pod To- runiem mężstwa swego nie małe dał dowody. Między innymi ufortyfikował Brzeżany, gdzie

też kościół z ciosowego kamienia wystawił, a drugi w Buszcu z fundamentu wywiódł i funduszem opatrzył; † 1636. Prokop, cho- rąży koronny podobnie śmiały wojownik, za- służył się wielce utrzymaniem wojska skonfe- derowanego w posłuszeństwie. Hieronim Adam, pisarz polny koronny, starosta Lwo- wski wprawiający rękę pod Ochmatowem na ta- tarskich karkach, doznał potem niepowodzeń pod Korsuniem, gdzie dostał się razem z het- manami w niewolę, i Pilawcami gdzie widząc pierzchających, ostatni z pola zejść musiał. W rozprawie pod Zbarażem naostatek, stając heroicznie w odporze nawały nieprzyjacielskiej, długiem czuwaniem i nieprzerwanemi pracami zrujnował zdrowie, jakoż w kilka miesięcy żyć przestał. Mikołaj Hieronim, wojewoda Wołyński, hetman polny koronny, starosta Lwo- wski i Rohatyński, po klęsce Brahiłowskiej na czele własnej chorągwi ussarskiej zatrzy- mał nieulekniono zapęd Tatarów, poczem pod Podhajcami, Brzeżanami i Czernelicą szczęśli- wie ścierał się z najezdniczą tłuszcą. Niemniej zadał klęski hordom pod Braclawiem i Międzyborzem, a ordynowany od Jana Sobie- skiego w straży przedniej na Podole, zniósł rozlane po kraju czaty Tureckie, poczem w bitwie pod Chocimem brał udział w pamiętnem zwycięstwie. Wysłany z częścią wojska na Wołoszczyznę, dotarł pierwszy aż do stolicy tej krainy. Niemniejsze zasługi położył pod Niemierowem, Komarnem, Żurawnem i Wie- dniem, z kąd powracając zakończył życie znojem wojennym stargane w Lubomli na Spizu r. 1683. Fundator klasztorów XX. Domini- kanów w Sieniawie i XX. Bernardynów w Brzeżanach, pierwsze wznosił do rzędu miast, drugie zaś lepiej ufortyfikował i ozdobił. El- żbieta z Lubomirskich kasztelanowa Krako- wska, zbudowała w Krakowie r. 1720 kościół Pijarów. Podobnie o sto lat przody Elżbieta Sieniwska marszałkowa koronna wielce się przyłożyła do budowy kościoła Jezuitów we Lwowie. Adam Mikołaj, kasztelan Kra- kowski, hetman wielki koronny, starosta Lwo- wski i Rohatyński, w rozruchach domowych za

Augusta II. stawił czoło niepowodzeniom, które o mało co kraj o zgubę nieprzyprowały, odpierając zamachy Szwedów pod Kaliszem i na innych miejscach. Przeszedł żyć r. 1726, i na nim zakończyła się chwala domu Sieniawskich przez trzy wieki w Polsce znamienitemi czynami przeświecającego.

Sieniicki, herbu Bończa. Mikołaj, podkomorzy Chełmski podpisał unję Litwy z Koroną r. 1569. — Kazimierz, z biednego szlachcica dosłużył się rangi generała artylerji i miecznika wielkiego Litewskiego. Podczas wojny Szwedzkiej rozbitý pod Olitą, a później nieco obłączony w Bychowie i wzięty w niewolę, dostał się na Syberyę, gdzie też życie zakończył. Ludwik, brat jego powrócił z Syberyi, i żył jeszcze po koniec panowania Augusta III. M.

Sieniicki, herbu Krzywda. Szczepny, w bitwie z Wołochami pod Obertynem wstąpił się z odwagi.

Sieniicki, herbu Wierzbęta.

Sieniicki, cześnik Lubelski, fundował klasztor PP. Bernardynek w Lublinie r. 1618. M.

Sieniński, herbu Dębno, jednej dzielnicy z Oleśnickimi. Dobiesław, wojewoda Sandomierski († 1440) spłodził 12 synów zaszczyconych w kraju dostojenstwem. Paweł, kasztelan Wojnicki, po odniesionem zwycięstwie nad Turkami na Węgrzech, na pamiątkę tego zawiesił z innemi proporce swoje w kościele stolicy Węgierskiej. Jakób, arcybiskup Gnieźnieński, będąc jeszcze proboszczem, jeździł w legacji od Kazimierza Jagiellończyka do Piusa II. papieża, zanosząc mu posłuszeństwo od niego Stolicy apostolskiej, od którego po zgonie Strzemińskiego zamianowany został biskupem Krakowskim. Gdy z tego wynikało rozerwanie w kościele Krakowskim, a Sieniński widząc nadto nieprzychylność króla Kazimierza ku sobie, wyzwał się dobrowolnie z tej godności ustępując ją Gruszczyńskiemu

obranemu biskupem przez kapitułę i odjechał do Rzymu. Pius II. ofiarował mu teraz biskupstwo Płockie a później Kujawskie, lecz i tych dla ważnych przyczyn przyjąć nie chciał, aż dopiero w r. 1464 powróciwszy do Polski, katedrę swą spokojnie posiadał. Odtąd stał się prawdziwym dobroczyńcą wszystkich nieszczęśliwych i utrapionych; mianowicie sierot, których wychowaniem i prowadzeniem ich życia, troskliwie się zajmował. Król nagradzając dawniejsze jego przeciwności, przeniósł go później na godność prymasowską, w której przeszedł żyć r. 1480. Sieniński dzie dziczyli niegdy w Rymanomie, Złoczowie i Pomorzanach; z tych Jan, kasztelan Lwowski z polecenia króla Kazimierza Jagiellończyka wprowadził Aleksandra na gospodarstwo Wołoskie, zrugowawszy z rządów Bogdana r. 1456. Jan, kasztelan Halicki jeździł w legacji do Turcji, z kąd powróciwszy na czele własnych ludzi brał udział w wojnie Moskiewskiej za Stefana Batorego. Dawid, poległ w bitwie z Wołochami pod Obertynem. Jan, podobnie kasztelan Halicki mąż wojenny znany z mężstwa i odwagi w bojach z Wołoszą, Tatarami i Turkami, na sejmie elekcyjnym obwołał pierwszy Stefana Batorego królem polskim. Następnie po śmierci żony swojej obrał sobie stan duchowny, w którym doszedł aż do godności arcybiskupa Lwowskiego. Pamiątką jest jego odpowiedź, dana królowi Batoremu, gdy ten rozmawiając z nim zażartował z nietęgłej łaciny biskupa, mówiąc: „Mirum est quod Episcopus, et tamen latine nescit“ (Dziwna rzecz że biskup, a po łacinie nie umie); na co przytomny arcybiskup odrzekł: „Dziwniejsza, że król polski, a po polsku nie umie.“ Umierając w r. 1582, rozkazał się pochować pod gradusami wielkiego ołtarza katedry Lwowskiej, by księża z przenajświętszym Sakramentem po nim deptali.

Siennik Marcin, znakomity lekarz i botanik za Zygmunta Augusta, wydał kilka szacownych dzieł o poznawaniu i leczeniu chorób, i skuteczności ziół krajowych. M.

S i e n i u t a.**Opis herbu.**

W tarczy pola czerwonego jest biały tryangul, który ma oznaczać jedną połę choroągwi kościelnej, z której zwiesza krzyż niebieski, a na hełmie trzy pióra strusie. Znak ów nadany został od książąt Ru-

skich jednemu z mężów rycerskich nazwiskiem Siemian, od którego potomkowie Sieniutami zostali nazwani. Krzysztof Paweł, fundował klasztor Dominikanów w Lachowicach. — Antoni, Jezuita zawołanych nauk, był rektorem kollegium Krzemienieckiego, a potem Krasnostawskiego. M.

Sienkiewicz, nobilitowany r 1775 M.* — Bernard, pijar i znakomity wierszopis w pierwszej połowie XVIII wieku; Gabriel, paroch g. kat. Horbulowski na Ukrainie, podpisał z wielu innymi kapłanami manifest przeciw prześladowaniom Hajdamaków Gonty r. 1768. M.

Sienkowiec, dziedziczył na Wołyniu. Jakób, z rodu ormiańskiego wychowany w kollegium Lwowskim zostawszy kapłanem, odznaczył się naukami i przykładnością życia; jakoż został mianowanym pronotariuszem apostolskim r. 1765. *Pam: X. B.*

Siennowski, herbu Korczak.

Sieprawski, herbu Nałęcz.

Sieracki, herbu Ostoja. Już w XVI wieku wyszło z tego domu kilku ludzi rycerskich. Jeden z nich pułkownikując w wojsku cesarskim w r. 1636, stojąc we dwa tysiące piechoty za Renem, odparł zwycięzko atak szesnastutysięcy jazdy francuskiej.

Sieradzki, herbu Przegonia. M.*

Sierakowski, herbu Dołęga. Samuel, pisarz polny koronny poległ w bitwie pod Beresteczkiem. Józef, kasztelan Bełzki, strażnik koronny jeździł w poselstwie do Turcyi.

Sierakowski, herbu Ogończyk. Jan z Bogusławic referendarz koronny podpisał unją księstwa Oświęcimskiego i Zatorskiego; później będąc wojewodą Łęczyckim, odprawił z chwałą imienia swego komisją w Prusiech, gdzie porządek miast reformował; † 1589. Jan, mąż zawołanego mężstwa w wojnach Szwedzkiej i Tureckiej. — Wacław Hieronim, biskup Przemyski, potem arcybiskup Lwowski, jaśnieje w historii kraju z wzorowej czujności o dobro kościoła i narodu. Hojny na kościoły, seminarya i dobroczynne zakłady, prócz dochodów obracał nań nieraz klejnoty i stołowe srebra, a nawet i wtedy, kiedy wiek podeszły domagał się większych wygód. Pomiędzy innymi fundował w Przemysłu Missyonarzów i Franciszkanów, za Jezuitami zaś wdawał się do Rzymu, gdzie głos jego miał wielkie znaczenie. Pamiętne jest jego ostre przemawianie za prawami wiary na sejmach, jako też sprzyjanie Konfederacyi Barskiej. Nieznużona gorliwość w pełnieniu obowiązków pasterskich była powodem jego śmierci; umarł w Obroszynie r. 1780, nie zostawiając żadnego majątku po sobie.

Sierakowski, herbu Prawdzic. Maciej, wzrosłszy w obozie, pod Gdańskiem dzielności swojej dał dowody. Marcyan, na Wołoszczyźnie i pod Smoleńskiem wstawił się z waleczności. Lambert, miecznik Poznański, podobnie mąż w różnych potrzebach mężstwem wstawiony.

Sierakowski, herbu Lubicz.

Sierakowski Andrzej, pisarz polny koronny, w bitwie pod Zbarażem r. 1649 pułkownikował z chwałą walecznego. M.

Sierakowski Wacław, kanonik Krakowski, w r. 1796 wydał dzieło O architekturze cywilnej i Rolnictwo dla włościan.“ M.

Sieraszewski, niegdy w Kaliskim. M*.

Sierawski, herbu Godziemba. M*.

Sierawski, herbu Słoń. Jeden z tego domu zabity od zbójców w Latyczewie. — Julian Sierawski, generał dywizji b. wojsk pols., rodem Krakowianin; zawód wojskowy rozpoczął pod Kościuszką, pod którym w znaczniejszych bitwach złożył dowody mężstwa. W ostatniej walce pod Maciejowicami pojmany przez oddział Kozaków, jako jeńiec dostał się do Grodna, gdzie mu generał Cycianów podawał bardzo pochlebne propozycje dla przyjęcia służby rosyjskiej. Nieprzyjął jej atoli Sierawski, woląc dzielić los swego naczelnika. Wspaniały Rosyanin ocenił szlachetną dumę młodzieńca i opatrzwszy go hojnie, puścił na wolność. Przez Wołoszczyznę udał się teraz Sierawski do Konstantynopola, gdzie dowiedziawszy się o tworzeniu legionów polskich we Włoszech, wsiadł na okręt i odpłynął do Romanii. Na morzu napadnięty przez Korsarzy berberyjskich, zajęty został do Tunetu, gdzie dopiero za staraniem konsula francuzkiego odzyskał wolność i szczęśliwie zawiązał do portu w Liwurnie. Zostawszy adjutantem drugiego legionu, brał udział we wszystkich bitwach stoczonych w r. 1797 we Włoszech; przy obronie Mantui odniósł też kilka ran. Niemniej odznaczył się w późniejszych walkach nad Renem, a pod Hohenlinden takiego mężstwa i przytomności umysłu dał dowody, że generał Moreau mianował go szefem batalionu. Wyprawiony nazad do Włoch, wstąpił się pamiętnym w dziejach tej wojny napadem nocnym na Anglików pod Porto Ferrajo, którym zabrał w niowolę 33 oficerów i 400 żołnierzy. W kilka dni pobił legię Kondusza; chwałę tego zwycięstwa przyniósł raporta francuzkie samym tylko Polakom. W kampaniach roku 1806 i 1809 jako pułkownik, niemniej odkrył się sławą w bitwach pod Radziminem, Górą i Sandomierzem; w nagrodę tego otrzymał krzyż zastługi i legii honorowej. W wyprawie rosyjskiej za odznaczenie się przy oblężeniu Bobrojska i pod Borysowem, miano-

wał go Napoleon generałem brygady. W tym stopniu walczył pod Lipskiem i zaszczytne odniósł rany. Po upadku Napoleona ze szczątkami armii polskiej powróciwszy Sierawski do Warszawy, został dowódcą gwardii pieszej, przyczem go też cesarz Aleksander I ozdobił orderem ś. Stanisława. Niemogąc jednak nawyknąć do nowego systemu zaprowadzonego w szeregach, podał się do dymisji i o paszport do Zjednoczonych Stanów Ameryki, co mu atoli odmówionem zostało. Zostawał przeto w przykrych stosunkach aż do r. 1830, w którym wybuchło powstanie. Przystąpiwszy do niego, miał sobie poruczoną obronę Wisły w Sandomierskiem, lecz niesprzyjało mu już dawne jego szczęście; z kilku tysięcy po największej części nowo zaciężnemi, nie mógł sprostać kilkakroć silniejszemu przeciwnikowi, poniosłszy przeto znaczne straty, przeszedł granicę galicyjską i udał się do Francji, gdzie skończył swój zawód na chlebie tułaczym w Neulty pod Paryżem r. 1849, nie tracąc do ostatniej chwili tych znamion, jakie odznaczały ludzi wychowanych w żelaznej szkole Napoleona I. M.

Sierko, Kozak Ukrainiec, za panowania króla Wiśniowieckiego i Sobieskiego wstąpiwszy się zwycięstwem nad Tatarami, i dla tego nazwany Bicz Boży Tatarów, zasłużył się Polsce jeszcze więcej przez odciąganie ludu ukraińskiego od sojuszu z Turkami, jak to chciał mieć Dorożeńko zbuntowany ataman. Nie dając się poruszyć ani prośbami ani groźbami tegoż, dzielny Sierko ścierał się z wierną mu drużyną z nachodzącymi na Ruś Tatarami, których pod Uściem i Berszadą na głowę poraził. Jan III. nagradzając jego czyny, nadał mu znamiona hetmana Kozaków Zaporozkich r. 1675. M.

Sierkuczewski, herbu Lubicz.

Sierociński Jerzy, paroch Iwanhordzki i Bazyli, paroch Pohrebiski, podczas zawichrzenia Ukrainy przez Hajdamaków w r. 1768, podpisali manifest przeciw przesładowaniom Gonty. Wincenty, rodem z Wo-

lynia, będąc w zakładzie głuchoniemych w Warszawie, i wykształcony w rytownictwie, znaczne w tej sztuce zrobił postępy. M.

Sieromski, herbu Brodzic.

Sieroszewski, herbu Nabram.

Sierpiński Antoni, nobilitowany r. 1790. M*

Sierpski, herbu Prawdzic. Jędrzej, wojewoda Rawski, starosta Płocki, fundował sześciu mansyonarzów przy katedrze tamże. Pamiętnym jest także z nieubłaganego sądu wydanego na żydów, przekonanych o świętokradztwo; † 1572.

Sierpski, herbu Leliwa.

Sierpski Wojciech, doktor teologii, akademik Krakowski; mowy piękne i ułamki poezji jego są po różnych dziełach; † 1620. M.

Sierski, proboszcz Kościelecki r. 1643, zapisany jako dobroczyńca collegium Bydgoskiego.

Sierzchowski, herbu Drzewica.

Sierzchowski, herbu Nałęcz.

Sierzputowski, herbu Dąbrowa. Kazimierz, podpisał elekcyę Jana Kazimierza.

Sierzycki Paweł, zakonnik Bożogrobski w drugiej połowie XVII wieku, pisał wiersze dość czystym stylem. M.

Siesicki, herbu B a w o l a g ł o w a czarna z rogami w polu czerwonym i trzema strusiami piórami na hełmie; pochodzi od Dowmunta księcia Uciańskiego na Litwie, przyjął tą nazwę od zamku Siesice w drugiej połowie XVI wieku. Malcher, marszałek Wilkomirski w wojnie Inflanckiej prowadził własną chorągiew ussarską. Jan, syn jego zginął z ran odniesionych w bitwie ze Szwedami pod Uszpolami. Kazimierz, starosta Wilkomirski, pułkownikował z chwałą w bitwach pod Parnawą, Uszpolami, Basią i Kuliszkami. Michał, syn tegoż wojewoda Mściwowski, niemniej zasłużył się ojczyźnie w walkach pod Chocimem, Barem i Żurawnem.— Tomasz, marszałek Wilkomirski, na założe-

nie szkół przez XX. Pijarów tamże, ofiarował 12.000 złp. M.

Siestrzeńciewicz Kuczuk, na Litwie, z przydomkiem Bohusz. Z tego domu był jeden arcybiskupem Mohyłowskim; jaśniejąc wysokimi naukami, przez lat 50 przestrzegał ściśle obowiązków kapłańskich. M.

Siestrzewitowski, herbu Leszczyc. Hieronim i Krzysztof, bracia rodzeni polegli w Moskwie pod Prozorową górą; Michał, Adam i Paweł, także bracia, walcząc pod chorągwią księcia Wiśniowieckiego pod Zbarazem, polegli na placu bitwy.

Siestrzyński, lekarz wojskowy w Warszawie, poważany powszechnie z zdadności i ludzkości swojej, w r. 1824 podczas panującej epidemii poświęcając się z rzadką gorliwością obowiązkom stanu swego, uległ tej zarazie. M.

Sieszkowski, herbu Ogończyk. M*.

Sietnicki, poległ przy oblężeniu Lwowa r. 1654. Andrzej, wstawił się porażką Tatarów pod Sniatynem r. 1675. M.

Siewierski, herbu Ogończyk.

Sikorski, herbu Cietrzew.

Sikorski, herbu Kopasina.

Sikorski, herbu Lis.

Sikorski Bonawentura, gwardyan konwentu Sądeckiego w r. 1767, pisał historię obrazu Przemienienia Pańskiego w tymże kościele. Drugi tego nazwiska, sławny za Augusta III. misyonarz w Polsce, którego kazania podnosiły uczucia cnoty i poprawy. M.

Silchen, herbu Kotwicz.

Silicz, herbu Korczak albo Wręby tak ułożone, że nad wrębami trzema od góry większemi, a u dołu mniejszemi kładą dwie klamry złożone na krzyż w kształcie litery X, a na hełmie trzy pióra strusie. Silicze dziedziczyli nigdy w Kijowskiem województwie.

Silnicki, herbu Doliwa, piastował dawniej godności urzędowe w województwie Krakowskiem.

Silnicki, herbu Jelita. Gabryel, łowczy Lwowski, potem stolnik Podolski, po-

ruczniując w ussarskiej chorągwi hetmana Potockiego, pod Korsuniem dostał się w niewolę Tatarską, z której wyszedłszy, wytrwał pamiętne oblężenie w Zbarażu. Następnie dawszy dowody nadzwyczajnej odwagi w bitwie pod Cudnowem, gdzie przedarł się przez gęste tłumy aż do obozu nieprzyjacielskiego, otrzymał w nagrodę dobra królewskie w dziedziczne posiadanie, Dubrniów i Puków na Rusi położone. Postąpiwszy na kasztelanią Kamieniecką, fundował tamże klasztor ze szpitalem OO. Bonifratrów.

Silnicki na Litwie z dzielnicy Der-muntów. — Maxymilian, Kozak Zaporozec nobilitowany r. 1661. M.

Simolin, otrzymał indygenat r. 1768. M*.

Sinicki, herbu Tarnawa.

Sipajło, dawniej w Nowogrodzkim. M*

Sipowicz, herbu Lis, na Żmudzi.

Sirowicz, herbu Trąby. Jan, podpisał elekcję Jana Kazimierza.

Sirsiewicz Józef, koadjutor gr. kat. Piweński na Ukrainie, podpisał manifest wniesiony do ksiąg grodzkich Kijowskich r. 1768 przeciw zamachom osławionego Gonty. M.

Siruć, herbu Trąby. M*.

Siśnicki, podpisał elekcję Jana Kazimierza. M*.

Sitański, nobilitowany r. 1775. M*. Franciszek, zakonu Bernardynów pisał wiersze treści nabożnej. M.

Siwicki, herbu Korczak. M*. Jędrzej, posłował na sejm r. 1623.

Skaliński, porucznik legionów polskich, zginął przy zdobywaniu Saragosa w Hiszpanii roku 1808. M.

Skalski, herbu Suche komnaty. — Jan, dowódzca oddziału wojska polskiego, w wojnie z Krzyżakami r. 1460 bezprzykładną natarczywością opanował zamek nieprzyjacielski Mehlsach, od którego niemniej dziełuie odparł Henryka Plauen, kuszącego się o jego odzyskanie. M.

Skalawski, herbu Nałęcz. — Franciszek, kasztelan Gnieźnieński posłował na konwokację po śmierci Jana III. M.

Skalawski, herbu Łodzia. M*.

Skalkowski, herbu Nałęcz. Andrzej, walczył z chwałą w rozprawie z Tatarami pod Zborowem r. 1649. Kazimierz i Józef, posesyonaci w województwie Sandomierskiem; Stanisław, major b. wojsk polskich. M.

Skalozub, attaman Kozaków Zaporozkich, stary i doświadczony wojownik i zawsze Polsce przychylny, jakoż skarbił względy Zygmunta I., odbył na czajkach 30 wypraw przeciw Turkom, a dwa razy tyle łądowych przeciw Tatarom. Wr. 1593 w wyprawie na Czarne morze od floty tureckiej ob-skoczony, by uratować swoich towarzyszków broni, poświęcił się na oczewistą zgubę; w 10 czajek bowiem udawszy się w nierówny bój z Turkami, dał sposobność do szczęśliwego wycofania się innym z zastawionej matni; poczem po zaciętej walce ciężko raniony został pojmany i do Stambułu zawieziony, gdzie go dziec barbarzyńska srodze zamordowała. M.

Skądzynski, w ziemi Chełmskiej.

Skąpski, herbu Doliwa. Jan, wojewoda Kaliski za panowania Zygmunta I.; Piotr, w wojnie Batorego przy szturmie Plezskowa wielkiej odwagi dał dowody.

Skąpski, herbu Jelita.

Skaradkiewicz Patriciusz, Pijar rodem z Krakowskiego, biegły matematyk, wydał kilka dzieł uczonych w swym czasie bardzo wziętych; † 1777. M.

Skarbek, herbu Abdank, dóm starożytny piszący się pierwotnie z Góry, przyjął tą nazwę od okazji dorzucenia pierścienia do skarbcza cesarza Henryka przez jednego z przodków swoich Jana z Góry; jakoż i herb jego na pamiątkę podziękii cesarza „Habedank,“ Abdankiem został nazwany (obacz herb Abdank). Michał, fundował klasztor Benedyktynów w Lubinie r. 1113. Jan, będąc na

dworze Zygmunta króla Węgierskiego na Węgrzech, gdzie dla zasług znaczne dobra posiadał, na wiadomość wojny z Krzyżakami opuściwszy swe dzierżawy i łaski królewskie, powrócił do kraju i ofiarował Jagielle swe ramię, poczem jako syn nieodrodny ojczyzny wystąpił do walki z chciwemi wrogami. Krzysztof, kasztelan Halicki, zasłużony z odbytych czynności deputackich; † 1706. Jan, syn jego arcybiskup Lwowski, przestrzegał przykładowie karność kościelną. Kościół katedralny Lwowski zawdzięcza mu dotychczas wielką cześć ozdób swoich; † 1733. — Ignacy, testamentem z dnia 13 czerwca 1842 r. przekazał 80.000 złr. na założenie klasztoru PP. Miłosiernych w Bursztynie. Stanisław, prawie już u schyłku życia swego, niemając potomstwa, przekazał ogromny swój majątek, owoc swej własnej pracy, na fundację zakładu dobroczynnego: utworzenia w Drohowyżu przytułku dla całej rzeszy starców i ubogich do zarabiania na chleb niezdolnych; urządził oraz terażniejszy gmach teatralny we Lwowie, wcielając go także do fundacji Drohowyżkiej, który to akt ludzkości znalazł najwyższe zatwierdzenie r. 1844. Życie niezmordowane pracą zakończył r. 1848. M.

Skarbieński, herbu Ogończyk.

Skarga, obacz **Pawęzki**.

Skarszewski, herbu Korab.

Skarszewski, herbu Leszczyce, dóm starożytny, z którego kilku już w XIV wieku piastowało urzęda senatorskie. Stanisław, kasztelan Wojnicki, posiadający wielkie nauki i gładką wymowę, w sprawach sobie powierzonych za panowania Władysława IV. i następcy jego dzielnie się sprawił u obcych dworów, za co też miał sobie nadaną w administracyą ekonomię Samborską i Drohobycką. Kościół ś. Antoniego w Warszawie, jest jego fundacyą; † 1685.

Skarzewski, herbu Radwan.

Skarzyński, herbu Bończa. Feliks, kanonik Warszawski, kaznodzieja i spo-

wiednik królowej Anny, ceniony z nauk i życia przykładowego. — Jan, representant narodu na sejmie Grodzieńskim r. 1793, z zapalem opierał się proponowanemu rozbirowi kraju, zaco od Siwersa został uwięziony i w głąb Rosyi zagnany. M.

Skaszewski, herbu Grabie. Jan, kanonik Płocki, sekretarz królewski r. 1563 podpisał akt unji księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego do Korony.

Skawiński, herbu Rawicz.

Skępski Prokop, pisał wiersze łacińskie w pierwszej połowie XVII wieku. M.

Skibicki, herbu Rola. Stanisław, Jezuita, wydał w Krakowie medytacye o mece Pańskiej wierszem i prozą; r. 1685. J.

Skibiński, herbu Sistrzeniec. M*.

Skibniewski, herbu Slepowron. M*.

Skidziński, herbu Kietlicz I.

Skinder, herbu Srenia wa. Jan, w r. 1507 odbył poselstwo do Moskwy względem umówienia pokoju między Zygmuntem I. a księciem Moskiewskim.

Skinder, herbu Rawicz, na Żmudzi.

Skinderski, nobilitowany r. 1768. M*.

Skipon Mikołaj, podpisał z Kijowskiego elekcyę Jana III.

Skirmunt, herbu Dąb z mitrą książęcą.

Skirmunt, herbu Przyjaciół z tą odmianą, że między dwiema sercami powinny być dwie strzały żelazcami prosto do góry wystające, a na hełmie trzy pióra strusie. Mikołaj, podstoli Kowieński podpisał *pacta conventa* Jana Kazimierza.

Skiwski, herbu Lubicz. Stanisław, pisarz ziemski Mielnicki, posłował na sejm 1611 roku.

Skłankiewicz Marcin, rządca szkoły archikatedry Lwowskiej r. 1642, gorliwie się zajmował nauką młodzieży. M.

Skłazewicz, nobilitowany r. 1790. M*.

Skleński Grzegorz, wikary Lipnowski, zaniósł z duchowieństwem Ukrainy manifest do ksiąg grodzkich Kijowskich przeciw gwałtom Kozactwa r. 1768. M.

Skłotowski, herbu Dołęga. Macieja zasługi wspomina konstytucya z roku 1641. Z Witebskiego pisało się dwóch na elekcyach królów polskich.

Skocki, herbu Nowina, w Wielkiej Polsce.

Skoczewski, herbu Bończa.

Skoczyński Roman, kapłan greckokatol. w Bracławiu, odniósł śmierć męczeńską przez zamordowanie przez Hajdamaków osławionego Gonty na Ukrainie r. 1768. M.

Skodowski Baltazar, nobilitowany r. 1790. M*.

Skokowski, herbu Bończa.

Skokowski, herbu Jelita, jednej dzielnicy z Romiszewskimi, przyjął tą nazwę od dóbr Skoki. Paweł, chorąży pod znakiem Jana Pacy, zginął w bitwie pod Homlem.

Skolimowski, herbu Leszczyc.

Skolimowski, herbu Lubicz. Sześciu z tego domu z województwa Podlaskiego, głosowało za elekcyą Jana III.

Skólski, herbu Sas, pisze się ze Skoła, dóm starożytny na Czerwonej Rusi, gdzie posiadał dobra ziemskie jeszcze na początku XVII wieku; Wasyl, włość Iwanówkę w powiecie Trembowelskim, Teodor włość Nowosielice w ziemi Żydaczewskiej, a Konstanty włość Krechowice w ziemi Lwowskiej. Kilku służywało wojskowo, jako też piastowało i urzęda publiczne. Za ostatniego króla, Antoni Skólski był wojskim Przemyskim. *Pod. f.*

Skomorowski, herbu Nałęcz. Jan z Golanowic otrzymawszy od księcia Ziemiowita wieś Skomorowki w ziemi Grabowieckiej r. 1397, przyjął od niej nazwę domu swego.

Skomorowski, herbu Prus I.

Skomorowski Wenant, kapłan zakonu ś. Franciszka, między innymi przymiotami osobliwszą zarliwość okazał w Lublinie podczas grasowania morowego powietrza, podczas którego dobrowolnie ofiarował się na usługę duchowną. Po trzech latach tej nieznużonej pracy, zasnął w Panu r. 1711. M.

Skomowski, herbu Rogala. M*.

Skop, herbu Trąby, na Litwie. Felicyan i Zygmunt podpisali elekcyę Jana III.

Skop Jerzy, urodzony w Podhorcach na Rusi, za młodych lat dostał się przypadkiem do Anglii, gdzie się w naukach wyćwiczył. Udawszy się potem do Szwecyi, wstąpił do wojska i dosłużył się rangi rotmistrza jazdy. Po wielu latach spędzonych w stanie wojskowym, powrócił nareszcie do ojczyzny, gdzie osiadłszy na roli, przy zajęciu się gospodarstwem, pisał historycę polską i wiersze łacińskie pod tytułem: *Podhorcensia*. M.

Skopowski, herbu Jastrzębiec. — Ambroży, kapłan zakonu kaznodziejskiego, założył we Lwowie r. 1678 za zezwoleniem świeckiej i duchownej władzy Zgromadzenie braci ś. Ludwika Bertrando. M.

Skoraszewski, herbu Abdank, dóm starożytny, którego przodkowie, jeden Skora podsedek Poznański podpisał pokój Brzeski, a drugi Piotr Skora z Gaju, kasztelan Kaliski konstytucyę Kazimierza III o Żupach. Władysław Michał, chorąży Poznański, starosta Bydgoski przez zterdzieści lat z konia nie zsiadając, brał czynny udział we wszystkich walkach Polski ze Szwedami, Tatarami, Moskwą i Turkami. W bitwie pod Chocimem był też pierwszy, który się wdarł na wały nieprzyjacielskie. Przy tej waleczności niemniej zachował i staropolską pobożność; przy wzywaniu bowiem Trójcy ś., padał codziennie na kolana i korzył się pokornie przed Majestatem Boskim, od czego też miał znaczek na czole; przy tem korzeniu się zwykł był odmawiać krótką modlitewkę: „Panie Boże wszechmogący, Ojcze, Synu, i Duchu święty w Trójcy jedyny Boże, bądź ode-

mnie lichego stworzenia Twego pochwalony i błogosławiony po stokroć tysięcy millionów i więcej a więcej razy, i nieodrzucaj mię od oblicza Twego Boskiego, abym się widzeniem, uwielbieniem i ukochaniem nadewszystko Twojem cieszył się na wieki.“ Prócz modlitw, postów i hojnych jałmużn, za umarłych msze ś. zakupywał, i chorych poddanych swoich lekarstwami i pożywieniem z stołu swego opatrywał, żyjąc przytem z sąsiadami w poufnej zgodzie i przyjaźni, z kąd miał powagę i miłość braci swoich. Zwykł też być mawiać: „Dość mały kącik, a wolne sumienie, bez grzechu życie, i mierne dobre mienie.“ Umierając w r. 1683, właśnie wtedy, kiedy Jan Sobieski wyruszył pod Wiedeń, wyraził żal nieutulony, że ginie na łóżku a nie w boju za ojczyznę i za wiarę, mówiąc: „O Boże mój, na łóżku gnuśnym umieram, w domu, a nie na koniu pod Wiedniem; szukałem wprawdzie przez lat kilkadziesiąt śmierci, a nie potkała mię w polu. O jakbym był rad tę garść krwi mojej za wiarę ś. i ojczyznę przelać; ale niech się we wszystkim wola święta Twoja dzieje.“

Skorezycki, herbu Jastrzębiec. Jędrzej, wojski Przemyski a potem chorąży r. 1690, urzędował z mocy sejmu jako komisarz w sprawie rozgraniczenia od Węgier.

Skorecki Stanisław, pleban w Brześciu, pisał deklamacje dla ćwiczenia młodzieży szkolnej r. 1591. J.

Skorkowski, herbu Jelita.

Skorobohaty, herbu Kruczyn (krzyż na tarczy), pierwotnie na Litwie, z kąd Stanisław w zakonie Jezuitów zasłynął świętobliwym życiem; † 1668.

Skorodyński Mikołaj, metropolita Halicki r. 1789—1805, miał sławę wielce uczzonego kaznodziei. M.

Skorowski, herbu Bończa.

Skoroyc, dziedziczył na Żmudzi.

Skorski, herbu Jastrzębiec, niedy w Inflantach, z kąd przeniósł się do Polski. Jędrzej, namiestnik chorągwi ussar-

skiej Michała Potockiego wojewody Wołyńskiego, starzawszy zdrowie na usługach ojczyzny, zakończył życie r. 1721. -- Jan, Jezuita i profesor teologii we Lwowie, wydał drukiem kilka prac poetycznych w języku łacińskim; † 1754. M.

Skorulski, herbu Kościeszka z tą odmianą, że na strzale nie jeden, ale dwa krzyże kładą, a na hełmie pawi ogón. Jędrzej, pielgrzymując z książęciem Mikołajem Radziwiłłem do Jerozolimy, przyjął tam śluby zakonu kawalerów Bożogrobców. Powróciwszy do ojczyzny, fundował w Nieświeżu konwikt dla ubogich studentów, w Kownie zaś klasztor Panien zakonnych pod regułą ś. Benedykta, do którego Eufemia córka jego wstąpiwszy, rządziła nim jako ksienia. Życie zakończył r. 1637. Jerzy, chorąży Kowieński, podpisał elekcyę Jana III. Rafał Zygmunt, marszałek Kowieński podczas wojny z Moskwą swoim kosztem wystawił chorągiew ussarską, pułk zaś powiatowy osobiście prowadził do boju. Jan, syn jego odznaczył się śmiałą odwagą w bitwach z Turkami pod Chocimem, Barem i Czarnokoźnicami.

Skorupa, herbu Leliwa. M*.

Skorupka, herbu Ślepowron. M*.

Skorupski, herbu Szeliga z przydomkiem Smoczek. Jan, podpisał elekcyę Sobieskiego.

Skoruszewski, herbu Junosza.

Skoruta, herbu Korczak.

Skorwid, herbu Rola, na Żmudzi.

Skorycki, herbu Jastrzębiec. M*.

Skoryna, niegdy w powiecie Rzeczyckim, z kąd Jan jako deputat na trybunał Litewski 1740 r. zasłynął z bezstronności w wymierzaniu sprawiedliwości.

Skorzewski, herbu Ogończyk. Piotr z Skorzewa, kanonik Poznański zgodnemi głosami kapituły obrany biskupem, widząc kłótnie z tego wynikłe i niesprzyjanie mu Bolesława książęcia Wielkopolskiego, dobrowolnie wżuł się tej godności. Jędrzej, jene-

rał i marszałek konfederacji Wielkopolskiej za drugiej wojny Szwedzkiej. — Za naszych czasów Skorzewski znany z poświęcenia generała powstania r. 1794. M. — Skorzewski, pułkownikował z chwałą w bitwie pod Zbarazem r. 1649, następnie w obronie Częstochowy r. 1655 mężny dawał odpór szturmującym Szwedom. M.

Skotnicki, herbu Bogorya niegdy w Sandomierskiem, z kąd pisał się z Bogoryi. Jarosław, arcybiskup Gnieźnieński, sprawował najprzód urząd rektora w akademii Bonońskiej, następnie wprowadził porządek akademii Krakowskiej, poddając jej wszystkie szkoły krajowe. Samuel, sławiony z mężstwa w wojnach z Turkami i Szwedami; † 1644. Tomasz, biskup Likopolski, sufragan Chełmiński, wielbiony swoich czasów z nauk, do wcihu i nienadwerżonej sprawiedliwości; † 1702.

Skotnicki, herbu Drużyna.

Skotnicki, herbu Grzymała. Jan, kasztelan Połaniecki, długi szereg lat rotmistrzował z chwałą w wojnach ze Szwecyą i Wołoszą; wszedł do grobu r. 1621. Nagrobek jego marmurowy znajduje się w farze Krośnieńskiej.

Skotnicki, herbu Poraj.

Skotnicki, herbu Rola.

Skotnicki, herbu Sas.

Skotnicki, herbu Sreniawa. M*.

Skotnicki Jan, chorąży starosty Grodeckiego, poległ w bitwie z Kozakami na Ukrainie r. 1638. M.

Skowieski, herbu Rawicz. Abraham, rotmistrz z dwoma synami swemi Jędrzejem i Wojciechem poległ w bitwie pod Warną. Jan, wstawił się z odwagi w bitwach pod Cecorą, Chocimem, Starczem i Kumejkami. Pięciu z tego domu poległo w różnych ekspedycjach wojennych.

Skowrodka, żołnierz zawołanego mężstwa w chorągwi kozackiej, w wyprawie na Ukrainę r. 1638 poniósł ciężkie rany. M.

Skowronkowiez Andrzej w Krakowie r. 1647 wydał panegeryk łaciński. J.

Skowroński, herbu Prus I. M*.

Skowroński, herbu Tępapodkowa z tą odmianą, że podkowa jest barkiem prosto do góry ustawiona, a w środku jej półtora krzyża (Prus I). Teodor, żołnierz zawołanego mężstwa pod chorągwią pancerną.

Skrobeski, w ziemi Ciechanowskiej, pamiętny z gorliwości o powszechne dobro na sejmie r. 1591.

Skrobiszewski Jakób, kanonik Lwowski, obojga prawa doktor, najpierw nauczyciel w akademii Krakowskiej, z kąd się przeniósł do Zamościa, a potem do Lwowa, napisał i wydał „Żywoty arcybiskupów Lwowskich.“ Umarł w r. 1635 na zarazę morową. M.

Skrobkowiez Ludwik, złożyszwy godność kantora Tarnowskiego i kanonika Wiślickiego, został Bernardynem. Pomiedzy innymi pracami napisał życie bł. Szymona z Lipnicy. M.

Skrobowiez, niegdy w województwie Trockiem. M*.

Skrocki czyli **Skrodzki**, herbu Kruk i. Jan, podczaszy Łomżyński, rotmistrz królewski, konstytucyą z r. 1653 prowadził urząd komendanta miasta Lwowa. Jan, sędzia ziemski Łomżyński, podpisał elekcyę Jana III.

Skrodzki, herbu Jastrzębiec. M*.

Skromowski, herbu Rogala. Bartłomiej, podpisał przywilej Władysława Jagiełły wydany dla Rusi r. 1420.

Skroński, herbu Dębno.

Skrzetuski, herbu Jastrzębiec. Jan, z województwa Poznańskiego w obozie Litewskim służąc przez długie lata w chorągwi usarskiej, osiadł na Żmudzi r. 1601, z kąd został mianowanym gubernatorem Mohylewskim. Józef, podczaszy Przemyski, deputował na trybunał koronny r. 1738.

Skrzetuski, herbu Topor.

Skrzetuski Ignacy, filozofii doktor, pleban Zieleniecki, poeta i historyk, podczas swego bytu na Ukrainie zasłużył się z prac apostolskich. **Wincenty, Pijar**, autor wielu dzieł historycznych i prawa politycznego polskiego; † 1791. Inny tego nazwiska **Kajetan**, także Pijar, nauczyciel szkół w Złoczowie i Warszawie, napisał kilka dzieł treści historycznej i moralnej; † 1806. M.

Skrzydlewski, herbu Samson.

Skrzynecki, herbu Bończa. — **Adam**, skarbnik Ciechanowski, zapisał Dominikanom Tyśmienickim 6000 złp. **Jan**, wódz naczelny wojsk polskich, wstąpiwszy w szeregi jako ochotnik r. 1806, przetrwał wszystkie wojny Napoleona I., biorąc udział w bitwach pod Raszynem, Smoleńskiem, Mozajskiem, Czarykowem, Wiazmą, Krasnem, w przeprawie przez Berezynę i pod Mołodecznem. W stopniu majora odbył kampanię 1813—14 r. w Niemczech i we Francji, gdzie pod Arcis sur Aube zformowałszy czworobok, powstrzymał rozwinięte siły Prusaków i ocalił Napoleona, który mu zato powiedział znaczące słowa: „Majorze! ocaliłeś honor Francji.“ Po upadku jego, powróciwszy z szczątkami wojsk polskich do ojczyzny, awansował na pułkownika, w którym to stopniu zastała go wojna r. 1830. — W tej mianowany generałem, okrył się sławą w potyczce pod Dobrem, w której rozwinął znakomity talent generała obok nieustraszonej odwagi żołnierza. W walnej bitwie pod Grochowem wykonał wraz z Chłopickim sławny atak na Olszynkę, i wyparł bagnietem usadowione tam 54 bataliony nieprzyjacielskie z 200 działami, po ranieniu zaś Chłopickiego zręcznym odwrotem uprowadził armię pod Pragę. Bitwa Grochowska otworzyła mu drogę do naczelnego dowództwa. Następne pełne chwwały boje pod Wawrem, Wielkim Dębem i śmiertelna walka pod Ostrołęką, gdzie ulegając przeważnym siłom napróżno szukał śmierci, która go spotkała dopiero po długim tułactwie we 30 lat później, były ostatnie jego czyny; złożyłwszy bowiem dowództwo, wyjechał

za granicę; w końcu osiadł w Krakowie, gdzie go zastała śmierć dnia 12 stycznia 1860 r. M.

Skrzyński, herbu Łabędź, pisze się z wielkiego Skrzynna w wojewódz. San domierskiem, jednej dzielnicy z Duninami.

Skrzyński, herbu Łada. **Seweryn**, podczas wyprawy Dymitra Samozwańca do Moskwy, raniony ciężko dostał się w niewolę.

Skrzyński, herbu Zaremba, pochodzi z Wielkiej Polski, a przyjął tę nazwę od Skrzynny wsi położonej w ziemi Łęczyckiej, z kąd **Józef**, podczaszy Sieradzki pierwszy przeniósł się na Ruś i osiadł w ziemi Przemyskiej. — **Wincenty**, arcystolnik królestwa Galicyi, datkiem 18.000 złr. utworzył w roku 1845 pierwszy fundusz do założenia domu dla ciemnych, celem ich opatrzenia i wykształcenia, zapewniając nadto temu Zakładowi coroczny dochód 400 złr. M.

Skrzyński Piotr, z chorągwi Kozackiej, poległ w wyprawie na Ukrainę r. 1638. M.

Skrzypiński, herbu Ogończyk. **Krzystyn** ze Skrzypna, starosta Złotoryski za Leszka Białego.

Skrzyszewski, herbu Ostoja z odmianą. M*.

Skrzyszowski, herbu Gryf. **Stanisław**, dawszy niemałe dowody odwagi rycerskiej, na zalecenie hetmana Tarnowskiego od Zygmunta I. na sejmie Krakowskim roku 1546 w poczet synów koronnych policzony.

Skrzyszowski, herbu Jastrzębiec na Szlązku.

Skuba, herbu Abdank. M*.

Skubniewski, herbu Jastrzębiec.

Skulski, herbu Korab. **Mikołaj**, za panowania królów Stefana Batorego i Zygmunta III. odważnego serca dał dowody.

Skulski, herbu Rogala. Trzech z tego domu z ziemi Warszawskiej podpisali elekcyę Jana III.

Skulski Jan, paroch Szpolanowski na Ukrainie, dla ochrony życia przed zbuntowaniem

Kozactwem przeszedł w Perejestawiu na szczybę, co później odwołał manifestem wniesionym do grodu Kijowskiego r. 1738. Józef, ihumen monasteru ś. Jerzego we Lwowie r. 1700, wydał pierwszy jermołoj ruski. M.

Skumin Teodor, kanonik Wileński, będąc w Rzymie na naukach teologicznych, zaszczyconym został godnością prałata domu papieżkiego. Wydał wyjaśnienia praw katolickich r. 1608. M.

Skultecki, rotmistrz Orszański, posłował na sejm r. 1730.

Skupiński, herbu Belina.

Skurski, herbu Jastrzębiec. M*.

Skurzewski, niegdy na Mazowszu.

Skwarkowski, kapitan legionów polskich we Włoszech, poległ pod Mantuą podczas uczynionej wycieczki r. 1799. M.

Skwarecki, herbu Zaremba.

Slachciński, herbu Nowina. Marcin, chwalony rymotwarca za Zygmunta III.

Slachetka Ignacy, rodem ze Lwowa będąc w akademii Krakowskiej, wydał pochwały tejże akademii w języku łacińskim r. 1641. M.

Slachtowicz Walenty, rodem z Jasta, wydał we Lwowie r. 1628 opis męczeństwa Jozafata Kuncewicza, arcybiskupa Wileńskiego. M.

Sladkowski, herbu Jastrzębiec. Piotr, rotmistrz królewski, potem kasztelan Sochaczewski, podczas oblężenia Częstochowy przez Szwedów, posłany do twierdzy dla namówienia załogi do poddania się, zamiast tego obligował takową do dalszego trzymania się, z zapewnieniem rychłej odsieczy; † 1679. M.

Sladkowski, herbu Nowina. Melchior, w wojnie z Moskwą za Batorego, stanął swym kosztem w obozie; pod Pskowem wstawił się z odwagi.— Jeden tego nazwiska, w bitwie pod Cudnowem wielkiego mężstwa dał dowody. M.

Tom III. Nr. 9.

Sladkowski, zginął w bitwie pod Chocimem r. 1621, ścięty od Turków podczas uczynionej wycieczki. M.

Sladowski, herbu Ślepowron. M*.

Slanka, herbu Nieczuja, niegdyś w województwie Betzkiem.

Slanka, herbu Tarnawa.

Slaski, herbu Brochwicz III.

Slaski, herbu Grzymała.

Slaski, herbu Nieczuja. M*.

Slaski Szymon, wydał 33 epigramatów na zwycięstwo Karola Chodkiewicza pod Kirchholmem r. 1605, równie kilka satyr zabawnych. J.

Slawiński, herbu Leliwa. Maciej, pisał w Poznaniu wiersze przygodne w pierwszej połowie XVII. wieku. M.

Slęński, herbu Wieniawa.

Ślepczyc, herbu Prus.

Śleporód albo **Śnieporód**.

Opis herbu.

W tarczy na mogiłę znajduje się strzała z krzyżem, żelazcem prosto do góry wyrzutowana, a po obu stronach są proporce. Herb ów miał być nadany od książąt Litewskich jednemu z domu Śleporodów za jakiś czyn heroiczny na wojnie. Jan, pułkownik wojsk Litewskich, wysłany od hetmana Stanisława Paca we dwa tysiące ludzi przeciw Moskwie pod Jezierzyszczę, wstawił się odniesionem tamże zwycięstwem.

Ślepowron.

Opis herbu.

W tarczy pola błękitnego jest podkowa biała barkiem do góry ułożona, na niej krzyż, a na krzyżu kruk czarny z skrzydłami do lotu wspię-

temi w prawą stronę tarczy obrócony, i trzymający w dziobie złoty pierścień; na hełmie nad koroną takież sam kruk czarny. Ten herb został nabyty od jednego z przodków domu Korwinów przez skojarzenie się małżeńskie z dziedziczką wielkiej fortuny herbu Pobóg. Tym herbem pieczętują się: Adziejewicz,

Bagieński, Bagnicki, Bronicki, Brotkowski, Buchowiecki, Bujno, Ciecierski, Drodziencki, Drożeński, Fijałkowski, Frąckiewicz, Gąsiorowski, Gawkowski, Gliński, Goczanowski, Golimunt, Gorski, Gosiewski, Grochowarski, Grodecki, Gulowski, Harbowski, Idzikowski, Jaruzelski, Jastrzębski, Josiewski, Jurzyc z tą odmianą, że pod podkówną kładą gwiazdę; Juskiewicz, Kamiński z tą samą odmianą, co Jurzyc; Komecki, Kosakowski, Kownocki, Krasieński, Krasowski, Krokowski, Kuczyński, Kudelski, Kulesza, Kurp, Lisowski, Lutostawski, Łaniecki, Łąciszewski, Łowkiański, Łupiński, Malinowski, Materna, Mikucki, Milewski, Miłkowski, Miroszewski, Młodziejowski, Mnichowski, Nasierowski, Nowosielski, Olszewski z tą odmianą, że pod podkówną jest taki krzyż, jak na jej barku; Ostrowski, Pienicki, Piotrowski, Pisarzewski, Pniewski, Pomianowski, Popławski, Przestrzelski, Przyłuski, Puchalski, Puławski, Raczyński, Ramański, Rembowski, Roman, Romański, Romocki, Rożyniec, Rzączyński, Sarnicki, Sawicki, Szczucki, Siromski, Slepowroński, Stawomier, Snicieński, Sobolewski, Sokółowski, Spadowski, Starzyński, Suchodolski z tą odmianą, że na barku podkowny niema krzyża, ale kruk, krzyż zaś jest w pośrodku podkowny, a na hełmie zamiast kruka trzy pióra strusie; Świderski, Symborski, Syromski, Szeplewski,

Szymanowski, Szymborski, Topczewski, Truskolaski, Trzcieński, Wawrzecki, Wąż, Wierzbicki, Wilkowski, Wroblewski z tą odmianą, że na podkównie zamiast kruka kładą kuszę z napiętą strzałą do góry, a na hełmie trzy pióra strusie; Wyrzykowski, Zawadzki, Zembocki, Żmijowski, Żuk.

Slepowroński, herbu Slepowron.

Slesiński, herbu Doliwa, pierwotnie w województwie Bełzkiem. Sędziwoj ze Sleszyna, mąż rezolutnego serca, sam jeden prawie przez kilka dni bronił mężnie Santoka, aż gdy go siły opuściły, wtedy zamek ten poddał nieprzyjaciółom r. 1370.

Slesiński, herbu Wieniawa.

Śleski, herbu Nałęcz.

Sleszkowski Sebestyan, doktor medycyny i filozofii, profesor akademii Krakowskiej, sprawował także urząd nadwornego lekarza i sekretarza królewskiego. Napisał przytem kilka dzieł medycznych, a między innymi rozprawę przeciw lekom żydowskim; † 1648. M.

Sleszanowski, herbu Topor.

Sleszański Wojciech, nobilitowany r. 1790. M*.

Sliwicki, herbu Jelita. Jeden z Łysakowskich, herbu Lubicz, osiadłszy w ziemi Pruskiej, od dóbr Sliwice przyjął tą nazwę. Jan, na sejmie r. 1685 za dzieła wojenne w poczet synów koronnych wpisany, i do herbu Marcina Zamojskiego podskarbiego wiel. koron. przyjęty, otrzymał nadto za ozdobę hełmu zbrojną rękę z mieczem w prawą stronę tarczy zaniesioną.

Sliwiński, herbu Junosza. — Ludwik, był podczaszym Lwowskim r. 1788. M.

Sliwnicki, herbu Korab. Kilku z tego domu traktowało wojskowo w wojnie Szwedzkiej.

Sliwowski, dziedziczył w ziemi Ciechanowskiej. M*.

Sliwski, dziedziczył w Podlaskiem województwie. Jakób, archydyakon Przemyski

r. 1628, wydał drukiem kilka opisów religijno-historycznych i mowę pogrzebową. Michał, proboszcz Przeworski zakonu Bożogrobców.

Slizien.

Opis herbu.

W tarczy jest kula światowa z krzyżem u wierzchu, a na hełmie trzy pióra strusia. Dóm Slizienów pochodzi z Siedmiogrodu, z kąd przeniósł się Jędrzej Ratsza na Białą Ruś jeszcze za czasów króla Aleksandra. Jan, w nagrodę dóbr zawojowanych przez Moskwę, otrzymał inne w powiecie Oszmiańskim. Hieronim, zginął pod Smoleńskiem. Stefan, najprzód pisarz ziemski Oszmiański, potem referendarz Litewski i starosta Krewski, towarzyszył sławnej z zwycięstw usarskiej chorągwi Jana Sobieskiego, opisał batalię Chocimską wierszem polskim.

Slizowicz Adam Wojciech, wierszopis w połowie XVII wieku. M.

Slubicki albo **Slubicki**, herbu Rola.

Slubowki, w nieszczęśliwej bitwie pod Ładyżynem nad Bohem r. 1612, popadł w niewolę Tatarską. M.

Stabiński, niegdy w ziemi Zatorskiej, z sejmu r. 1661 delegowany jako komisarz do rozgraniczenia od Szlązka.

Stabkowski, herbu Łódzia. Michał i Jan, podpisali elekcyę Władysława IV.

Stabniewicz, herbu Mogiła. M*.

Stabosiewicz Mikołaj, głosował za elekcyą Jana Kazimierza. M*.

Stabosz, herbu Wieniawa w województwie Krakowskiem. Jeden tego nazwiska był wojewodą Ruskim. Innego znowu mieszczanie miasta Kazimierza pod pozorem po-

pełnionego jakiegoś gwałtu, skazali niewinnie na gardło, za co trzech ich stracono, i równocześnie konstytucyą z r. 1520 obwarowano, że odtąd szlachty rodowitej miasta bez sądu grodzkiego na garle karać nie mają.

Slawuta Adam, z Nowogrodzkiego, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M*.

Sladkowski, herbu Jastrzębiec.

Sladkowski, herbu Nowina. Rafał, kasztelan Konarski, jeździł z innymi do litewskich panów, aby ich nakłonić na elekcyę Stefana Batoroego. Malcher, w szturmie Pleszkowa odznaczył się z odwagi. Jan, rotmistrz zawołanego męstwa w wojnach z Szwedami i Tatarami.

Slawecki, herbu Jastrzębiec. Jan, rotmistrz Kozaków Lisowczyków, w bitwie pod Chocimem r. 1621 wielce się przyłożył do porażki Bisurmanów. Grzegorz; tego męstwo wspomina konstytucya z r. 1638.

Slawek, herbu Prus I. Jeden tego nazwiska, dworzaniec Zygmunta Kiejstutowicza, broniąc księcia od śmierci przed przysiężonemi na niego, ochraniał go ciałem swoim, lecz wyrzucony oknem z pałacu, zginął w Trokach.

Slawianowski, herbu Jelita.

Slawianowski, herbu Korona, jednej dzielnicy z Cieszewskimi.

Slawicki, herbu Jastrzębiec. M*.

Slawiec Wawrzyniec i Jan, podpisali elekcyę Jana III.

Slawiński, herbu Leliwa. Kasper, podpisał ustawy zjazdu Pokrzywnickiego roku 1587.

Slawiński, herbu Korczak.

Slawiński Łukasz, paroch Żurawliński na Ukrainie r. 1768 podpisał manifest wniesiony do ksiąg grodzkich województwa Kijowskiego przeciw gwałtom hajdamaków oślawionego Gonty. M.

Slawkowski, herbu Radwan.

Slawoczyński, dziedziczył niegdy na Żmudzi. M*.

Sławogórski, herbu Kościeszka. Stanisław, kanonik Kamieniecki, kollegium ś. Piotra w Krakowie legował wieś Podgórzany i kosztowny księgozbiór.

Sławomier, herbu Ślepowron.

Sławoszewski, herbu Godziemba.

Sławski, herbu Mora.

Sławski, herbu Szeliga. Mikołaj, posłował do Moskwy w r. 1519 względnie umówienia pokoju.

Sławuszewski, herbu Godziemba. M*.

Słodecki Jan, paroch Rachowiecki na Ukrainie, protestował z innymi w grodzie Kijowskim przeciw bezprawiom zbuntowanego przez Gonty Kozactwa r. 1768. M*.

Słomiński, nobilitowany roku 1659 i 1775. M*.

Słomka, herbu Abdank.

Słomkowski na Mazowszu. M*.

Słomowski, herbu Abdank. Stanisław, arcybiskup Lwowski, znakomity z nauk i cnot kapłańskich, i dla podwładnych wielce wyrozumiały i ludzki, rewindykował swoim kosztem dobra arcybiskupie za jego poprzedników odpadłe.

Słomowski, herbu Grzymała.

S I O Ń.

Opis herbu.

W tarczy pola niebieskiego jest słoń na trzech zielonych wzgórkach stojący, w prawą stronę obrócony z podniesioną do góry trąbą.

Tym herbem pieczętuje się Sierawski i Słoniewski.

Słończewski, herbu Kościeszka. Leonard, biskup Kamieniecki wstąpiwszy z zakonu Bożogrobców na katedrę, jaśniał jako osobliwszy dobroczyńca ubogich i sierot;

za jego staraniem stało w tej diecezyi wiele kościołów, plebanii i szpitalów. Pamiętny jest także z mianej w senacie obrony małżeństwa Barbary Radziwiłłówny z Zygmuntem Augustem; † 1563. Adam, Jezuita, życie swoje stargał na usłudze zapowierzonych w Wilnie r. 1653.

Słończyński, dziedziczył dawniej na Mazowszu. M*.

Słonecki, herbu Gerald.

Słonecki, herbu Korab.

Słoniewski Gerward z Słoniewa, starosta twierdzy Gniewkowskiej, w najezdzie takowej przez hr. Ulryka de Ostein, stawił opór bezprzykładny, co widząc nieprzyjaciel, otoczył zamek słomą i gałęziami, z czego wzniecony dym i ogień przymusił walecznego męża do poddania się w liczbie tylko 25 ludzi. M.

Słoniewski, herbu Słoń. Krzysztof, z domu Ormiańskiego Wartereszowiczów we Lwowie, sekretarz królewski, obdarzony zaszczytem szlachectwa r. 1659. — Katarzyna, obywatelka miasta Lwowa, podczas smutnego najazdu kraju r. 1648, wezwała publicznie księcia Wiśniowieckiego do objęcia obrony zagrożonego miasta, składając na to u stóp jego cały swój majątek. M.

Słonkowiec Marcin, nauczyciel języka hebrajskiego przy akademii Krakowskiej w XVI. wieku, ułożył tegoż języka gramatykę; równie przełożył wierszem polskim Persyusza poety rzymskiego. M.

Słoński, herbu Brochwicz. Kazimierz, cześnik Witebski fundował rezydencję zakonu Jezuitów w Słucku.

Słoński, herbu Ostoja.

Słopanowski, herbu Proсна.

Słostowski, herbu Pilawa. Piotr, w wojnie Stefana Batorego z Gdańszczanami, dostawił do obozu królewskiego znaczny komput ludzi uzbrojonych. Jeden tego nazwiska z chorągwi Kozackiej, postrzelony ciężko na Ukrainie r. 1638. M.

Słotwiński, herbu Leliwa, pierwotnie w Nowogrodzkiem. Stanisław, dworzanin króla Stefana, przy zdobywaniu Pleszkowa odznaczył się z odwagi, zsiadłszy bowiem z konia, szedł pieszo do szturm. — Konstanty, w młodym wieku służąc w artylerji księstwa Warszawskiego, w wyprawie do Rosyi został ciężko raniony pod Smoleńskiem. Uwieziony szczęśliwie z lazaretu, po wyzdrowieniu powrócił do kraju, gdzie wstąpił do praktyki przy urzędzie obwodowym w Tarnowie, zkąd dostał się do kancelaryi nadwornej w Wiedniu. Tam zajął się przełożeniem na język ojczysty dzieła profesora Jekla: „Polens Staatsveränderungen,“ uzupełniając takowe licznymi przypiskami i pasmem genealogicznym. Dzieło to zjednało mu zaszczytne uznanie Towarzystwa naukowego Krakowskiego, którego członkiem został zanominowany. W r. 1823 otrzymał urząd komisarza obwodowego w Jaśle. Na tej posadzie zajął się skrzętnie zbieraniem i umiejętnem zestawieniem praw poddańczych w Galicyi, którą to pracą zajmował się i po wystąpieniu z urzędu; w zaścianku ojczystym bowiem napisał: Katechizm dla poddanych i ich powinnościach względem rządu, dworu i siebie samych; Dzieje księstwa Oświęcimskiego i Zatorskiego. W r. 1831 wezwany na dyrektora Zakładu naukowego imienia Ossolińskich we Lwowie, najpierw uporządkował bibliotekę i otworzył czytelnię, założył drukarnię i rozpoczął wydawanie pisma czasowego. Zaskarżony o rozszerzanie dzieł zakazanych, popadł pod sąd; ten skazał go na więzienie w twierdzy, z której powróciwszy na łono rodziny, padł w r. 1846 ofiarą rozbudzonego namiętnością ludu. M.

Słowacki Euzebiusz, rodem z Podhorzec w Galicyi, profesor wymowy i poezyi w uniwersytecie Wileńskim, prócz obowiązków na się przyjętych wykładania nauk i wydawania Kurjera Litewskiego, zajmował się nadto niezmordowanie pisaniem ważnych rozpraw, które dopiero po jego zgonie wydane zostały. Życie pracowite zakończył r. 1814. M.

Słowacki Piotr, akademik Krakowski i astronom, wydawał najświetniejsze kalendarze od 1573 do 1585 r., zkąd też został powołany do Rzymu w celu zamierzonej przez Grzegorza XIII. Papieża reformy kalendarza. M.

Słowikowski, herbu Suchełomnaty. Marcin, kanonik Krakowski, obojga praw doktor r. 1699. — Jeden tego nazwiska, uczynił w Bononii we Włoszech fundacyę dla młodzieży polskiej uczącej się sztuki lekarskiej. Jan, obywatel miasta Lwowa, wielce się zajmował wykształceniem miejskich strzelców w użyciu broni palnej, na co wyłożył znaczne koszta. M.

Słowiński, herbu Jelita. Wojciech, za czyny wojenne na zalecenie Zamajskiego w poczet synów koronnych wpisany r. 1582 i przez hetmana do herbu przyjęty.

Słubicki, herbu Prus I.

Słubicki, herbu Rola. M*.

Słuchocki, herbu Jasieńczyk.

Słuchowski, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M*.

Słucki, herbu Dołęga.

Sługocki, herbu Jastrzębiec. Józef, stolnik Chełmski, porucznik ussarskiej chorągwi, deputował na trybunał koronny r. 1727, zaś marszałkował temuż r. 1740. Jeden z tego domu był takiej siły, że ująwszy karekę za koło sześćma końmi uprzejoną, w biegu zatrzymywał.

Sługocki, herbu Prawdzic. M*.

Sługocki, oficyał Lubelski fundował XX. Augustyanów w Lublinie r. 1646. M.

Słupecki, herbu Rawicz. Stanisław, kasztelan Lubelski, śród wielu czynności odprawił poselstwo do Maksymiliana cesarza. Zbigniew, kawaler Jerozolimański sławny pielgrzymką do ziemi świętej i dziełami wojennymi. Samuel, kasztelan Radomski, będąc w Padwie na naukach, był od akademików wszystkich narodów rektorem tej

akademii zgodnie obrany. Pamięć tej elekcji, została także wyrytą na kamieniu.

Słupecki, herbu Trzaska.

Słupecki Jakób, uczeń szkół Lwowskich, pisał wiersze i listy wzorowe. J.

Słupkowski, niegdy w Ostrzozzewskim powiecie.

Słupowski, herbu Szembek. M*.

Słupski, herbu Jelita. Jakób, przy szturmie Pleszkowa zastąpił z odwagi.

Słupski, herbu Leszczyc. Mikołaj, sufragan Wileński, biskup Gracyanopolitański, jaśniał swoich czasów (1688 r.) z świętobliwego życia i gorliwości kaznodziejskiej.

Słupski, herbu Lis, niegdy w Krakowskiem województwie.

Słupski, herbu Ostoja. M*.

Słupski, herbu Topor. Maciej, w wojnie z Krzyżakami r. 1462, dostał się w niewolę tego zakonu. Wojciech, archidiacon Kujawski, swoim kosztem wznosił kościół PP. Norbertanek w Płocku. W r. 1616 zasiadał na trybunale koronnym.

Słupski Stanisław, wydał w Krakowie „Zabawy orackie r. 1610.“ Przetłóczył także w części Horacyusza. J.

Słuszka, herbu Ostoja, dóm na Litwie starodawny i zasłużony, przyjął ów znak herbowy przy unii tego księstwa z koroną. Jeden ze Słuszków rotmistrzował z chwałą za Jana Kazimierza w bitwach z Tatarami. Mikołaj, rotmistrz i pułkownik wstąpił się w wojnie z Moskwą w Inflantach. Aleksander, wojewoda Miński, potem Nowogrodzki, a nakoniec Trocki, wyrzekłszy się błędów Kalwińskich, wszystek się wylał na przymnożenie czci Boskiej; jakoż fundował klasztor XX. Dominikanów w Stołpcach, Rzeczycy, a w Wołoczynie dwa kościoły. Zygmunt, chorąży Litewski, starosta Homelski godny regimentarz wojsk polskich w wojnach z Moskwą, Węgrami i Szwedami, zakończył życie r. 1674. W Czaśnikach fundował konwent XX. Domi-

nikanów. Bogusław, podskarbi nadworny Litewski, w potrzebie ojczyzny wystawiwszy chorągiew zbrojnych ludzi, utrzymywał ją swoim kosztem aż do zgonu życia. Józef Bogusław, kasztelan Wileński, hetman polny Litewski, w wojnie Jana III. z Turkami, brał czynny udział w bitwach pod Chocimem i Wiedniem. Zeszedł śmiercią pobożną r. 1701, do której się gotował przez różne cnoty, osobliwie miłosierdzie dla ubogich, sprawiedliwość w sądach, i przykładne nabożeństwo, dla którego zwykł się był w wielki tydzień zamykać w którymkolwiek domu zakonnym. Klasztor OO. Bernardynów w Wołoczynie, a OO. Dominikanów w Terespolu są jego fundacyi. Dominik Michał, wojewoda Połocki, niemniej zasłużył się walecznością z wojen z Muzułmanami.

Słuszkowski, herbu Junosza.

Służewski, herbu Radwan.

Służewski, herbu Sulima. Jan, był wojewodą Brzesko-Kujawskim. M.

Służowiecki, herbu Dołęga.

Służowiecki, herbu Łada.

Służowski, herbu Łodzian, niegdy w ziemi Pilźnieńskiej, z kąd Jakób waleząc mężnie z Turkami, poległ w boju r. 1574.

Służowski, herbu Radwan. Władysław, podpisał elekcję Jana III.

Służowski, herbu Sulima. Wielu z tego domu piastowało urząd senatorskie. Małgorzata, wojewodzina Brzesko-Kujawska, zostawszy wdową, zbudowała w Służowie kościół z szpitalem dla ubogich, opatrzywszy go w znaczne fundusze.

Smarawski, herbu Prus I. M*.

Smarzewski, herbu Prawdzic, pierwotnie w ziemi Dobrzyńskiej, z kąd Stanisław słynął z czynów rycerskich jeszcze w XVI wieku. Bartłomiej, proboszcz Buczacki i Jazłowiecki, pamiętny z wzorowych cnot kapłańskich, niemniej głośniejszą dobroczynnością dla ubogich. Jan, podwojewodzi Ruski, a potem proboszcz Tłumacki, wielce dobroczynny dla zakonu XX. Dominikanów we Lwowie.

Smarzewski, herbu Zagłoba. Paweł, walczył zaszczytnie pod hetmanem Żółkiewskim. Zygmunt, syn jego wstąpił się w bitwie pod Chocimem. Jędrzej, poległ pod Beresteczkiem, Jan zaś pod Batowem. Kazimierz i Wojciech walczyli z chwałą w wojnach za Jana Kazimierza, Michała i Jana III. — Franciszek, poległ w boju za Augusta II. Jan, służąc w wojsku austriackim, w wojnie Tureckiej poległ pod Belgradem. Marcin, odbywszy wyprawy w latach 1789 — 1814 i 1831, osiadł w ziemi Przemyskiej. M.

Smera, lekarz uczony na dworze Włodzimierza W. przed zaprowadzeniem jeszcze wiary chrześcijańskiej na Rusi. Z polecenia tego monarchy objeżdżał Smera obce kraje w celach naukowych. M.

Smereczyński, dziedziczył na Rusi. M.

Smerzyński, herbu Grzymała. M*.

Smerzyński, herbu Łada.

Smett, nobilitowany r. 1768. M*.

Smiarowski Jakób, wysłany od Jana Kazimierza do Chmielnickiego, odwiódł go perswazyą od oblężenia Zamościa i płądowania kraju. M.

Smidowicz, herbu Suchekomnaty, pierwotnie na Litwie. Antoni, dziedziczył w XVII wieku dobra Jastrząbkę w ziemi Pilźnieńskiej. M.

Smieciński, w ziemi Warszawskiej.

Smiełowski, herbu Leszczyc. Michno, ziemianin Wołyński 1528, był sekretarzem królewskim.

Smieszkowicz Wawrzyniec, lekarz znakomity i rektor po kilka razy akademii Krakowskiej, wśród prac dla jej dobra, ustanowił fundusz dla uczącej się młodzieży. Życie zakończył r. 1646. M.

Smigielski, herbu Łodzia, bierze swój początek od Opalińskich i tak nazwany od dziedzicznego miasteczka Smigla w Wielkiej Polsce. — Kazimierz, klasztorowi Augustyanów w Krakowie zapisał w r. 1739 fundusz 1500 złp. Adam, cześnik koronny, sta-

rosta Gnieźniński, mąż nieporównanej dzielności w boju, wstąpił się z czynów wojennych za Augusta II. Jako zwolennik jego sprawy, w pamiętnych rozruchach kraju na czele bitnej szlachty pobił Szwedów pod Kazimierzem, Gniewkowem, Pleszowem i Szremem, zaś pod Koronowem napadłszy na Kałmuków, wyciął takowych w pień i plon odebrał. Nie staczał on wielkich bitew, czynił tylko natarczywe podjazdy: uderzał, zwyciężał i zabierał lub odbierał jeńców i tabory. Po wkroczeniu Karola XII. do Saksonii i zrzeczeniu się korony przez Augusta, obrażona duma jego była powodem, że przeszedł na stronę Stanisława Leszczyńskiego. Odtąd wierny aż do ostatku temu królowi, wspierał go równie dzielnym ramieniem, jak pierwej Augusta. Wszakże nie był już tyle szczęśliwym. Chcąc Sieniawskiemu zrobić dywersję, gdy ten zamysłał połączyć się z Rosyanami, uderzył na Brzeżany, ale poniosłszy z jednej strony znaczną klęskę od ciężkich działań, z drugiej od nadeszłych posiłków porażony, ustąpił z Rusi. Po przegranej pod Puławą i ucieczce Karola XII. do Benderu, gdy sprawa Leszczyńskiego upadać zaczęła, niezawiódł Smigielski ufności opuszczonego teraz króla rodaka; przebiwszy się do Pomeranii, wielkie czynił przeszkody wojskom Augusta, ale zgębiony przewagą, gdy wszystko przechylać się zaczęło na stronę króla Sasa, przymuszony został ustąpić z ojczyściej ziemi, która brzmiała jego sławą wojenną, i tułać się wraz z nieszczęśliwym Stanisławem po obcych krajach. Po zupełnym upadku jego sprawy, gdy August umocnił się już na tronie polskim, a Leszczyński otrzymał księstwo Dwóch mostów, Smigielski zdał się na łaskę Augusta II, od którego otrzymał przebaczenie, a przywrócony do dawnych zaszczytów, umarł starostą gnieźnińskim. Był on siły tak nadzwyczajnej, że gdy raz potrzebował języka, sam napadł na czaty kozackie, a siłą olbrzymią zerwawszy jednego z konia, posadził przed siebie na swego ruma-ka, i do swoich powrócił. M.

Smiglecki Marcin, Jezuita rodem Lwowianin, profesor w akademii Wileńskiej, napisał kilkanaście dzieł teologicznych, niemniej logikę, którą później przełożono na język angielski; † 1619. M.

Smilkowski Adam, podpisał elekcyę Jana III.

Smietanka, herbu Korczak w województwie Ruskiem. Stanisław i Aleksander, zginęli w wojnie z Wołochami.

Smitkowski, herbu Prawdzie.

Smitrowski, herbu Prawdzie. M*.

Smoczyński, nobilitow. r. 1768. M*.

Smogorzewski, herbu Junosza. — Jazon, zakonu Bazylianów, arcybiskup Połocki, metropolita wszej polskiej Rusi, kapłan zacny i świętobliwy, wielce się przykładał do polepszenia bytu duchowieństwa swojego obrządku, jakoż założył w Radomyślu seminarium i cerkiew katedralną, a w Warszawie kościół Bazylianów. Szanowany od wszystkich, a mianowicie od króla, przestał żyć roku 1788. M.

Smogorzewski, herbu Łodzia. Jakób, kapłan zakonu Jezuitów, wzięty w niewolę Kozaków, dla opinii świętobliwości puszczony na wolność, rządził z chwałą niemałą kolegiatą w Kamieńcu, Lwowie i Krakowie, gdzie też życie zakończył r. 1688.

Smogulecki, herbu Grzymała. Maciej, starosta Bydgoski, mąż wielkich nauk i znajomości prawa, sprawował między innymi ważnymi sprawami i assesoryą sądów królewskich; † 1617. Mikołaj, starosta Nakielski, po odbytych naukach w Rzymie, gdzie publicznie z pochwałą wszystkich filozofiję zakończył, w ojczyźnie wśród włożonych nań czynności obywatelskich wszystkim wzgardziwszy, wstąpił do zakonu Jezuitów, i udał się w podróż misyjną do Chin r. 1646, gdzie przez kilka lat oddawał się z rzadkiem poświęceniem pracom apostolskim. Jakób, brat tegoż podobnie starosta Nakielski, miał sławę biegłego prawnika i sędziego wielkiej spra-

wiedliwości, jakoż dekreta jego na trybunałach koronnych nigdy nie kasowano. Przytem był dla ubogich szczodry, dla poddanych swoich łaskawy, a dla wszystkich przystępny i przyjacielski; † 1639. Franciszek, rotmistrz i pułkownik wojsk polskich, wyszedłszy cało z wojen odbytych z chwałą, zabity na zjeździe sejmowym r. 1667, na którym był posłem. Jan Wojciech, zasłużył się w wojnach z Turkami. W Golanczy dobrach swoich dziedzicznych, fundował szpital dla szlachty zubożalej, uposażając go w znaczne fundusze.

Smolechowski, herbu Dębrowa.

Smoleński, herbu Nieczuja. M*.

Smoleński, herbu Zagłoba. Paweł, podpisał elekcyę Jana III.

Smolik, herbu Kotwicz, w Krakowskiem województwie starożytna familia, z której Piotr był kasztelanem Sanockim r. 1438; drugi tegoż imienia, zasłużył się z dzielności na wojnach za panowania Batorego, Zygmunta III i Władysława IV. Zszedł z tego świata ostatni z domu r. 1657.

Smoliński Jan, wydał w Piotrkowie pochwałę zwycięstwa Karola Chodkiewicza pod Kirchholmem r. 1606. Anioł, przeor klasztoru Dominikanów w Żółkwi r. 1713, człowiek wielce uczony i świętobliwy, będąc misyonarzem w Armenii, pozyskał względy Szacha Perskiego, który mu poruczył poselstwo do Polski do Augusta II. M.

Smolski, herbu Jastrzębiec. Adrian, głosował za elekcyą Jana III.

Smoniewski, herbu Pieleesz.

Smorzewski, herbu Rawicz. Grzegorz, podpisał elekcyę Jana III.

Smoszewski, herbu Łabędź.

Smoszewski, herbu Topor. Piotr Adam, proboszcz w Studziannie, fundował tamże kongregacyę Filipinów.

Smotrycki Herasim (Erazm), podstarosta Kamieniecki, a potem sędzia ziemski,

mąż uczony, będąc rektorem szkoły w Ostrogu, wydał pierwszą biblię słowiańską r. 1581. Melecy, syn jego, hojnością jednego z panów wyprawiony za granicę, zwiedził akademię w Lipsku i Würzburgu, z kąd powróciwszy, wstąpił do zakonu Bazylianów. Trzymając z partją księcia Ostrogskiego, był przeciwnym unii kościoła wschodniego; napisał przeto kilka dzieł polemicznych. Od Teofana patriarchy Jerozolimskiego wyświęcony na władykę Połockiego, gdy go nie uznał Zygmunt III., który na tę katedrę mianował Koncewicz, wyniósł się do Carogrodu, z kąd powróciwszy po kilku leciech, przystąpił do unii ś. i do niej wiele szlachty ruskiej pociągnął. Stolica Rzymska mianowała go zatem archymandrytą Wileńskim i Dermańskim, gdzie też życie zakończył r. 1633. Stojąc w rządzie uczonych swoich czasów, wydał między innymi gramatykę słowiańskiego języka — za granicą po kilkakroć przedrukowaną. M.

Smojski, herbu Leliwa. M*.

Smulski, dziedziczył w ziemi Wyszogrodkiej. M*.

Smuszewski, herbu Lubicz. Jacek i Damian, podpisali elekcyę Jana III.

Smuszewski, herbu Ostoja. Maryanna, fundowała w Bydgoszczy klasztor PP. Klarysek, do którego wstąpiwszy rządziła nim aż do roku 1613.

Snakowski Stanisław, kasztelan Rypiński, podpisał unją Litwy z Koroną roku 1569.

Snarski, herbu Murdelis.

Sniadecki Jan, profesor matematyki przy akademii Krakowskiej, pierwszy ożywił w młodzieży zapal do nauk astronomicznych, jakoż jego staraniem stanęło obserwatorium dzisiejsze. Wypadkami krajowemi spowodowany do przeniesienia się do Wilna, nauką i pismami niemało się przyczynił do wzrostu nauk matematycznych; † 1830. Andrzej,

Tom III. Nr. 10.

brat Jana, światły lekarz gorliwie poświęcający się dla ulgi cierpiącej ludzkości, i profesor chemii w Wilnie od r. 1817, jako prezes zgromadzenia literackiego, pisał rozmaite artykuły mające na celu poprawę obyczajów; † 1838. M.

Sniciński, herbu Ślepowron.

Sniechowski, herbu Bełty.

Sniegocki, herbu Zagłoba. Stanisław, podpisał elekcyę Władysława IV.

Śnieporód obacz **Śleporód**.

Snieszek, herbu Nieczuja.

Snitowski, herbu Sas, na Wołyniu.

Snopkowski, herbu Rawicz, jednej dzielnicy z Ożarówskimi, albowiem Rafał Ożarowski dziedzic na Snopkowie, pierwszy się Snopkowskim pisać począł.

Snupowski, herbu Godziemba. M*.

Sobalkiewicz Adjut, kapłan zakonu ś. Franciszka, jaśniał przykładem pobożności; umarł w Osieczny r. 1668. M.

Sobański, herbu Junosza, na Wołyniu.

Sobek, herbu Brochwicz, niegdy w Sandomierskiem, z których Stanisław był kasztelanem Sądeckim r. 1565; drugi tego imienia, stając w Przemyślu w obronie Drohojewskiego, zginął z nim razem.

Sobiczewski, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M*.

Sobiejski, herbu Dołęga, pisze się z Starozręb, gniazda domu w województwie Kujawskiem. Wojciech, w wyprawie króla Jana Olbrachta na Wołoszczyznę wielce zasłużył się z przytomności umysłu w trudnej przeprawie przez lasy Bukowińskie, za który to czyn pogardził wszelką nagrodą; † 1528; syn jego także Wojciech, biskup Chełmski, a potem Przemyński, podpisał unją Podlasia z Koroną; † 1581. Marcin, za Zygmunta I. poległ w obronie zamku Gustadzkiego; Maciej, prowadząc żołąd w obozie Ludwika kró-

la Węgierskiego, poległ w bitwie z Turkami pod Mohaczem w 10 roku życia swego.

Sobiekurski, herbu Poraj w Sieradzkim, z kąd Jan był poborcą Przemyśkim r. 1609. — Samuel, opisał wojnę Turcką. M.

Sobiński, herbu Śreniawa.

Sobieściański, herbu Rogala. — Marcin, cześnik Latyczowski, sędzia kapturowy Lwowski r. 1733 pamiętny z surowej sprawiedliwości. M.

Sobiesierski, herbu Poraj.

Sobieski, herbu Janina. Pierwszy z tego domu zasłynął z mężstwa Wojciech; ten w wojnie Stefana Batorego z Moskwą, wielce się przyczynił do odebrania Pskowa. Marek, wojewoda Lubelski, za panowania królów Batorego i Zygmunta III. wstawił się z czynów bohaterskich, jakoż nawet hetmani sami polegali na jego radzie, która zawsze prowadziła do pewnego zwycięstwa. Stefan Batory przeto zwykł był mawiać: „Gdyby całego królestwa fortuna od jednego harcu zawisała, nikomu bym bezpieczniej w tym razie nie dufał, jeno Sobieskiemu.“ Zygmunt III. nagradzając jego czyny, nadał mu prócz kasztelaństwa znaczne obszary pustych pól na Rusi; † 1606. Anna, córka jego wstąpiwszy do zakonu panien Brygitek w Grodnie, w którym później obraną została ksienią, jaśniała z przykładnego życia i hojności dla ubogich; † 1650. Jakub, kasztelan Krakowski, zawołany obrońcą ojczyźnej wolności, nie opuścił prawie żadnego sejmku, na którymby prócz zdrowych rad, nie umiał łączyć rozerwane umysły do powszechnego dobra; niepraktykowanym przeto przykładem piastował cztery razy godność marszałka sejmowego. Także poruczone sobie poselstwa do obcych dworów, doprowadził zawsze z najlepszym skutkiem; Rzym, Wiedeń i Paryż słysząc go mówiącego, przyznały mu honor wielkiego oratora. Nie mniejszą też jaśniał pobożnością, właściwą dawnym Polakom, którą szerzyli przykład

i cnotę zamięłowanie. Kupiwszy dobra Złoczów, Pomorzany, Zborów i Jeziernę na Rusi, uporządkował w nich chwałę Bożą, restaurując upadające świątynie i osadzając plebanów, należycie ich zaopatrując. Kościół z klasztorem XX. Karmelitów we Lwowie (dziś seminarium łacińskie obok pałacu biskupiego) jest jego fundacyi. Pełen wielkich zasług, wstąpił do grobu r. 1647. Teofila z Daniłowiczów, małżonka jego, zbudowała w Żółkwi wspaniałą kościół i klasztor XX. Dominikanów, w którym złożyła zwłoki brata, wuja i dziada swego wielkiego hetmana Żółkiewskiego, poległych w bojach z niewiernymi. Katarzyna jej córka, zaślubiona księciu Mikołajowi Radziwiłłowi, całe życie przyswiecała wzorowemi cnotami. Wielce pobożna i miłosierna, fundowała klasztor z kościołem XX. Reformatów w Białej, innym zaś zakonem szafowała znaczne zasiłki, niezapominając przytem i ubogich, dla których opatrzenia budowała szpitale, zaś dla zastępowania spraw sierot i wdów w sądach, opłacała corocznie patronów przy trybunałach. Na missye i okup więźniów z niewoli Tureckiej; na opuszczone sieroty i podżwignienie poddanych szafując niemale summy, niezapominała o ojczyźnie, na której potrzeby niemniej naznaczała znaczne kwoty, mawiając przytem: „Dobra Francya, chwalebna Hiszpania, wesołe Włochy, bogate Niemcy, ale mi najmilsza Polska.“ W tych pięknych uczynkach zastała ją śmierć r. 1694. Marek, oboźny nadworny, syn kasztelana, powróciwszy z obcych krajów, od matki do obozu z Janem, bratem młodszym wyprawionym, w rozprawie pod Zbarazem mężnego serca dał dowody. Po odniesionem sławnem zwycięstwie pod Beresteczkiem uczestnicząc w wyprawie hetmana Kalinowskiego na Ukrainę, w nieszczęśliwej batalii pod Batowem nacierając mężnie na przeważającą siłę wroga, poległ na placu sławy. Według innych raniony ciężko, miał się dostać do niewoli Tatarów, i nazajutrz po kłesce naszych, został ścięty własną ręką Nuradina. Jan, król polski trze-

ci tego imienia, drugi syn Jakuba, kasztelana Krakowskiego. Świetne czyny wojenne wyniosły go na tę najwyższą dostojność, której stał się tem godniejszy, że przy wielkim jenuiszu łączyły się oraz cnoty domowe i obywatelskie. Jako hetman, a później jako król zawsze na czele walecznych Polaków, wydzwignął zagrożoną ojczyznę nieraz z upadku, jako wódz sprzymierzonych wojsk chrześcijańskich zaś uratował Austryę od przewagi Muzułmanów, których potęgę złamał na zawsze w pamiętnej wyprawie pod Wiedniem r. 1683. Historia świata przyznała mu też słusznie tytuł zbawcy Europy i chrześcijaństwa. Będąc jeszcze chorążym koronnym (1659 r.), fundował we Lwowie szpital z klasztorem Braci miłosiernych (dziś lazaret wojskowy), dla Braci szpitalnych reguły św. Jana zaś upewnił na dobrach swoich 30.000 złp. w celu pielęgnowania chorych i ubogich. Z małżeństwa z Maryą Kazimirą margrabianką d'Arquien, wdową po Janie Zamojskim, zostawił trzech synów: Jakuba, Aleksandra i Konstantego, i córkę Teresę Kunegundę, zaślubioną Maksymilianowi elektorowi Bawarskiemu roku 1695, z której rodzą się Karol cesarz niemiecki tego imienia siódmy, i Ferdynand Klemens elektor pradziad dzisiejszego domu królewsko-bawarskiego. — Rodzina Sobieskich z linii królewskiej wygasła na synach Jana III., w liniach pobocznych zaś kwitnie do dziś dnia. Z niej pochodził Jan, cześnik koronny, który walczył odważnie pod Pódhajcami r. 1698. Michał, służył w wojsku polskiem za czasów Napoleona I., później został członkiem heroldyi królestwa; umarł radcą stanu r. 1847. M.

Sobieszezański, herbu Nałęcz. M*.

Sobiński, herbu Dołęga.

Sobkowiec Jan, kanonik Poznański, podczas najechania kraju przez Gustawa Adolfa, zamordowany od Szwedów. M.

Sobocki, herbu Doliwa. **Tomasz**, kanclerz koronny, odprawił poselstwo do Turcji r. 1539.

Sobocki, herbu Korab. **Stanisław**, kawaler Maltański, komandor Poznański, odbywszy podróże do Hiszpanii, Włoch i Turcji, gdzie się dał poznać z waleczności w bojach z niewiernymi, po powrocie do ojczyzny w wyprawie na Moskwę rotmistrzował z pochwałą tego króla, który zwykł był o nim mawiać: „*Vere nobilis Sobocki*“ (prawy szlachcic Sobocki). Następnie przy dworze Zygmunta III. sprawując godność łóżniczego, posiadając zaufanie monarchy, sprowadził na się zawiść zazdrozczących łask pańskich, co go o śmierć przywiodło.

Sobocki, herbu Nałęcz, w Poznańskiem.

Sobolewski, herbu Łada. **Fabian**, sławny z waleczności na wojnach za Stefana Batorego.

Sobolewski, herbu Słepowron, pisze się z Piętki. Trzech z tego domu z Podlaskiego województwa, głosowali na elekcji Jana III. — **Stanisław**, towarzysz z pancernernej chorągwi Stanisława Jabłonowskiego, walczył zaszczytnie pod wodzą tego hetmana we wszystkich bitwach jego; podczas ataku atoli na Kamieniec podolski r. 1672, dostał się w niewolę Turecką, w której przetrwał lat 12. Wyszędzszy z takowej, wstąpił napowrót do wojska, by walczyć dalej z wrogiem kraju, jakoż w r. 1684 odprawił jeszcze kampanią na Ukrainę, mszcząc się na niewiernych za poniesione krzywdy. **Jan**, podobnie towarzysz pod pancernym znakiem Jędrzeja Potockiego, odznaczywszy się męstwem w utarczkach z Turkami pod Jazłowcem, Husiatynem, Czortkowem i Jagielnicą, uczestniczył z chwałą i w późniejszych wyprawach tego hetmana na Podole, Budziaki i Wołoszczyznę. — **Ignacy**, minister policyi za księstwa Warszawskiego, później minister sprawiedliwości, pełnił te obowiązki aż do roku 1830; umarł w Genwi r. 1846. **Kazimierz**, prowincyał zakonu Jezuitów w Polsce, za którego rządów zniesiony został ów zakon; † 1791. M.

Sobolewski, pułkownik 7go pułku piechoty polskiej pod Napoleonem I., przy zdobywaniu stromej góry pod Almonacid w Hiszpanii r. 1808, postrzelony w pierś śmiertelnie upadłszy na ziemię, zawołał do swoich towarzyszy: „Nic to dzieci! naprzód! naprzód! Szczęśliwe będę miał skonanie, gdy ujrzę was na wierchołku skały zwycięzcami.“ Jakoż istotnie patrzyła zamglone już oczy jego na zwycięstwo Polaków, do których wyciągając ręce jakby do pożegnania, skonał. M.

Sobonłowski Aleksander, waleczny niegdyś rycerz i oboźny hetmana polnego, porzuciwszy świat wiodł życie pustelnicze w Grodzisku pod Prądnikiem w Krakowskiem, gdzie prócz oddawania się służbie Bożej zajmował się przekładaniem pisma ś. rymami. Życie pustelnicze zakończył r. 1674, i pogrzebiony tamże w kościółku ś. Salomei. M.

Sobor, herbu Prus. M*.

Sobotowski Ludwik, umiejętny orientalista znający dokładnie 15 języków, od rządu polskiego wysłany do Egiptu, tłumaczył tamże na koszt wicekróla Mechemet Alego dzieła europejskie na arabski język, gdzie też umarł na zarazę morową r. 1837. M.

Socha, herbu Nałęcz. Jan, poległ przy zdobywaniu zamku Preismark na Krzyżakach.

Socha, herbu Zagłoba. M*. Jeden z tego domu w bitwie z Kozakami r. 1638 ciężko postrzelony. M.

Socha Maciej, ławnik Lwowski podczas pamiętnego bezkrólewia i morowego powietrza r. 1572, jako nadzorca ludzi najmnych do strzeżenia miasta, odznaczył się z szczególnej gorliwości. M.

Socha, herbu Bończa. M*.

Sochacki, herbu Zagłoba.

Sochański, herbu Sierpy. M*

Sofczyński Stefan, kapłan gr. kat. Wasyliski na Ukrainie, podpisał manifest podany do grodu Kijowskiego r. 1768 przeciw wzburzeniu kraju przez Kozactwo Gonty. M.

Sojecki, herbu Grzymała.

Sokola.

Opis herbu.

W tarczy pola zielonego pręgą czerwoną przez środek przedzieloną, ma być połowa niedźwiedzia od ogona, w drugiej połowa dzika od głowy, a na wierzchu w koronie niedźwiedz do połowy wystający w prawą stronę obrócony. Początek tego herbu podają: Kazimierz I. będący na łowach postrzegł walczących z sobą z całą zaciekłością niedźwiedzia i dzika, a gdy obadwa srodze pokaleczeni i zmordowani ostatnimi siłami się jeszcze pasują, przyskoczyli doń dwaj bracia rodzeni Sokołowie zwani, i jeden dzika za ucho, a drugi niedźwiedzia pochwywszy, obom w oczach królewskich głowy pucinali. Kazimierz oceniając ich odwagę, nadał im na pamiątkę tego zdarzenia herb tego kształtu, nazywając go od ich imienia Sokolą. — Pieczętują się nim: Drozdęński, Gałczyński, Gorecki i Pigłowski.

Sokoliński książę, jednej dzielnicy z książętami Druckiem na Litwie, pisze się też Drucki-Sokoliński. Hrehory, mąż wojenny słynący z mężstwa w wojnach za Batorego. Jerzy, podkomorzy Witebski, pułkownik i regimentarz, w r. 1567 dwieście własnego ludu osobiście do boju prowadził; następnie broniąc Dynaburgu przeciw Moskwie, dostał się do niewoli, z której wyszedłszy, posłował od stanów Litewskich do Zygmunta III. Michał, wojewoda Połocki, słynący z wielkiej ludzkości, zostawił sześciu synów znamienitych z czynów wojennych. Krzysztof, kasztelan Połocki, odbył legacją do Rzymu i Wiednia. Jan, referendarz koronny i pisarz

polny Litewski i Michał, marszałek Orszański, traktowali z Rosją o wieczny pokój. Dóm Sokolińskich podzielił się na dwie gałęzie; jedna został na Litwie, gdzie później wygasła, druga zaś przeszła do Rosji, i kwitnie dotychczas; z tej byli Metrofan i Wawrzyniec arcybiskupami grecko-katolickimi Smoleńskimi. M.

Sokolnicki, herbu Jelita, na Rusi. Jędrzej, chorąży Lwowski, porucznik ussarski wstąpił się walecznością w bitwach pod Cudnowem i Łobodyszczem.

Sokolnicki, herbu Nowina, w Kalskiem województwie. Gabryel, kasztelan Międzyrzecki chwalony swoich czasów z gładkości wymowy i odwagi serca. — Piotr, chorąży Wschowski, regimentarz partyi Wielkopolskiej, gromił śmiało kupy swawolne, uwiijające się po kraju w bezkrólewiu r. 1733. Michał, jenerał dywizyi wojsk polskich, członek wielu towarzystw uczonych, prócz osobistego męstwa okazanego w wojnach od r. 1792 do 1815, i znajomości taktyki wojskowej, posiadał osobliwy dar wymowy, szczególnie gdy szło o podniesienie cnót znakomitych rodaków. Wydał też kilka pism historycznych; † 1816. M.

Sokolnicki, herbu Jastrzębiec. — Jeden z tego domu porucznik Lubomirskiego, stawał walecznie w rozprawie pod Zbarażem r. 1649. M.

Sokołski na Wołyniu, gільzie podług metryki z r. 1528, trzech są zapisani kniaziami i ziemianami.

Sokoł Jaśko, dowódzca Czechów znajdujących się w wojsku polskiem r. 1410, odznaczony czynami wojennymi, został zamianowany komendantem zamku Radzyńskiego, którego zaszczytnie bronił przed Krzyżakami. M.

Sokołowicz Dyonizy, paroch cerkwi ś. Trójcy w Berdyczowie, podpisał manifest przeciw prześladowaniom Hajdamaków Gonty r. 1768. M.

Sokołowski, herbu Cholewa. Jan, oboźny wojskowy za Jana Kazimierza w wyprawie na Ukrainę.

Sokołowski, herbu Gozdawa. Michał, chorąży Słonimski zawołany z męstwa i odwagi wojennej. Stanisław, kanonik Krakowski, proboszcz ś. Floryana i spowiednik króla Batorego, słynął z niezrównanej doskonałości języków greckiego i łacińskiego, czego dowodem są rozliczne jego mowy i inne dzieła. Oddając królowi jedno takie pismo przeciw kacerzom, zagadł Stefan: „Ojcze kaznodziejo! obadwa walczymy, ty przeciw nieprzyjaciółom wiary, ja przeciw nieprzyjaciółom państwa.“ — „Prawda miłościwy królu, odrzekł Sokołowski, i gdybym tak umiał wlaść moją broń, jak wasza królewska mość orężem, i jabym także zwyciężał.“ Zamiłowany w naukach, żadnych wyższych godności przyjąć niechciał, przyczem rad był wspierać i ratować potrzebnych; życie zakończył roku 1593.

Sokołowski, herbu Korab w ziemi Czerskiej. Władysław, podkomorzy Inlanty, słynął z czynów rycerskich. Brat jego Jędrzej, zginął w bitwie pod Montwami.

Sokołowski, herbu Kornic, na Szlązku.

Sokołowski, herbu Ogończyk. Kilku piastowało godności urzędowe w powiecie Bydgoskim.

Sokołowski, herbu Pomian, w Wielkiej-Polsce. Mikołaj, kasztelan Brzesko-Kujawski r. 1436., podpisał pokój Brzeski. Aleksander, biskup Kijowski, podczas powstania Kozactwa własnym zacięciem zbrojnych ludzi przestrzegał bezpieczeństwa kraju. Między innymi wprowadził zakon XX. Bernardynów do Kijowa i Fastowa, a kollegiom XX. Jezuitów tamże, ostatnią wolą odkazał znaczne summy; † 1644. Stanisław, starosta Dybowski, fundował XX. Reformatów w Toruniu.

Sokołowski, herbu Prawdzic, w ziemi Chełmskiej.

Sokołowski, herbu Roła, w ziemi Dobrzyńskiej.

Sokołowski, herbu Slepowron, w Łęczyckiem.

Sokołowski, herbu Trzaska, w Krakowskiem, gdzie Abraham słynął z nauk.

Sokołowski Bartosz, starosta Kujawski, przy oblężeniu fortecy Złotorji roku 1376, przez Władysława księcia Gniewowskiego nieprawnie zabranej, zwiódł z tym książęciem osobistą walkę u bramy twierdzy, a odniosłszy nad nim zupełne zwycięstwo, przymusił go do poddania się na łaskę królewską. Stanisław, kasztelan Bydgoski, fundował klasztor XX. Reformatów w Podgórzu r. 1644. Remigian, poległ w bitwie pod Beresteczkiem r. 1651. Marcin, kapłan dyecezyi Lwowskiej, pronotaryusz apostolski, podczas bytności swojej w Rzymie r. 1669 w nagrodę zasług swoich otrzymał z rąk Klemensa IX. papieża medal z jego popiersiem. Władysław, dziedzic dóbr ziemskich w Wileńskiem, fundował w Traszcumach OO. Bernardynów (r. 1700), z obowiązaniem dawania nauk uczącej się młodzieży. Jeden tego nazwiska rotmistrz z dywizji Puławskiego, pojmany od Rosyan i przekonany o dążność uwolnienia Konfederatów zamkniętych w cytadelli, zginął w Krakowie r. 1770. Drugi Sokołowski wachmistrz gwardyi polskiej pod Napoleonem I., odznaczył się pod wodzą Kozietulskiego przy zdobyciu wąwozu Sommo-Sierra w Hiszpanii r. 1808, gdzie po dotarciu na sam szczyt góry, poległ śmiercią walecznych. M.

Sokulski Stanisław, rządził akademią Wileńską r. 1724, powtórnie r. 1731. i kollegium Połockie. — Antoni, rodem z Podgórza, po odbyciu kampanii w wojsku polskiem, dymisyonowany osiadł na Litwie, gdzie na dworach wielkich panów oddawał się udzielaniem nauki muzyki. Następnie zamieszkał w Wilnie, dał się poznać jako kompo-

zytor muzyki kościelnej, przyczem zajmował się wyrabianiem doskonałych instrumentów mianowicie skrzypców i altówek. Był on oraz podporą biednych, których rad wyszukiwał i wspierał pieniądze w razie choroby lub niedostatku. Zgon jego przypadły r. 1840, pograżył w smutku niemało rodzin, których był dobroczyńcą. M.

Sokura Roman; tego mężtwo wspomina Konstytucya z r. 1638.

Solecki Kasper, rodem ze Lwowa, filozofii i medycyny doktor, wykładał nauki w akademii Zamojskiej; † 1653. M.

Soldadyni, nobilitowany r. 1768. M*.

Soldenhof, otrzymał indygenat roku 1775. M*.

Solecki, herbu Ostoja. Marcin, sufragan Krakowski, biskup Sardyceński *in partibus*, r. 1499. Mikołaj, w bitwie pod Kirempą r. 1565, pierwszy ze swoją chorągwią natarł na Szwedów i utorował drogę do zwycięstwa, za co otrzymał w nagrodę niektóre grunta na Żmudzi. Jan, zginął w Moskwie w wyprawie Dymitra r. 1606. — Ignacy, laik Reformatów Lwowskich, podczas oblężenia i spalenia klasztoru w r. 1648, zabity od Kozaków. M.

Solikowski, herbu Bończa. Jan Dymitr, arcybiskup Lwowski, prałat światły, odważny i obywatel sprawie ogólnej oddany, czego dał niezbite dowody na sejmach i w różnych legacyach do obcych dworów: do Francyi, Niemiec i Rzymu, gdzie też od Syxta V. papieża uzyskał gwiazdę do herbu miasta Lwowa przydaną. Jako osobliwszy opiekun uczącej się młodzieży, rad uczęszczał do szkoły dla przysłuchiwania się naukom, zachęcając uczniów to nagrodami, to pochwałami. Na ubogich wielce miłosierny, szafował nieraz tak hojne jałmużny, że często doznawał sam przykry niedostatek; w tym razie oddawał nieraz jakowąż rzecz albo sprzęt domowy, dając przytem nawet najlichszemu wolny przystęp do siebie, mówiąc: „Pałac biskupa nie jest to

dwór króla, ani namiot wodza; nie trzeba aby go warty strzegły.“ Zwyczajnie ojcem ludu zwany, był przykładem duchowieństwa, którego karność surowo przestrzegał. Sprowadził też do Lwowa zakony Jezuitów, Karmelitów i Panny Benedyktynki, pod których świątynie kamienie węgielne założył. Około unii Rusi z kościołem rzymskim pracując, uwidział swe dzieło uwiecznione skutkiem na synodzie Brzesko-Litewskim. Szczegółność w nim była jeszcze ta, że chociaż Wielkopolanin, ale został biskupem na Rusi, przejął się miłością dla tej ziemi i nieustannie jej spraw z gorliwością doglądał. Za Rusią obstawał, z Rusią działał, a w razie potrzeby dowodził nawet jej wojskiem przeciw Tatarom. „Byle stało ochoty, a wojsko być może, powiadał, wezwę tylko do broni szlachtę ruską.“ I stało się: przytomnością swoją zawstydził ociągających się hetmanów i zbawił Ruś. O Rusi mówiąc, powiadał zawsze: „Moja Ruś.“ — Życie zasłużone zakończył r. 1603.

Solski, herbu Poraj. M*. — Stanisław, kapłan uczony w Krakowie za panowania Jana Kazimierza, pisał pierwszy z Polaków w przedmiocie matematycznym w języku ojczystym. Kasper, profesor anatomii przy akademii Zamojskiej, własnym nakładem starał się stan sztuki lekarskiej podźwignąć. M.

Sołkowski, herbu Korwin. M*.

Sołłohub, herbu Prawdziec, na Litwie. Mikołaj, okolniczy Smoleński, wstąpił się obroną Smoleńska przeciw Moskwie. Inny także Mikołaj, rotmistrz królewski dla dania pomocy szturmującemu miasto Ułę, pierwszy rzucił się w rzekę Dzwinę i na czele swego pułku przepłynął ją szczęśliwie. — Józef Antoni, wojewoda Witebski znany z rzetelności i sumiennej sprawiedliwości, i do obywatelskich posług nieleniwy, ztąd często był obierany na kompromisach sędzią polubownym. Hojnie też szafował majątkiem na

kościóły i szpitale, wspomagając szczególnie ubogą młodzież; † 1781. M.

Sołłohubowicz Jakub, paroch gr. katol. Kistiański na Ukrainie, podpisał manifest przeciw wicherzom osławionego z okrucieństw Gonty i jego Kozactwa r. 1768. M.

Sołakoj, herbu Radwan z tą odmianą, że na chorągwi nie ma krzyża, tylko koniec strzały z żelazcem, a na herbie trzy strusie pióra.

Sołomerecki, książę herbu Rawicz, niegdy na Litwie. Iwan, starosta Mścistański, w wojnie z Moskwą roku 1501 bronił dzielnie zamku tegoż i nieprzyjaciela od niego odpędził. Bogdan, walczył zaszczytnie w owej pamiętnej bitwie na Iwańskich polach r. 1564.

Sołomiej, herbu Hipocentaurus. Przodek domu tego wyniósł się z Moskwy za Stefana Batorego, od którego otrzymał dobra w powiecie Upitskim.

Sołomuński, herbu Korczak, na Rusi, jednej dzielnicy z Michalewskimi.

Sołouch, herbu Mogiła, na Litwie. Eustachi, rotmistrz Romana Sanguszki miał udział w zwyciężstwie na polach Iwańskich roku 1564.

Sołouwski, herbu Gozdawa. M*.

Sołtan, herbu Syrokomla z tą odmianą, że nad Abdankiem powinny być dwa krzyże jeden nad drugim, spodni nieco większy, górny mniejszy, a nad nimi gwiazda, na hełmie zaś trzy pióra strusie. Gwiazdę tę otrzymał przodek domu tego od księcia Litewskiego Witołda z tej okazji: wysłany na straż obozu przeciw Tatarom, najezdników pogromił i nieprędzej powrócił, aż gwiazdę na niebie zobaczył. Iwan, podskarbi wielki Litewski, jako mąż uczony uchwałą synodu roku 1476 wysłany był do Rzymu dla wyjednania jubileuszu dla kościoła ruskiego i uproszenia ablegatów do Litwy, którzyby niektóre zachodzące kontrowersje uspokoiły. Józef,

arcybiskup gr. kat. Smoleński, potem Kijowski gorliwy o zjednoczenia Rusi, wydał drukiem dziełko o unii i concilium Florenckiem; † 1516. — Stanisław, marszałek nadworny Litewski, jako prawdziwy zwolennik ustawy, opierał się do ostateczności, by odwrócić wahającego się króla od przystąpienia do konfederacji Targowickiej, z którego to powodu, urząd swój utracił, a potem nawet został uwięziony. Za czasów wkroczenia Francuzów na Litwę r. 1812 sprawował urząd prezesa rządu. Obok niego w ogóle wszyscy Soltanowie zasłużyli się względem ojczyzny i ustawy. M.

Sołtyk.

Opis herbu.

W tarczy jest orzeł czarny w prawą stronę obrócony z skrzydłami do góry wspiętymi, mający koronę złotą na szyi i zbrojną rękę ludzką wychodzącą między prawem skrzydłem a szyją z zanieśionym jakby do cięcia pałaszem, u wierzchu zaś mitra książęca. Przodkowie domu Sołtyków na Rusi, piastowali tamże znakomito urzęda. Michał, w wojnie Polski z Rosją dostał się do niewoli Moskiewskiej, gdzie jako mąż waleczny i wyższych zdolności, odzyskał wolność; a osiadłszy tamże, wzrósł w znaczenia i honory. Podczas zamieszek w Moskwie, gdy tron carski był wakujący, ów Michał Sołtyk nakłonił naród Moskiewski, aby wezwał do swego berta królewicza Władysława, syna Zygmunta III.; jakoż rzeczywiście wysłano wielkie poselstwo z 40 mężów złożone, do Polski; gdy atoli naród niemógł się doczekać ani determinacji króla Zygmunta III, ani przybycia Władysława do swej stolicy, obranym

został carem Michał Fiedorowicz z domu Romanów. Maciej, biskup Margarytański, sufragan Chełmiński, przydował z chwałą na trybunale koronnym. Józef, kasztelan Bełżki a potem Lubelski, wielbiony z prawości charakteru; † 1735. — Kajetan, syn jego, biskup Krakowski, odznaczał się szczerem przywiązaniem do kraju, a obstając przy każdej okoliczności o całość praw i religii katolickiej, w r. 1767 w Warszawie wzięty został pod areszt i wywieziony do Kaługi, gdzie pięcioletnią przetrwał niewolę. Powrócony ojczyźnie, zakończył życie w odosobnieniu w Kielcach r. 1788. Wśród czynności politycznych wspierał on darami bibliotekę Krakowską, na odnowienie ratusza zaś, tego starożytnego pomnika zdarzeń krajowych, przeznaczył znaczne fundusze. M.

Sołtykowicz, wydaniem dzieła o stanie akademii Krakowskiej, położył jako umiętny historyograf niemało zasług. M.

Sołucha, herbu Świat, niegdy w województwie Mińskim, zkaąd jeden w r. 1563 stawał mężnie w obronie Połocka.

Somnicz, nabył indygenat r. 1658. M*.

Soplica, dóm starożytny na Litwie, którego przodek w bitwie pod Orszą dostał się w niewolę Tatarów. Wyszędłszy na wolność, w nagrodę czynów wojennych otrzymał od księcia Witolda zaścianek w posiadanie. Sześciu Sopliców głosowali na elekcyi Stefana Batorego. Seweryn, cześnik Parnawski, wydał pamiętniki dziejów swoich czasów. M.

Sopoćko, herbu Syrokomla z tą odmianą, że na Abdanku ma być strzała żelazcem prosto do góry wyrzeczowana, a przez nią krzyż, na hełmie zaś trzy pióra strusie. Stanisław, podkomorzyc Wendeński w bitwie pod Chocimem z Turkami mężnie się ucierając, odniósł ciężkie rany.

Sopota, herbu Suchekomnaty.

Soroka, niegdy w księstwie Litewskim, gdzie kilku piastowało znakomite urzęda.

Adam i Hieronim, podpisali elekcję Jana Kazimierza.—Jerzy, starzec 84 letni podczas rozpoczętego ruchu w Oszmianie w listopadzie 1830 r., stanąwszy na czele rządu tymczasowego, pomimo lat sędziwych determinacją swoją obudził ducha narodowego.—Po upadku sprawy schwytny od Rosyan i skazany na śmierć, po ośmiomiesięcznym więzieniu umarł w październiku 1831, niedoczekawszy ułaskawienia carskiego, uwalniającego go z więzienia. M.

Sornatowicz Marcin Jacek, akademik Krakowski, pisał wiersze przygodnie. M.

Sośnicki, herbu Trąby.

Sosnkowski, herbu Godziemba. M.*

Sosnowicz, pierwotnie na Litwie. Jakuba, łowczego Nowogrodzkiego dwaj synowie polegli w utarczce z Tatarami, trzeci zginął w Moskwie, czwarty umarł w niewoli Tatarskiej, piąty zaś Mikołaj, obrawszy sobie stan duchowny, był wzorem świętobliwego kapłana; † 1682.

Sosnowski, herbu Godziemba. Jan, podstoli Wileński, a potem kasztelan Połaniecki, zasłużył się z obrony Słucka przeciw Kozakom; † 1680.—Katarzyna i Ludwika, córki Józefa Sosnowskiego pisarza polnego Litewskiego, oddające się pracom literackim, przełożyli na język ojczysty Sokratesa Wieśniaka. M.

Sosnowski, herbu Nałęcz w ziemi Chełmskiej, pisze się z Sosnowicy. Jonasz, władyka Chełmski w r. 1543, wyrobił u Zygmunta I. konfirmację przywilejów dla Rusinów unitów. Oktawian, miecznik Bracławski pułkownikował chorągwi pancernej króla Jana Kazimierza. Kilka jeszcze innych piastowali znaczne rangi w wojsku Litewskim.

Soszycki, herbu Krzywda. M.*

Soszyński Konstanty, rotmistrz pancernej chorągwi, za położone zasługi wojenne otrzymał prawem dożywotniem wieś

Tom III. Nr. 11.

Swierznia na Podolu, a że ją znacznie ugoszparował, konstytucją z r. 1662 przyznano taką jego successorom na lat piętnaście w posiadanie.

Sowiński, herbu Czapliński. Walenty, dziedziczył w ziemi Ciechanowskiej r. 1697.—Wojciech, kapłan reguły Kanoników regularnych w Krakowie, odznaczał się swoich czasów życiem świętobliwym; † 1636. M.

Sowka, obacz herb Czarliński. Tego nazwiska dziedziczył jeden na Żmudzi.

Sozański, herbu Korczak. Jędrzej, podczaszy Nurski w XVIII wieku. M.

Spadowski, herbu Ślepowron. Jakób, poległ w bitwie z Kozakami pod Kumejkami.

Spaski Krzysztof, wojski Upitski w XVII. wieku.

Spasowski, dziedziczył w Połockiem.

Spath, nobilitowany r. 1708. M.*

Spensberger, nobilitow. r. 1790. M.*

Spędowski, herbu Lubicz. M.*

Spęgawski, herbu Księżyc, podobnie jak Mściszewski.

Speronowicz Joachim, akademik Krakowski, zostawił drukiem kilka prac poematycznych. M.

Spicimirski, herbu Leliwa. M.*

Spiczyński Hieronim, sławny botanik i lekarz Zygmunta Augusta króla, przy czem sprawował także urząd radcy przy magistracie Krakowskim. Między innymi pracami napisał dzieło szacowne pod tyt: O roślinach, zwierzętach, i rodzeniu człowieka, z rycinami, które po dwa razy zostało przedrukowane. M.

Spigajło, podpisał elekcję Jana Kazimierza. M.*

Spinek, herbu Prus I. w Sieradzkim województwie.

Spiner, herbu Leliwa, M.*

Splawski, herbu Leliwa. Stanisław, kasztelan Sanocki, podpisał unję księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego z Koroną. Jan, wojewoda Inowrocławski, podpisał elekcję Zygmunta III. — Jędrzej, biskup Łucki przeniosłszy katedrę z Włodzimierza do Łucka, przyjmował także z okazalnością Zygmunta cesarza i Władysława Jagiełłę podczas pamiętnego zjazdu r. 1431. Anna Splawska z Witostawia, założyła w Poznaniu r. 1590 instytut dla wdów. M.

Sprowa, herbu Odrowąż. Piotr ze Sprowy, wojewoda Ruski, poległ w bitwie podczas wyprawy na Wołoszczyznę r. 1450. Jan, arcybiskup Gnieźnieński, zasłużył się ojczyźnie z chwalebnych czynów; † 1561. Stanisław, kasztelan Biecki w pierwszej połowie XVI. wieku, postował od Zygmunta I. do Węgier r. 1526. M.

Spyrn, herbu Paparona. M.*

Spytecki, dziedziczył na Mazowszu.

Sreczkowski, herbu Doliwa. Jan, w wojnie Macieja króla węgierskiego z Turkami r. 1463, wstąpił się z odniesionego zwycięstwa. Umarł w Budzie na Węgrzech i także został pogrzebiony.

Średniecki Jan, podsędek ziemski Brześciański, fundował konwikt w Brześciu Litewskim.

Sredziński albo **Srzodziński**, herbu Leliwa. Czterem braciom z tego domu nadał Władysław Jagiełło w r. 1424 w nagrodę ich krwawych zasług w różnych okazyach położonych, niektóre grunta w ziemi Chełmskiej na Rusi. Waleryan, wyprawiony pod Smoleńskiem na podjazd, dostał się w niewolę Moskwy, z której po wytrzymaniu tortur zadawanych mu w celu wybadania sekretu o siłach polskich, puszczonej na wolność, tem zawzięciej potem na nieprzyjaciół nacierał. Szczęsny, brat jego podobnie wojując z Moskwą, odniósł ciężkie rany. Stanisław, pod Stefanem Batorym dawszy dowody kawalerskiej odwagi, otrzymał od tego

króla w nagrodę wieś Przystanie w województwie Bełzkiem. Jan, tego czyny wojenne wylicza nagrobek w Leżajsku w kościele OO. Bernardynów. Zygmunt, kawaler Maltański w walkach morskich z Turkami zeskarbił sobie pochwały tego zakonu; umarł w Warszawie roku 1616. Wojciech, rotmistrz królewski za czyny wojenne otrzymał od Zygmunta III. pięć wsi królewskich w posiadanie dożywotnie. Jędrzej, biskup Nikopolski, sufragan Lwowski, deputował po kilka kroć na trybunał koronny i do ugody między duchowieństwem a rycerskim stanem. Wojciech, poległ w walce z Tatarami pod Baworowem r. 1623, Jan zaś pod Teleżynem na Wołoszczyźnie. Krzysztof, wojski Chełmski w bitwie z Wołoszą zasłynął z odwagi, wśród najgoręcej walki bowiem skoczywszy wśród nieprzyjacielskiego wojska, zabrał chorążego z sztandarem w niewolę.

Srelber, nobilitowany r. 1775. M.*

Sreniawa.

Opis herbu.

W polu czerwonym tarczy jest znak ni-by litera S na ukos przewrócona, co ma być rzeka płynąca, na hełmie zaś lew bez korony między dwiema trąbami myśliwymi, u których każdej zwieszają po cztery dzwonki. Niektórzy używają tego herbu z krzyżem u wierzchu rzeki, inni bez krzyża, który to ostatni Drużyną zowią. Już w XI. wieku znany był ów herb w Wielkiej Polsce, gdzie go używali biskupi Poznańscy i arcybiskupi Gnieźnieńscy. Piotr Sreniawa, podstoli Stefana Batorego w wojnie tego króla z Moskwą, zasłynął z rycerskiej odwagi. — Tym herbem pieczętują się: Alexandrowicz, Amfor, Arasimo-

wicz, Bieliński, Bielski, Bier, Biskupski, Borysławski, Brzeźnicki, Charzowski, Czerniewski, Darowski, Garbowski, Horaim, Jadoldus, Klus, Kmita, Komorski, Koźlątkowski, Krasowski, Krzesz, Kurczewski, Kurowski, Kwilecki, Ladajka, Laskowski, Lasocki, Lipski, Lubomirski, Lubowiecki, Łapka, Mroczek, Mstowski, Oraczewski, Pisarski, Poniatowski, Porębski, Potocki, Przyłęcki, Pukarzewski, Rahoza, Rogowski, Rozembarski, Rupniewski, Sadło, Saganowski, Sartini, Skinder, Skotnicki, Sobiński, Śreniawa, Stadnicki, Stawski, Strachanowski, Szykowski, Tęgoborski, Trzebiński, Tuszowski, Ujejski, Węgliński, Weryha, Wieruski, Wzdowski.

Srobrski, dziedziczył dawniej w ziemi Dobrzyńskiej.

Sroczkowski, herbu Topacz.

Sroczycki, herbu Nowina. Stanisław, wojski Kamieniecki poborca na Podolu r. 1567, zasłużony ojczyźnie w wielu okazjach.

Sroczyński, herbu Nowina. M.*

Sroka, obacz herb Rościcki.

Srokowski, herbu Jastrzębiec. Jędrzej, za położone zasługi wojenne otrzymał królewszczyzny pod Rubieszowem w posiadanie. Paweł, poległ w boju z nieprzyjaciół kraju. Jan, wojował na Węgrzech; później powróciwszy do ojczyzny, miał sobie poruczone strzeżenie zamku Chocimskiego.

Srotowski, nobilitowany r. 1775. M.*

Srzeblecki, herbu Bończa.

Szredniński, herbu Leliwa. M.*

Szremski, herbu Drogosław.

Szreński czyli **Szreński**, herbu Dolega. Stanisław, wojewoda Płocki (1436), podpisał pokój Brzeski. Życie pracowite dociągnął do lat 140.

Szresiewski, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Stablewski, niegdy w Gnieźnieńskiem. M.*

Stabrowski, herbu Lubicz z tą odmianą, że krzyż nie na podkowie, lecz w jej środku się znajduje, a na hełmie trzy pióra strusie. Wojciech, pisarz polny Litewski zasłużony z wojen Inflantskich w XVI wieku. Piotr, kasztelan Parnawski, w bitwie ze Szwedami pod Kokenhausen dowodził mężnie pułkom naszym. Jerzy, ten za Władysława IV. ze szlachtą Połocką wyparł Moskwę granicę Rzeczypospolitej najężdżającą.

Stacewicz, dziedziczył w Brzesko-Litewskiem. M.*

Stachora, herbu Ostoja. Dwóch z tego domu z Sandomierskiego, rotmistrzowało z chwałą na Węgrzech. Jan Stachórski, komendant generalny Białocerkwi i innych fortec na Ukrainie, fundował tamże XX. Augustyanów r. 1667.

Stachowicz Damian, Pijar rodem z Sokołowa, celował swoich czasów z prac poetycznych; † 1690. Michał, Krakwianin, utraciwszy pamięć w młodym wieku przez uderzenie w głowę, zaniechał nauki szkolne, a oddał się malarstwu, w której sztuce na tak wysoki wznosił się stopień, iż w krótcie otrzymał miejsce nauczyciela przy akademii Krakowskiej, zamianowany oraz członkiem Towarzystwa Jagiellońskiego. Życie zakończył roku 1825. M.

Stachowski, herbu Ogończyk, dóm starożytny w województwie Mściwoskim, gdzie wielu piastowało znakomite urzędy. — Adam, pisarz ziemski Upitski i buńczuczny u hetmana Chodkiewicza w czasie wojny Chocimskiej, posiadał osobliwe poważanie tego wodza jako mężny rycerz i uczestnik jego spraw wojennych.

Stadnicki, herbu Śreniawa, pisał się pierwotnie ze Zmigroda. Wojciech, wojewoda Sandomierski, po zgonie króla Wacława wiele pomógł do przywrócenia na tron polski Władysława Łokietka. Jakób, kasztelan Sanocki Szumką przezwany, potykając się z Krzyżakami pod Płowcami, poległ na placu

bitwy r. 1331. Stanisław, kasztelan Przemyski, marszałek trybunału koronnego, jako mąż wybornych przymiotów i mężny w boju, młodzieńcem jeszcze będąc zasiadł w senacie. Wszczęty rozruch w Polsce przez Żebrzydowskiego postawił go przy prawach tronu i sprawie Zygmunta III., z czego później powstałe rozróżnione zdania i stronnictwa dały powód do domowych i krwawych zakłóceń między domami Stadnickich i Drohojewskich. Wszczęta wojna z powodu Dymitra Samozwańca odciągnęła kasztelaną do Moskwy, gdzie po upadku sprawy jego dostał się do niewoli, a wyszedłszy z tej w obozie pod Smoleńskiem życie zakończył r. 1611. Adam, wojewoda Bełzki, starosta Przemyski, brat poprzedzającego w wojnie z Moskwą nacierając mężnie na nieprzyjaciół pod Pskowem, dwiema kulami został postrzelony; z niemniejszą rezolucją stawał przy boku Zygmunta III, jeżdżąc z nim do Szwecyi. Życie zakończył w Przemyślu r. 1615, gdzie grobowiec i dwóch synów jego Mikołaja i Jana Kazimierza dotąd widzieć można. Ostatni wstawił się z mężstwa w bitwach z Tatarami pod Bursztynem i indziej. Stanisław, kasztelan Przemyski, mąż kochający ojczyznę, której podczas wyprawy Smoleńskiej służył i osobą i majątkiem. Dobrodziej dla collegium Lwowskiego, uposażył go w dobra ziemskie. Stanisław, pan na Łancucie, starosta Zygmuntowski, rotmistrz waleczny za Zygmunta Augusta i Stefana Batorego, w wielu okazjach odważnego serca dał dowody, gdzie w bitwach na podjazdach i na ochotnika nikt mu wyrównać niezdolał. Pod Pskowem zsiadłszy z konia, pieszo przywoził swoim do szturm, gdzie atoli od Moskwy mocny odpór dającej, ledwie nie na śmierć był potłuczony. Na Węgrzech znowu pod zamkiem Berynem w 10 tylko koni, 50 Turków do ucieczki zmusił. Junakerya w bojach i zuchwałość z sąsiadami, dały mu nazwę *djabła*. W wojnie domowej z Opalińskim, starostą Leżajskim, w rozprawie krwawej pod Tarnowcem w szyję postrzelony, poległ na placu ro-

ku 1610. Wielu jeszcze innych, piastujących godności senatorskie, wojskowe, a nawet duchowne, spełniali ważne sprawy przez sejmy na nich wkładane, o czym konstytucje obszernie wspominają. — Piotr, kasztelan Wojnicki, szczególny dobrodziej kościoła w Tuchowie, a więcej jeszcze Panny Maryi w Krakowie, którego dach swoim kosztem miedzią pokrył, popierał wszelkimi siłami proces kanonizacyi bł. Kunegundy, naco poświęcił znaczną część majątku swego. Konstanty, kapitan w wojsku polskim, poległ w bitwie pod Józefowem r. 1830. Antoni, członek Towarzystwa naukowego uniwersytetu Jagiellońskiego, autor kilku dzieł historycznych; † 1836. Aleksander, zapisał dla Zakładu imienia Ossolińskich 5000 zlr. na przykupno dzieł ojczystych. M.

Stadnicki Michał, biskup Łucki obrz. ruskiego, zakończył życie w Warszawie dnia 26 czerwca 1797 w klasztorze Reformatów. M.

Stamirowski, herbu Pułkowiec, jednej dzielnicy z Ligzami. Jan, wstawił się z dzieł rycerskich w obozie Macieja króla Węgierskiego. Jerzy, syn jego podobnie na Węgrzech traktując wojennie, w bitwie z Turkami pod Agryą dał się poznać z nieustraszonej odwagi. Marcin, podczaszy Lwowski, niemniej zasłużył się mężstwem w wielu kampaniach w kraju i za granicą. Melchior, mąż doświadczonej dzielności w bojach ze Szwedami, Tatarami i Kozakami. Jan, zginął na Węgrzech, Jędrzej zaś na Wołoszczyźnie. Stanisław, ten wojując z Moskwą, osiadł na Litwie i zostawił dziewięciu synów, z których większa część poległa na wojnach.

Stancelli Maciej, nobilitowany roku 1673.

Stancewicz, herbu *Działoszka*. M.*

Stńczykiewicz, herbu *Trąby*.

Stancki, setnik Kozaków Semenowskich, walczył w sprawie Polski na Mułta-

nach r. 1684, gdzie od swoich został związany i Wołochom wydany. M.

Staniewicz, herbu Leliwa.

Staniewski, dziedziczył w Grodzieńskiem. M.*

Stanilewicz, niegdy w Starodubowskiem. M.*

Staniński Marcin, fundował kościół w Martynowie r. 1607. Krzysztof, dla kaplicy Panny Maryi we Lwowie legował 500 złp. r. 1649. M.

Stanisławski, herbu Gryf.

Stanisławski, herbu Kościeszka, jednej dzielnicy z Rakowskimi.

Stanisławski, herbu Piława. Feliks, poległ w boju z Tatarami. Kasper, brat tegoż, stolnik Sandomierski, za panowania Zygmunta I. rotmistrzował z wielką chwałą. Kasper, podczaszy Sanocki, pamiętny z pobożności staropolskiej i odwagi rycerskiej. Balcer, kasztelan Sanocki, potem podskarbi wielki koronny, posiadał względy Stefana Batorego i Zygmunta III., za których panowania stawał pod orężem. Michał, podkomorzy Podolski, nieznaną śmierci w bojach, znalazł takową w własnym domu, gdzie napadnięty od zbójców, zabity został r. 1604. Samuel i Adam, stawali rycersko pod Chocimem. Michał, chorąży Halicki, potem wojewoda Kijowski, w Kamieńcu podolskim uczynił fundację dla żołnierzy w usługę ojczyzny pokaleczonych, zaś na bursę przy kolegium Barskiem wyliczył 2000 złp. Drugi tego imienia kasztelan Kamieniecki r. 1639, waleczny pułkownik chorągwi ussarskiej fundował kaplicę w kościele XX. Dominikanów we Lwowie.

Stanisławski, herbu Radwan. M.*

Stanisławski, herbu Rola.

Stanisławski, herbu Sulima, niegdy w ziemi Pruskiej, z kąd kilku żołnierskiej sławy nabyli.

Stanisławski, herbu Szeliga.

Staniszewski, herbu Pobóg. Wojciech, sędzia ziemski Łucki, darował część włości swojej przy Łucku położonej, kolegium tamecznemu. Jan, jezuita, od Kozaków w Nieświeżu r. 1655 zamordowany.

Stankar.

Opis herbu.

W tarczy jest orzeł czarny z rozpiętymi skrzydłami i nogami, głową w prawą stronę obrócony, na piersiach jego tarcza czerwona, na której miecz do góry sterczący z księżycem u wierzchu, na głowie zaś korona, z której chorągiew czerwona w kształcie litery S zwiesza. Herb ów nadał Zygmunt August Franciszkowi Stankarowi przybytemu z Mantui, który pojawszy za żonę Łosiównę, osiadł w Polsce. Jan Ambrozy, pisarz grodzki Przemyśki († 1616), zostawił siedmiu synów, z których Michał popadł w niewolę Tatarów.

Stankiewicz, herbu Mogiła, pierwotnie w księstwie Żmudzkiem jednej dzielnicy z Bilewiczami. Mikołaj, podkomorzy Żmudzki, pod Połockiem pod niebytność hetmana regimentował całemu wojsku Litewskiemu. Drugi tego imienia pisarz Litewski, cywun Eiragolski wstąpił się w wojnach w Inflantach, w Moskwie i pod Chocimem, gdzie ścierając się odważnie z nieprzyjaciółmi, odniósł ciężkie rany. Sławny był także z wymowy i rozsądku, czego dał dowody w różnych terminach sejmowych, szczególnie w r. 1646. marszałkując izbie poselskiej. — Michał, pisarz wielki Litewski, fundował klasztor XX. Dominikanów w Rosincu na Żmudzi r. 1645. M.

Stankiewicz, herbu Wadwicz. Jan horodniczy Mścislawski; tego mężstwo i niezbitą wierność ku Rzeczypospolitej wspomina chlubnie konstytucya z r. 1661, że broniąc

twierdzy trzy szturmy nieprzyjaciela wytrzymał, i dopiero za czwartym, po zrobieniu wylomu, do niewoli dostał się.

Stańkowski, wspominany w genealogii r. 1550.

Stano, herbu Gozdawa, w ziemi Sanockiej. Marcin, sędzia wojskowy potykając się pod Cecorą z sanym Skinderbaszą, poległ na placu bitwy, gdzie też ciało jego rozsiekane i od Tatarów pożarte zostało. Stanisław, prowadził żołąd na Węgrzech, z kądem powróciwszy do ojczyzny, gdy pod Pleszkowem na Moskwę nacierał, zabity w oczach króla Stefana Batorego. Jerzy, chorąży Sanocki, potem starosta Sądecki pamiętny z czynności deputackich na sejmach i odbytych legacyach do Porty Otomańskiej i do Moskwy. Jędrzej, podczaszy Lwowski, później podkomorzy Sanocki, bawiąc w młodym wieku na Węgrzech, w bitwie pod Tokajem dostał się do niewoli, z której dopiero za pół roku wyszedł na wolność. W ojczyźnie potem na czele własnej chorągwi pancernej sławy szukając, pod Kumejkami odniósł ciężki postrzał. Jerzy, brat jego chorąży Sanocki, zginął w rozprawie pod Zborowem r. 1649.

Stanowski, herbu Jastrzębiec. M.*

Stański, herbu Ogończyk.

Starzewski, herbu Jastrzębiec. Marcin, kanonik Warszawski, referendarz koronny, znakomity z enót tak w kościele jak i przy dworze królewskim, gdzie z mocy urzędu osobliwszą pieczę zwracał na sprawy ubogich; † 1652.

Starzewski, herbu Nałęcz. Stanisław, biskup Lacedemoński, postąpił na Krakowskie; † 1643.

Starzewski, herbu Pniecinia.

Staręski, herbu Topor. Dwóch z tego domu uczestniczyli z chwałą w wojnie Moskiewskiej za Stefana Batorego. Erazm, kanonik Krakowski postępując do Rzymu, tamże życie zakończył r. 1586.

Starkowiecki, herbu Łodzian. Maciej, wielki dobroczyńca ubogich; podczas panującego głodu i powietrza w Poznaniu, przykładał się majątkiem do ulżenia tej kłeski. Jędrzej, syn jego, wojewoda Sieradzki, wojował z Czarnieckim i Opalińskim najezdniczych Szwedów; później odbył z chwałą poselstwo do cesarza Ferdynanda III; † 1666. Piotr, biegły w językach perskim, arabskim i tureckim.

Starnigiel Zacharyasz, nauczyciel języka greckiego przy akademii Krakowskiej; poezye jego są w różnych dziełach rozprószone. J.

Starołęski, dziedziczył w Sieradzkim.

Staromiejski, pierwotnie w ziemi Sanockiej.

Starorypiński, niegdy w ziemi Dobrzyńskiej.

Starosielski, herbu Abdank. Michał, dworzanin i pułkownik u Witolda, i zkoligacony z tym książęciem, brał udział we wszystkich walkach jego. Harasim, syn tegoż odważny wojownik poległ w obronie Witebska. Balcer, rotmistrz królewski dał nieposledni dowód męstwa, w pewnej bitwie bowiem gdy zabito chorążego jego, skoczył wśród nieprzyjaciela i chorągiew swoją odbił. Mikołaj, chorąży Witebski stawał mężnie w obronie zamku tego przeciw Moskwie, gdy atoli sił niestawało, poddał go pod pewnymi kondycjami, lecz przeciw umowie i prawom narodów wzięty w niewolę, w niej życie zakończył.

Starosielski, herbu Ogończyk.

Starowiejski, herbu Biberstein, pierwotnie w Krakowskim województwie. — Franciszek, zapisał na dobrach Tłuczań 1000 złp. dla klasztoru ś. Katarzyny w Krakowie (1675); Samuel podobnie 3000 złp. na dobrach Tomice (1753), a Damian 1000 złp. na dobrach Tomice (r. 1760). M.

Starowolski, herbu Leliwa. Samuel, żołnierz zawołanego męstwa w wojrach z Moskwą i Tatarami za Stefana Batoro. Jan, wojował w cesarskiem wojsku przeciw Turkom.

Starowolski, herbu Łodzia. Szymon, kanonik Krakowski, znakomity dziejopis, mowca i poeta, dla obszernych wiadomości Warronem wieku swego nazwany, wydaniem mnóstwa dzieł w rozmaitych przedmiotach, najwięcej się zasłużył tem, że w wielu pismach swoich dotykał współczesnych wypadków. Podczas wtargnienia Szwedów do Polski, gdy król Jan Kazimierz i biskup Krakowski przed inwazyą ujechali za granicę, objął Starowolski administracyę biskupstwa. Wtedy to Karol Gustaw zdobywszy Kraków, z ciekawości oglądał kościół katedralny na zamku; Starowolski służył mu za przewodnika. Przyszedłszy do grobowca Władysława Łokietka, rzekł do Szweda: „Oto pomnik króla, który dwa razy z tronu był zepchnięty, i zawsze go potrafił odzyskać.“ Na te słowa pyszny z powodzenia Karol Gustaw wśród kościoła kapelusz na głowie zachowujący, odpowiedział: „Ale dzisiejszy wasz król raz wypędzony z kraju, już do niego niewróci.“ Na co odparł kanonik: „Ludzkie losy są zmienne; Bóg jeden wynosi i zniża.“ Uderzony tą uwagą król Szwedzki, zwolna zdjął kapelusz i w skromniejszym już milczeniu inne pomniki kościoła obchodził. Słowa Starowolskiego stały się przepowiednią; już w następnym roku wrócił król polski do kraju; lecz nie dożył już tego sędziwy kapłan, bo umarł na początku r. 1656.

Starozrzebski, herbu Dołęga.

Starożyński Stefan, dziekan grec. katol. Braitowski, podpisał manifest przeciw prześladowaniom Gonty r. 1768. M.

Starski, herbu Abdank.

Starykoń.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego jest koń biały z złotemi kopytami, zadartym ogonem i w pół przepasany poprzęgą czarną, nad herbem zaś w koroniepor niższym końcem jakby utopiony.

Początek tego znaku podają pisarze nasi jednoznacznie z tej okazyi: gdy Żegota jeden z trzech braci Toporezyków po dalekiej podróży do ojczyzny powrócił, zastał już obudwu braci swoich między sobą dobrami podzielonych. Na przedstawienie się jego, nie chcieli się ciż atoli do niego ani przyznać, ani mieć za brata. Żegota widząc się od braci swoich niauznanym i od spuścizny odsądzonym, udał się do monarchy z dowodami swego urodzenia, w skutek czego został do praw dziedzicznych przywrócony; aby zaś odtąd z braćmi, którzy go się wyrzekli, nie miał nic wspólnego, przyjął ów herb, tj. konia białego, towarzysza swojej doli, topor zaś u wierzchu jako znak, że z Toporezyków pochodzi, jako też i nazwę Zaprzańca, tj. od braci zaprzany, co później zmieniono na Szafrańca. — Szereg mężów z tego domu zajmowali wysokie stanowiska w kraju od XI. aż do XVII wieku, w którym wygasł na Jedrzeju, staroście Lelowskim serdecznym junaku z pod buławy Mieleckiego w wyprawie Moskiewskiej r. 1608. Herbem Starykoń pieczętują się: Bochner, Bystrzanowski, Czartoryski, Grodecki, Maj, Nahojewski, Nawojewski, Piszczewski, Polanowski, Siemuszewski, Wielogłowski, Wielopolski, Wroniecki, Żarski.

Starzechowski, herbu Leliwa. Piotr, pierwotnie proboszcz Jarosławski, kanonik Przemyski, arcybiskup Lwowski, od króla Zygmunta I. prawie poniewolnie na tę godność

wyniesiony, rządził tą dyecezyą lat 15. Pilny w obowiązkach pasterskich, rad był miewał kazania z ambony, przyczem nieraz treścią mowy swojej do łez się rozrzewniał. Umarł r. 1554 tknięty apopleksyą.

Starzechowski, herbu Nieczuja. Piotr, chorąży Wieluński, przetrwał niewolę Tatarską, z której wyszedł prawie cudem za opieką Matki Boskiej Częstochowskiej, na której cześć fundował kościół w Bóbrze. Trzech poległo w bitwie z Tatarami pod Sokalem. Wojciech, podkomorzy Lwowski, hojny na potrzeby ojczyzny, stawiał liczne poczty, dając przytem mężny odpór najezdnikom kraju. Samuel, także podkomorzy Lwowski, w bitwie pod Cecorą r. 1620. długo z Turkami wręcz się ścierając, poległ społem z hetmanem swoim na placu.

Starzecki albo **Starzycki**, herbu Ostoja.

Starzeński, herku Ślepowron. M.*

Starzewski, herbu Ostoja. Erasm, kanonik Krakowski r. 1586. — Szczęsny, artysta sceny polskiej we Lwowie, należał do grona jej założycieli. W młodym wieku poświęciwszy się sztuce dramatycznej z zamiłowaniem, wytrwał w tym zawodzie blisko lat 50, odnosząc z tego zawiedzione nadzieje, które go o śmierć przyprowadziły r. 1857. M.

Starzewski, herbu Topor. M.*

Starzon, herbu Topor. M.*

Starzyński, herbu Doliwa. M.*

Starzyński, herbu Godz imba, pierwotnie w Krakowskiem.

Starzyński, herbu Gryzima w ziemi Wieluńskiej.

Starzyński, herbu Lis, w wojew. Kaliskiem i na Rusi.

Starzyński, herbu Rudnica, pierwotnie w wielkiej Polsce.

Starzyński, herbu Ślepowron.

Starzyński, żołnierz waleczny w ostatniej wojnie, zostawszy pod Tarnopolem śmier-

telnie raniony, okazał tyle przytomności, że przy operacyi wydobywania kuli z ciała, sam przyświecał. Pomnik jego znajduje się na cmentarzu Tarnopolskim. M.

Stasicki, herbu Sydorok. M.*

Staszewski, herbu Ostoja.

Staszekiewicz, herbu Leliwa z tą odmianą, że nad księżycem kładą strzałę żelazcem do księżycyca obróconą, przy strzale u boku jej prawego zaś kładą gwiazdę, a na hełmie trzy pióra strusie. — Franciszek, proboszcz Lanckoroński zapisał na renowacyę Kalwaryi Żebrzydowskiej fundusz tysiąc dukatów i kilkaset talarów. M.

Staszowski, herbu Bogorya. Hieronim, kuchmistrz koronny w wojnie z Wołoszą pod wodzą hetmana Tarnowskiego, sprawował urząd generała nad artyleryą koronną. W bitwie pod Obertynem r. 1531 wielce się też przyczynił ogniem działowym do odniesienia zwycięstwa. Stanisław, w walce pod Połockiem nosił z chwałą chorągiew hetmańską.

Staszowski, herbu Ostoja. M.*

Staszyc Stanisław, prezes Towarzystwa nauk: Warszawskiego, niezmordowany badacz natury i wzorowy pisarz wierszem i prozą, w młodym wieku w celu nabycia potrzebnych wiadomości zwiedził celniejsze kraje zagraniczne, z kąd powróciwszy do ojczyzny, oddał się naukom. Wkrótce wszedłszy w zawód politycznego urzędowania, pozyskał uznanie króla Saskiego, a potem cesarza Aleksandra I., spieszenie też przechodził wszystkie stopnie hierarchii cywilnej, w których niezmordowanie pracował dla dobra kraju, zwracając szczególnie usiłowania swoje na wychowanie publiczne, na którym jak powiadał, spoczywa każdego kraju pomyślność. Nieustanne prace i osłabienie zdrowia, zmusiły go nakoniec w r. 1824 do uwolnienia się od obowiązków. Aleksander I. ceniąc jego wysokie zasługi, ozdobił go orderem Orła białego i mianował ministrem stanu, później prezesem komisyi emerytalnej. Prócz zaprowadzenia

szkoły lekarskiej w Warszawie i utworzenia górnictwa krajowego, urządził własnym funduszem kolonię w Rubieszowie, gdzie osadził kilkaset rodzin nadawszy im grunta z prawem dziedzictwa. Przy zgonie naostatek w r. 1826, zapisał wszystek swój majątek na wsparcie cierpiącej ludzkości i inne pożyteczne dla kraju zakłady, mianowicie 200.000 złp. na szpital dzieciątka Jezus, 200.000 złp. na założenie domu zarobkowego, 60.000 złp. na utrzymanie nauczycieli przy szkole ludowej w Hrubieszowie, 45.000 złp. na instytut głuchoniemych, 100.000 złp. na wydział kliniki przy uniwersytecie Warszawskim. Następująca słowa w testamencie jego: „Żyłem oszczędnie, abym przez moją oszczędność mógł nieść pomoc zostającym w potrzebie,” malują najlepiej cnoty tego zasłużonego męża stanu i obywatela kraju. M.

Stawecki, herbu Lubicz. — **Piotr**, rotmistrz królewski wstąpił się z mężstwa w bitwie pod Cudnowem. M.

Stawiński, niegdy w pow. Kowieńskim. M.* — Jeden tego nazwiska poległ pod Chocimem r. 1673. M.

Stawiski, herbu Gozdawa.

Stawiski, herbu Jastrzębiec.

Stawisz, herbu Półkozic.

Stawiszyn Grzegorz, wierszopis w XVI wieku. M.

Stawiszewski, herbu Jastrzębiec.

Stawowski, herbu Jelita.

Stawrowiecki Cyryl, mnich ruski, w XVII wieku zajmował się wydawaniem drukiem książek modlitewnych. M.

Stawski, herbu Belina.

Stawski, herbu Korczak.

Stawski, herbu Leszczyc. **Jakób** fundował missyę w Myszyńcu.

Stawski, herbu Śreniawa.

Stawski, herbu Tępa podkowa. — **Jan**, towarzysz wojsk polskich w bitwie z Turkami r. 1613, poległ w boju na wylot dzięgi przeszyty. M.

Tom III. Nr. 12.

Stebelski Ignacy, wydał szacowne dzieło historyczne r. 1781. M.

Stebnicki, herbu Przestrzał, jednej dzielnicy z Ustrzykami.

Stebnowski Cesary, arcybiskup Smoleński obr. ruskiego, piastował urząd prokuratora XX. Bazylianów w Rzymie w latach 1740—44, gdzie drukował dzieło: *Officia sanct. ruthenorum* po łacinie i po rusku; † 1762. M.

Stecki, herbu Radwan. Z wielu piastujących wysokie urzęda w wojew. Kijowskim, **Eliasz**, w wojnie z Moskwą dostał się do niewoli. **Wacław**, wojski Żytomierski podpisał elekcję Jana III. — **Kazimierz**, kasztelan Kijowski, fundował szkołę i missyę Jezuitów w Żytomierzu r. 1767. **Cyprian**, biskup Łucki grecko-katolicki, exarcha Rusi mianowany 12 maja 1777. M.

Steckiewicz, herbu Łabędź. M.*

Steckowicz Łazarz, rodem Ormianin administrator cel skarbowych r. 1698, potem starzy prawa ormiańsk: we Lwowie, prócz ofiary położonej za ojczyznę zapłaceniem kontrybucji Szwedom w sumie 3000 talarów, zapisał do kościoła katedralnego 650 złp. rocznego dochodu, ustanowiwszy wprzód kaznodzieję tamże z fundacją 1000 złp. *Pum. X. Bar.*

Steczkievicz, nobilitowany r. 1768.

Stefanides Melchior, Ormianin, kanonik Lwowski, zaszczycony wieńcem obojga praw mistrza w akademii Krakowskiej, na wezwanie Zamojskiego przeniósł się do Zamościa dla objęcia nauczycielstwa. Deputowany na synod prowincjonalny w Chelmie r. 1604, miał tamże pamiętną mowę, którą później z wielą jego kazaniami drukiem wydano. *Pum. X. Bar.*

Stefanowicz, herbu Pogonia IV.

Stefanowicz Samuel Cyryl, arcybiskup ormiański Lwowski, wielbiony z cnot kapłańskich, zakończył życie w r. 1858 w 103. wieku swego, a 34. arcybiskupstwa. M.

Stefanowski, herbu Syrokomla. Jan, pisarz skarbu koronnego zalecony królowi Batoremu z pięknych przymiotów nauk, dowcipu i dzielności na wojnie. — Hieronim, Jezuita, mąż rzadkiej skromności i miłości bliźnich, wydał kilka dzieł teologicznych; † 1603. M.

Steger Lambert, magister nauk wyzwoionych, rodem z Gdańska, sprawując urząd profesora logiki na uniwersytecie Królewieckim, napisał sześć dzieł filozoficznych; † 1659. M.

Stembarch, nobilitowany r. 1775. M.*

Stemiński, herbu Godziemba. M.*

Stender Herman, nobilit. r. 1790. M.*

Stepanowski Cyryl, paroch Zrajecki na Ukrainie, podpisał manifest zaniesiony do grodu Kijowskiego przeciw gwałtom Kozactwa Gonty r. 1768. M.

Stępczyński, herbu Doliwa.

Stępkowski, herbu Junosza na Mazowszu.

Stępkowski, herbu Suche komnaty. Jan Ludwik, biskup Kamieniecki r. 1660. Stanisław, proboszcz generalny kanoników regul: Bożogrobskich w Miechowie, a przedtem kanonik Gnieźnieński, fundował przy Konwencie Krakowskim filozofię i teologię dla swoich zakonników.

Stępkowski Paweł, sekretarz Zygmunta Augusta, wojski Płocki, biegły w greckiej i łacińskiej literaturze, prócz obowiązków swoich pisał z upodobaniem mowy i poemata w różnych językach; † 1584. Jerzy, kasztelan Braclawski, w bitwie pod Zbarażem r. 1649 przewodził mężnie na prawem skrzydle. Józef Gabryel, kasztelan, potem wojewoda Kijowski, złożywszy krzesło senatorskie, objął jeneralstwo w wojsku koronnem za Stanisława Augusta. M.

Stęplowski Kazimierz, filozof i akademik Krakowski za panowania Zygmunta III., sprawował urząd censora ksiąg w dyeczyi Krakowskiej. M.

Stępniewski Jan; tego wspomina konstytucya z r. 1676.

Stępowski, herbu Junosza. Paweł, pisarz ziemski Gostyński, podpisał elekcyę króla Michała.

S t e r n b e r g.

Opis herbu.

W tarczy pola błękitnego powinna być gwiazda złota o ośmiu granach, a na hełmie w koronie pawi ogón. Jarosław, jeden z przedniejszych wojowników czeskich, zwalczwszy Tatarów pod Otomuńcem na Morawii r. 1241, w nagrodę tego czynu otrzymał w darze od Wacława króla czeskiego zamek Sternberg, od którego przyjął nazwę domu swego i ów znak herbowy. W Polsce pieczętują się nim: Górski, Schewe, Temberski i Wolski.

Sterplński, herbu Godziemba.

Sterplński, herbu Nałęcz. M.*

Sterzembecher Jan, nobilitowany r. 1790. M.*

Stesiński, chorąży, poległ w bitwie z Tatarami pod Beresteczkiem r. 1651. M.

Stetkiewicz, herbu Kościusza. Iwan, marszałek nadworny Litewski, niemal cały wiek strawił w polu i obozach. Krzysztof, podkomorzy Braclawski, starosta Jezierzyski rotmistrzował z dzielnością w wielu expedycjach. Pamiętna jest także obrona jego zamku Jezierzyskiego przeciw Moskwie r. 1654. Wilhelm, syn jego, chorąży Miński, starosta Jezierzyski podobnie sławny wojownik, poległ z zwyciężką pogoni nieprzyjaciela pod Witebskiem. Bohdan, kasztelan Mściślawski podczas smutnego rokoszu Kozaków zasłużył się ojczyźnie nie tylko dzielnym odpięciem zdemoralizowanej drużyny, ale i wystawieniem swoim kosztem chorągwi ussarskiej. Michał, syn jego, mąż znakomity z nauk i dowcipu,

owdowiawszy wstąpił do zakonu Bazylianów. Siostra tegoż Helena, była wydana za Wyhowskiego hetmana Kozaków zaporozkich. Jan, chorąży Orszański wielbiony dla odwagi serca; w wojnach Władysława IV. swoim kosztem wystawił dwie chorągwie: hussarską i kozacką. Umarł r. 1634 w 33 roku wieku swego w powrocie z wojny, wpadłszy w gorączkę z postrzału pod Białą odniesionego. Krzysztof, podkomorzy Orszański, rotmistrz królewski wślawił się z dobytciem Orszy, następnie z zwycięstw odniesionych pod Brześciem, Tykocinem, Warszawą i Bychowem r. 1662.

Stetkiewicz Józef, rodem Ormianin, sekretarz Augusta III, zawiadował urzędem radcy i assessora sądów zadwórných we Lwowie. Drugi tego imienia, kapitan w wojsku Rzeczypospolitej, zasłużył się czynami w wojnie r. 1767. *Pam. X. B.* — Leon, paroch Chodorowski i Mateusz komendant Strzyżowicki na Ukrainie, podpisali manifest wniesiony do ksiąg grodzkich Kijowskich r. 1768 przeciw gwałtom Gonty przewodzący rozbukanego Kozactwa. M.

Stetner, nobilitowany r. 1768. M.*

Stężycki, herbu Rola.

Stobiecki, herbu Ostoja.

Stobnicki Jan, znamienity filozof i akademik Krakowski za Zygmunta I, po śmierci Jana z Głogowy objął katedrę filozofii, z kąd wezwany został przez biskupa Lubrańskiego na przełożenie szkół Poznańskich. W podeszłym wieku złożył urząd rektora i wstąpił do zakonu Bernardynów, w którym jak pierwemu w stanie nauczycielskim, świętobliwie prowadził życie. M.

Stocki, herbu Jasieńczyk. M.*

Stocki, herbu Rawicz. Stefan był burgrabią Krakowskim w połowie XVII. wieku.

Stocki Stanisław, kanonik archikatedry Lwowskiej, po zgonie niezgasłej pamięci arcybiskupa Kajetana Kickiego r. 1812, za zgodnym zdaniem administrował arcybiskupstwem; następnie przez hr. Ankwicza prymasa przybrany do boku za radcę o oficyala, z gor-

liwością oddawał się nań włożonym obowiązkom. Umierając w r. 1820, ostatnią wolą przekazał oszczędzony przy skromnym życiu majątek na ulgę cierpiącej ludzkości. M.

Stogierz, niegdy w Krakowskim wojew.

Stogniew, herbu Bończa. M.*

Stogniew, herbu Lubicz. Jan, spędziwszy długie lata w boju z Tatarami, osiadł na Rusi. Jerzy, poległ w walce z Tatarami pod Rastawicą. Walenty także mąż rycerski, zostawił dziewięciu synów niemniej ludzi wojennych. Mikołaj, oboźny koronny, starosta Chmielnicki, we wszystkich ekspedycjach wieku swego brał udział zaszczytny. Powróciwszy z Konstantynopola, dokąd jeździł w legacji, przestał żyć r. 1646, zapisawszy kolegium Lwowskiemu 6000 złp.

Stojanowicz, dziedziczył na Rusi.

Stojanowski, niegdy w województwie Lubelskiem.

Stoiński albo **Stojeński**, herbu Janina. Krzysztof, starosta Krasnostawski, którego dwaj synowie Stanisław i Mikołaj poległi pod Beresteczkiem. Mikołaj, pisarz ziemski Lubelski, słynął z sprawiedliwości w urzędzie; zakończył życie r. 1654 w 81 wieku swego, zostawiając po sobie żal nieutulony współobywateli.

Stoiński, herbu Junosza. M.*

Stojeński, herbu Kotwica tego kształtu: w tarczy powinien być miecz goły, a podle niego z obu stron strzały końcami łączące się u dołu, a na hełmie kotwica okrętowa. Przodek domu tego niejaki Statorusz, przybywszy z Francji osiadł w Polsce, gdzie od Zygmunta Augusta poważny i do ważnych poselstw

zagranicznych używany, pierwszy gramatykę polską w łacińskim języku napisał w Krakowie r. 1568. Zygmunt III. udzielił trzem synom jego in-dygenat w Koronie. Jan, wojski Halicki odznaczył się z odwagi w walkach z Tatarami. Paweł, wyniósł z batalii pod Byczyną kilka ran ciężkich. Gabryel, rotmistrz królewski, zginął w wojnie Kozackiej.

Stojewski, herbu Dębno.

Stojowski, herbu Trąby, jednej dzielnicy z Jordanami, pisze się z Zakliczyna. Kilku z tego domu sprawowali urzęda dworzaków Zygmunta I, Zygmunta Augusta i Stefana Batorego.

Stokowski, herbu Drzewica. Paweł, kasztelan Oświęcimski, potem Wojnicki, odbył kilka ważnych czynności w sprawie rozgraniczenia Szlązka i rewizji skarbu koronnego. Stanisław, podpisał elekcyę Jana III.

Stokowski, herbu Jelita, jednej dzielnicy z Romiszowskiemi. Stanisław, porucznik w pancernej chorągwi Hieronima Lubomirskiego doświadczony z męstwa w walkach z nieprzyjaciół kraju, w ostatniej z poganami potyczce pomimo oczywistej zguby walczył do ostatka, i raczej poniósł śmierć pewną, niż poddał się wrogowi. Za ten czyn heroiczny wdzięczna ojczyzna successorom jego 6000 ze skarbu koronnego wyliczyć kazała.

Stokowski, herbu Jastrzębiec. M.*

Stokowski; dwaj bracia rodzeni poległi w bitwie pod Beresteczkiem r. 1651. Jan, paroch Chatajdowski na Ukrainie, podpisał manifest przeciw prześladowaniom Hajdamaków Gonty r. 1768. M.

Stolecki, herbu Wieruszowa.

Stoliński, herbu Koss. Mikołaj, zginął razem z Żółkiewskim hetmanem pod Cecorą. Jerzy, przepędził długi szereg lat w obozie pod wodzą Karola Chodkiewicza.

Stolobot.

Opis herbu.

W tarczy ma być kotara czyli szalasz tatarski, z której wystaje strzała, a na tej są dwa krzyże, na helmie zaś pawie ogón. Nadany został ów herb od książąt Litewskich za zwycięstwo nad Tatarami odniesione. Siemon otrzymał w zasługach od Zygmunta Augusta niektóre dobra na Rusi. Iwan, w boju z Moskwą pod Wielkołukami dał dowody wielkiej odwagi. Bazyl, poległ pod Drohobużem, Mikołaj zaś pod Białymkamieniem.

Stoma.

Opis herbu.

W tarczy ma być niby litera H, na której pasie jest lilija rozdarta. Tym herbem pieczętują się: Nowicki, Petryszewicz, Packiewicz i Stoma. Prodek domu tego nigdy rządcą księstwa Żmudzkiego, mszcząc się krzywd doznanym od Krzyżaków, walczył wroga w własnej jego dzierżawie, w ziemi Chelmińskiej r. 1270, z kąd wielką liczbę niewolnika uprowadził. Antoni i Krzysztof podpisałi elekcyę Jana III.

Stopiński, herbu Junosza, jednej dzielnicy z Rościszewskimi.

Stos (także Stowsz zwany) Wit, snycerz i znakomity malarz w Krakowie; prace jego dluta widzieć dotąd: wielki ołtarz w kościele Panny Maryi, ogrojec, i niektóre rzeźby w kamieniu w katedrze na Wawelu; † 1542. M.

Stos Mikołaj, nobilit. r. 1790. M.*

Stosłowski Stanisław, zostawił kilka prac poetycznych. M.

Strabowski Adam z Witebskiego, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Strachanowski, herbu Śreniawa.

Strachocki, herbu Rawicz z tą odmianą, że na hełmie ma być pół niedźwiedzia, ale bez rogów jelenich i bez róży, lecz między nawiązaniem złotem. Król Stefan Batory listem wydanym r. 1576 potwierdził dawne szlachectwo trzech braci Strachockich, których ojciec styrawszy zdrowie i fortunę swoją w różnych usługach kraju, szczególnie pod Starodubiem i w innych wyprawach za panowania Zygmunta, resztę dni żywota swego spędził w Bieczu. Mikołaj, Stefan i Jan traktowali wojskowo.

Strachowiecki Jakób, wikaryusz Sawustyanowski na Ukrainie, pisał się na manifestacie wniesionym do grodu Kijowskiego r. 1768 przeciw Hajdamakom. M.

Strachowski Karol, wydał w Warszawie r. 1719 wykład ś. Bonawentury. J.

Strachwitz, nabył fadygenat roku 1775. M.*

Stradecki, herbu Bełty. M.*

Stradomski, herbu Prus I. Marcin, dworzanin Zygmunta Augusta odprowadził królową Katarzynę zaślubioną Janowi księciu Finlandzkiemu do Szwecyi, gdzie pozostawszy przy dworze, gdy księżniczka nieodstępując męża w więzieniu powiła mu syna Zygmunta (później króla polskiego), on go z innym polakiem Sycmińskim do chrztu trzymał. Tenże Zygmunt (III.) wstąpiwszy na tron polski, nadał mu w zastługach dobra na Rusi: Dunajów, Borszczów i Czerkasowce. — Michał (Chrystyn) w młodszeńszym wieku jeszcze, poświęcił się zakonnemu życiu w klasztorze Reformatów w Bieczu, gdzie po uczynionej professyi słuchając filozofii, zapadł w nieuleczoną chorobę, w której z wielkim zbudowaniem zakończył życie r. 1668. M.

Stradzowski Jan z Łęczyckiego, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Strasser, nobilitowany r. 1768. M.*

Strasz, herbu Odrowąż, pisze się z Kościelnik albo Białoczowa. Prandota z Białoczowa, biskup Krakowski w XIII wieku, wyrobił u Stolicy apostolskiej kanonizacyę Stanisława Szczepanowskiego. Jan, walczył zaszczytnie w wojnie Pruskiej. Wojciech, wstąpił się z odwagi w walce z Moskwą pod Pleszkowem. Krzysztof, zasłużony z wojen Moskiewskich i Pruskich; † 1644. Dwóch piastowali godności burgrabiów Krakowskich. Ibrahim Strasz, w młodym bardzo wieku zabrany w jassy od płądrujących Tatarów i zaprzędany Turkom do Stambułu, doszedł tam do tej wziętości, że poruczano mu poselstwa do monarchów Europejskich, mianowicie r. 1562 do cesarza Ferdynanda, a w r. 1569 do Zygmunta Augusta do Polski.

Straszewicz, dziedziczył niegdy w powiecie Upitskim. M.*

Straszewski, herbu Radwan (a nie Strzała, jak Niesiecki podał), pierwotnie w Wielkiej-Polsce, gdzie pisał się na Radwanach ze Straszew Straszewskim. Piotr, przeniosłszy się w Krakowskie r. 1665, nabył kupnem dobra Łuczyce i Kośmierzów. Floryan, syn tegoż zwiedzając obce kraje, wstąpił do wolontaryuszów francuzkich i doszedł stopnia kapitana. Powróciwszy do kraju, poświęcił się posłudze ojczyzny sprawując urząd marszałka wojew. Krakowskiego. Pamiątkę po sobie zostawił zapisu 5000 złp. dla klasztoru ś. Katarzyny w Krakowie r. 1767. I jego syn Antoni bawił wojskowo we Francyi w korpusie kadetów dla polskiej szlachty za pośrednictwem króla Stanisława Leszczyńskiego ustanowionego. Po powrocie swoim objął dobra po ojcu, prócz których otrzymał w spadku znaczny majątek po swym wuju Aleksandrze Dziulim, wielkim koniuszym króla Stanisława w Lunevillu. Floryan, zamieszkawszy w Krakowie, objął czynności assessora komisji włościańskiej, później wice-prezesa Towar-

rzystwa rolniczego. Niemordowanej jego zapobiegliwości o ozdobieniu dawnej stolicy, zawdzięcza mu Kraków dzisiejsze plantacye, na których utrzymanie przeznaczył procent od 3000 dukatów legowanych na dobrach Krzeszowice. W nagrodę tych poświęceń, w roku 1838 otrzymał od Senatu Rzeczypospolitej medal złoty zasługi. Żywot chwalebny zakończył w r. 1847, przeżywszy lat 80. Michał, rozpoczynając zawód wojskowy pod generałem Zajączkiem, we dwa lata przeszedł do gwardyi Napoleona I. i odbył wszystkie kampanie aż do r. 1814. W czasie cofania się wojsk francuzkich z pod Lipska, raniony pod Hanau, wszelako przewieziony szczęśliwie do Francyi, ozdobiony został krzyżem legii honorowej. Po upadku Napoleona wrócił z korpusem wojsk polskich do ojczyzny, gdzie w rok później wziął uwolnienie od służby, a zamieszkałszy w Krakowie, sprawował także urząd assessora komissyi włościańskiej, gdzie wkrótce życie stargane znojem wojennym zakończył w roku 1820. Franciszek, w r. 1809 wstąpił do artyleryi polskiej pod komendą Włodzimierza Potockiego; we trzy lata mianowany porucznikiem i adjutantem pułkowym, odbył kampanię do Moskwy, z której powróciwszy do Warszawy, umarł w kwiecie wieku, mając zaledwie lat 22. *P. f.*

Straszewski, herbu K ó m o n i a - k a. M.*

Straszkiwicz, kapitan z legionu Dąbrowskiego, wstąpił się mężnem zastąpieniem odwrotu z pod Legnano we Włoszech r. 1777. M.

Straszkowski, herbu Topor.

Straszyński, herbu Lew, taki sam, jak Wolfów w ziemi Pruskiej. — Paweł, biskup Augustowski w klasztorze Liszkowskim w wojew: Trockiem założył instytut księży Demerytów, t. j. księży zeszyłych z drogi obowiązków, nad którym miał szczególną opiekę. Życie pełne zasług dla społeczeństwa zakończył r. 1841. M.

Straube, nobilitowany r. 1775. M.*

Strauch, otrzymał indygenat — roku 1768. M.*

Straus Ignacy, nobilit. r. 1790. M.*

Strawiński, herbu Doliwa. M.*

Strawiński, herbu Hypocentaurus.

Strawiński, herbu Przyjaciel. M.*

Strawiński, herbu Sulima. Erazm, pułkownik królewski w wyprawie do Moskwy w sprawie Dymitra, zwyciężył pod Wielką Solą kniazia Goliczyna; ujęty w niewolę, przepędził ośm lat w więzach Moskiewskich. Karol, podkomorzy Starodubowski w czasie rozruchów Kozackich pułkownikował ludowi zebranemu dla obrony powiatu, jakoż w jednej wycieczce poległ na placu r. 1648.

Strawiński, herbu Szeliga. M.*

Strawiński, w sprawie powszechnej r. 1771, uwięził Stanisława Augusta z Warszawy, zaco pomimo pięknej króla w obronie jego mowy, życiem przeplacił. M.

Strażon, herbu Topor. M*

Streczan, herbu Świerczek.

Streifrock Jan, biskup Warmiński najpierwszy pisał historję tego biskupstwa. Niskie urodzenie swoje uzacnił nauką i przykładnem życiem; † 1372. M.

Strepa, herbu Przerowa. M.*

Strepa, herbu Stremie. Jakób, kapitan zakonu ś. Franciszka poświęcony na arcybiskupstwo Lwowskie, sprawował ten wysoki urząd pasterski z wielkim przykładem, służąc przytem ojczyźnie zdrowemi radami jako senator. Między innemi rzekł się dzieściny, które mu miasto dawać było obowiązane, powiększył płacę nauczycieli szkolnych i zaprowadził modlitwy wieczorne przy kościele Panny Maryi we Lwowie. Kościół w Kulikowie jest jego fundacyi. Życie świątobliwe zakończył w r. 1411. W lat dwieście piętnaście znalezione zwłoki jego w kościele ś. Krzyża, podniesiono z osobliwą uroczystością i złożono w trumnie cynowej do grobu. M.

Stretkowski, herbu Trzy tarcze (według Okólskiego dwie na górze podle siebie, a trzecia na dole pod niemi we środku).

Strocki, herbu Trzy księżyce. Przodkowie domu tego Annibal i Mikołaj de Strozze, przybyli do Polski z królową Boną. Osiadłszy w wojew. Ruskiem, po otrzymaniu indygenatu przyjęli nazwę Strockich.

Strocki Jan, paroch Granowski, podpisał manifest przeciw Hajdamakom Gonty na Ukrainie r. 1768. M.

Stroic Łukasz, Multańczyk, otrzymał indygenat na sejmie r. 1593.

Stroiłowski, niegdy ziemianin na Ukrainie, gdzie Aleksander był od sejmu naznaczony komisarzem do rewizyi dóbr Lubecza r. 1613.

Strojnowski, herbu Strzemie, dziedziczył dobra Opatkowice w województwie Krakowskiem. Stefan, scholastyk Kamieniecki deputował na trybunał koronny r. 1697. — Stanisław, pułkownik Kozaków Lissowczyków od Zygmunta III. w pomoc cesarzowi niemieckiemu wystany, wstąpił się z zwycięstw nad powstańcami pod Glatzem i Habelswerder nad Renem. Mężtwo jego podobało się cesarzowi tak dalece, iż go chciał w służbie swojej zatrzymać, naco atoli śmiały junak nieprzystał spiesząc z drużyną do ojczyzny, gdzie właśnie zawrzała wojna Szwedzka. Waleryan, podkomorzy Buski posługując na sejm r. 1788, należał do przyjaciół ustawy. Uczony i wymowny, zostawił wiele dzieł polityczno-ekonomicznych. Hieronim, Pijar, profesor prawa i ekonomii politycznej, po rozbiore kraju wszedł do kapituły Wileńskiej, gdzie sekularyzując się został rektorem uniwersytetu (którego wzrost znacznie pomnożył), w 15 lat zaś biskupem Wileńskim. Umarł prawie nagle przed objęciem stolicy r. 1815, zostawiwszy po sobie dzieło uważane w szkołach za przewodnika pod tytułem: *„Nauka prawa przyrodzonego, politycznego, ekonomii politycznej i prawa narodów.* M.

Stromski, herbu Sulima.

Stroniowski, herbu Swoboda. M.*

Stronński, herbu Doliwa, jednej dzielnicy z Sielnickimi. Marcin, wstąpił się mężtwem w pogoni Tatarów pod Oczakowem.

Stropoński Julian, zakonnik ś. Franciszka żarliwy kaznodzieja swoich czasów w Sandomierzu, nieulekniono przed Sassami dawał posługę kapłańską szlachcie przez nich zakłutej bagnietami w Przemysku r. 1715, jakoż tylko jego pobożna rezolucyjność zachowała go przy życiu; † 1742. M.

Strożewski, herbu Prawdzic. Pięciu podpisali elekcyę Augusta II. z ziemi Dobrzyńskiej.

Strucki Józef (Strut albo Struthius), lekarz i rymopis łaciński rodem z Poznania, pobierając nauki w Krakowie, a potem w Padwie, gdzie najzawołańsi byli uczeni, w 26 r. wieku swego z woli senatu Rzeczypospolitej Weneckiej został mianowany profesorem sztuki lekarskiej przy tej akademii, gdzie przez 12 lat wykładał z chwałą te nauki. Po powrocie do ojczyzny, został wezwany na lekarza nadwornego królowej Izabelli jadącej do Węgier. Wkrótce sława jego stała się tak rozgłosną po Europie, iż nawet sultan Soliman II. zażądał jego pomocy. Uleczywszy go z ciężkiej niemocy i hojnie obdarzony, miał już wyjeżdżać do Hiszpanii do Filipa II., który go chciał mieć koniecznie lekarzem swoim, wielkie obiecując mu dary, gdy go wtem zamianował król Zygmunt August swoim lekarzem i powodował zostać w kraju, gdzie aż do zgonu pracował nad wzrostem sztuki lekarskiej w Polsce. Życie pożyteczne dla społeczności ludzkiej, zakończył w Poznaniu r. 1568 w 58 wieku swego, zostawiając po sobie wiele ksiąg przez się wypracowanych treści naukowej. M.

Struczkowski, zapisany w konstytucyi r. 1775. M.*

Strudziński Jan, nobilitowany roku 1790. M.*

Strumberg.

Opis herbu.

Wtarczy pola czerwonego powinna być kotwica, a na helmie w koronie trzy pióra strusie. Mikołaj Strumberg, cześnik Mozyrski, podpisał elekcję Jana III.

Strumeecki, porucznik legionów polskich pod Napoleonem I, poległ podczas wycofania z twierdzy Mantuy we Włoszech roku 1799. M.

Strumiński, herbu Jelita. Wojciech, wydał dzieło naukowo-gospodarcze o umiejętnym zakładaniu stawów.

Strumiło, herbu Dąbrowa. M.*

Strumiło, herbu Nałęcz, początkowo w ziemi Lwowskiej, z których Jerzy najprzód był chorążym, a potem podkomorzym Lwowskim r. 1463. Aleksander Stanisław, starosta Smoleński, po trzy razy posłował do Moskwy. Teodor, w potrzebie pod Zborowem walczył zaszczytnie pod chorągwią Kazimierza Sapiehy. — Jeden z tego domu wystawił we Lwowie r. 1535 swoim kosztem basztę murowaną. M.

Strumiłowski, niegdy w Połockiem.

Stumszewicz Stanisław, kustosz katedry Przemyskiej, obojga praw doktor, przewodniczył obradom synodalnym we Lwowie r. 1644 w względzie zarządu szpitaluś. Łazarza. M.

Strupiechowski, herbu Jasińczyk.

Strupiński, herbu Kotwicz z tą odmianą, że pas powinien być czarny.

Struś, herbu Korczak, jednej dzielniczy z Komorowskiemi; przodek domu tego

przeniósł się z Belzkiego na Podole; przyjął tę nazwę od zamku Strusowa, z kąd wyszło potem wielu ludzi rycerskich, z których dwudziestu czterech poległo w różnych potyczkach. Najprzód Feliks i Jerzy bracia rodzeni w walce z Wołochami; Jakób, starosta Chmielnicki w pogoni za Tatarami pod Woronowem r. 1520; Stanisław zaś poległ w boju z Wołochami na Rastawieckich polach. Mikołaj starosta Halicki, Sniatyński, Koto-myjski i Lubaczowski, uczestniczył we wszystkich wojnach za panowania Zygmunta III prowadzonych, mianowicie pod Smoleńskiem i Klusznem jako wódz i żołnierz razem cuda waleczności dokazał, zaco otrzymał od wdzięcznego monarchy dobra Krajowice w posiadanie dożywotnie. Zabraný w niewolę pod Cecorą, na uwolnienie jego uchwaliła ziemia Halicka pobór łanowy, do czego wdzięczna Rzeczpospolita dodała 15.000 złp. ze skarbu koronnego; † 1627.

Strusiński, herbu Kaszuba.

Strusiński, herbu Szeliga. Krzysztof, podpisał elekcję Jana III.

Strutyński, herbu Sas. Jan, stolnik Wilkomirski starosta Tyborowski, z sejmu r. 1703 urzędował jako komisarz w sprawie rozgraniczenia Węgier. — Cyryl, paroch Krasnoliski r. 1768 wniósł z innemi do grodu Kijowskiego zażalenia przeciw prześladowaniom rozruchanego Kozactwa Gonty. M.

Strybel, herbu Trzy tarcze, niegdy w wojew. Kijowskiem, gdzie kilku piastowało godności urzędowe.

Stryjeński, herbu Farna wa. — Marianna z Lubelskiego, tłumaczyła poezye Metastazego gładkim wierszem. M.

Stryjewicz Adam, rodem z Przemysła, akademik Krakowski, w r. 1684 na wsparcie uczącej się młodzieży Przemyskiej przy tej akademii, wyznaczył fundusz dostateczny. M.

Stryjewski, niegdy na Mazowszu. M.*

Stryjkowski, herbu Korzobog. Dorota, owdowiawszy młodo po Czarnkowskim,

podkomorzym Poznańskim, by się łacniej pozbyć konkurentów, publicznie w kościele śluby czystości złożyła, poczem osiadłszy w Krakowie, resztę życia w pełnieniu dobrych uczynków przepędziła; † 1649.

Strykowski, herbu Leliwa. Piotr, kasztelan Inowrocławski, w rozprawie pod Chojnicami r. 1457 dostał się w niewolę Krzyżaków. Maciej, kanonik Żmudzki, historyk i poeta znakomity, młode lata spędził w służbie wojskowej, podczas której stojąc na załodze w twierdzy Witebskiej, wszystek czas wolny poświęcał na czytanie ksiąg uczonych. Ciekawość widzenia osobliwości zagranicznych, spowodowała go do odbycia podróży po różnych krajach, z kąd powróciwszy wstąpił do stanu duchownego, w krótkce postąpił też na kanonik katedry Żmudzkiej. Chlubnie także sprawował urząd sekretarza królewskiego aż do zgonu swego r. 1582, poświęcając się przytem na zbieranie i spisywanie materiałów historycznych. Dzieła Strykowskiego jedne są prozą, drugie wierszem pisane; między innymi najznakomitsze: Kronika polska, litewska, żmudzka i wszytkiej Rusi; Wywód narodów Sarmackich; Genealogie Wielkich książąt Litewskich i t. d.

Stryjski Stanisław, dziekan Lwowski podpisał list Zygmunta III dany temuż miastu r. 1592.

Strykowski, herbu Płomieńczyk. M.*

Stryzka, herbu Zadora. M.*

Stryszowski czyli **Stryszowski**, herbu Kościeszka. Gniewosz, poseł na sejm r. 1569, podpisał unię Litwy z Koroną.

Strzała, herbu Kotwicz z tą odmianą, że na tarczy powinien być pas czerwony nie wszerek, ale wadłuz prosto w górę wyciągniony, a na hełmie trzy pióra strusie. Piotr, przybył do Polski za czasów Władysława Jagiełły ze Szlązka, gdzie dla rzadkich umiejętności swoich pozyskał względy tego

Tom III. Nr. 13.

monarchy. Mikołaj, pogardziwszy światem oddał się postudze kościelnej, i zakończył życie w klasztorze Cystersów w Mogile pod Krakowem jako brat'szek tego zakonu. Piotr, sędzia ziemski Zatorski i burgrabia Krakowski, podpisał unię Litwy z Koroną r. 1569. — Hieronim, dworzanin Mikołaja Żebrzydowskiego wojewody Krakowskiego, odbył pielgrzymkę do Palestyny (r. 1597), z kąd przyniósł plan rysunkowy grobu Zbawiciela w Jerozolimie, według którego zbudowana została Kalwarya Żebrzydowska. M.

Strzałka, herbu Ostoja.

Strzałkowski, herbu Ostoja.

Strzałkowski, herbu Poraj. Adam, w nieszczęśliwej rozprawie pod Batowem dostał się do niewoli Tatarów. Jan, zakonnik reguły ś. Franciszka, pierwszy w Polsce promotor tego zakonu, chodził pieszo do Rzymu, z kąd powracając urządził w Gliwicach na Szlązku pierwszy klasztor, w którym świętobliwie zakończył życie r. 1608.

Strzałkowski, herbu Lubiec. Jan, proboszcz Nowomiejski w r. 1661 ostatnią wolą uczynił fundacyę przy konwikcie Rawskim dla uczącej się ubogiej młodzieży.

Strzałkowski, herbu Prawdzic. Remigian, w bitwie z Moskwą pod twierdzą Krupiec dwiema kulami w twarz postrzelony, następnie w wojnie Tureckiej pod wodzą Jana Sobieskiego wstawił się z mężstwa w batalii pod Chocimem, po której stoczeniu całą zimę przetrwał w polu dla strzeżenia granic od Tatarów.

Strzałkowski, herbu Półkoziec.

Strzałkowski Mikołaj, podczaszy Żydaczowski fundował klasztor XX. Trynitarzów we Lwowie i Stanisławowie r. 1693—96. Andrzej, poległ w bitwie pod Chocimem r. 1673. M.

Strzebiecki, herbu Bończa. M.*

Strzebliński Tomasz, kanonik Krakowski w XVII wieku, słynął z miłosierdzia

dla ubogich, których rad był wyszukiwać i jałmużną hojnie obdarzać. M.

Strzebowski, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Strzegocki, herbu Przegonia.

Strzelbicki, pierwotnie w Witebskiem. M*. — Jan, ryłownik znakomity w Poczajowie, którego prace (z r. 1773) własnego pomysłu znalazły pochwały znawców. M.

Strzelecki, herbu Jastrzębiec.

Strzelecki, herbu Oksza. Jan, arcybiskup Lwowski, z młodszych lat traktując rycersko, pod Warną po niefortunnej bitwie dostał się w niewolę Turecką, z której wyszedłszy prawie cudem, po powrocie do ojczyzny wstąpił do stanu duchownego, w którym wyszedł aż na tę godność wysoką; † 1493.

Strzellecki Jan, w bitwie z Kozakami na Ukrainie roku 1638, odniósł ciężki postrzał. M.

Strzelnicki, herbu Bełty.

Strzembosz, herbu Jastrzębiec, pierwotnie w Sandomierskiem województwie, gdzie kilku piastowało znakomite urzęda. Tomasz, kanonik Krakowski, postował od Kazimierza Jagiellończyka do Rzymu r. 1450. — Jan, obywatel ziemski, fundował klasztor Sióstr Miłosierdzia z szpitalem w Nowosiótkach obwodz: Złoczowski, testamentem zaś z r. 1843 legował nań 2000 zlr., a dla Sióstr Miłosieraych we Lwowie 1000 zlr. M.

Strzemeski, herbu Gozdawa. M*.

Strzemeski, herbu Lubicz, jednej dzielnicy z Trzemeskimi niegdy w ziemi Halickiej i Trembowelskiej, zkąd wielu traktowało wojskowo. Między innymi Mikołaj, rotmistrz chorągwi pancерnej, podczas inkursyi Tatarów z niewielą ochotnikiem zagnawszy się w pogoni za wrogiem aż pod Jazłowiec, tamże poległ w boju. Krzysztof, chorąży usarski i nieodstępny towarzysz hetmana Żółkiewskiego w kampaniach Moskiewskich, Pru-

skich i Wołoskich, w nieszczęśliwej bitwie pod Cecorą ciężko postrzelony, dostał się na pół żywy w niewolę Turecką. Po kilku léciech wyszedłszy z takowej szczęśliwie, podczas inkursyi Tatarów na Rusi, objął komendę nad ludźmi nadwornemi Sieniawskich w Brzeżanach, z którymi mężnie uderzał na pładujące po kraju hordy i gromił je potężnie. Ztąd przeniósł się do Stefana Potockiego wojewody Braclawskiego na regimentarstwo, gdzie w sześćset koni dał pamiętną odsiecz Kuropatnickiemu w Budyłowie, pojmwawszy przytem dwóch murzów Tatarskich, zaco otrzymał od wdzięcznego wojewody w rękompensę dobra Horodenkę. Obrany zgodnie rotmistrzem ziemi Halickiej, wielce się zasłużył poskromieniem buntów Kozackich; obleżony w Horodence od Tatarów, nie tylko że nie dał się ustraszyć, ale owszem wpadłszy na ich rozstawione tabory, rozgromił i chorągiew zieloną zabrał. W uznaniu tych zasług obrany podsędkiem ziemi Halickiej, przez lat czterdzieści blisko na tym urzędzie świętej sprawiedliwości przestrzegał, dając przytem przykład prawdziwego poświęcenia obywatelskiego; tak wymurował w Horodence z gruntu zamek obronny, w Podwysokiem wznosił kościół z szpitalem, który podobny fundował w Buczaczu przy farze; podczas panującego głodu otworzył swoje szpichlerze i żywił nietylko poddanych swoich, ale i obcych przez niemały czas; uboższym pannom zaś dawał wychowanie i wyposażał za mąż. W podobnych czynów pełnieniu, dopędził ostatniego kresu życia swego w Brzeżanach r. 1671. Tu należy jeszcze wspomnieć o jego prawdziwie staropolskiej pobożności; codziennie bowiem słuchał mszy ś. klęcząc, przyczem baczył na religijność swoich poddanych, którym nie dał czynić w niczem żadnej krzywdy. Daleki ubiegać się o zaszczyty i honory, nieprzyjął nawet ofiarowanej sobie kasztelanii Bieckiej.

Jan, syn jego rotmistrz chorągwi pancерnej, stawał mężnie w bitwach Sobieskiego pod Chocimem i Żurawnem, zaś w Rudnikach

pod Śniatynem wznosił zamek warowny dla obrony kraju.

S t r z e m i e.

Opis herbu.

W polu czerwonym tarczy jest strzemie żółte, a na hełmie pięć piór strusich. Nadał go Bolesław Chrobry jednemu z kawaleryi swojej podczas wojny z Rusią, który w boju uwiązłszy pod upadłym w biegu koniu, gdy oręża nie mógł wy-

dobyć na nan' naciskającego nieprzyjaciela, urwał strzemie z rzemieniem i tak składnie się zwinął, że jednego trupem położył, a drugiego potężnie w twarz ugodzonego pojmał, i królowi swemu oddał. Za ten czyn przyznał mu król polski po słuszności, by on i sukcesorowie jego na wieczną pamiątkę nosili strzemie w herbie swoim.

Herbu Strzemie używają: Bojanecki, Brzostowski, Buczyński, Burzyński, Chwalibóg, Galiński, Gołkowski, Janiszewski, Janowski, Jezowski, Kleczyński, Klempowski, Koczanowski, Korzeński, Królewski, Kulewski, Kurowski, Lenczowski, Łancucki, Łysowiecki, Marszyński, Papłoński, Rudnicki, Strojnowski, Strzemię, Sułowski, Świeborowski, Świebowski, Szalewski, Taszycki, Trzecieski, Wielopolski, Wojnarowski, Wróblowski, Wrzosowski, Wsieborowski, Wysocki, Zaborowski, Zagorowski, Zbylitowski, Zembocki.

Strzępiński Tomasz, herbu Prus, teolog i prawnik za Kazimierza Jagiellończyka, po kilka razy rektor akademii Krakowskiej, później biskup Krakowski między innymi zasłużył się z poświęceń znacznych dochodów na dobro ojczyzny (dla spłacenia przyznanych sum Krzyżakom). W podeszłym wieku tknięty paraliżem, zakończył przykładne życie roku

1400. Był to mąż tak nadzwyczajnej pamięci, że co tylko się uczył, nigdy nie zapomniał. Całą biblię umiał na pamięć, że bez najmniejszej pomyłki z którejkolwiek księgi wyjęty rozdział, wypowiedzieć potrafił. M.

Strzeszewski, herbu Lubicz.

Strzeszewski, herbu Pobóg.

Strzeszkowski, herbu Bończa.

Strzeszkowski, herbu Gozdawa.

Strzeszkowski, herbu Gryf.

Strzeszkowski, herbu Janina.

Strzeszkowski, herbu Jastrzębiec.

Strzeżecki, herbu Oksza. M.*

Strzeżymiński, herbu Leszczyc.

Strzępski Marcin, Dominikan rodem ze Szlązka, był spowiednikiem Mikołaja III. Papieża, który go mianował arcybiskupem Gnieźnieńskim. Idąc na objęcie katedry, umarł w Bononii. M.

Strzygowski ze Żmudzi, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M*.

Strzyżka, herbu Zadora.

Strzyż, herbu Szalaawa.

Strzyżewski Antoni, paroch Dmi-truski na Ukrainie, podpisał zażalenie wniesione od duchowieństwa obóch wyznań przeciw prześladowaniom Gonty i jego Kozactwu do grodu Kijowskiego r. 1768. M.

Strzyżowski, herbu Gozdawa, pierwotnie w ziemi Sanockiej. Piotr, zabity w Moskwie r. 1606.

Strzyżowski, herbu Lew, ale bez prawdy w łapach. Prokop, był w niewoli Tatarskiej; umierając (1624 r.), zapisał kolegium Barskiemu znaczne summy.

Strzyżowski, pułkownikował z chwałą w bitwie pod Zbarażem r. 1649; drugi tego imienia rotmistrz królewski, w klęsce pod Cęcorą dostał się do niewoli. M.

Stucki, herbu Prus III.

Studziński, herbu Gryf.

Studzinski, herbu Prus I.

Studnicki Urban, rotmistrz załogi lwowskiej, podczas oblężenia tego miasta r. 1672, odznaczył się mężstwem i odwagą. M.

Stupnicki, herbu Sas. — Jeden z tego domu marszałek dworu Daniłowiczów w Żółkwi, podczas napadu Tatarów na zamek tamże, gdy się dziec podsadziła już pod bramy, użył ku obronie osobliwszego środka; — rucił z murów kilkanaście ulów pełnych pszczół, które rozlatując się z roztrzaskanych upadkiem ulów, opadły tłuszcze Tatarskie i do spiesznej ucieczki przynagliły. W nagrodę tego czynu otrzymał od podskarbiego Daniłowicza część dziedziczną w Mokrotynie. Jerzy, Konfederat Barski, uchodząc przed ujęciem przez Moskali, schronił się do klasztoru Bazyljanów w Krystyampolu, gdzie przywdziawszy na się habit zakonny, uszedł niewoli a może i co gorszego. Jakoż później wstąpił do stanu duchownego, którego sukni życie zawdzięczał. Aleksy, kanonik katedry Przemyskiej gr. kat., doktor teologii, wysłany od rządu austr. do Dalmacyi traktatem właśnie co nabytej, zabity w Sebenico d. 4 czerwca 1822 r., ugodzony kulą przy boku generał-gubernatora tej krainy, jadąc z nim w powozie. Józef, Lwowianin, porucznik b. wojsk polskich, odbył z chwałą wszystkie kampanie za Napoleona I., jakoż i tą w r. 1831 w randze kapitana Karabinierów pomimo wieku już podeszłego. Życie pełne wielkich wspomnień, zakończył w Warszawie r. 1857. M.

Stużęński, herbu Jastrzębiec. Jeden z tego domu, rotmistrz królewski jeździł z Tarnowskim w poselstwie do Porty r. 1574.

Styczyński, w ziemi Dolżyńskiej.

Stynwacki, herbu Pomian.

Stypnicki, herbu Cholewa. M*.

Stubiński, herbu Topor. M*.

Sucharzewski, w ziemi Warszaw.

Sucheleki, herbu Ostoja.

Suchecki, herbu Poraj. Stanisław, kasztelan Rozpierski wielbiony z dobroczynności dla collegium Piotrkowskiego; † 1688.

Suchocki, herbu Poraj. M*.

Suchekomnaty.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego jest trąba czarna myśliwska oprawna w złotą osadę i z takim zawiązaniem, na której wierzchu powinien być krzyż złoty, a na hełmie w koronie trzy pióra strusie. Nabyty miał być za

wojen z Prusakami, w których pewien mąż potykając się mężnie z nieprzyjacielem, od hetmana księcia Mazowieckiego udawany został tym klejnotem. Pieczętują się nim: Bogorski, Drąbiński, Kaznowski, Kownacki, Łomiński, Miączyński, Milanowski, Owłoczyński, Pionkowski, Ropelowski, Skalski, Stowikowski, Smidowicz, Sopot, Stępkowski, Suchokomnacki, Tuczkowski, Uhrowiecki, Urowiecki.

Suchodolski, herbu Abdank. Mikołaj, rotmistrz królewski, starosta zamku Kiesi, wstawił się obroną zamku tego oblężonego przez Moskwę r. 1578, gdzie przez kilka niedziel wytrzymywał wszystkie szturmy tak długo, aż odsiecz nadejść mogła. I później jeszcze czynił nieprzyjaciółom wielkie szkody, do czego rotę zbrojną własnym kosztem utrzymywał.

Suchodolski, herbu Janina. Maciej, sędzia ziemski Lubelski r. 1413, podpisał pokój Brzeski. Jan i Aleksander, polegli w bojach z Tatarami. Mikołaj, Jezuita i sławny kaznodzieja w Krakowie; † 1705. — Michał, chorąży Chełmski jeden z celniejszych posłów na sejm 1788 r., potem kasztelan Radomski, po rozbiórce kraju nieprzyjął kasztelanii królestwa polskiego; † r. 1826. M.

Suchodolski, herbu Junosza. Wojciech, rotmistrzował w wyprawie Stefana Batoro pod Gdańskiem i Połockiem. Krzysztof, poległ w boju pod Cecorą.

Suchodolski, herbu Pobóg. Kilku z tego domu piastowała urzęda w Mścistawskiem. Anna, fundowała klasztor panien Bazylianek w Maratowszczyźnie r. 1678.

Suchodolski, herbu Słepowron. M*.

Suchodolski, w bitwie pod Zbarażem r. 1649 prowadził cztery chorągwie ordynacyi Zbarazkiej. M.

Suchodolski January, oficer gwardyi grenadierów byłych wojsk polskich, po wystąpieniu r. 1832 oddawał się w Rzymie sztuce malarstwa, poczem lat trzy kształcił się w pracowni Horacego Werneta. Od tego czasu wykonał kilkaset obrazów oryginalnych w różnych przedmiotach. M.

Suchokomnacki, herbu Suchekomnaty. M*.

Suchorabski, herbu Ostoja.

Suchorski, herbu Jastrzębiec.

Suchorzewski, herbu Radwan. M*.

Suchorzewski, herbu Zadora. M*.

Suchorzewski, herbu Zaręba. — Stanisław, wielbiony jako mąż dowcipu wielkiego i nauki.

Suchorzyński z Krakowskiego podpisał elekcję Jana Kazimierza. M*.

Suchostawski Daniel, paroch gr. kat. w Wadiutynie na Ukrainie, podpisał manifest przeciw prześladowaniom Hajdamaków Gonty r. 1768. M.

Suchozanet Onufry, nobil. r. 1790.

Suchszewski, herbu Gozdawa.

Suchywilk, herbu Grzymała. Jan, arcybiskup Gnieźnieński, kanclerz koronny; naukami przechodził wszystkich w wieku swoim, co mu zjednało szacunek w radzie najwyższej; † 1382. M.

Sudrawski, herbu Gozdawa. Wojciech, mąż na wojnach zasłużony, co mu przyznała konstytucya z r. 1635.

Sudymont, herbu Pogonia. Aleksy, w wojnie Kazimierza Jagiellonczyka z Krzyżakami r. 1454, przybywszy w 5000 Litwinów w pomoc królowi, w bitwie pod Chojnicami dostał się w niewolę.

Sufczyński, herbu Szeliga. Jan, chorąży Łukowski podpisał elekcję Jana III. — Michał, kasztelan Czerski, jeden z najzaniejszych ludzi swojego czasu, należał do wszystkich działań stronnictwa patryotycznego roku 1763. Stanisław August obawiał się go też wielce i listy do niego pisywał, żeby go jakim sposobem zniewolić ku sobie, co atoli wszystko było podaremnem. Wytrwawszy do końca przy skonfederowanej Rzeczypospolitej, której przyświecał powagą i poczciwością swoją, powrócił do kraju, ale złożył kasztelanę. Ostatnie lata przeżył w oddaleniu od spraw publicznych, wierny sobie przez całe życie. M.

Sujanowski Michał, komendantz Geredzenowski, wniósł z innymi manifest do grodu Kijowskiego przeciw krwawym gwałtom Gonty na Ukrainie r. 1768. M.

Sulatycki, herbu Sas, na Rusi.

Sulaczewski, herbu Jastrzębiec.

Sulborski, herbu Mora. M*.

Suleński, herbu Jastrzębiec.

Suleński, herbu Pomian.

Sulerzyński, w Gnieźnieńskiem. M*.

Sulgostowski, herbu Łabędź. — Mikołaj, mianowany biskupem Kijowskim r. 1645, lecz niepotwierdzony przez papieża. M.

Sulikowski, herbu Sulima.

S u l i m a.

Opis herbu.

Tarcza przedzielona w szerz na dwie części; w wierzchniej jest pół orła takiego jak na tarczy. Herb ów przyniesiony do Polski z Niemiec, gdzie się miał nazywać Slomf, z kąd urosła Sulima.

Przodkowie domu tego w Polsce pisali się z Pleszowa, z których był pierwszy Im-

bram z Pleszowa, kasztelan Zawichoski r. 1398. Stanisław, walczył zaszczytnie na Węgrzech z Turkami w r. 1443, jakoż zwyciężkie chorągwie swoje zawiesił w Budzie. Zawisza Czarny, mąż wielkich przymiotów jeździł w legacji od Władysława Jagiełły do Zygmunta cesarza do Czech, gdzie od Taborytów zabrany został w niewolę. Po powrocie do kraju, objął starostwo ziemi Spizkiej na Węgrzech; tam w wojnie z Turkami przewodząc wojsku cesarskiemu, gdy cesarz z częścią wojska ustępował przed nieprzyjacielem za Dunaj, pozostawiony dla niedostatku promów po tamtej stronie rzeki, pomimo podestanej pod siebie łodzi nieustąpił z miejsca, mając to sobie za rzecz niegodną, z placu boju uchodzić; przeciwnie z kopią w rękę z kilku tylko pieaszemi uderzył na nastawającego tłumnie nieprzyjaciela, z którym spotkawszy się mężnie, po krwawej walce został pojmany i srodze zabity. Marcin i Stanisław synowie jego, polegli pod Warną z Władysławem królem. Jerzy Sulima podpisał elekcyę Władysława IV. — Jeden tego nazwiska poległ w boju r. 1638 na Ukrainie. M.

Sulimą pieczętują się: Bodywił, Borkowski, Bratkowski, Bratoszewski, Cellary, Chabiniowski, Charbinowski, Chodowski, Dzierzański, Farurej, Gajewski, Gamrat, Garbowski, Godwanowski, Gosłubski, Gotuntowicz, Gralewski, Grocholiński, Homszej, Jacimirski, Kamiński, Kielecki, Kiernowski, Kilewski, Konrado, Łyczko, Miłoński, Obidowski, Oporowski, Oziebłowski, Pągowski, Pągowski, Popiel, Przyborowski, Przyłuski, Ryczgorski, Samujto, Sawicz, Służowski, Stanisławski, Strawiński, Stromski, Sulkowski, Sulima, Sułkowski, Swiechowski, Szalowski, Szawłowski, Szrzoński, Trzeiński, Ulanowski, Ulanowski, Włodek, Zabłocki, Zabokrzycki, Zadarnowski, Zawisza, Ziemięcki.

Sulimirski, herbu Lubicz.

Sulimowski, herbu Dębno, jednej dzielnicy z Potworowskiemi. Jeden z tego domu będąc posłem u Porty Otomańskiej,

wykupił tamże wielką liczbę niewolników. Krzysztof, fundował w Kijowie klasztor OO. Bernardynów r. 1623.

Sulimowski, herbu Gozdawa. M.*

Sulński, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Sulislawski, niegdy na Mazowszu.

Sulistrowski, herbu Lubicz. Krzysztof, trucezaszy królewski, lat 18 przepełdził pod jedną chorągwią poświęcając się z zapalem służbie wojennej; † 1648. — Krzysztof, chorąży Oszmiański marszałek konfederacyi Litewskiej w Tarnogrodzie, którego dziedzicom konstytucya z r. 1768 nakazała wyliczyć ze skarbu Litewskiego 61.868 złp. Alojzy, pisarz wielki Litewski, jeden z cenniejszych patryotów złożywszy swój urząd, wziął czynny udział w sprawie kraju za Kościuszki, będąc mianowany radcą w najwyższej radzie w wydziale porządku. M.

Suliszewski, herbu Kościeszka.

Suliszewski, herbu Rawiecz. Hieronim, podpisał elekcyę Władysława IV.

Sulmonowicz, dawniej w Bractawskim powiecie. M.*

Sulżyński, herbu Suszyński.

Sułkowski, herbu Białynia.

Sułkowski, herbu Łódzia.

Sułkowski, herbu Sulima. — Aleksander Józef, łowczy nadworny Litewski, sprawował urząd ministra Augusta III. w Saksanii, którego był ulubieńcem od lat dziecińczych. Zakupiwszy majątności familii Leszczyńskich w księztwie Poznańskim, później zaś księstwo Bielskie na Szlązku, w r. 1754. wyniesiony został do godności książęcej państwa niemieckiego. August, syn jego wojewoda Poznański, sędzia wielki zakonu Maltańskiego w Polsce, fundował w 1786. w Rydzyniu kolegium Pijarów ze szkołami i konwiktem dla ubogiej młodzieży. Józef, bratanek wojewody, walczył zaszczytnie pod wodzą Za

bielły na Litwie, lecz kiedy Stanisław August przysłał do Targowicy, wyszedł z kraju udając się do Francji, a ztamtąd do Syrii. Na odgłos bojów r. 1794, powrócił do ojczyzny; później przywiązał się do losów Napoleona I. i jako generał brygady zginął w Kairze w Egypcie r. 1798, licząc dopiero lat 28. M.

Sułkowski Jan, poległ w bitwie z Kozakami na Ukrainie r. 1638. M.

Sułowski, herbu Strzemie. Piotr, sędzia grodzki Biecki, poseł na sejm 1569 r., podpisał unię Litwy z Koroną. Stanisław, opat Tyniecki, sekretarz królewski dla rządkiego rozsądku od Zygmunta III. wielce szacowany, sprawował urząd nadzorcy żup solnych; † 1618. — Jan, rotmistrz królewski, pochwycony w Husiatynie od Tatarów przez zdradę w niewolę, przetrwał w niej dwa lata i wyszedł dopiero po złożeniu zań wielkiego okupu. M.

Sum, herbu Rawicz. M*.

Sumieński, herbu Leszczyc. Franciszek, z bratem swoim Wojciechem fundował w Suminie, dobrach swoich dziedzicznych szpital pod dozorem Miechowitów r. 1325.

Sumiński, niegdy w ziemi Dobrzyńskiej, wywodzi swe pochodzenie z domu książąt Ruskich. M*.

Sumorok, dziedziczył w Połockim. M*.

Sumowski, herbu Jastrzębiec.

Sumowski, herbu Gwiazdy.

Sumigailo, herbu Lis. M*.

Superlatski, nobilit. r. 1775. M*.

Supiński, niegdy w ziemi Wizkiej. M*.

Suplica, herbu Korz bog na Litwie, gdzie podczas unii za Władysława Jagiełły przyjęty został do tego herbu od Piotra podkomorzego Poznańskiego. W Nowogrodzkiem Jerzy i Bazyli, obaj w prawie ojczystym biegli.

Suretta. podpisał z powiatu Pińskiego elekcyę Jana Kazimierza. M*.

Surgolewski, herbu Pobóg z tą odmianą, że kładą całą strzałę pod podkowę bez krzyża.

Surgut, herbu Gerald, dóm starożytny na Litwie, przyjął ten herb przy unii Litwy z Koroną na sejmie Horodelskim r. 1413.

Surkont, także herbu Gerald. M*.

Surowiecki Wawrzyniec, radca komisji rządowej oświecenia publ., członek Towarzystwa Warszawskiego przyjaciół nauk, zostawił ważne i interesowne badania we względzie początku narodów Słowiańskich; Rozprawę o cechach i inne prace o wychowaniu; † 1827. M.

Surta, nobilitowany r. 1659. M*.

Suryn, niegdy w wojew: Kijowskiem, gdzie kilku piastowało urząd. Kazimierz, oboźny Mścistawski stynał z dobrodziejstw na kościoły. Marcin, podpisał elekcyę Jana Kazimierza.

Suski, herbu Lubicz. Jacek, zakonowi św. Dominika i sławny kaznodzieja w Krakowie.

Suski, herbu Natęcz.

Suski, herbu Pomian. Kasper, odbył z chwałą kampanię Moskiewską pod Zamojskim hetmanem.

Suskrajewski, herbu Amadej. M*.

Suskrajewski, herbu Kownia. M*.

Susliga Wawrzyniec, Jezuita i znakomity kaznodzieja w Krakowie, napisał kilka dzieł w materji religijnej. M.

Susłowicz Jędrzej, na sejmie w r. 1676 w komput rycerstwa polskiego policzony.

Susza Jakób Jan, zakonu s. Bazylego, rodem z Mińska, prawie przez pół wieku zajmował się pracą naukową przy szkole klasztornej w Chełmie, gdzie będąc superiorem, po śmierci biskupa Terleckiego objął administracyę biskupstwa tego. Podczas wojen Chmielnickiego obawiając się o uszczerbek obrazu

cudownego najśw. Panny, przeniósł się z nim do obozu króla Jana Kazimierza, i towarzyszył mu w całej wojnie. Mianowany biskupem r. 1652, a na kongregacji Żyrowieckiej obrany generałem Bazylianów, piastował tę godność z prawdziwym poświęceniem. Będąc w sprawach swego zakonu w Rzymie, zdziwił Kollegium św. swą nauką i świętobliwością. Zakonnik w całej prostocie, gorąco kochał swą ojczyznę, na której potrzeby zapożyczał nawet srebra kościelne. Biografowie piszą o nim, że to był człowiek bez beatyfikacji błogosławiony, a bez kanonizacji święty. Wydał dzieł kilka: Dzieje obrazu Częstochowskiego Maryi Panny; Żywot św. Józafata Kuncewicza i dzieje Smotryckiego. Życie zakończył w r. 1687. M.

Suezczański, herbu Krzyż ostrzał. M*.

Suszczewski Adam, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M*.

Suszczyński Remigian, obojga praw doktor, archidiakon Krakowski i dyrektor królewiczów Aleksandra i Konstantego Sobieskich, przyczynił się wielce do ozdoby kollegiaty św. Anny w Krakowie. M.

Suszycki Bazyl, nobilit. r. 1676.

S u s z y ń s k i.

Opis herbu.

wództwie Płockiem.

Sutkowski, herbu Korczak. M*.

Sutkowski, herbu Pobóg. Stanisław, podpisał *Pacta conventa* Władysława IV.

Władysław, kanonik Łucki, deputował na trybunał koronny r. 1718.

Sutocki, herbu Dołęga z tą odmianą, że we środku podkowy, na której barku ma być krzyż, kładą rybę głową do góry ustawioną.

Suzin, herbu Roch III. M*.

Swaracki, herbu Rogala.

Swaraczewski, herbu Bończa. M*.

Swarocki, herbu Prus I. Wojciech, rotmistrz wybrańców czyli piechoty łanowej z województwa Poznańskiego, w wojnach Stefana Batorego walczył z chwałą w bitwach pod Tczewem, Gdańskiem, Połockiem, Wielkołukami, Zawołociem, Ostrowem i Pskowem.

Swarożyński, herbu Kot morski (szaro, żółto przepasany i siedzący głową w lewą stronę tarczy pola czerwonego skierowany), kwitnął niegdy w ziemi Pruskiej.

Swaryszewski, herbu Nałęcz.

Swęderski, herbu Kotwicz. M*.

Swęderski, herbu Mora. M*.

Swęderski, herbu Pułkocz.

Swiaborowski, herbu Strzemie. M*.

Swiacki, obacz **Święcki**.

Swiatecki, nobilitowany r. 1764. M*.

Swiatopełk, herbu Gryf. M*.

Swiatopełk, herbu Lis. M*.

Swiderski, herbu Lubiec. Hieronim, nieodstępny towarzysz hetmana Pawła Sapiehy. — Piotr, marszałek związku rycerskiego za Jana Kazimierza, podpisał ugodę Rzeczypospolitej r. 1653.

Swiderski, herbu Pułkocz. M*.

Swiderski, herbu Słepowron. Jan, zapisany z meztwa w bojach na Podolu. Stanisław, sekretarz Jana III. zawiadował sprawą poselską do Persyi.

Swidło, herbu Korczak.

Świdłowski, herbu Korczak. M.*

Świdnicki Jędrzej, w r. 1647 z mocy sejmu sprawował urząd komisarza przy rozgraniczeniu od Węgier.

Świdrigiel, herbu Grzymała. M.*

Świdziński, herbu Półkozic. Aleksander rotmistrz, Michał porucznik, i Antoni towarzysz (wszyscy trzej bracia rodzeni z jednej chorągwi), polegli w bitwie pod Chocimem r. 1621. — Stanisław, pułkownik wreszcie regimentarz partii ukraińskiej, całe życie swoje spędził na kresach; przywykłszy do niepokoju i podjazdowej wojny, rad wyrwał się z łona sejmów i domowego zacisza, aby tylko pobujać na stepowym wietrze Ukrainy. Jakoż w nagrodę swych czynów otrzymał wiele mniejszych królewskich po różnych stronach Rzeczypospolitej. Wierny sprawie Leszczyńskiego, marszałkował konfederacyi Braclawskiej, później zaś, kiedy wszyscy uznali Augusta II, i on go uznał z kolei, czem król uradowany mianował go wojewodą Braclawskim, a później nieco przeniósł na Rawskie. U schyłku życia złożywszy wszystkie godności, zachowując jedynie rotmistrzostwo w chorągwi pancernej, żył w Sulgostowie tylko pamięcią dawnych czynów swoich, gdzie też zakończył życie r. 1761. Konstanty, mąż rzadkiej wytrwałości i poświęcenia w gromadzeniu wielkich pamiątek dotyczących się przeszłości Polski: ksiąg, rękopismów, monet, sprzętów itp.; — zbiór, który dotąd niema sobie równego. Ostateczną wolą przekazał go jako muzeum narodowe z tem zastrzeżeniem, aby był otworzony na użytek publiczny w Warszawie. Na utrzymanie onego po wieczne czasy przeznaczył znaczne i niepodzielne fundusze. Zgon tego zasłużonego męża nastąpił w r. 1855. M.

Świeborowski, herbu Strzemię. Marcin, wstawił się mężstwem w bitwach pod Newlem, Oczakowem, Połockiem i Pskowem.

Świebowski, herbu Strzemię. M.*

Świechowski, herbu Łzawa. M.*

T. III. Nr. 14.

Świechowski, herbu Sulima.

Świechowski Marcin, przyłożył się znakomicie do sprowadzenia Panien Benedyktynek do Krakowa (1648 r.) i wzniesienia klasztoru z kościołem tamże. M.

Święciecki, herbu Jastrzębiec. Jakób, zasłużony z wojen Moskiewskich za Zygmunta III. i Władysława IV. Jacek, biskup Chełmski gorliwy o naukę prostego ludu, rad uczył prostactwo katechizmu i miewał doń budujące kazania; ażeby zaś mieć zdolnych pracy swojej pomocników, fundował w Warszawie kurs teologiczny, w Krasnymstawie OO. Jezuitów, a w Święciecach dobrach swoich OO. Dominikanów Obserwantów. Zasłużony kościołowi i ojczyźnie przestał żyć r. 1696. Mikołaj, biskup Kijowski a potem Poznański, w młodym wieku traktując wojskowo, później obrat stan duchowny, w którym postąpił aż do tej godności. W czasie rozruchów i najścia Karola XII. na Polskę, nominował Stanisława Leszczyńskiego królem polskim, za co za rozkazem Augusta II. pojmany i do Rzymu odesłany, zakończył tam życie r. 1707.

Święciecki, herbu Krzywda.

Święcikowski, herbu Trzaska. M.*

Święciński Jakób, w bitwie z Moskwą pod Sokołem 1579 r., poległ na placu walki. Maciej, wstawił się z odwagi przy szturmie Pskowa r. 1581.

Świecki, herbu Leszczyc. Zygmunt, łowczy Inowroclawski, przyczynił fundacyę XX. Kamedulów pod Kazimierzem. — Antoni i Józef, podpisali elekcję Stanisława Leszczyńskiego. M.

Świecki, herbu Ślepowron, niegdy w wojew. Podlaskiem. Niektórzy z potomków domu tego wynieśli się na Białą Ruś. Z tych był Piotr, w kronikach z ruska Świackim nazwany, starosta Smoleński, który 1654 r. kapitulacyę Smoleńska przez Obuchowicza zawarł, nieprzyjął. Tomasz Świecki rodem z Podlasia, w młodym wieku służył wojskowo, po upadku Warszawy przybył

do Lwowa, gdzie uczęszczając na kursa prawnicze, zdał w Krakowie egzamin i otrzymał obowiązek sędziego. Roku 1808 został adwokatem apelacyjnym w Warszawie, odkąd ciągle pracował nad dziełem swoim: „Opis starożytej Polski.“ Niemniej wypracował „Historyczno pamiętniki znakomitych rodzin i osób.“ † 1827. M.

Święcki, herbu Świeńczyc. Siedmiu z tego domu z Podlaskiego, podpisali elekcyę Jana III.

Świeńczyc.

Opis herbu.

W tarczy pola złotego jest krzyż podwójny (podobnie jak królestwa Węgierskiego), a na hełmie w koronie trzy pióra strusie. Ten herb został nadany w początkach zaprowadzenia wiary chrześcijańskiej

w Polsce; podczas unii Litwy przyjęło go kilka domów Litewskich. Pieczętują się nim: Grabiński, Korczewski, Radziejowski i Święcki.

Świeprawski, herbu Nałęcz. M.*

Świeprawski, herbu Paprzyca. M.*

Świerczek.

Opis herbu.

W polu błękitnym tarczy jest znak złoty niby litera N, a na hełmie trzy pióra strusie. Heraldycy nasi podają, że ten herb przyniesiony został do Polski z Grecyi. Pieczętują się nim: Arciuszkiewicz,

Kijowski, Krajkowski, Radzewski, Rewkowski, Streczan, Świerczek, Świerkowski.

Świerczewski, herbu Łodzia.

Świerczowski, herbu Trąby. Jan, kasztelan Biecki, starosta Sądecki, Dobczycki, Trembowelski, naostatek kasztelan Wiślicki za Zygmunta I., na którego dworze miał pierw nad ludem zamkowym władzę hetmańską. Młode lata spędził na wojnach pod Chodkiewiczem, Kiszka, i księciem Ostrogskim; jakoż niem mało przyczynił się do wygranej pod Orszą i Łopuszną. Z Mikołajem Firlejem wyprawiony na wojnę Pruską z Krzyżakami, i tam mężstwa wielkiego dał dowody; † 1528. — Jan; tego chęć sławy i staczania bojów zaprowadziły do Kozaków Zaporozkich, gdzie atamanem mianowany, należał do sławnej wyprawy z hospodarem Iwonią na Turków. Zręczny w obrotach wojennych, odnosił świetne zwycięstwa, aż w pewnej okazji przez zdradę Wołochów obkoczony od wielkiej siły Muzułmanów, ciężko raniony dostał się do niewoli r. 1578, z której wyszedłszy, przez wycieczki na Czarnem morzu z swemi Zaporozcami aż pod mury Stambułu śmiało robionemi, mścił się swej krzywdy i na tem całe swe życie przepędził. M.

Świerczyński, herbu Ostoja. Antoni, Jezuita zostawił kilka dzieł ascetycznych; † 1727. — Tego nazwiska kapitan legionów polskich pod Napoleonem I., poległ przy zdobywaniu Saragossy w Hiszpanii roku 1808. M.

Świerkowski, herbu Grabie.

Świerkowski, herbu Świerczek.

Świerski, herbu Lis, dawniej na Litwie. Bogdan, kościółowi w Świersku zapisał dziesięciny r. 1508. — Piotr, rotmistrz doświadczonogo mężstwa, któremu hetman Żółkiewski w r. 1606 powierzył obronę miasta Lwowa. M.

Świerski, książę herbu Rogala. M.*

Świerzawski Karol, artysta dramatyczny w Warszawie, nieoceniony w naślado-

waniu charakterów polskich, który aczkolwiek obciążony przeszło 70cioletym wiekiem, występował jeszcze na scenie, przyjmowany od publiczności z zapalem. Jego przywiązanie do dawnego stroju narodowego było tak wielkie, że go do samej śmierci, przypadłej r. 1806, nosić nieprzeszawał. M.

Świerzbiński, w Sieradzkim.

Świeszewski, herbu Grabie. M.* — Wojciech, podpisał *Pacta conventa* Władysława IV.

Świeszkowski, herbu Syrokomla.

Świeszowski, herbu Grabie.

Świętkowski Wojciech, regent grodzki Łęczycki, podpisał elekcyę Jana III.

Świętochowski, dziedziczył dawniej w ziemi Liwskiej. M.*

Świętorzecki, herbu Trąby. M.*

Świętosławski, herbu Rola. Jan, referendarz koronny marszałkował izbie poselskiej r. 1615 i 1619. — Jeden tego nazwiska w wojnie na Ukrainie r. 1638, odniósł ciężkie rany. M.

Świcykowski, herbu Trzaska w wojew. Rawskim, z kąd kilku stawało na elekcyach Władysława IV. i Jana III. — Leonard, wojewoda Podolski przez lat 23 sprawował z chwałą rządu sędziowskie w wojew. Braclawskim; † 1793. M.

Świeżawski, herbu Paprzyca. Hieronim, w wojnie r. 1648 dostał się w niewolę Tatarów. Wypuszczony na dane słowo honoru, powrócił do Lwowa, z kąd 20.000 dukatów jako umówione wykupno rzetelnie do obozu Tohajbega odesłał. M.

Świeżyński, herbu Półkozic. Jana zasługi na wojnie Moskiewskiej, wspomina konstytucya z r. 1613.

Świnarski, herbu Poraj. Mikołaj, pułkownik królewski posłował na sejm konwokacyjny r. 1733.

Świniarski, herbu Puchała z tą odmianą, że w pośrodku podkowy kładą krzyż

pojedynczy — Jan, zabity pod Olkienikami r. 1700. M.

Świnka.

Opis herbu.

W polu czerwonym tarczy jest głowa wieprzowa w lewą stronę skierowana, której pysk ręka w błękitnym rękawie rozdziera, a na hełmie w koronie pół panny z warkoczem rozpuszczonym pod boki rękami się trzymająca. Herb starożytny nabyty w Polsce w r. 1148 z okazji popisania się pewnego rycerza na łowach, który dzikowi szczękę rozdarł, a potem i głowę uciął; pieczętują się nim: Bogusławski, Bratkowski, Czacki, Dewknotowicz, Dziwosz, Gawroński, Grzebski, Kakanowski, Krzyżanowski, Mączyński, Piotrowski, Roszkowski, Świnka, Tomisławski, Zajączek, Zieliński. Jakób Świnka, arcybiskup Gnieźnieński pamiętny z gorliwości w obowiązkach swoich w czasach pełnych zaburzeń; pomiędzy innymi fundował szpital reguły św. Benedykta w Uniejowie; † 1313. Piotr, sędzia ziemski Sieradzki w r. 1323, dziedziczył dobra Pomorzany na Rusi, które potem przeszły na Sienińskich. — Adam, kanonik Krakowski, sekretarz Władysława Jagielly, w wyprawie Jadwigi na Ruś przeciw Węgrom, przy boku królowej sprawował urząd doradcy i sekretarza. Biegły w sztuce lekarskiej, wydzwignął też królowę w Jarostawiu zapadłą w ciężką chorobę z wielkiego niebezpieczeństwa. Niemniej i uczony, napisał poemat o czynach Kazimierza W. M.

Świnoleński, w ziemi Nurskiej.

Świński, herbu Lubicz. M.*

Świrski, herbu Szatawa na Rusi, pisze się z Romanowa. Chleb, starosta Ko-

łomyski w bitwie z Wołochami pod wodzą hetmana Tarnowskiego dźwignął chorągiew już upadającą, zabiwszy własną ręką dwóch nieprzyjaciół. Stefan i Aleksander bracia rodzeni, poległi w bitwie z Tatarami pod Sokalem. Jędrzej, kawaler Maltański, przez lat 18 z chwałą imienia swego prowadził żołąd w wojsku cesarza Karola. Drugi tego imienia zbudował w Świerzu kościół murowany i hojnie go uposażył. Prokop, rotmistrz sławny za bitwy Sieniawskiego. Szymon, poległ w boju na Wołoszczyźnie. Piotr, rotmistrz i oboźny koronny pod Zamojskim hetmanem, walczył z chwałą z Wołochami. Z księżniczki Rożyńskiej spłodził Cyrylla znakomitego czynami rotmistrza, którego zwłoki złożono do grobu we Lwowie u OO. Dominikanów w kaplicy od Świerskich fundowanej. Wojciech, podobnie mąż doświadczonego mężstwa w bojach, kościołowi w Świerzu przyczynił fundacyi. Mikołaj, kustosz Gnieźnieński, biskup Cytreński *in partibus*, gorliwy o przymnożenie chwały Bożej, fundował OO. Bernardynów w Radecznicy, XX. Pijarów w Chełmie, OO. Bonifratrów w Lublinie i Zamościu, i bractwo św. Anny przy kościele w Krasnymstawie, na których utrzymanie znaczne fundusze przeznaczył. Jako mąż uczony napisał kilka dzieł historycznych, między którymi są najcenniejsze: Relacya wojny w Szeremetem 1600 r., Staropolska prawda wierszem polskim, itp. — Jan, rotmistrzował z chwałą w rozruchach Kozackich, poczem przechodząc różne stopnie, jako podstoli Łatyczewski deputował w trybunale koronnym r. 1739. — Drugi tego imienia, starosta Śalnicki, pułkownik w wojsku autoramentu cudzoziemskiego, jako biegły w językach obcych, których nabył w obozach postronnych, mile był widziany na dworze króla Jana III. Michał, miecznik Trembowelski w bitwie pod Podhajcami rotmistrzując odważnie, rażony w głowę strzałą jadowitą, umarł młodo. Stefan, wstąpił się z waleczności w bitwach pod Jazłowcem, Trembowłą, Mohilowem i Smiłą. Złożony w

grobie u OO. Bernardynów we Lwowie. — Jeden z tego domu poległ przy przeprawio Strypy pod Zborowem r. 1649. od ręki Tatarskiej. M.

Świstacki, włościanin w bitwie pod Racławicami r. 1794, wstąpił się z odwagi niepospolitej; z kilku bowiem towarzyszymi dotarł do dział nieprzyjacielskich, i zabrał je szczęśliwie. M.

Świstelniccki, herbu Sas. — Jeroniasz, arcybiskup gr. katol. Lwowski, piastował tę godność od r. 1668 do 1676. M.

Świszczewski.

Opis herbu.

W tarczy są dwie trójzębne kolumny, czy też chorągwie (jedna nad drugą) przewrócone, na hełmie zaś trzy pióra strusie. Przodek domu tego Ostafi Świszczewski, w bitwie z Tatarami pod Gródkiem r. 1574. wstąpił się z odwagi.

Świszewski, herbu Radwan. M.*

Świszowski, herbu Grzymała.

Świszulski, herbu Junosza. M.*

Świtkowski Antoni, w bitwie z Kozakami na Ukrainie r. 1038, poniósł ciężki postrzał. Piotr, kapłan znakomitych nauk, położył niemałe zasługi około budownictwa krajowego r. 1782. M.

Świżawski, herbu Kuszaba. M.*

Świżowski, herbu Paprzyca.

Świżowski, herbu Leszczyc. Jędrzej i Paweł, jaśnieli z waleczności w bojach z Tatarami; Krzysztof, sławny z odwagi w wojnach Stefana Batorego.

Świżyński, herbu Poraj. Marcin, sekretarz królewski, wiceinstygator Litewski;

tego synowie Władysław i Jakób zastąpili się wojskowo.

Swoliński, deputował z Połockiego na trybunał Litewski r. 1740.

Sworski, herbu Leliwa.

Swoszowski, herbu Abdank. Jan, podkomorzy Lwowski, kościołowi XX. Dominikanów nadał wieś Borki, w Janowie zaś fundował kościół z plebanią r. 1604.

Syański Władysław, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Sybowicz Adam, kapłan zakonu ś. Augustyna, przeor Kanoników regularnych w Krakowie, wielbiony swoich czasów z doskonałości zakonnej i szczodroblewości dla ubogich, których jałmużną rad był opatrywać; † 1007. M.

Syczewski, herbu Gozdawa, niegdy w Wielkiej Polsce, gdzie jeszcze w XVI. wieku dziedziczył dobra Syczewo, Zakrzów, Bogusławice i Łowiszów w wojew. Brzesko-Kujawskim, powiecie Kowalskim i Przedzieckim. Według aktów grodzkich Przedzieckich Nr. księ. 6. pag. 310—322, nastąpił dział tychże dóbr między Stanisławem i Łukaszem w roku 1551. Józef, pierwotnie w wojsku polskim, następnie sekretarz ziemski Wołkowyski roku 1766. Aleksander, po pierwszym rozbiore kraju wszedł do wojska rosyjskiego, gdzie postąpił na pułkownika artylerji; † 1847. — Bracia jego Jan i Bazyl zamieszkali na Wołyniu. Stanisław, komornik sądu szlacheckiego w Galicyi, dziedziczył dobra ziemskie w Samborskiem. Feliks, mający udział w powstaniu r. 1831, wyemigrował za granicę, zaco dekretem komisji likwidacyjnej gubernii Kijowskiej Nr. 303 w r. 1835 zasekwestrowany został majątek jego. — Według dekretu wywodowego z dnia 17. września 1804 r. Klemens Syczewski przeniósł się z ziemi Przemyskiej do Litwy, zostawiając synów Tadeusza i Michała, a wnuków po Michale, Kazimierza porucznika wojsk polskich poległego na wojnie, tudzież Józefa i Rufina chorążych tychże wojsk, a prawnuka Józefa

Stanisława zamieszkałego w gubernii Wołyńskiej w swoim majątku miasteczku Tomaszgrodzie.

P. sam.

Sylchanowski, herbu Kotwicz. M.*
Sylwestrowicz, dziedziczył niegdy na Żmudzi. M.*

Symborski, herbu Slepowron.

Symonowicz, nobilitowany r. 1768. M.* — Jan Jakób, arcybiskup Ormiański Lwowski, rodem z Kamieńca podolskiego; zmarł w r. 1816. M.

Synle Balewicz, nobilit. r. 1775. M.*

Synowiec, herbu Starykoń. Mikołaj, tego mężtwo w bitwie pod Koronowem, wspomina Kromer pod rokiem 1434.

Sypniewski, herbu Odrowąż.

Sypniowski, herbu Jelita. M.*

Syreński albo **Syrenisz Szymon**, doktor medycyny i profesor sztuki lekarskiej przy akademii Krakowskiej r. 1589, napisał dzieło botaniczne jedno z największych, które w ojczystym języku posiadamy, a które dopiero po jego śmierci wyszło drukiem za staraniem Janickiego profesora medycyny w Krakowie, a nakładem Anny siostry Zygmunta III., zamilowanej w zielnictwie. Największą zaletą tego dzieła jest, że wszystkie rośliny krajowe mają czysto-polskie nazwy, i opisane są dokładnie pod względem swojej użyteczności. M.

Syrokomla.

Opis herbu.

W polu czerwonym tarczy jest znak Abdanka biały, na którego wierzchu w środku sterczy krzyż złoty, na helmie zaś w koronie podobnie taki Abdank z krzyżem. Wszyscy pisarze nasi zgadzają się

na to, że rycerzowi Syrokomli herbu Abdank nadano krzyż do ojczywego klejnotu za pokonanie w boju Prusaka, łączącego godło zbawienia. Tym herbem pieczętują się: Andronowski z tą odmianą, że na Abdanku kładą strzałę żelazcem do góry wyrzuchowaną, na której pod żelazcem są dwa krzyże, a na hełmie trzy pióra strusie; Baranowicz z tą samą odmianą; Bajnart, Bulhak, Chalecki, Chybicki, Dziewoczka, Grocholski, Hołub z odmianą, że strzała na Abdanku do połowy tylko ma żelazce, a na hełmie trzy pióra strusie; Ilgowski, Iwanowicz, Jałowski, Karnicki, Kiiński, Kondratowicz, Korzekwicki, Kościalkowski, Łosowicz z odmianą, że na Abdanku sterczy róg jeleni u dołu złamany, a na hełmie trzy pióra strusie; Masło, Mingiel, Montrym, Nieszujka z odmianą: z strzałą na Abdanku przesywającą serce, a na hełmie trzy pióra strusie; Puciata, Puciatczyc, Sehen, Sołtan, Sopoćko z odmianą: na Abdanku strzała, a przez nią krzyż na ukos, i trzema piórami na hełmie; Starosielski z odmianą, że w Abdanku strzała z jednym krzyżem, i trzema piórami strusiem na hełmie w koronie; Stefanowski, Świeszkowski, Wasilewicz z tą samą odmianą, co Andronowski; Wielicki z taką odmianą jak Sopoćko; Wieliczko, Witoniski, Wojnitowicz z tą odmianą, że na Abdanku sama tylko strzała bez krzyżów, a na hełmie trzy pióra strusie; Zajac, Żołądź.

Syromski, herbu Ślepowron.

Syrnó, herbu Doliwa, pierwotnie w księztwie Żmudzkiem. Jan, zabrany w niewolę od Moskwy na Homlu r. 1654. Drugi tego imienia z Grodzieńskiego, walczył pod Chodkiewiczem we wszystkich wyprawach.

Syxt Erazm, rodem ze Lwowa, rajca i lekarz miasta tego, wydał opis wód w Szkło pod względem ich własności leczących r. 1617. M.

Szablik, wójt Starego Sącza, podczas najazdu kraju przez Szwedów w r. 1656, by ocalić miasto od pożaru, oddał najezdcom ca-

ły swój majątek, czem uratował gminę od pewnego zniszczenia. M.

Szablowski, herbu Bończa.

Szaboniewicz Józef, nobilitowany r. 1790. M.*

Szachlacki, herbu Rawicz. M.*

Szachman, w ziemi Pruskiej, gdzie ma własny herb tej samej nazwy.

Szaciński, herbu Rawicz. M.*

Szacki Józef, nobilit. r. 1790. M.*

Szadbey Floryan, nobilitowany roku 1790. M.* - Emeryk, przeor klasztoru XX. Dominikanów w Barzo na Podolu, dzwignął kościół starożytny tamże, wymurowawszy swoim kosztem nowy r. 1807. Grzegorz Ignacy, obojga praw doktor, adwokat Lwowski, celował z biegłości w wykładaniu myśli prawodawczych; między innymi wydał kilka dzieł naukowych i poetycznych znakomitej wartości. Życie zakończył w Wiedniu. M.

Szadek Jakób, profesor akademii Jagiellońskiej, kanonik Krakowski, zapisany jako dobroczyńca tejże akademii; † 1478.

Szadkowski, dawniej w powiecie Przedzieckim. M.*

Szadliński, herbu Poraj z odmianą, jak Żaliński w ziemi Pruskiej.

Szadokierski, herbu Nałęcz. Hieronim, proboszcz w Itzie, sekretarz królewski; † 1660.

Szadurski, herbu Ciołek. Mikołaj, pułkownik w Infantach przeciw Moskwie i Szwedom, gdzie w nagrodę krwawych zasług otrzymał niekiedy dobra. Aleksander, syn jego żołnierz odważny w wyprawach morskich. Samuel, stolnik Inflancki służył po usarsku lat 40. Wojciech, głoszował na elekcyi Jana III.

Szafraniec, herbu Stary koń. M.* Piotr, podkomorzy Krakowski w wojnie z Prusakami r. 1411, 12toma chorągwiemi dowodził walecznie pod Tucholą. Jan, rektor akademii Krakowskiej wyniesiony na katedrę biskupią

tamże, wedle życzenia Władysława Jagielly u-
stąpił takową Zbigniewowi Oleśnickiemu, za-
co później otrzymał Kujawską; † 1433. M.

Szafranski Wojciech, wydał w
Krakowie dziełko o miłości statecznej. Grze-
gorz, paroch Korabylewski na Ukrainie, ma-
nifestował w grodzie wojowódz. Kijowskiego
przeciw prześladowaniom Gonty r. 1763. M.

Szajowski, nobilitow. r. 1775. M.*

Szalewicz, dziedziczył w Wileńskiem.

Szalewski, herbu Strzemie.

Szalkiewicz, herbu Leliwa.

Szałowski, herbu Brochwicz.

Szałowski, herbu Sulima.

Szalański Maciej; są wiersze jego
wydania w Wilnie r. 1594. M.

Szalański, herbu Kościeszka. Pa-
wel, podpisał elekcyę Jana III.

S z a l a w a.

Opis herbu.

W polu lazurowym
tarczy, powinien być
złoty okrąg, w które-
go środku są trzy zło-
te krzyże szerokie w
tryangul ułożone, na
helmie nad koroną zaś
ręka po łokieć z mie-
czem jak do cięcia wy-
niesiona. Herb ów na-
byty został z tej oka-
zyi: Włodzimierz W.
książe Rusi chcąc się

Bogu przez chrzest odrodzić, wysłał posłów
swoich do Carogrodu, aby się tam obrządkom
religii chrześcijańskiej przypatrzeli. Ci posło-
wie powróciwszy do kraju, opowiadali swemu
księciu widziane rzeczy i wzniosłe ceremonie ko-
ścielne, jakich byli świadkami, zalecając tako-
we do przyjęcia. Gdy niektórzy z dworzanów
książęcych zaczęli szdyć tak z wiary jak i z
jej wielbicielów, przeto jeden z tych posłów

nie mogąc ścierpieć takiemu uwłaczaniu wiary
chrześcijańskiej, wyzwiał trzech przeciwników
na pojedynek, których też, stając w okrąg przez
się mieczem w piasku nakreślonym, pełen ufno-
ści w pomoc tego, za którego honor się ujął,
szczęśliwie pokonał; co widząc książe Wło-
dzimierz, nadał mu ów znak jako pamiątkę
okazanej waleczności.

Herbem Szalawą pieczętują się: Halka,
Jakuszewski, Ledochowski, Nawrotyński, Strzyż,
Swirski.

Szalański, herbu Leszczyc. M.*

Szamocki, posłował na sejm r. 1790.
M.*

Szamoszewski, herbu Wąz. Łu-
kasz, szlachcic Litewski traktując wojskowo
za Stefana Batoroego, osiadł w Sandomierskiem.

Szamota, w ziemi Warszawskiej. M.*

Szamotulski, herbu Natęcz, dóm
starożytny w Wielkiej Polsce, gdzie Dobro-
gost z Szamotuł wojewoda Poznański, poległ
w boju pod Uściem r. 1226. Dobrogost
nazwany Mały, wślawił się zwycięstwem od-
niesionem nad wojskiem księżęcia Głogowskie-
go zamek Klecki dobywającego roku 1310.
Inny tego imienia uczestniczył w walce Witoł-
da z Edygą r. 1399. Wincenty, wojewo-
da Poznański i generał Wielkopolski, przeje-
dnawszy Władysława Łokietka za naprowa-
dzenie Krzyżaków, w walnej bitwie z tym za-
konem pod Płowcami z swoją kawaleryą wiel-
ce się przyłożył do zwycięstwa, wszelako póź-
niej od swoich za nieprzeżalowane odstęp-
stwo w sztuki został porąbany. Piotr, kasz-
telan Poznański brał udział w owej sławnej
wygranej nad Turkami na Węgrzech r. 1440,
gdzie wraz z innemi swoją chorągiew zwycię-
czą w kościele Budzyńskim zawiesił. Na-
stępnie jeździł w poselstwie do Rzymu dla od-
dania posłuszeństwa Stolicy apostolskiej imie-
niem królewskim. — Wincenty, kasztelan
Międzyrzecki starosta Buski, wojował pod
Władysławem Jagiellą przeciw Krzyżakom,
następnie gdy Władysław III. tron Węgierski
posiadł, wyprawił się z nim na Węgry, gdzie

uczestnicząc we wszystkich walkach z Turkami, obok króla pod Warną poległ na polu sławy.— Grzegorz, archidyakon Pszczewski, pierwszy nauczyciel prawa rzymskiego w akademii Krakowskiej, przyłożył się do pomnożenia funduszu bursy jerozolimitańskiej, zapisując oddzielnie pewną sumę na utrzymanie ubogich uczniów. Wacław, dyrektor muzyki na dworze Zygmunta Augusta, nadto biegły w filozofii i matematyce, wielce się przysłużył dla muzyki kościelnej. Jako nauczyciel akademii Krakowskiej, ułożył wykład praw kościelnych i zbiór prawa Magdeburzkiego. M.

Szamowski, herbu Prus I. Jan, kasztelan Gostyński fundował kolegium Pijarów w Łowiczu r. 1667.

Szampławski, niegdy w Mozyrskiem.

Szandorowski Teodor, skarbnik Braclawski, rotmistrz pancerny, sławiony z odwagi w wojnach za Jana Kazimierza. Pod Rudnikami nad Sanem, wysłany od Czarnckiego na podjazd, o mało co nie pojmał Karola Gustawa objadującego na plebanii. W pogoni za Szwedami poległ w walce pod Wiśniczem r. 1656. Fiedora, syna jego męza także rycerskiego, wspomina konstytucya z r. 1662.

Szaniawski, herbu Junosza. Mikołaj, otrzymał od Władysława Jagielly w nagrodę położonych zasług posiadłości ziemskie w ziemi Łukowskiej. Feliks Jan, sufragan Lwowski biskup Chełmski, pasterz życia przykładnego odznaczał się z rzadkiej gorliwości około dusz sobie powierzonych; † 1733. Konstantyn Felicyan, biskup Krakowski, jeden z najgorliwszych męczów o rozszerzenie nauk i oświaty. Przyszedszy do tej godności nie przez znaczenie urodzenia, ale przez wysokie nauki i cnoty kapłańskie, oddał się z całym zamięłowaniem uczynkom dobroczynnym, których szczytne pamiątki po wielu miejscach dotąd się przechowały. Tak w Krakowie i Gdańsku fundował XX. Misyonarzów z seminaryum dla uczącej się młodzieży; do utrzymania Pijarów tamże zaliczył pewne su-

my, w Kielcach założył seminaryum i gmach szkolny dla edukacji szlachty, a w Łukowie konwikt dla ubogich studentów; ogółem tyle poczynił fundacyi, że po jego śmierci r. 1732 pokazało się z rachunków prowadzonych, że na ten cel wydał przeszło dwa miliony złp. Jakób, generał wojsk Rzeczypospolitej w ostatnich czasach Stanisława Augusta, dostał się w niewolę w bitwie pod Piotrkowem roku 1770. Dominik, kapłan zakonu kaznodziejskiego, był ostatnim biskupem Bakońskim na Wołoszczyźnie; umarł w Lublinie r. 1795. Ksawery, ksiądz i profesor prawa i administracyi krajowej w Warszawie, poświęcał się z rzadką gorliwością nauce młodzieży. Życie pracowite zakończył w r. 1836. M.

Szanowski, nobilitowany r. 1775. M.*

Szantyr, herbu Lubicz z tą odmianą, że na wierzchu podkowy niema krzyża, tylko we środku jej. Mitko, za położone zasługi wojenne otrzymał od króla Aleksandra w r. 1506 dzierżawy w województwie Nowogrodzkim. Fiedor, w ekspedycyi pod Połock prowadził swoim kosztem mosty do przeprawy wojska. Mikołaj, z pod znaku Samuela Kmicica zginął na wojnie. Teodor, poległ przy szturmie Mińska. Daniel, wojski Inflancki od 18tego roku życia aż do 60go nieschodził z pola, biorąc udział we wszystkich wyprawach ówczesnych.

Są też Szantyrowie Szczerbowiczowie herbu Rawicz, i Szantyrowie Sawiczowie herbu Sulima.

Szapka Bazyli Chotelski, pisarz grodzki Witebski, wyznaczony od sejmu r. 1648 do rozgraniczenia Moskwy od Połocka i Witebska, wielce się zasłużył względnie załatwienia tej sprawy.

Szapowaleński Prokop, paroch gr. katol. w Bohusławiu, za udzielanie pomocy duchownej umierającej obywatelce i pogrzebanie ciała jej w pobliżu cerkwi, zamordowany od hajdamaków Gonty w r. 1768. M.

Szarajewski Wasyl, paroch Rozumicki na Ukrainie, podpisał manifest wniesiony do grodu Kijowskiego przeciw prześladowaniom Hajdamaków Gonty r. 1768. M.

Szarawski, herbu Radwan.

Szarfenberg Mikołaj, drukarz królewski po ojcu swoim Marku w Krakowie w XVI. wieku, jako prawdziwy miłośnik nauk, popierał wydanie pierwszej biblii tłumaczenia poprawnego. Także przystąpił się wydaniem Zielnika Marcina Siennika 1568 r., do którego układu i zbierania jego należał. M.

Szarleński, herbu Junosza. — Mikołaj, wojewoda Inowrocławski dowodził wyprawą przeciw Krzyżakom r. 1457; pod Chojnicami dostał się do niewoli, z której wyszedłszy mścił się wytrwale krzywdy ojczyzny swojej. M.

Szarliński, herb tej samej nazwy właściwy Szarlińskim w ziemi Pruskiej tego kształtu: tarcza przedzielona linią w szereg, przez którą wisi ręka po łokieć na dół spuszczone i trzymająca niby dwa gwoździe, na hełmie zaś cztery strusie pióra rozdzielające się po parze w pośrodku, z pomiędzy których wystają także dwa gwoździe.

Szarszewski, herbu Dołęga.

Szarzyński, herbu Junosza z przydomkiem Sęp. Mikołaj, rodem z Przemyśla, szczytny poeta w XVI. wieku; zwłoki jego spoczywają w Przeworsku. M.

Szaster Wincenty, syn aptekarza Krakowskiego podczas oblężenia Konfederatów na zamku, z poświęceniem własnego życia pod pozorem donoszenia leków zaprowadził zgłodniałą załogę. Szlachetne postępowanie było cechą i dalszego jego życia, jako biegłego doktora i profesora akademii Krakowskiej, który to urząd sprawował z prawdziwą gorliwością przez lat 21; † 1816. M.

Szaszewicz, herbu Jastrzębiec.

Szaszewski, herbu Szaszor. Maryana, żyjąc z Jakóbem Ledochowskim, fundowała klasztor Bernardynów w Warkowicach na Wołyniu.

Tom III. Nr. 15.

Szaszkiewicz.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego ma być litera M, której laska jedna od lewego boku jest nieco zakrzywiona, a na niej krzyż na ukos zatknięty, na hełmie zaś trzy piór strusich. Herb ów miał być nadanym rycerzowi na imię Szaszko, za okazaną waleczność w boju z poganami. W Braclawskim piastowało kilku z tego domu znakomite urzęda.

Szatanowski Stefan, w bitwie pod Cecorą dostał się w niewolę Turecką. Tam więziony na galerach, wydobył się na wolność z kilku towarzyszami niedoli, pokonawszy załogę Turecką, poczem z Jakimowskim powrócił do ojczyzny r. 1622. M.

Szatkowski Wojciech, pleban Zborowski w XVII. wieku; są w druku penageryki jego. M.

Szawiński Wojciech, podpisał elekcyę Władysława IV.

Szawłowski, herbu Sulima, niedługo w ziemi Wyszogrodzkiej. Piotr, fundował parochyę w Borzechowie r. 1648. — Jędrzej, w bitwie z Kozakami na Ukrainie roku 1638, odniósł ciężki postrzał. M.

Szczaniecki, herbu Osoria. Paweł i Franciszek, służyli pod chorągwią usarską. Stefan, jezuita, wydał kilkanaście pism religijnych; † 1737.

Szczawiński, herbu Prawdzic na Mazowszu, gdzie już w r. 1209 otrzymał od Bolesława księcia Mazowieckiego dobra ziemskie w zastługach. Dądzibóg, podobnie dzielny wojownik otrzymał od Władysława księcia Łęczyckiego zamek Ozorków. Wojciech, wojując długie lata na Podolu, osiadł tamże.

Krzysztof, poległ w bitwie z Wołochami pod Seretem r. 1538. Mikołaj, kasztelan Łęczycki, wsławiony rycerskimi dziełami i poselstwem do obcych monarchów, był oraz przykładem rzadkiej pobożności: w Łęczycy fundował klasztor PP. Norbertanek, zbudowawszy dlań wspaniałą kościół z klasztorem, uposażając go w dobra ziemskie; † 1620. Jakób, wojewoda Brzesko-Kujawski mianowany komisarzem wojennym, traktował o pokój ze Szwedami, jakoteż między stanem duchownym i rycerskim. W młodym wieku zahartowawszy się w wojnach z Wołoszą, później żylastą ręką poskramiał swawolę domową, nastatek w najazdach Tatarskich i Szwedzkich, gdy ojczyzna potrzebowała pomocy, a on już nie miał potemu siły, swoim kosztem wystawił chorągiew i z synem swoim wysłał do obozu; † 1637. Jan Szymon, także wojewoda Brzesko-Kujawski, zasłużył na wdzięczną pamięć z czynności urzędowych na sejmach i trybunałach. Zastąpił także z wycięztw odniesionych nad dziecią grabieżną pod Martynowem i Krukowem; w wojnie zaś ze Szwedami, w 150 ludzi zaciągnionych na własny żołd, pod Gniewem zaszedł królowi Gustawowi drogę, gdzie natarłszy nań z natarczywością, kulą w ramię został postrzelony. Paweł Ludwik, wojewoda Inowrocławski, pod Zbarazem i Beresteczkiem stawał na czele swoich ludzi, a w wojnie ze Szwedami nie mniejszą liczbę ludzi wojennych do obozu posełał. Hojny na ubogich i domy zakonne, zakończył życie r. 1679. Samuel Konstantyn, kasztelan Kruświcki, rotmistrz zasłużony z czynów wojennych na Ukrainie, gdzie utrzymywał chorągiew swoją. Jakób Olbracht, wojewoda Inowrocławski, fundował Reformatów w Szczawinie. Pięknym przykładem staropolskiej pobożności dał w r. 1683, gdy z całym dworem swoim odbył pieszo pielgrzymkę do Częstochowy.

Szczawliński, herbu Topor.

Szczepański, herbu Dołęga, niedy w ziemi Pruskiej.— Jędrzej., długi sze-

reg lat walczył ze Szwedami, z kąd odniósł wiele ran zaszczytnych. Jakób, pułkownik konfederacyi Barskiej, poległ w bitwie z Rosyanami pod Kutnem. Antoni, kapitan legii Włoskiej pod Dąbrowskim, wsławił się odważnym zaślaniem sławnej reterady Francuzów z pod Trebii r. 1799. M.

Szczepiecki, herbu Leszczyc. Dobrogost, poległ w bitwie z Tatarami roku 1399.

Szczepkowski, herbu Jastrzębiec. Aleksander, podpisał elekcję Jana Kazimierza:

Szczerba, herbu Rawicz.

Szczekocki, herbu Odrowąż. — Jan, starosta Lubelski poskromił butę Jana księcia Oświęcimskiego pustoszącego okolicę Krakowa, którego poraził na głowę w zaślej bitwie r. 1452. M.

Szczemski, herbu Jastrzębiec. M.*

Szczeniowski, herbu Paprzyca. — Jan, starosta Trechtymirowa na Ukrainie, umiarkowaniem swoim potrafił ubamować zburzone umysły. Maryanna, starościanka Trechtymirowska zajmowała się tłumaczeniem dzieł celniejszych, które później z jej wierszami oryginalnemi zostały wydane w Petersburgu. M.

Szczepankiewicz, herbu Jelita. M.*

Szczepanowski, herbu Gryf.

Szczepanowski, herbu Kornic.

Szczepanowski, herbu Prus I. Suliśław, w Szczepanowie włości swojej dwie mile od Bochni oddalonej, zbudował i uposażył kościół pod tyt: Ś. Magdaleny. W późnej starości doczekawszy się syna (Stanisława), wskutek uczynionego ślubu poświęcił go służbie Bożej, w której tenże dostąpił najwyższej sławy męczennika pierwszego. Stanisław, biskup Krakowski, od dzieciństwa okazując gorące chęci do stanu kapłańskiego, kształcił się w naukach w Poznaniu i Paryżu, z kąd powróciwszy rozdał odziedziczoną fortunę na ubogich i przyjął poświęcenie z rąk Lamber-

ta Zuli biskupa Krakowskiego, odkąd stał się przykładem wszelkiej doskonałości, co widząc sędziwy biskup, zlecił mu wszystkie sprawy dyecezyi swojej. Po jego śmierci od duchowieństwa zgodnie obrany biskupem, aczkolwiek liczył dopiero lat 36 wieku swego, trwożył się przyjąć wielkość tego urzędu, lecz potwierdzony od Aleksandra II Papieża, z pastorałem wziął i włosienicę, której aż do śmierci z siebie nie zdejmował, a przyczyniając sobie wszelkich ostrości życia, dla ludzkości trwał niespracowany już to w opowiadaniu słowa Bożego, już szafowaniem łask i innych dobrodziejstw. Podczas tego oburzony na zniewagę wiary świętej przez Bolesława II., proźbami i napomnieniami starał się monarchę od sprośnego życia odprowadzić, za co na się gniew króla sprowadził, który go w swej zapalczywości życia pozbawił 1079 r. We dwa wieki prawie Papież Innocenty IV. policzył świętobliwego biskupa w poczet Świętych, a Polacy obrali go za patrona kraju swego.

Szczepanowski, herbu Wieniawa, jednego domu z Szczepanowskimi Prusami, ale gdy jeden z nich pojął dziedziczkę na Bydlinie herbu Wieniawa, przyjął takowy, swój zaś klejnot ojczysty (Prus I.) wyniósł na hełm.

Szczerbatów, otrzymał indygenat r. 1775. M.*

Szczerbie, herbu Jelita. — Paweł, Krakowianin, równie nauką jak cnotami sławny, w znajomości prawa celował nad wszystkich współczesnych, jakoż mianowany syndykem miasta Lwowa, miał sposobność pozyskania względów Jana Zamojskiego, który go nawet do swego herbu przypuścił, gdy szlachectwo od króla otrzymał. Powołany do dworu królewskiego, sprawował z chwałą urząd sekretarza a potem radcy sądowego. Po zgonie swej żony obrał stan duchowny; umarł proboszczem Sandomierskim r. 1619. M.

Szczerbina Daniel, nobilitowany r. 1790. M.*

Szczerbiński Tomasz, kanonik Krakowski w XVII. wieku, jaśniał z ostrego życia. M.

Szczęski Antoni, nobilitowany roku 1790. M.*

Szczęsnowicz Malcher, skarbnik Żmudzki, podpisał elekcyę Jana III.

Szczeszyński, nobilitowany za sprawę wojenne r. 1768. M.*

Szczkowski, niegdy w Kujawskim.

Szczodrowski Krzysztof, podpisał elekcyę Jana III.

Szczucki, herbu Pobóg. Jan, rotmistrz polski; temu Rzeczpospolita przez konstytucyę sejmową 1587 podczas *interregnum* powierzyła bezpieczeństwo Rusi. Jerzy, surrogator Halicki zabity od Tatarów. Sebastian, mąż wojenny nieschodząc z pola aż do 70go roku wieku swego, poległ pod Jezupolem w boju z Tatarami. Mikołaj, sekretarz królewski, jeździł w poselstwie do Rzymu i do Paryża.

Szczucki, herbu Słepowron.

Szczucki, herbu Trzaska.

Szczucki Jan, włodarz (okonom) Jana Tarnowskiego w Tarnowie, na którego poczciwości hetman tak dalece polegał, że mu zarząd wszystkich dóbr swoich powierzył. Był to mąż wielkich poświęceń, który poddanych nie krzywdził, a pana bogacił. M.

Szczuka, herbu Grabie. Marcin, w nagrodę zasług pierwszy otrzymał od Władysława księcia Mazowieckiego dobra ziemskie w ziemi Wizkiej. Aleksander, porucznik ussarskiej chorągwi pod Korsuniem dostał się w niewolę Tatarską, z której wyszedłszy, później zginął pod Pilawcami. Kilku jeszcze innych dali życie w obronie kraju. Kazimierz Jan, biskup Chełmiński będąc jeszcze w stanie świeckim, wielce się zasłużył w traktowaniu ze Szwedami i Kozactwem, których (butę) umiał łagodzić; duchowny potem stan obrawszy (w zakonie Cystersów) wyniesiony został od Jana Kazimierza na opactwo

Paradyjskie, a potem na biskupstwo. Nie chciał on przyjąć to biskupstwo, aż go Jan III. przymusił do infuły, z kąd był nazwany *Creator Episcoporum*. Będąc jeszcze opatem, wystawił szpital w Warszawie, w Chełmnie fundował klasztor Sióstr miłosiernych, a w Łomży i w Tarczynie domy Boże podniósł. Życie bogobojne zakończył r. 1694. Wacław, starosta Wizki uczestnicząc w wyprawach Jana Sobieskiego, walczył w pamiętnych bitwach pod Chocimem, Wiedniem, Parkanami i indziej. Stanisław, wzięty od Kozaków w niewolę i zapędzony do Moskwy, tamże umarł. Antoni, podkanclerzy Litewski, dla pięknych przymiotów ceniony od Jana III., i do ważnych spraw używany, gładkością wymowy i głębokim rozsądkiem ułatwiał najtrudniejsze sprawy. Po między innymi czynami fundował w dziedzicznym miasteczku Szczucinie na Mazowszu kolegium XX. Pijarów z szkołą o 7miu klasach i uposażył takową funduszem 50.000 złotych polskich.

Szczukocki, herbu Jelita. Maciej, podpisał elekcyę Jana Kazimierza.

Szczupliński, kanonik Lwowski, wielbiony z pięknych przymiotów kapłańskich. M.

Szczurkowski, niegdy w Sandomierskiem. M.

Szczurewicz Antoni, paroch Sawrański na Ukrainie, podpisał manifest wniesiony do grodu Kijowskiego przeciw Hajdamakom r. 1768. M.

Szczurowski, Misyonarz zakonu Bazylikańskiego na Podlasiu, sławny w prostowaniu dróg Pańskich, którego pamiątkę zachowują liczne figury i pomniki na Litwie. Wydał kilka dzieł moralno-religijnych; † 1812. M.

Szczurski, herbu Korab.

Szczyciński, herbu Abdank. M.*

Szczyciński, herbu Jezierza.

Szczyciński, herbu Rawicz.

Szczyciński, herbu Rola.

Szczygielski Stanisław, zakonu

S. Benedykta, pisał dzieje klasztoru Tynieckiego. — Karol, nobilitowany r. 1790. M.*

Szczyjeński, herbu Abdank.

Szczypierski, herbu Grabie.

Szczyplerski, herbu Łódzia.

Szczyrski, herbu Boża Wola. M.*

Szczyt, herbu Jastrzębiec.

Szczyt, herbu Radwan. Mikołaj, wojski Witebski, stawał mężnie w obronie Połocka r. 1563; w niemożności utrzymania twierdzy poddał się, jednak nad umowę zapędzonym został w niewolę do Moskwy.

Szczytnicki, herbu Belina. Stanisław, Jezuita, kolegium Poznańskiemu zapisał dobra swoje dziedziczne; po złożeniu rządów tego zakonu podjął się z niemalem podziwieniem wszystkich misyji do Wołoch i Multan, gdzie stargawszy siły i wzrok straciwszy, przestał żyć r. 1667.

Szczytowski, herbu Dołęga. M.*

Szczytowski, herbu Jastrzębiec.

Szczytski, herbu Doliwa. M.*

Szebieński, herbu Biberstein. M.*

Szczemski, herbu Jastrzębiec.

Szedziński, herbu Pielgrzym. M.*

Szefer Marek, otrzymał indygenat roku 1658.

Szefcrowicz Grzegorz, rotmistrz wołoskiej chorągwi, nobilitowany roku 1658. — Bogdan, rodem z Armenii przeniósł się na Ruś, gdzie zaraz na samym wstępie oddał się posłudze Rzeczypospolitej, w której przetrwał lat 28, dawszy dowody mężstwa i odwagi. Jako wójt miasta Jazłowca nierównie z nieustraszoną zręcznością odpierał napady hord bisurmańskich; dla tego też Jan Sobieski wydając chlubne świadectwo jego czynów, na sejmie koronacyjnym r. 1676 wyniósł go z całym jego potomstwem do stanu rycerskiego herbu Lubicz. *Pam. X. Bar.*

Szefler Jan, nobilitowany r. 1790. M.*

Szelągowski, niegdy na Wołyniu.

Szelejko Jan, porucznik, za okazane mężstwo w boju nobilitowany r. 1662.

Szeleżyński Wojciech, podpisał elekcyę Jana III.

Szeliga.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego jest księżyc żółty obiema rogami do góry obrócony, w którego środka stoi krzyż kawalerski takiego samego koloru, a na hełmie pawi ogon. Początek jego podaje Paprocki w

ten sposób: Leszek Czarny rozdrażniony częstemi wycieczkami Litwinów w granice Polski, wyruszył na nich z wojskiem swoim; ażeby jednak otrzymać pewną wiadomość o zamiarach i potędze nieprzyjacielskiej, wystąpił na podjazd doświadczonego żołnierza Szeligę nazwanego. Ten podjechał szczęśliwie, dostał języka (pochwycił w moc swoją jednego z ludzi litewskich), od którego książę polski powziął zupełną informację, tak niespodzianie na Litwę uderzył, że bez wielkiej pracy i krwi rozlew odniósł zwycięstwo. Wdzięczny za takie powodzenie Leszek, udarował owego Szeligę po królewsku i ów herb mu nadał.

Pieczętują się nim: Białecki, Bieliński, Bodzeta, Bostowski, Bukraba z tą odmianą, że nie łączą księżyc z krzyżem i na hełmie trzy pióra strusie kładą; Charzyński, Chlistowski, Czarnotulski, Dąbrowski, Dobiesz, Dobieszowski, Dowojna, Gorecki, Gorski, Krzczunowicz z tą odmianą, że półtora krzyża na księżycu noszą, a na hełmie trzy pióra strusie; Lasowski, Losowski, Łancucki, Mager, Markowski, Mirecki, Mierzejowski, Niemojewski, Potocki, Prumieński, Przeczkowski, Puźłowski z tą odmianą, że nad księżycem nosi

strzałę z połową żelazca, a na niej krzyż jak X wyrażony; Ratult, Rytelski, Skorupski, Siemionowicz, Stawski, Stanisławski, Strusiński, Sufezyński, Szeliga, Szeligowski, Szotkowski, Trojanowski, Trzebiński, Wysokiński, Zabawski, Żernicki, Złocki, Żychliński.

Jędrzej Szeliga, biskup Wileński wielbiony z bystrego dowcipu i wstrzemięźliwości; † 1400. Hinko, starosta Oświęcimski roku 1406; Klemens, podkomorzy Sieradzki w r. 1436, podpisał pokój Brzeski.

Szeliga Jan, typograf w Dobromilu, a potem we Lwowie r. 1618—1625, którego staraniem wyszło niemało dzieł z druku. M.

Szeligowski, herbu Nowina. — Jan, rotmistrz zawołanego mężstwa, w bitwie pod Cudnowem odniósł ciężkie rany. M.

Szeligowski, herbu Szeliga.

Szeliski, herbu Lubicz w ziemi Pruskiej, z kąd Jan i Ludwik podpisali elekcyę Jana III.

Szeluta, herbu Trupia głowa. Eustachy Werofkin, pierwszy z Smoleńskiego przeniósł się na Litwę, gdzie zastępując się z czynów wojennych, otrzymał od Zygmunta III. obręb nazwany Święciłowice na Białej Rusi. Teodor z Malynic, głosował na elekcyi króla Michała.

Szembek.

Opis herbu.

Na pasie żółtym na ukos z prawego boku tarczy na dół idącym, są trzy róże czerwone, jedna podle drugiej, nad tym pasem w polu tarczy niebieskiem zaś ma być koza zapędzona jak do biegu, takąż koza i pod pasem; ale już w polu krwawem, a na hełmie dwa skrzydła orle rozciągnięte, mie-

dzy któremi widać kozę do połowy ciała jakby wyskakującą. Okólski podaje, że początek domu tego sięga czasów Karola W., albowiem Gerlak à Schönbek po zawojowaniu Sakszonów, od tegoż cesarza w Akwisgranie w komput rycerstwa niemieckiego był policzony. Henryk, poległ w bitwie pod Kressy. Piotr, wydzwignąwszy cesarza Maksymiliana z oczywistego niebezpieczeństwa życia ze skały Martinswand w Tyrolu, gdzie się ten monarcha na łowach za dzikimi kozami zapędził, otrzymał od tegoż do dawnego z przodków swych herbu trzech róż, owe dwie kozy. Tego Piotra syn najstarszy także Piotr, wyniósł się do Prus, gdzie pojął w małżeństwo wdowę Anę Czapską r. 1507. Wnuk jego Bartłomiej, przeniósł się do Polski i otrzymał indygenat od króla Zygmunta Augusta r. 1566. Aleksander, walczył zaszczytnie pod Zamojkim hetmanem na Wołoszczyźnie i Chodkiewiczem w Inflantach; pod Smoleńskiem ścierając się mężnie z nieprzyjaciółmi, poległ śmiercią bohaterską. Hieronim, brat jego podobnie rycerskimi dziełami wstawiony. Karol, temu w bitwie pod Beresteczkiem obie oczy wystrzelono. Fryderyk, Jezuita i niespracowany pisarz, wydał kilkanaście dzieł w rozmaitych materyach; † 1644. Zygmunt, zakonę Ś. Franciszka biegły teolog. Gabryel, sekretarz królewski wielbiony z pobożności i dobroczynności na świątynie Pańskiej. Stanisław, żupnik Wielicki zasłużył się z uregulowania kopalń soli i podniesieniem z nich dochodów. W Krakowie fundował kaplicę Loretańską przy kościele Panny Maryi, w której też złożony z nadgrobkim r. 1638. Franciszek, starosta Biecki, potem kasztelan Sanocki, naostatek Kamieniecki, wymurował w Krakowie kościół OO. Reformatorów, a drugi w Zielenicach, przy którym pewną fundację uczynił; † 1693. Stanisław, arcybiskup Gnieźnieński, wielbiony z skromności życia i sumiennosci w obowiązkach deputackich. Podczas najazdu Szwedów na Polskę, natenczas będąc jeszcze biskupem Kujawskim, z uszczerb-

kiem zdrowia i fortuny własnej, większą część skarbów koronnych za granicę uprowadził, co z wdzięcznością zapisała konstytucya sejmu Lubelskiego r. 1703. Życie pełne zasług zakończył r. 1722. Przętaw, kasztelan Wojnicki, starosta Biecki, bronił ojczyznę ręką i głową; ręką pod znakiem ussarskim za królów Michała i Jana III., bijąc zwycięzko Turków i Tatarów; głową, posługując na różne sejmy i zasiadając na trybunale koronnym. Po śmierci Sobieskiego prowadził szlachtę województwa Krakowskiego pod Warszawę; po koronacji zaś Augusta II. otrzymał dowództwo nad Sasami w Krakowie. Michał, sufragan Krakowski, opat Mogilski, nieprzyjawszy ofiarowanych sobie wyższych godności, przetrwał życie w pasterskiej pracy i dobrych uczynkach. Między innymi sprowadził Siostry miłosierdzia do Krakowa i nadał im fundacyę; † 1726. Jan, kanclerz wielki koronny, jeden z najsłynniejszych z sprawiedliwości i przestrzegania prawa; szczególnie ubogich i strapionych był łaskawym protektorem, jakoż niektóre miasta garnęły się pod jego pańską obronę. Dobro ojczyzny zawsze mając na oku, we wszystkich czynnościach wspierał tron zdrowymi radami, gdy z drugiej strony serca synów koronnych do zamilowania zgody kojarzył. Niemniej był przykładem czystej bogobojności, i pierwszy może dał przykład, że przy największych zatrudnieniach senator wraz i Bogu i ojczyźnie może służyć, codziennie bowiem skoro świt słuchał mszy ś., przyczem wiele kościołów szcudrobliwą ręką dzwignął albo ozdobił. W Krakowie fundował razem z żoną swoją Ewą, Panny zakonne Karmelitki bosc na Wesolej. Po zgonie jego w r. 1731 powszechna też była żaloba w kraju, a miasta wszystkie ją szczerze obchodziły. Franciszek, chorąży nadworny koronny, a potem stolnik koronny, w czasie wojny Szwedzkiej za Augusta II. pod Wizmarem dostał się do niewoli, z której po pół roku powracając do kraju, w Gdańsku życie zakończył r. 1712. Krzysztof, biskup Chełmski, Przemyski, naostatek Warmiński, jaśniał

życiem przykładnem i dobrocią pasterską, a co chwalebniejsza, że rad był sam do ludzi kazania miewać, katechizować, spowiedzi słuchać i na śmierć dysponować; † 1740. Paweł, w bitwie pod Chocimem odznaczył się z męstwa; Stanisław, burgrabia Krakowski, tak samo w bitwie pod Beresteczkiem. Franciszek Aleksander, kasztelan Wiślicki lat kilkanaście jako towarzysz ussarski służył ojczyźnie; podczas burzy Szwedzkiej i zamieszania domowego, niemniej stawał w obronie swego województwa; † 1724. Antoni, kasztelan Nakielski, po śmierci żony obrał stan zakonny, w którym zakończył życie w 80tym wieku swego r. 1775. Krzysztof, arcybiskup Gnieźnieński, pasterz na ubogich wielce miłosierny, który nie tylko na prośbę pańskiej ręki nigdy nie skurczył, ale przeciwnie rad się był o nędzy dowiadywać, by nieść pomoc potrzebną. W Warszawie wystawił też szpital dla sierot niedorosłych, i uposażył go należycie, a w Radziejowie fundował kollegium Pijarów. Postępując do Moskwy do Piotra W., wyrobił zwrocenie Połonnego i dział z ukraińskich twierdz zabranych, jako też wypuszczenie na wolność mnóstwa uwięzionej szlachty, przyczem i biskupstwo Piltyńskie w Kurlandyi okupił i kłótnie ztąd zachodzące uspokoił; † 1748. Józef, biskup Chełmski, pasterz podobnie samą dobrocią i pobożnością tchnący; † 1752. Krzysztof Hilary, biskup Płocki, książę Pultuski jeden z tych pasterzów za panowania Stanisława Augusta, co swoich obowiązków niezapominali, jakoż w nieobecności nuncjusza papieżkiego sprawował urząd delegata apostolskiego w Polsce przez trzy lata. Wylany dla dobra dyecezyi swojej, niezatartą pamięć tego zostawił w wielu fundacyach; tak ustanowił fundusz dla ubogich plebanów, dóm emerytalny dla wypracowanych kapłanów i szpital dla ubogich chorych. Bieg życia zakończył w r. 1797, w 75 wieku swego.—Anna Szembekowa zapisała w r. 1642 na kościół Ś. Katarzyny w Krakowie 1000 złp. M.—Krom tych tu wymienionych, zasłużyło się jeszcze wielu z czynności poselskich na

sejmy i trybunały.—N. Szembek, pułkownik pierwszego pułku strzelców pieszych, wyszedłszy z swoim pułkiem za W. księciem Konstantym do Mokotowa, i zapytany, gdzieby w tej krytycznej chwili zamyślał się obrócić?—z żołnierską otwartością dał odpowiedź: „że powinnością jego jest tam spieszyć, gdzie ojczyzna woła.“ Jakoż niewstrzymany od W. księcia Konstantego, wprowadził swój pułk nazad do Warszawy i brał udział w pamiętnej kampanii r. 1830, po której upadku wyszedł za granicę, gdzie też życie zakończył. M.

Szembel, herbu Przyjaciel z tą odmianą, że kładą serce bez misy strzałą z dołu do góry przeszyte.

Szemberg Teofil, generał artylerji polskiej za Zygmunta III., jako biegły żołnierz w sztuce wojennej, wstawił się pod Smoleńskiem z podłożenia min pod mury twierdzy; niemniej pod Cecorą, Chocimem i Kamieńcem dał świetne dowody odwagi, czem nie mało przyczynił się do zwycięstw oręża polskiego. Od Władysława IV. wysłany w poselstwie do Persyi w powrocie do kraju w Astrachanie od mieszkanców został zabity r. 1638. M.

Szemberski Damian, paroch Kuszczyniecki na Ukrainie, pisał się na manifestie przeciw gwałtom Hajdamaków Gonty. M.

Szemesz, niegdy w Orszańskiem. M.*

Szemet albo **Szemiot**, herbu Łabędź, na Litwie. Malcher, kasztelan Żmudzki postował na sejm r. 1564 w celu doprowadzenia unii księstwa Litewskiego z Koroną. Mikołaj, pułkownik; tego męstwo wspomina konstytucya z r. 1662. Drugi tego imienia poległ w bitwie z Moskwą pod Basią, Stanisław zaś pod Smoleńskiem. Jan, pobierał nauki w Bononii we Włoszech, gdzie pomiędzy godnych profesorów tej akademii był policzony.—Mikołaj Kazimierz, podkomorzy Wendeński, walczył z chwałą w wojnach Szwedzkich i Moskiewskich, opisał też wierszem czyny wojenne księcia Jeremiego Wiszniowieckiego i potrzebę Ochmatowską. M.

Szemianowski, waleczny żołnierz w wyprawach Jana Sobieskiego, poległ w boju z Turkami pod Parkanami na Węgrzech r. 1683. M.

Szemiosz, herbu Wąż. M.*

Szempliński, dziedziczył w Rawskiem. M.*

Szeniowski, dziedziczył w Mozyrskiem.

Szeński, nobilitowany r. 1768. M.*

Szentywani, herbu Lew. M.*

Szepelski, niegdy na Podolu.

Szeptetowski, herbu Ślepowron. Przodek tej rodziny otrzymał za przeważne swe rycerskie usługi przeszło sto włók ziemi miary chełmińskiej w ziemi Bielskiej województwie Podlaskiem. Aleksander, skarbnik ziemi Bielskiej, porucznik wojsk koronnych delegowany w r. 1797 do uchronienia obywateli od uciążęć w przechodach wojennych. Zastugi jego w wojnach ze Szwedami i Kozakami, wylicza przywilej Jana III, z dnia 23. kwietnia 1696. Józef, rotmistrz ziemi Bielskiej, walczył ze Szwedami za Augusta II. Stanisław, syn poprzedzającego, pod Wołą głosował z całym województwem za królem Leszczyńskim. Józef, porucznik kawalerii narodowej, wstawiony mężstwem w bitwie pod Zelwą r. 1792; reszta życia poświęcił posługom publicznym; † 1827. M.

Szeplewski, herbu Ślepowron.

Szeplawski, w ziemi Wyszogrodzkiej.

Szepski Grzegorz, rodem z Węgier, pisał wiersze łacińskie w Krakowie roku 1562. M.

S z e p t y c k i.

Opis herbu.

W tarczy jest podkowa barkiem do góry postawiona, której lewy bok przeszywa strzała na ukos z dołu do góry, u wierzchu podkowy znajduje się krzyż jak w herbie Gozdawa, a na

helmie trzy pióra strusie. Tym herbem pieczętują się Szeptycy na Rusi, gdzie wielu przez długi szereg lat piastowali godności urzędowe w ziemi Przemyskiej i indziej. Niemniej wydał dóm ten szereg biskupów ruskich: to jest: Barłam, biskup Lwowski wielki dobrodziej zakonu Bazyljanów, którym zapisał znaczne legata; † 1715. Atanazy, synowiec poprzedzającego, objął katedrę Lwowską tego samego roku, z której postąpił na metropolję Kijowską r. 1733. Jego staraniem stanęła też terazniejsza wspaniała świątynia Ś. Jerzego we Lwowie; † 1745. Atanazy, biskup Przemyski od r. 1762 do 1779. Ludwik Leon, metropolita Lwowski po pierwszym Atanazym od r. 1746 do 1778. Hieronim Antoni, biskup łaciński Płocki, książę Pułtuski; † 1773. Wszyscy ci Szeptycy gorliwemi i pobożnemi byli pasterzami i chlubę przynosili kościołowi katolickiemu. Oprócz tych zasłużyli na wdzięczną pamięć: Szymon, kasztelan Przemyski, zmarły roku 1790; Marcin, proboszcz katedralny Płocki, który ostatni używał tytułu księcia Sieluńskiego, a dobrowolnie zrzekł się go na sejmie czteroletnim, czem szlachtę Sieluńską usamowolnił; i Jan, porucznik gwardyi polskiej pod Napoleonem I., który przy zdobywaniu Sommo-Sierra w Hiszpanii odwagą swoją przyniósł zaszczyt narodowi. M.

Szerebiński, herbu Korczak. M.*

Szerokowski, herbu Lubicz.

Szerzeński, herbu Bończa.

Szeszkowski, niegdy na Żmudzi.

Szetyński, herbu Junosza.

Szewerda Jędrzej; tego mężstwo wspomina konstytucya z r. 1607.

Szewernowicz, dziedziczył dawniej w Wileńskiem. M.*

Szeynowski Stanisław, nobilitowany r. 1673.

Szkałowski, herbu Łodzian. M.*

Szklński, herbu Kościesz. Teodor Szymkowiec pojąwszy dziedziczkę na Szklinie, pierwszy zaczął się pisać Szklńskim, z przydomkiem Szymkowiec. — Tomasz, starosta Zygwulski, rotmistrzował za panowania Jana Kazimierza. M.

Szkudlski, herbu Lis.

Szlacheński, herbu Nowina. — Marcin, filozofii doktor akademii Krakowskiej r. 1636, jaśniał przykładem cnót domowych i staropolską pobożnością. M.

Szlachtowski, w wojew. Ruskiem.

Szlager Floryan, nobilit. r. 1676.

Szlemer Józef, nobilit. r. 1790. M.*

Szlichta, nobilitowany r. 1768. M.*

Szlubowski, herbu Ślepowron w ziemi Ciechanowskiej, z kąd Jakób głosował na elekcji Jana Kazimierza. M.

Szlapa, dziedziczył w Belzkiem. M.*

Szlapkowski, niegdy w Sandomierskiem.

Szmerzyński, herbu Grzymała. Piotr, kasztelan Inowrocławski, podpisał protestację przeciw Dysydentom r. 1573.

Szmiglecki, Jezuita, autor sławiony w swym czasie logiki; napisał też prawnicze dzieło o lichwie, wyderkach i czynszach; † 1619. M.

Szmoniewski, herbu Pielesz. M.*

Szołajski, herbu Topor.

Szołczyński, w Inowrocławskiem. M.*

Szołdrski, herbu Łodzian. Jędrzej, biskup Kijowski, Przemyski, a naostatek Poznański, będąc jeszcze kanclerzem Władysława królewicza, w wyprawie Choćmiskiej służył mu piórem i radą. Obsypyany dostojnościami i chlebem duchownym, uświetnił swą pamięć odbudowaniem kościoła katedralnego
T. III. Nr. 16.

w Poznaniu ogniem zrujnowanego, zapisaniem kapitule wsi Wielichowa i fundowaniem szkoły dla ubogiej młodzieży tamże, zapisując dla kolegium Lubrańskiego 10.000 złp.; niezapomniał przytem i o swoich poddanych, których obdarzył rozmaitemi swobodami; † 1650. Stanisław, cześnik Kaliski surrogator Poznański, wielbiony z sprawiedliwości w sądach, niechciał przyjąć żadnych wyższych godności; † 1645. Aleksander, poległ w wojnie ze Szwedami, Jędrzej zaś w boju z Kozakami na Ukrainie. Anna, obrawszy sobie życie panięskie, przetrwała aż do zgonu w wielkiej pobożności i wstrzeźliwości niezajuwając przez lat 30 żadnych potraw ani mięsnych ani mlecznych.

Szołkowski, herbu Szeliga z tą odmianą, że księżyc bez krzyża nosi.

Szołomiej Teodor, podpisał elekcję Jana Kazimierza. M.*

Szołowski, herbu Wczele.

Szołucha, herbu Świat z krzyżem. Konstanty, podpisał z Mińskiego elekcję Władysława IV.

Szomański, herbu Jastrzębiec.

Szomowski, herbu Lubicz. Piotr, zginął podczas powstania w Moskwie r. 1606. Jan, wojski Przemyski, w Przeworsku zbudował kaplicę w kościele OO. Bernardynów, gdzie też został pochowany r. 1668. Drugi tego imienia, podskarbi nadworny koronny i starosta Opoczyński, dla niepospolitych przymiotów wielce ceniony od króla Jana III, jeździł od tegoż do Porty Otomańskiej, z kąd powróciwszy, zakończył życie r. 1678.

Szopowski Jerzy, koniuszy Upitski, podpisał elekcję Jana III.

Szopski w ziemi Warszawskiej, z kąd trzech głosowało na elekcji Jana III.

Szorc, herbu Mora, dóm starożytny przybyły z Prus do Litwy jeszcze za panowania króla Kazimierza. Jan, fundował OO. Franciszkanów w Narwiliskach. Wojciech, sławny bogactwy swemi i wojennemi czynami;

Mikołaj Krzysztof, marszałek Oszmiański, 22 lat przetrwał w obozach, służąc ojczyźnie w różnych potrzebach; † 1637.

Szornel, herbu Dołęga. Jan, poświęciwszy się służbie wojennej, od r. 1550 aż do 1605 nie schodził z pola, uczestnicząc z chwałą we wszystkich ekspedycjach w randze rotmistrza, a nakoniec pułkownika; ukochany od żołnierzy zakończył życie r. 1628, mając lat 91. Jerzy, syn jego, w zakonie Jezuitów jaśniał z prac apostolskich; odprawiając misję do odległych krajów, wykupił znaczną liczbę więźniów z niewoli Tatarskiej, do czego mu ówczesna szczodroliwość panów różnych znacznie dopomagała; † 1702.

Szumleński, herbu Nieczuja. M.*

Szostakowski, herbu Łabędź. Mikołaj, posłował od Zygmunta I. do Moskwy r. 1520. Jan, podwojewodzi Braclawski, podpisał elekcyę Władysława IV.

Szostowicki, herbu Odyniec. Marcyan, towarzysz chorągwi usarskiej, poległ w bitwie pod Basią.

Szostowski, herbu Odyniec. M.*

Szott Jakób, nobilitowany r. 1790. M.*

Szpak Feliks, mnich zakonu Ś. Franciszka w Krakowie w drugiej połowie XVII. wieku, prócz głośnej bogomyślności słynął z dawania budujących rad duchownych. M.

Szparman Jan, nobilitowany roku 1760. M.*

Szpakowski, herbu Belina. M.*

Szpanowski Kornel, dziekan ruskokatolicki Braclawski, poniósł śmierć męczeńską przez hajdamaków Gonty r. 1768. Drugi tego imienia, dziekan Kalnicki na Ukrainie, napadnięty od rozpasanej tłuszczy i zkatowany do nieżywego, uniósł życie przez przechowanie swoje w ustroniu przez poczciwych włóścian. M.

Szparowski, niegdy na Rusi.

Szpilewski, herbu Ostrogski. Pięciu z tego domu w różnych okazyach życie

swoje za ojczyznę położyli; Bogdan, zginął pod Wiedniem r. 1683.

Szpinek, niegdy w Połockiem. M.*

Szpiner, herbu Leliwa. M.*

Szpork Jan, podpisał elekcyę Jana III.

Szpot Dunin, herbu Łabędź z tą odmianą, że Łabędź biały w czerwonym polu ma na szyi złotą koronę, i na głowie takąż, w nozdrzach zaś pierścień złoty z drogim kamieniem; podobnie i na helmie taki łabędź. Mikołaj, kasztelan Sandomierski, podpisał list Kazimierza o unii ziemi Bełzkiej z Koroną r. 1462. Piotr, w wojnie z Wołoszą, dostał się do niewoli. — Ignacy, Jezuita, piastował urząd penitencyaryusza w Watykanie roku 1703. M.

Szpotkański, herbu Łabędź.

Szreniawa, patrz **Sreniawa**.

Szreński, herbu Dołęga. Stanisław, wojewoda Płocki, podpisał pokój z Krzyżakami r. 1436. M.

Szretter Jan, major w wojsku polskim, otrzymał indygenat r. 1685.

Szrzobski, herbu Sulima.

Sztilkien Ludwik, porucznik chorągwi usarskiej hetmana Chodkiewicza, chwਾਲony z czynów waleczności w bojach.

Sztrem, herbu Szepcicki. Jan Sztrem, pułkownik w wojsku polskim, otrzymał indygenat w r. 1676.

Sztumberg, herbu Kmicic. M.*

Szubalski, nobilitowany r. 1768. M.*

Szubert Adam, nobilitowany za położone zasługi r. 1676.

Szubiński, herbu Prawdzic. M.*

Szubski, herbu Prawdzic, jednej dzielnicy z Szczawińskiem. — Szymon, był kasztelanem Inowłodzkim r. 1576. M.

Szukiewicz, niegdy w Stonimskim. M.*

Szüksza, herbu Pobóg z tą odmianą, że na helmie tylko trzy pióra nosi. Piotr, sędzia ziemski Żmudzki, fundował konwikt w Krozach dla ubogich studentów, zaś dla kol-

legium Kamińskiego zapisał jedną majątność. Zygmunt, podczaszy Kijowski fundował Cystersów w Dolinie ciemnej na Litwie roku 1711. M.

Szüksztul Jan, ze Żmudzi podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Szulborski, herbu Mora. M.*

Szule Mikołaj, nobilitowany r. 1676.

Szumakowski, nobilitowany roku 1775. M.*

Szumikowski Jan, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Szumańczewski, herbu Prus I.

Szumborski, herbu Lubicz.

Szuliszewski, herbu Rawicz. M.*

Szulkiewicz Michał, paroch Nalewajkowski na Ukrainie, podpisał z innemi manifest wniesiony do ksiąg grodzkich województwa Kijowskiego przeciw rozruchom wszczętych na Ukrainie przez Gontę i jego drużynę r. 1768. M.

Szumiński, herbu Nieczuja.

Szumiński, herbu Leszczyc. M.*

Szumkowski, dziedziczył niegdy w Grodzieńskiem. M.*

Szumlański, herbu Korczak, na Rusi. Paweł, jeden z dziewięciu synów Maxyma Szumlańskiego, w wielu okazjach doświadczonego meztwa rotmistrz. Iwan, poległ w boju z Wołochami, Paweł w Moskwie, a Jędrzej pod Smoleńskiem, Paweł, sławny pułkownik pod Mikołajem Potockim hetmanem. Eustachy, rotmistrz koronny uzbrowszy szlachtę zagonową w 300 jezdnych, w połączeniu z wojskiem koronnem przyczynił się do odparcia najeźdźczych Szwedów. Po ustąpieniu tychże z kraju, zajął się rannemi i pozostałymi po poległych sierotach, niosąc wszędzie skuteczną pomoc i ratunek. Czyny tak szlachetne pozostały niezem i zatarte w wdzięcznych sercach braci szlachty, jakoż ta wzajemniając się z długu, na sejmiku w Haliczu w r. 1667 odbyłym, okrzyknęła jednogło-

śnie jego syna Jana (zrodzonego z Hoszowskiej) biskupem ruskim. Jan acz młody, liczył bowiem dopiero lat 22, dał się poznać światu z czynów waleczności; w wyprawach wojennych bowiem był zawsze przy boku ojca swego, nadto zalecał się łagodnością charakteru i niezwykłym rozsądkiem. Młodzieniec żołnierz uległ powszechnemu życzeniu tem bardziej, że szlachta wkrótce wyrobiła dlań u króla Jana Kazimierza przywilej nominacyi na biskupstwo Lwowskie wakujące po Atanazym Żoliborskim. Podług przepisów kanonicznych przyjąwszy sukienkę zakonu S. Bazylego pod imieniem Józefa, w klasztorze Krechowskim odbył rok nowicyatu, poczem wyświęcony na biskupa, wśród wielu trudności objął rządy swej dyecezyi. Osobiste przymioty, ujmująca postać i gruntowne zdanie i biegłość w sztuce wojennej, zniewoliły króla Jana III. tak dalece ku niemu, że go podczas swego bawienia w Żółkwi rad widział u siebie, uczyniwszy go nadto stróżem swego sumienia, a później nieodstępny towarzyszem w wojnie z nieprzyjaciółmi chrześcijaństwa. W wyprawie Tureckiej biskup ruski stojący przy boku króla polskiego, zimną krwią spoglądał nieraz na ziejące ogniem paszcze tureckie i zastaniał go swemi piersiami powtarzając zawsze hasło: *Pro fide, lege et Rege dulce est mori*. Jakoż pod Żurawnem, Wiedniem i Parkanami, prawie cudem uszedł oczywistej śmierci. Pod Wiedniem mianowicie ugodzony kulą karabinową w lewe ramię, nie chciał ustąpić z placu, dopóki niezobaczy rozstrzygnięcia bitwy. Jan Sobieski przekonany o błogich zamiarach biskupa (zjednoczenia Rusi z kościołem), mianował go administratorem metropolii Kijowskiej, poczem tenże po spisanej już poprzedniej deklaracyi uczynił swoim i kleru swego imieniem wyznawcą wiary i jedności z kościołem rzymskim (roku 1681 i 1700), uzyskawszy nato potwierdzenie królewskie 22 punktów tyjących się przywilejów i wolności Rusinów. Gorliwy i niespracowany zawsze w winnicy Pańskiej, zajmował się nadto biskup

podniesieniem godności duchowieństwa swego, przestrzegał bowiem przepisy przez się wydane tak zakonnikom jako też i księżom świeckim, by je podnieść z zastarzałych przesądów i prostoty, a tem samem uznać stan duchowny, zalecając oraz, by synów swoich prócz ruszczyzny, po polsku i po łacinie uczyć dawali. Nierównie i w gronie obywateli odznaczał się powagą i rozsądkiem, niezapominając przytem wspierać uciesnione ubóstwo i kształcić przy swoim boku młodzież szlachecką. Wśród tych zajęć nieustawał i w pomnażaniu chwały Bożej: budował monasteria nowe, a stare odnawiał i uposażał, do Żółtkwi i Hoszowa wprowadził XX. Bazylianów, a wszystkim innym klasztorom tego zakonu legował znaczne fundusze. Przeżywszy lat 40 na biskupstwie, zakończył bieg życia r. 1708. Atanazy, brat poprzedzającego, był biskupem Łuckim; Gedeon, arcybiskupem Smoleńskim, a Cyryl, biskupem Przemyskim. Paweł, chorąży Zydaczewski i pułkownik wojsk polskich, w roku 1721 zapisał klasztorowi Dominikanów w Tyśmienicy 1000 złp., szpitalowi zaś tamże 500 złp. Józef, służąc pierwotnie w legionach pod dowództwem Dąbrowskiego, po powrocie do kraju otrzymał nominację kapitana i majora, w którym stopniu bawił i w wojsku francuzkiem, a naostatek w rosyjskiem, z którego wzięwszy uwolnienie, wstąpił w szeregi wojsk księstwa Warszawskiego i był szefem drugiego pułku ułanów. W roku 1809 został pułkownikiem i adjutantem księcia Józefa Poniatowskiego. Zaczawszy służbę wojskową od kampanii r. 1792, brał udział w bitwie pod Zieleńcami, Raclawicami, Szczekocinem, w oblężeniu Warszawy i pod Maciejowicami. W wojsku Francuzkiem był czynnym przy wzięciu fortecy St. Leon, w wyprawie Napoleona I. do Egiptu, w bitwach pod Szebreis, Piramidami i Salachie. Powracając z Egiptu, w Archipelagu przy wyspie Syffanta został od piratów tureckich wzięty w niewolę, gdzie 16 miesięcy w kajdanach i ciężkiej pracy spędził; wykupiony przez księcia Adama Czar-

toryskiego, i zaszczycony krzyżem polskim kawalerskim, francuzkim legii honorowej i kawalerskim neapolitańskim, ostatnie dnie przeżył na łonie rodziny; umarł we Lwowie roku 1839. M.

Szumleński, herbu Nieczuja. M.*

Szumowiecki, herbu Sawur. M.*

Szumowski, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.* — Jan, podskarbi korony, wyższy nad wszelkie zarzuty z doświadczoną zręcznością w sprawach publicznych, posłował r. 1672 do Mahometa sultana do Bucza za dla umówienia pokoju. M.

Szumski, herbu Jastrzębiec. Kazimierz, sędzia ziemski Wileński, porucznikował z chwałą pod usarską chorągwią Janusza Kiszki hetmana Litewskiego. Michał, podwojewodzi Wileński, pod Chocimem i indziej walczył zaszczytnie pod petychorską chorągwią. — Jakób, kasztelan Żarnowski zginął w bitwie z Krzyżakami pod Płowcami r. 1331. Balcer, pleban w Rychwałdzie w pierwszej połowie XVII. wieku, zbudował kościół w Gilowicach, zaś w Łętowni odbudował swoim kosztem. Michał, paroch Łukaszowski na Ukrainie, napadnięty w domu od rozpasanego Kozactwa Gonty, srodze został skatowany i spieczony ogniem. M.

Szuniewski Mikołaj, nobilitowany r. 1658.

Szurski, w wojewódz. Brześciańskim.

Szurzyński Szymon, pleban Dolski i poeta w XVI. wieku. M.

Szuskowski, herbu Bończa. Bogdan Szuszko Chobotowski, sędzia ziemski Włodzimierski, podpisał unię Litwy z Koroną roku 1569.

Szuszycycki Józef, wikaryusz Jaropowiecki na Ukrainie, prześladowany od hajdamaków Żeleźniaka, uniósł życie ucieczką w dalekie ustronia r. 1768. M.

Szuyski, herbu Nałęcz. M.*

Szuyski, herbu Pogonia III., pochodził od kniazów tej nazwy, którzy się przed r. 1600 z Moskwy do Litwy przenieśli. Jerzy Konstanty, cześnik Brześciński, z chorągwią własną walczył zaszczytnie we wszystkich wojnach Jana Kazimierza; † 1694. Mikołaj, poległ w bitwie ze Szwedami.

Szwab, herbu Jastrzębiec. Kasper Aleksander, starosta Szmeltyński, w bitwie pod Kircholmem straciwszy konia, wyrębał się pieszo z niebezpieczeństwa życia.

Szwan Karol, nobilit. r. 1790. M.*

Szwarc, herbu Bożezdarz. M.*

Szwarz, herbu Nowina. M.*

Szwarz Dorota, matrona rzadkiej cierpliwości w znoszeniu uciążliwości małżeńskich, po zgonie męża swego oddała się służbie Bożej, i zajmując szczytą celijkę przy kościele Kwidzyńskim, w modlitwie i ostrości życia przetrwała w niej aż do samej śmierci r. 1294. M.

Szwarcewicz Sebestyan, deputowany z grona senatorskiego miasta Lwowa, posłował do obozu Tureckiego w względzie okupu oblężonego miasta. M.

Szwarcenberg Czerny, herbu Nowina. M.

Szwarcwald, otrzymał indygenat r. 1658.

Szwejkowski, herbu Ogończyk. Aleksander Kazimierz deputat z powiatu Wilkomirskiego, podpisał *Pacta conventa* Jana III. Anzelm Wojciech, kapłan zgromadzenia XX. Pijarów, w zawodzie nauczycielskim położył wielkie zasługi, mianowicie jako dziekan i rektor uniwersytetu Warszawskiego, z godnością prowadził ster aż do ostatnich wypadków w kraju, umiając utrzymać położone w sobie zaufanie z gorliwą obroną nadanych praw i przywilejów; † 1838. M.

Szwiecki, podpisał elekcję Jana Kazimierza. M.*

Szwojnicki, niegdy w Upitskiem. M.*

Szwykowski, herbu Ogończyk. Trzech braci, Jan, Daniel i Kasper, mężnie stawali w bitwie pod Ulą.

Szybiłski Jan, jenerał-porucznik, urodzony poddanym księcia Lubomirskiego wojewody Lubelskiego w dobrach Przeworskich, służył na tego dworze za masztalerza, z którego postąpił na oficera konnej milicji księcia. Na zjeździe w Białej uratowawszy życie hrabi de Saxe syna pobocznego Augusta II. z nurtów wezbranej rzeki, otrzymał rotmistrzostwo w wojsku saskim, gdzie doszedł do stopnia pułkownika. W wojnie Francuzkiej postąpił do armii Austriackiej; w tej na czele dwóch szwadronów pod Recoux zdobył 6 armat, pod Detlingen zaś rozbił pułk nieprzyjacielski, gdzie też został w twarz postrzelony. W ciągu wojny otrzymał jeszcze 15 ran i stopień jeneralski, a szczególniejsze względy cesarzowej Maryi Terezy, która go chciała wynieść do godności hrabiowskiej, z czego się atoli Szybiłski wymówił. Gorliwy katolik, rad codziennie słuchał mszy ś. i codziennie więcej nad godzinę na modliwy obracał, przyczem acz łagodny w obcowaniu, był nieugięty w karności. Umierając w Wiedniu r. 1763, zapisał 6000 złr. gminie, w której się urodził, a 10.000 złr. na kościoły i ubogich. M.

Szybiński, herbu Działosza. M.*

Szybiński Mokosiej, herbu Wukry. — Dominik, Pijar rodem z Wołynia, autor dykcjonarza mitologicznego i innych dzieł historycznych, poświęcał się z prawdziwą gorliwością nauce młodzieży, dla której użył wydał mapy i najgustowniejsze charaktery pism; † 1799. M.

Szydłowiecki, herbu Odrowąż, dóm starożytny piastujący już w XIII. wieku godności senatorskie. Między innemi zasłynęli: Krzysztof, kasztelan Krakowski, kanclerz koronny, mąż wielkich zasług i wziętości, na zjeździe monarchów pod Wiedniem r. 1515 ustalił pokój Europy, przezco pozyskał szacunek cesarza niemieckiego tak dalece, iż

go między książęta Imperium policzyć kazał, co atoli Szydłowiecki, przestając na godności szlachecka polskiego, odmówił. Ułożył także w imieniu swego króla z Albertem księciem Pruskim pamiętną umowę (w Gdańsku r. 1526), w której oba sobie jako bracia wzajemną pomoc zapewnili, zastrzegając przytem książę uległość Zygmuntowi I. jako swemu królowi i panu. Zabezpieczając kraj od nieprzyjaciół, obwarował miasto Sambor na Rusi, poczem zakończył życie r. 1532. Mikołaj, brat rodzony Krzysztofa, kasztelan Radomski, podskarbi koronny, mąż dla heroicznych cnót podobnie wielce szacowny, zmarł tegoż samego roku, a wraz z nim zgasł ten dóm na najświeższych kartach historii polskiej zapisany.

Szydłowski, herbu Jelita ale z tą różnicą, że na helmie powinna być wieża waląca się, na której szczycie po obu stronach są dwa proporce. Tym herbem udarowany od Stefana Batorego Krzysztof Bernard Szydłowski, pisarz skarbowy, który przy dobywaniu Pskowa pierwszy skoczył na wały tej fortecy, gdzie się tam długo i mężnie z nieprzyjaciółmi ścinał, aż ciężko raniony, z brzuca został wyniesiony.

Szydłowski, herbu Lubicz. Paweł, mąż odważny i w sprawach wojennych biegły, w wielu okazjach gromił najezdniczych Krzyżaków, aż też dostał się w ich ręce, za którego uwolnienie król Zygmunt I. dał trzech znacznych Prusaków. Erazm, w bitwie pod Newlinem wslawił się z mężstwa. Wojciech, kustosz i kanonik Krakowski, proboszcz Stężycki mąż w prawie biegły i wielce miłośnierny, zasłużył się ludzkości wystawieniem szpitalu w Radowie i Szydłowie; † 1617. Jan, dowódzca załogi Połockiej, po zabraniu tej fortecy dostał się w niewolę i zastany do Astrachanu, przetrwał w niej lat dziewięć. Jędrzej i Paweł, podobnie traktowali wojskowo; ostatni pod Janem Potockim wojewodą Braclawskim nosząc chorągiew, gdy go Tatarowie obkoczyli, pomimo że już szczęścia strzałami

raniony, długo się z niemi siekł i na wolność wyrębał; umarł burgrabią Krakowskim roku 1601. Mikołaja, Stanisława i Pawła, braci rodzonych mężstwo na wojnach, sławi konstytucya z r. 1662.

Szydłowski, herbu P a p a r o n a. Paweł, proboszcz Poznański, sprawował urząd sekretarza królewskiego w XVI. wieku.

Szydłowski, herbu P o b ó g. M.*

Szydłowski, herbu R a w i e z.

Szydłowski Szymon, na sejmie Grodzieńskim r. 1793 protestował przeciw rozbiorowi kraju, w skutek czego przez Rosyan został uwięziony. M.

Szygowski, herbu Trzaska. Wojciech, poseł z ziemi Rożańskiej r. 1697., ukladał *Pacta conventa* za Augustem II.

Szykier, herbu Siestrzeniec, dzięczył niegdy na Litwie.

Szykowski Chrystyan, gwardyan OO. Reformatów w Przemyślu, podczas wtargnięcia Turków i Tatarów aż pod Przemyśl r. 1672, osobliwszem swym mężstwem i przytomnością obronił to miasto, zebrawszy bowiem lud zbiegły i szlachtę okoliczną, wśród nocy po gorącym wezwaniu pomocy Najwyższego, uderzył na poganów pod Kormanicami obozem stojących, których rozgromił i do spieszej ucieczki przymusił. Jan Sobieski pełen czci i poszanowania dla każdej takiej sprawy, odwiedził go później w jego klasztorze. Drugi to mnichów dowódzca, równie śmiały i mężny, jak Kordecki, co obronił Częstochowę. M.

Szylbach, otrzymał indygenat roku 1773. M.*

Szymakowski, herbu Prawdzie.

Szymanczewski, herbu Prus I. M.*

Szymanowski, herbu Jezierza.

Szymanowski, herbu Ślepowron, stara rodzina Mazowiecka, z której Marcju, sędzia Sochaczewski, podpisał unię Litwy z Koroną r. 1569. Szymanowscy fundowali XX. Pijarów w Górze. — Samuel, napisał „Ka-

waler polski“ dziełko do dziejów wojen Chmielnickiego przydatne. Józef, znakomity tłumacz i poeta, którego prace odznaczają się słodyczą, dobrem wyrazów i wykończeniem. Wyznaczony od sejmu czteroletniego do deputacyi prawodawczej, zajmował się ułożeniem kodeksu kryminalnego brakującego prawom polskim; † 1801. M.

Szymański, herbu Złota wolność. — Stanisław, rajca Krakowski legował klasztorowi ś. Katarzyny tamże 500 złp. r. 1718. M.

Szymborski, herbu Słepowron.

Szymek Grzegorz, prowincyał zakonu Kaznodziejskiego prowincyi Litewskiej, napisał kilka ważnych dzieł należących do historii tego zakonu; † 1775. M.

Szymkiewicz Michał, w r. 1604 opisał wierszem heroicznym kanonizacyę ś. Kazimierza. M.

Szymkowicz, herbu Kościesz z tą odmianą, że na strzale niema krzyża. Jan, marszałek i pisarz Litewski, starosta Wilkomirski i Tykociński, odprawował po trzykroć poselstwo do Moskwy, r. 1555, 1559 i 1567; umarł wojewodą Witebskim.

Szymkowski, w Kowieńskim. M.*

Szymonowicz Szymon z przydomkiem Bendoński, urodzon we Lwowie z rodziców Ormiańskich, najstawniejszy rymopis za Zygmunta III., którym szczycili się swoi, a wielbili obcy. Będąc przy dworze Jana Zamojskiego w Zamościu, gdzie się zajmował wychowaniem młodego Tomasza Z., skromny i pracowity nie szukał innej nagrody, jak pochwały prac swoich. Pierwszy z pomiędzy poetów krajowych pisał sielanki mową polską, naśladując w nich śpiewy dawnych poetów; † 1629. Andrzej, wyzwolony lekarz powróciwszy z obcych krajów i po tylko zaślubiony, w czasie oblężenia Lwowa r. 1672. mężnie stanął w obronie zagrożonego miasta, otrzymawszy od komendanta Łąck ego dowództwo jednego oddziału; po odstąpieniu od oblęże-

nia zaś ofiarował się dobrowolnie pójść ra zakładnika do obozu nieprzyjacielskiego, dopokąd okóp niezostanie złożony. Stefan, kupiec w Jarosławiu, testamentem z dnia 1go lipca 1697 zapisał znaczne sumy na cele dobroczynne dla miast Jarosławia, Lwowa i Kamieńca podolskiego. M.

Szyndler Andrzej, nobilitowany r. 1790. M.*

Szynweski.

Opis herbu.

W tarczy jest mąż zbrojny na koniu także zbrojnym, w prawą stronę zapędzony, z kopiami w obu rękach, a na helmie w koronie także mąż dwie kopie w ręku trzymający. Jan Reiten Szynweski dziedziczył w województwie Malborskiem. Jeden z tego domu był takiej siły, że jednym palcem wbijał w ściągę drewnianą bretnal żelazny.

Szypowski, herbu Śreniawa, jednej dzielnicy z Bielskimi. Adam, kanonik Krakowski, sekretarz królewski i administrator zup Wielickich, fundował kapelę muzyczną przy katedrze Krakowskiej

Szyrma, herbu Dotęga. M.

Szyrma, herbu Lubicz z tą odmianą, że miasto dwóch krzyżów, strzala z dołu ku górze podkowę przeszywa, a na helmie trzy pióra strusie. — Antoni, Jezuita i znakomity mowca; pozostałe kazania jego wydane zostały r. 1714. M.

Szyrmiński, niegdy w Wilkomirskim.

Szyryn, dziedziczył w powiecie Braclawskim. M.*

Szyrwind Konstanty, Jezuita Litwin, zasłużył się jako pisarz w mowie litewskiej; jako mąż niespracowany w szkołach i

na ambonie, napisał gramatykę i słownik polsko litowski, kazania na wszystkie niedziele, nadto kazania obozowe po polsku i litewsku; † 1631. M.

Szyszka, herbu Dołęga. Mikołaj, poseł z województwa Braclawskiego, podpisał unję Litwy z Koroną r. 1569. Daniel, stolnik Lidzki, fundował seminarjum Wileńskie.

Szyszko, herbu Odyniec. M.*

Szyszkowski, herbu Ostoja. Marcin, biskup Krakowski, jeden z owych senatorów, którego czyny sławią konstytucye z r. 1613 i 1621. Przeworny w radzie, poważny w akcyach, pobożny i sprawiedliwy, niemniej był dbały o dobro ojczyzny, na której potrzeby niezalował swojej szkatuły. Wiele też kościołów szcudrobliwą ręką od upadku ratował, zakony i szkoły fundował i niemało w ubóstwie i nędzy zostających ratował. Między innymi wystawił w katedrze Krakowskiej przepyszny grobowiec ś. Stanisława, dokąd sprowadził zwłoki ś. męża, na co 50 tysięcy złp wysypał. Życie zakończył r. 1630. Mikołaj, biskup Warmiński, synowiec poprzedzającego, po złupieniu kościołów swej diecezji przez Szwedów, wielce się zajmował przywróceniem porządku; † 1643. Jerzy, na zapłacenie wojska związkowego ofiarował Rzeczypospolitej 5000 czerwonych złotych. Piotr, kasztelan Sąddecki potem Wojnicki, jako mąż w różnych językach biegły, jeździł sekretarzem legacyi księcia Zbarazkiego do Porty Otomańskiej, a jako poseł do księcia Brandeburskiego i do Wiednia po Cecylię Renatę żonę Władysława IV. Brał też udział w wielu ekspedycjach, nie żalując krwi i fortuny swojej dla ojczyzny.

Szyszo, niegdy w Witebskiem. M.*

T.

Tabaczyński, malarz znakomitych zdolności. M.

Tabasz, herbu Jastrzębiec. M.*

Tabaszowski, herbu Prus I.

Tabęcki, herbu Dąbrowa. M.*

Tabieński, dziedziczył w województwie Brześciańskiem r. 1638.

Tabor, herbu Półkozic. Wojciech Teodor, biskup Wileński, na sejmie w roku 1501 wstawił się u Stanów Rzeczypospolitej za Aleksandrem, wielkim księciem Litewskim o przypuszczenie go do Korony, co też i osiągnął; jakoż zjechawszy do Krakowa, dawną unję Litwy z Koroną potwierdził i nowe pakta podpisał. Po zgonie króla Aleksandra, inaugurował mitrę książęcą litewską bratu jego Zygmuntovi i duchowieństwo z pod jurydykcyi świeckiej uwolnił. Nadto przyłożył się znacznie do opasania murem miasta Wilna; zszedł ze świata r. 1507.

Taborowski Jan, podpisał z Kowieńskiego elekcyę Jana III.

Taczała.

Opis herbu.

W tarczy w połowie w szereg na dwie części przedzielonej, jest zóraw szary w lewą stronę obrócony z podniesioną do góry nogą lewą; pole dolnej części tarczy ma być żółte, wierzchniej zaś czarne, w którym są dwie gwiazdy[™] białe. Według Okolskiego miał być ów herb nadany jankiemu przezornemu mężowi (czeskiemu), który podczas nocnej straży postrzegłszy zasadzkę nieprzyjacielską, ostrzegł swoich od zguby. Taczałą pieczętują się: Bartkowski, Benoe, Gerkowski i Roźnowski.

Taczalski, herbu Łodzian.

Taczanowski, herbu Jastrzębiec. Rafał, Jezuita, rządził kolegią w Toruniu, Kaliszu, Lublinie i Jarosławiu, gdzie też umarł roku 1721.

Tadejowski, herbu Rawicz.

Telał, niegdy w księztwie Żmudzkiem. Jerzy, nominat na biskupstwo Żmudzkie w XIII. wieku.

Talenti, otrzymał indygenat r. 1685. M.*

Talibski, herbu Brodzic. Łukasz, poległ w boju z Turkami pod Chocimem.

Talko Porzecki, herbu Dąbrowa. Jerzy, wstawiony z waleczności na wojnach Stefana Batorego. Tomasz, Jezuita, znakomity poeta i orator, rządził kollegium Pułtuskim, gdzie morowem powietrzem rażony, umarł dość młodo.

Talkowski, towarzysz z chorągwi kozackiej, poległ w boju na Ukrainie roku 1638. M.

Talmont, niegdy na Żmudzi.

Talwosz, herbu Łabędź, dóm starożytny na Żmudzi, gdzie już kwitnął przed unią z Koroną. Mikołaj, kasztelan Żmudzki zaprawiwszy się w młodym wieku pod sławnemi wodzami w sztuce rycerskiej, w roku 1565 wysłany z częścią wojska przeciw Szwedom do Inflant, zbił ich na głowę pod Kerempią. W pięć lat potem posłował do Moskwy, gdzie trzyletni pokój zawarł; † 1578. Adam, także kasztelan Żmudzki zasłużony z czynności obywatelskich, w wojnie Szwedzkiej r. 1601 sto ussaryi Chodkiewiczowi pod Parnawę, swym kosztem wystawionej, przyprzewadził.

Tamanowski, herbu Korczak, na Rusi, jednej dzielnicy z Boratyńskimi, tak nazwany od Tamanowic dóbr działem odziedziczonych.

Tanajewski, herbu Łabędź.

Taniszewski, niegdy w województwie Kowieńskiem. M.

Tańkowski, herbu Korczak, także z dzielnicy Boratyńskich na Rusi.

Tański, herbu Jastrzębiec.

Tański, herbu Nałęcz. Tomasz z małżonką swoją Konstancją z domu Kurowskich, zabity podczas rzezi Pragi r. 1794. Ignacy,

będąc w tej pamiętnej epoce w służbie cywilnej, oplakując stratę rodziców, postradał oraz urząd i ojczyznę, przeniósł się przeto w zacisze wiejskie, gdzie oddany przyjaźni otczających go mężów, pisał, tłumaczył i tworzył różne dzieła, w których spostrzedz można wyższą moralność i ujmującą łagodność, jaka go odznaczała w całym życiu. Nagła śmierć w r. 1805 w 44 roku życia, wydarła go rodzinie, przyjaciółom i uczynom. Klementyna córka tegoż zamężna za Hofmanem, wzbogaciła literaturę ojczystą dziełami użytecznemi, które zalecić można matkom, aby je przy własnym przykładzie dawały do odczytywania córkom swoim. Bogdan, jaśniejący na uniwersytecie Warszawskim w naukach filozoficznych, wysłany został kosztem rządu do Francyi, gdzie atoli zboczył w bujną gęstwinię społeczeństwa St. Symonistów, od którego oderwany przez Adama Mickiewicza, stał się posłusznym katolikiem; umarł w Rzymie r. 1840. M.

Taranowski, herbu Belina w ziemi Przemyskiej. Jan, zakonu kaznodziejskiego był biskupem Chełmskim w XV. wieku. Mikołaj, kasztelan Halicki, fundował w Mościskach klasztor Dominikanów. Jędrzej, podczaszy Halicki mąż wielkiego obrotu i dzielności w sprawach poselskich do postronnych mocarstw; jeździł bowiem do Danii, Szwecyi, Moskwy i Konstantynopola, i z niemalą chwałą załatwiał ważne sprawy kraju. Niemniej go szacował Stefan Batory, poznawszy jego dzielność w boju, zaco mu też król puścił dobra Bratkowice w wojew: Sandomierskiem na lat sto. Mikołaj, brat poprzedzającego, kanonik Krakowski, nieprzyjąwszy ofiarowaną mu infułę Kamieniecką ani żadne inne beneficium, przez lat 30 z taką gorliwością zajmował się bractwem miłosierdzia, że go popolicie ojcem ubogich zwano, jakoż przed śmiercią swoją wszystko na nich tak rozszafował, że prawie nic po nim nie zostało; † 1621. Jędrzej, podczaszy Lwowski wstawił się z swoją piechotą w bitwach pod Chocimem i pod Orszą; w pierwszej odparł Turków na obóz polski nacierających, w drugiej

Dla wiedzy czytelnika. — Paginację kartek pomiędzy Nr. 15 a 16 Herbarza, pomylono w druku o sześć liczb; zamiast liczby 127 powinno być 121.

skoczył pierwszy z swoim ludem w fossę opasującą fortecę, i tam z Szwedami długo się ścierając, z miasta nakoniec nieprzyjaciela wyparował. Wybierając się ostatecznie na Ukrainę, tknięty apopleksją, żyć przestał r. 1637. Zwłoki złożone zostały na wieczny spoczynek w Mościskach w kościele Dominikanów.

Tarasowski Jan, podpisał Pacta conventa Władysława IV. W wyprawie Czarnieckiego do Holzacyi, miał chorągiew swoją w kompie wojska polskiego.

Taraszowski, dziedziczył niegdy w ziemi Wizkiej. M*.

Tarchalski, herbu Zagłoba.

Tarczewski, herbu Tarnawa.

Tarczyński, dziedziczył pierwotnie w ziemi Wschowskiej. — Grzegorz osiadł pod Buczaczem na Rusi, zakupiwszy od Potockich pola z lasem, niosących do tych czas tę nazwę.

Targon, herbu Kościeszka.

Targoński, herbu Kościeszka. M*.

Targowicki, herbu Tarnawa, jednej dzielnicy z Broniewskimi. Jan, biskup Przemyski wielbiony z przykładnej ludzkości, pisał kronikę wypadków od r. 1386 do 1490. Stanisław, w wyprawie Jana Olbrachta na Włoszę, dostał się do niewoli. Zygmunt, proboszcz Krakowski, sekretarz Zygmunta I. w roku 1510 traktował z Krzyżakami o pokój. Kleofas, po odbyciu kampanii przeciw Turkom na Węgrzech, po powrocie do kraju wziął udział w wojnie z Krzyżakami, w której też życie stracił.

Targowski, herbu Rogala. Samuel, sekretarz królewski, jeździł w poselstwie do Turcyi i Siedmiogrodu; dwoma laty przed śmiercią zhydziwszy sobie dworskie życie, wstąpił do stanu duchownego, zapisawszy wieś swoją dziedziczną Nowa wieś w wojew. Poznańskim leżącą, na wykupno niewolników. Umart kanonikiem Krakowskim r. 1632.

Targowski, herbu Lubicz.

Tarkowski, herbu Klamry. Florian, podpisał elekcyę Jana III.

Tarlo, herbu Topor; dóm starożytny w Polsce, z którego Jan zaszczycony względami Kazimierza Jagiellończyka naśladować ś. Franciszka, przyjął habit tego zakonu we Lwowie, z kąd wybrawszy się na peregrynacyę do ziemi świętej, tamże życie zakończył r. 1488. Matka jego fundowała we Lwowie klasztor Panien zakonnych ś. Franciszka, w którym też resztę świątobliwego życia dokonała. Stanisław, biskup Przemyski, pasterz wielkich cnót i szanowany od najpierwszych osób w kraju, odprowadził Izabellę córkę królewską zaślubioną Janowi Zapolii do Węgier; † 1544. Paweł, sędzia ziemski Lwowski i wojski Stryjski w r. 1537, jako gorliwy opiekun nauk wspomagał młodzież ubogą i ludzi uczonych. Paweł, arcybiskup Lwowski za młodych lat traktował rycersko, potem obrawszy sobie stan duchowny, stał się przykładem cnót kapłańskich; † 1565. Między innemi zwołał synod duchowieństwa, na którym ustawy soboru Trydenckiego przyjęto. Mikołaj, chorąży Przemyski, mąż uczony i gładkiej wymowy za panowania Zygmunta Augusta, oczyścił swoim kosztem rzekę Niemen z kamieni i uczynił ją splawną, za co wzniesiono mu pomnik nad brzegiem tej rzeki i uczczono tę zasługę wierszem wydanym w Krakowie r. 1535. Jan Karol, kasztelan Wiślicki, pamiętny z zasług położonych dla kraju; podczas Interregnum roku 1632 rotmistrzem województwa Sandomierskiego obrony, uzbroił swoim kosztem sto konnych ludzi. Zygmunt, kasztelan Sądecki, towarzyszył Marynie Mniszkównie do Moskwy, gdzie podczas powstania o mało co życia nie postradał; uratowany przez swoją żonę, która go od zaciekłych rąk swemi ramionami zastaniała, powrócił z tej smutnej pamięci wyprawy, i pierwszy wprowadził do Polski XX. Reformatów, którym zbudował klasztor w Zakliczynie r. 1622. Jędrzej, syn poprzedzającego proboszcz Tarnowski, kononik Krakow-

ski, wylany na przymnożenie czci Boskiej, fundował przy kościele w Tarnowie wikaryuszów, szkołę i szpital, kościoły zaś w Opatowie, Bieczu, Olpinie i Zalassowie ozdobił i funduszami opatrzył; † 1642. Zygmunt Aleksander, kasztelan Przemyski jeden z tych mężów dawnej Polski, którzy zdrowiem i fortuną swoją ojczyściej wolności bronili; tak na czele własnych ludzi stawał w bojach za Zygmunta III., Władysława IV., i Jana Kazimierza. Elżbieta żona jego z domu Kostków, na fabrykę collegiumu ś. Piotra w Krakowie ofiarowała 10.000 złp. Mikołaj, kasztelan Przemyski również mąż wojenny, brał udział w pamiętnej bitwie Sobieskiego pod Chocimem. Piotr, biskup Poznański pasterz nieporównanej ludzkości, zbudował szpital ś. Rocha w Warszawie; † 1722. Adam, wojewoda Lubelski, w młodym wieku dla niepospolitych talentów swoich przeszedłszy wszystkie stopnie, poległ w pojedynku z Poniatowskim podkomorzym kor: pod Warszawą. Jan, wojewoda Sandomierski niemniej zasłużony z wojen przeciw Moskwie, Turkom, Tatarom i Szwedom, o czem wspominają konstytucye z r. 1661. Bartłomiej, biskup Poznański prowadząc świątobliwe życie w Kongregacji Missyonarzy, bez wszelkich zabiegów wyniesiony od Augusta II. na biskupstwo, opierał się tak dalece przyjęciu tej godności, że aż go rozkaz papieżki do tego zniewolił. Na stolicy biskupiej z równą gorliwością oddawał się obowiązkom, jakie na dobrego pasterza przynależały; sam do ludu z ambony kazał, i excessa publiczne karcił władzom najwyższym nawet nieprzepuszczając; † 1716. Jan, biskup Kijowski, a potem Poznański, wielbiony z czynów miłosierdzia dla ubogich; † 1732. Adam, wojewoda Lubelski, mąż jak w radzie, tak i w ręku silny; mężstwa swego dał dowody w wielu okazjach, osobliwie w bitwie ze Szwedami pod Kaliszem; † 1710. Stanisław, wojewoda Lubelski, rotmistrzował z chwałą niemalą w bitwach pod Wiedniem i Strzygoniem. — Adam, starosta Jasielski, marszałek zjazdu elekcyjnego w Dzikowie na poparcie

sprawy Stanisława Leszczyńskiego, popadł w niowolę Rosyan, i osadzony w Toruniu. Bonawentura, starosta Brzegowski i Goszczyński, wielce był czynnym w konfederacji Barskiej i w jeneralności na Węgrzech, pomimo że król Stanisław August chciał go przyciągnąć na swoją stronę i mianował szambelanem r. 1765. M.

Tarłowski Wojciech, Cysterz klasztoru Mogilskiego pod Krakowem w pierwszej połowie XVII. wieku, pisał wierszem i prozą. J.

T a r n a w a.

Opis herbu.

W czerwonym polu tarczy jest krzyż biały, przy nim u dołu po lewo książę złoty rogami oboma do góry obrócony, a na hełmie pięć piór strusich. — Początek herbu tego sięga bardzo dawnych czasów, Bolesław II. bowiem miał go nadać odważnemu rycerzowi Bogusławowi w r. 1068,

za którego powodem Polacy znaczne zwycięstwo odnieśli. Budziwoj Tarnawczyk, darował klasztorowi Miechowskiemu wieś Gorzestawice około r. 1220. Jan, arcybiskup Gnieźnieński zalecony nauką i cnotą kapłańską, wygnął z kraju Flagelantów, sektę awanturników z Francji do Polski zabiegłych, utrzymujących, że biczowaniem ciała swego można się Bogu przypodobać; † 1271.

Tarnawą pieczętują się: Borucki, Broniewski, Bystram, Gałęzowski, Gorzkowski, Jagniński, Kleczkowski, Malczewski, Petryk, Petrykowski, Radliński, Sinicki, Slanka, Stryjeński, Tarczewski, Targowicki, Tudorowiecki i Zajączkowski.

Tarnawski, herbu Janina. Paweł, wstąpił się z odwagi przy zdobywaniu Uły, pierwszy bowiem dotarł na mury tej fortecy.

Tarnawski, herbu Sas w ziemi Sannockiej, z kąd Mikołaj słynął z biegłości w naukach, odwagi w boju i gościnności staropolskiej. Krzysztof, rotmistrzował z chwałą pod Stefanem Batorem w wyprawie do Moskwy. Będąc bezżennym, cały swój majątek rozszafował na ubogich.

Tarnawski Michał, arcybiskup Smoleński w kościele ruskim, będąc na katedrze kaznodziejskiej w Wilnie, występował surowo przeciw innowiercom. Eustachy, paroch cerkwi Uszenie Boh: w Humaniu, podczas zaburzeń hajdamackich na Ukrainie wzywany od Żeleznika do przystąpienia do czynu, odmówił współnictwa, ponosząc raczej wygnanie. M.

Tarnawiecki, herbu Jastrzębiec, bierze swój początek od Strzemboszków, przyjął tę nazwę od dóbr Tarnawki w wojew. Lubelskiem.

Tarnowiecki, herbu Topor. Jan, rotmistrzował piechocie we wszystkich ekspedycjach króla Stefana Batorego.

Tarnowski, herbu Bogorya, jednej dzielnicy z Gwiazdowskiemi.

Tarnowski, herbu Jelita.

Tarnowski, herbu Leliwa, dóm starożytny i w zasługi znamienity, z którego Spicimir, kasztelan Krakowski w r. 1330 założył miasto Tarnów i zamek Melsztyn. Jan z Melsztyna, syn poprzedzającego także kasztelan Krakowski, założył miasto Jarosław, zaś w Krakowie fundował kościół ś. Małgorzaty na Stradomiu; † 1352. Spytek z Melsztyna, wojewoda Krakowski, starosta Lwowski, utorował Władysławowi Jagielle drogę do tronu, zaco mu wdzięczny król, prócz drogich upominków nadał ziemię Podolską w posiadanie. W wyprawie Litwy pod księciem Witoldem przeciw Tatarom pod Edygą r. 1399, do której się i Spitek z swemi Podolanami przyłączył, w morderczej bitwie nad Kałką poległ na polu sławy. Jan z Melsztyna, zginął w boju z Krzyżakami pod Chojnicami r. 1454. Jan z Tarnowa, wojewoda Sandomier-

ski, starosta Lwowski, po zeszyłych bezpotomnie braciach swoich dziedzic na Jarosławiu i Przeworsku, fundował w Przeworsku klasztor Kanoników Miechowitów, zaś kościołowi ś. Jana we Lwowie darował wieś Hodowice. Rafał, kasztelan Wojnicki, starosta Lwowski w boju nad Kałką dostał się w niewolę Tatarską. Spytek z Tarnowa, wojewoda Sandomierski, fundował w Przeworsku klasztor XX. Bernardynów r. 1455. Jan z Tarnowa, wojewoda Krakowski, w bitwie pod Grunwaldem na czele swej chorągwi do zwycięstwa dopomógł. Dwaj synowie jego Jan *Gratus* i Jan *Major*, polegli w bitwie pod Warną r. 1444. Jan Rafał, kanonik Krakowski, nominat Przemyski, wprowadził OO. Bernardynów do Tarnowa. Jan *Amor*, kasztelan Krakowski nadał temu zakonowi znaczne fundusze, zaś na wojnę Krzyżacką uzbrajał swoim kosztem liczne chorągwie; † 1500. Jan *Magnus*, kasztelan Krakowski, hetman wielki koronny, jeden z najzaciejszych mężów owego czasu, nieporównaną swoją u wszystkich wziętością ułagodził zaburzenia krajowe zanoszące się na wojnę domową: pierwszą we Lwowie r. 1537, a drugą na sejmie Piotrkowskim r. 1548. Wyćwiczony w sztuce rycerskiej za granicą, już w młodym wieku dał się poznać z niej nieprzyjaciółom swojej ojczyzny; najprzód Wołochów napastujących Pokucie, pobił na głowę pod Oryninem, następnie na Moskwę szablę obróciwszy, Starodub szturmem zdobył i inne zamki do poddania się przymusił. Wezwany do Węgier na pomoc przeciw Turkom, skoro tam przybył na czele tylko 6.000 Polaków, pierchnął nieprzyjaciół z granic kraju. Głośna wygrana nad Wołochami pod Obertynem r. 1558 zjednała mu największą chwałę, jakoż na sejmie Piotrkowskim wszystkie rycerstwo zgodziło się jednomyślnie na pewną daninę dla wodza swojego. Prócz tych czynów odprawił także kilka świetnych poselstw za granicę. Prawie nieznużony w czytaniu ksiąg, przestrzegał przytem pilnie karności żołnierskiej, jako też i bezpieczeństwa kraju, w którym to celu ufortyfikował Tarnów i Tarnopol na Podolu, zaś

zamek Jarostawski nachylony od starości, dźwignął z gruntu. Co do poddanych swoich, czujnym był o ich dobro jakby ojciec troskliwy, a wybierając dla nich prawych ludzi za ekonomów, którym instrukcye pisane od siebie wydawał, zalecał według nich postępowanie. Pierwszym jego przykazaniem w tych było, aby poddanym folgowali i roboty nie uciążali, nie dziwiąc, że poddani jego dobroć pana błogostawili. Przytem niezapominał i o poczeiwych sługach, których jako własne dzieci miłował, a których posługi hojnie nadgradzał — rozdając po między nich hojne dary. Podobnie opiekował się i sierotami, dając wielom wychowanie i uposażenie. Życie zakończył r. 1551 w 73 wieku swego. Stanisław, kasztelan Sąddecki, z Pieniążkiem kawalerem Maltańskim w różnych kampaniach dokazał wiele heroiczych czynów. Jan, syn jego pod Pleszkowem idąc pieszo do szturm, wyniósł z tamąd ciężką ranę. W Dzikowie zbudował kościół parafialny, i przeniósł doń z pałacu cudowny obraz Bogarodzicy Maryi. Stanisław, kasztelan Sandomierski, popisał się zwycięstwem pod Ostrowem, Pleszkowem i Oryninem, przewodząc swoim pułkiem mężnym sercem; † 1618. Joachim, wojewoda Inflancki, zasłużony w wojnach z Wołochami i Szwedami, obierając sobie życie spokojne, wyzuł się dobrowolnie z krzesła senatorskiego, i osiadłszy w Kłobucku przy klasztorze Kanoników regularnych, spędził lata w dobrych uczynkach. Michał Stanisław, kasztelan Wojnicki, w młodocianym wieku w bitwie z Tatarami pod Oryninem dał dowód wielkiej odwagi; później w wojnie z Turcją przydany do rady i pomocy hetmanowi Chodkiewiczowi, przyprowadził pod Chocim dwie chorągwie ussarskie swoim kosztem uzbrojone. Piotr, rotmistrz królewski, w wojnie Szwedzkiej na czele swojej chorągwi pod Toruniem i Malborgiem w r. 1658 mężnie się potykał. Aleksander, fundował zakon Dominikanów w Dzikowie i Krasnobrodzie. — Jan Feliks, jako biegły botanik i znakomity literat, założył kosztowny księgozbiór w Dzikowie. Niegdy sławne gimnazjum Krze-

mienieckie liczyło go między swoich dobrodziejów; † 1842. M.

Tarnowski, herbu Rola. Sebestyan, kasztelan Sieradzki, mężtwem swoim przyczynił się do zdobycia Uły. Jan, arcybiskup Gnieźnieński, spełniwszy dobrego pasterza obowiązki, przeniósł się na wieczność r. 1604, rozdawszy przy zgonie znaczne sumy na pobożne fundusze. Jan, arcybiskup Lwowski, młode lata przepędził w stanie wojśkowym, w stanie duchownym zaś radą i majątkiem poświęcał się nieznużenie dla dobra publicznego, przezco zjednał sobie powszechną miłość i szacunek narodu. Jako wzór cnót najczystszych, wspierał podupadłych i ubogich, w czem był nawet bardzo hojnym. Z życia politycznego jest pamiętnym jego protestacya przeciw traktatowi pokoju z Moskwą zawartego r. 1658, a raczej wyborowi cara lub kogokolwiek z rodziny jego na króla polskiego, jeśli nie przyjmą wiarę katolicką. Rozstał się z światem r. 1669. Stefan, chorąży Żydaczewski, wstawił się z mężtwa w wielu okazjach, mianowicie pod Podhajcami, gdzie wyjeżdżając śmiało na harce, pomimo otrzymanego postrzału strzałą przez gardło, wziął Tatara w niewolę, i przed hetmana przyprowadził. Życie wojenne zakończył pod Zurawnem r. 1679, gdzie odpierając zapęd Tatarów poległ śmiercią mężną.

Tarusz, herbu Korab.

Tarzecki, herbu Prawdziec.

Taszycki, herbu Strzemie. Mikołaj, rotmistrz waleczny poległ na Ukrainie, Władysław zaś w rozprawie pod Żolninem. — Achacy, porzuciwszy błędy aryjskie, darował zbór i domy tego wyznania Reformatom Zakliczyńskim r. 1626. M.

Taszycki, herbu Przerowa. M.*

Taszycki Mikołaj, sędzia ziemski, Krakowski prawnik i mowca wyborny za Zygmunta I., należał do uporządkowania zbioru praw koronnych przez tegoż króla postanowionego. M.

Tatarowicz, herbu Łuk napięty. M*.

Tatomir, herbu Sas. Jan, znany z waleczności w bojach, popisał się zniszczeniem plądrujących Tatarów pod Zasławiem r. 1676. Stanisław, sędzia kapturowy Lwowski 1737.

Taube Jerzy, otrzymał indygenat roku 1676.

Tawtygierd, herbu Drya.

Tchorzewski, herbu Rogala. Trzech z tego domu bracia rodzeni, w czasie najazdów Tatarskich popadli w niewolę. -- Daniel, posłował z Humania na sejm Warszawski. Znany z sprawiedliwości w sądach, zwykle brał interesa procesowe ubogich i opuszczonych ludzi na siebie i promował je bezinteresownie. Miłość dobra publicznego przewodniczyła mu przez całe życie; przeto po zgonie jego (na początku tego stulecia) zbiegli się wszyscy mieszkańcy kraju, by odprawić zwłoki na wieczny spoczynek. M.

Tchorznicki, herbu Jelita. -- Stanisław, służąc wojskowo pod Karolem Chodkiewiczem hetmanem, odznaczył się męstwem w bitwie pod Chocimem r. 1621.

Tedwen Wincenty, wachmistrz legionu polskiego pod Napoleonem I., w pamiętnym ataku na wążów Sommo-Sierra r. 1808, odniósł ciężkie rany. M.

Tęczyński, herbu Topor. Nawoj, kasztelan Krakowski w pierwszej połowie XIV. wieku, wznosił zamek Tęczyn pod Przeginą, i pierwszy przyjął od niego nazwę Tęczyńskich. Jan, kasztelan Wojnicki, podczas bezkrólestwa po śmierci Ludwika króla Polskiego i Węgierskiego, swoją wymową wszystkich zdania na swoją stronę pociągnął, w skutek czego królową Jadwigę na tronie polskim osadzono. W wyprawie tejże na Ruś Czerwoną przeciw Węgom r. 1390, towarzyszył królowej z wyborem rycerstwa i uczestniczył z chwałą w bitwie pod Stubnem stoczonej. Jadwiga polegając na jego prawości, przy zgonie swoim nazaczyła go exekutorem testamentu osobliwie co do erekcyi akademii Kra-

kowskiej. Jędrzej, kasztelan Wojnicki, w bitwie z Krzyżakami pod Grunwaldem r. 1410 na czele własnej chorągwi walczył z odwagą i nie mało przyczynił się do odniesionego zwycięstwa. Jan, podkomorzy Krakowski, wzięty w niewolę w lasach Bukowińskich r. 1497. Mikołaj, wojewoda Ruski poległ w tej samej wyprawie. Jędrzej, kasztelan Krakowski, prócz męstwa nieustraszonego dał dowody i miłości ojczyzny, albowiem kosztem swoim stawiał w każdej potrzebie liczne poczty zbrojnych ludzi; nadto dźwignął uszkodzone mury zamku Trembowelskiego. Jędrzej, wojewoda Bełzki, mąż pięknych z natury przymiotów, po odejściu Henryka Wależysza z Polski, gdy Tatarzy zalali Podole, jedynie ze szlachtą województwa Bełzkiego potrafił wroga z granic kraju wyparować. Toż samo i po zgonie Stefana Batorego bronił ojczyznę zagrożoną od wewnętrznych i zewnętrznych nieprzyjaciół. -- Rzeczpospolita polska wdzięczna za jego poświęcenia, wypłaciła successorom jego to, co wydał na jej potrzeby. Na sejmie elekcyjnym w r. 1575 zalecany był toż od rycerstwa zgromadzonego jako najgodniejszy do tronu. Gabryel, wojewoda Lubelski, przykładał się do zwycięstw Zamojskiego nad Wołoszą; klasztor XX. Kamedulów w Rytwianach jest jego fundacyi; † 1617. Jan, wojewoda Bełzki jeżdżąc w poselstwie do Szwecyi, pięknymi przymiotami swemi zyskał tam serce Cecylii królowej Szwedzkiej, z którą też został zaręczony; gdy tedy powróciwszy do ojczyzny, na akt ślubny z bratem swoim starostą Rohatyńskim się wybrał, w drodze od Duńczyków wzięty w niewolę, zakończył życie w Kopenhadze. -- Tęczyński Jan, uczynił fundusz w Międzyrzeczu (na Podlasiu) na utrzymanie profesorów greckiego i łacińskiego języka dla dogodzenia obudwom obrządkom. M.

Tęgoborski, herbu Sreniawa. Stanisław, starosta Małogoski, w wojnach Jana Sobieskiego traktował wojskowo; mianowicie w bitwach pod Chocimem i Wiedniem dał dowody wielkiego męstwa.

Telatowicz, dziedziczył niegdy w Trockiem. M.*

Telatycki, herbu Belina z tą odmianą, że powinny być trzy podkowy bez miecza i krzyża (jedna u spodu, dwie nad nią u góry barkami jak brama do góry ustawione, a na helmie trzy pióra strusie). Z Brześciańskiego podpisało się dziewięciu z tego domu na elekcji Jana Kazimierza.

Telefus, herbu Łabędź, niegdy na Podolu, z kąd kilku odznaczyło się czynami wojennymi.

Teleżyński, herbu Gozdawa, w ziemi Przemyskiej. Jan, rotmistrz sławny za panowania Jana Sobieskiego, miał własną chorągiew w wojsku koronnem. — Wawrzyniec, Dominikan, pisał roczniki tego zakonu. M.

Teliński, herbu Ostoja.

Telowski, nobilitowany r. 1768. M.*

Telszewski, herbu Abdank.

Temberski, herbu Sternberg. Stanisław, kanonik Przemyski, w akademii Krakowskiej przechodził wszystkie promocje, zostawił też kilka dzieł pisanych w języku łacińskim. Sebastian, poległ w bitwie z Kozakami. Jędrzej, Jezuita znakomitych nauk, umarł w Jarosławiu r. 1726.

Temruk Szymkowicz, mąż doświadczony z męstwa i odwagi, podczas bezkrólewia tytułem rotmistrza miał sobie poruczone bezpieczeństwo Rusi polskiej. W nagrodę otrzymał też dobra ziemskie w księstwie Żmudzkiem z indygenatem r. 1601.

Temrycki Mikołaj, prokonsul Lwowski w r. 1465, z polecenia króla Kazimierza IV. sprawował z chwałą w zastępstwie starosty czynności tego urzędu. M.

Teniwka Leon, podpisał elekcję Jana III.

Teodorowicz; dóm ormiański, którego przodek osiadł na Rusi; po opanowaniu Kamieńca Podolskiego przez Turków, przenieśli się Teodorowicze do Stanisławowa, gdzie od cesarza Franciszka I. otrzymali potwierdzenie starożytnego szlacheństwa. *Pam. X.B.*

Tepfer Karol, nobilit. 1790. M.*

Tepper, nobilitowany r. 1790. M.*

Tępa podkowa.

Opis herbu.

W tarczy jest podkowa barkiem do góry ustawiona, a w jej pośrodku krzyż, na helmie zaś w koronie orle skrzydło. Tępa podkowa pochodzi od Jastrzębczyków, albowiem i herb Jastrzębiec jest tego kształtu jedynie z tą odmianą, że pod-

kowa stoi przewrotnie, t. j. ocelami do góry. Kilku z domu Jastrzębczyków uczestnicząc przy zamordowaniu św. Stanisława, na wieczną pamiątkę odnieśli tę odmianę swego herbu. Pieczętują się nim: Brodecki, Brzezicki z tą odmianą, że krzyż nie w pośrodku podkowy, lecz na jej barku kładzie, a na helmie trzy pióra strusie; Dymski, Gieraltowski, Janiszewski, Miączyński, Modliński, Ostrowski, Skowroński i Stawski.

Terajewicz, herbu Korwin (kruk stojący na półksiężycu, około którego trzy gwiazdy). M.

Terawski, niegdy w Inowrocławskiem. M.*

T e r e b e s z.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego jest ręka zbrojna w lewą stronę skierowana, trzymająca miecz, na którego końcu sterczy głowa ludzka odcięta, na helmie zaś trzy pióra strusie. Dóm Terebeszówkwitnął dawniej na Żmudzi.

Tereszkiewicz Piotr, paroch Dikowski na Ukrainie, podpisał manifest wniesiony do ksiąg grodzkich Kijowskich r. 1768 przeciw bezprawiom hajdamaków Gonty i Żeleźniaka. M.

Tereykowski, herbu Pobóg.

Terlecki, herbu Sas. Wawrzyniec i Arseniusz, władcy Przemyśły, Cyryl zaś Łucki; ten ostatni na synodzie Brzeskim przyjmując unję, razem z Hippacym Pocijem władzą Włodzimierskim posłował do Rzymu r. 1595, gdzie imieniem całej Rusi złożył posłuszeństwo Stolicy apostolskiej, z kąd powróciwszy gorliwie się oddawał krzewieniu jedności świętej; † 1607. **Metodyusz**, biskup Chełmski zasłużył się podniesieniem oświaty duchowieństwa swego; dźwignął nadto swoim kosztem upadającą starożytną katedrę Chełmską, i założył klasztor XX. Bazylianów z szkołami: † 1649 **Benedykt** i **Parteniusz**, wielkie zasługi położyli w zakonie Bazylianów.

Terlecki, herbu Przestrzał, w ziemi Sanockiej. Z tego domu wzięli początek Berezańscy, Ustrzyccy i Stobniccy.

Terlecki, herbu Cholewa. M.*

Terlecka Anna (z Krakowa), obdarzona od natury pięknem licem, żywym dowcipem i pojęciem religijnem, oddawała się pracom poetycznym, wczem podnosiły jej wyobraźnię drogie pamiątki krajowe. Niemniej dobroć i litość niepoślednie miejsce zajmowały jej piękną duszę, nieraz bowiem widziano ją niosącą pomoc nędzy i opatrującą rany tam, gdzie niedostatek niepozwał przywołać lekarza. Jak anioł pocieszyciel niosła pociechę i wsparcie, a łzy i błogosławieństwa były jej najdroższą nagrodą. Uczucie to uwieńczone ślubem małżeńskim w r. 1835, przerwała śmierć nieubłagana w rok później przy wydaniu dziecięcia na świat. M.

Terlikowski Henryk i Janusz, podpisali elekcję Jana III.

Terło Paweł, nobilitowany r. 1790 M.*

Tesmer, herbu Sas pruski (ten sam co Mściszewski). Jan, sekretarz królewski fundował w Gdańsku szpital, który oddał OO. Bonifratrom, zapisawszy mu na utrzymanie pewną sumę; † 1652.

Tetera Paweł, hetman Kozaków Zaporozkich, policzony między rycerstwo polskie r. 1661, za okazane mężstwo i wierność konstytucją z r. 1667 otrzymał znaczne dobra na Ukrainie z prawem dziedzicznym, przyczem konferowano oraz starostwo Bractawskie, które ustąpił mu Stefan Czarniecki. Miał za sobą córkę pamiętnego w krwawych dziejach ojczyzny naszej Bogdana Chmielnickiego; z tą wziął w spadku po teściu swym ogromne dostatki, z których niemałołożył na potrzeby wojskowe. Przy schyłku życia złożył buławę hetmańską i osiadł w Warszawie, z kąd wybrał się w pielgrzymkę do ziemi świętej; zajęchawszy do Adrianopola, zapadł w chorobę, która go też o śmierć przyprowadziła.

Tetwin Jan, podkomorzy Derpski, wślawił się mężstwem w bojach.

Thory August, nobilitowany w roku 1790. M*.

Thuilie, herbu Prawdzic. **Tadeusz**, były sekretarz królewski, przeżywszy lat sto, aż do zgonu był przykładem wzorowej bogobojności. M.

Tłocki, herbu Łodzian.

Tłokiński, herbu Jastrzębiec.

Tłubicki, herbu Jastrzębiec.

Tłubiński, herbu Jastrzębiec. M*

Tłuchowski Skarbek, herbu Cholewa.

Tłuczyński **Maciej** **Ignacy**, jezuita nieznużony w pracach literackich, wydał kilkanaście dzieł treści religijno-moralnej, niewyrażając na żadnej książce od siebie wydanej imienia swego; † 1684.

Tłukowski, herbu Nałęcz.

Tochman, herbu Dołęga.

Toczyński, herbu Abdank. Antoni i Mateusz, głosowali na elekcyi Stanisława Augusta. Jan, posłował na sejm z powiatu Błońskiego r. 1716, później marszałkował z tego powiatu. Wojciech, rotmistrz gwardyi narodowej, przechodząc wszystkie stopnie wojskowe, w r. 1780 mianowany generałem piechoty województwa Sandomierskiego, po wzięciu zaś Kościuszki do niewoli, szefem sztabu pozostałej siły zbrojnej, pozyskał chlubne uznanie swoich zasług wszystkich ówczesnych wodzów, jakoż książę Józef Poniatowski zamianował go r. 1809 organizatorem formujących się na nowo wojsk polskich. Życie zakończył w Warszawie r. 1836. Pf.

Toczyłowski Paweł, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Toczyński, herbu Abdank. M.*

Tokara, herbu Trąby. M.*

Tokarski, herbu Roch.

Tokarski, herbu Ryś.

Tokarzewski, herbu Trąby. Marcin, mąż rycerski, którego dzieła zachował nagrobek w kościele Przemyskim z r. 1625.

Tolchsdorf, nobilitow. r. 1764. M.*

Tolet, dziedziczył na Żmudzi.

Tolibowski, herbu Nałęcz. Wojciech, biskup Poznański, hojny w szafowaniu na kościoły, fundował tamże OO. Reformatorów. Między innemi protestował przeciw wyborowi króla niekatolickiego; † 1663. Marcin, brat biskupa podkomorzy Brzesko-Kujawski, pamiętny z przemowy sejmowej przeciw wyłamywaniu się od lenności elektora Brandeburskiego i dążeniom jego do niezawisłości Prus od Polski.

Toliński, nabył indygenat r. 1658. M.*

Tolkman, otrzymał indygenat r. 1673.

Tolwiński, herbu Drogosław. M.*

Tolwiński, herbu Ogończyk z odmianą (strzała szara w półpiersienu białym).

Tołkacz, herbu Kotwicz.

T. III. Nr. 18.

Tołoczko, herbu P'obóg z odmianą, że podkowę przesywa strzała od dołu do góry na ukos w lewy bok tarczy, a na hełmie trzy pióra strusie. W Grodzieńskim powiecie piastowało kilku z tego domu znakomite urzęda.

Tołpycha, posessyonował niegdy w Mścislawskiem. M.*

Tomaniewicz, nobilit. r. 1775. M.*

Tomaszewicz, dawniej w Wilkomirskiem. M.*

Tomaszewski, herbu Bończa. Jakób, rotmistrz zawołanego męstwa za króla Kazimierza Jagiellończyka. Jakób, starosta na Tęczynie i Morawicy, w r. 1600 wystawił w Giebułtowicach pod Krakowem wspaniałą kościół. Maciej, Jezuita, wydał drukiem kilka pism kazalnych i pochwalnych; † 1664.— Justyn, [ze świeckiego kapłana wstąpił do zakonu Karmelitów bosych, gdzie jako kaznodzieja żarliwy ogniście każdemu stanowi prawdę mówił i oczy zbawiennie otwierał. Świętobliwość i przykładność jego życia napelniła cały Wołyń, i zjednała mu licznych wielbieli, między temi i księcia Wiśniowieckiego, który za jego przyczyną zrujnowany przez Tatarów kościół i klasztor w Wiszniowcu odbudował i szczydrze uposażył. W sędziwym wieku dotknięty paralizem, przestał żyć r. 1730. Jan, pisarz komory w Humanu, podczas zdobycia tego miasta przez Gontę r. 1768., zabit od hajdamaków. Dyzma, rotmistrz konfederacyi Barskiej w walce pod Lanekoroną raniony, dostał się do niewoli; za wstawieniem się króla wypuszczony na wolność, sprawował urząd sekretarza poselstwa polskiego w Petersburgu, lecz wkrótce opuścił służbę dyplomatyczną i wyprzedawszy się z odziedziczonej schedy, udał się w podróż za granicę. Po drugim podziale kraju posessyonował w Galicyi, zkąd udał się na Ukrainę i straciwszy resztę mienia przez złe ulokowanie majątku, umarł roku 1825. Wśród tych kolei życia oddawał się pracom literackim: wydał kilka komedyi

i jeden tomik Mieszanin, w których przebija uczucie miłości ku ojczyźnie. Michał, porucznik z legii Dąbrowskiego, w bitwie pod Magnano we Włoszech r. 1799, otrzymał ciężkie rany. M.

Tomicki, herbu Drya.

Tomicki, herbu Łodzian. Jan, wstąpił się dzielnością w wojnach z Krzyżakami za panowania Kazimierza Jagiellończyka. Piotr, biskup Krakowski, kanclerz koronny, mowca i polityk rzadkich zdolności, po dwakroć posłował do postronnych dworów, gdzie przezornością i biegłością w różnych językach wszystkich monarchów uwagę na się zwracał. Król Zygmunt I. polegał też niemało na jego radzie. Idącemu z pospolitem ruszeniem królowi na Ruś napadniętą przez Turków i Tatarów, dał biskup chorągiew stu-konną, nadto ze wszystkich dóbr swoich każdego dziesiątego z poddanych na kampanię wyprawił. Oprócz głośnego w kraju i zagranicą imienia dyplomaty, przyczynił się nadto do oświaty narodu; w akademii Krakowskiej zaprowadził katedry języków starożytnych, nauczycielom i uczonym dawał przyzwoite opatrzenie, obracając na to i na wychowanie licznej młodzieży polskiej dostatki kościelne. W konferowaniu urzędów duchownych miał ten zwyczaj, że rozdawał je niespodziewanie tylko ludziom zasłużonym, uprzedzając wszelkie prośby i instancje, które pospolicie bywają zanoszone i za mniej godnymi. Dni swoje pełne cnót zakończył w r. 1535.

Z pomiędzy wielu zaszczyconych godnościami, zasłużyli jeszcze na wspomnienie: Jerzy, aż do podeszłej starości oddawał się posłudze dla ojczyzny, dla tego gościem prawie bywał w domu. Wawrzyniec, wstąpił się przy zdobywaniu Pskowa za panowania Stefana Batorego. Mikołaj, mężny i wojenny obywatel życie i majątek niósł w ofierze dla dobra ojczyzny. Elżbieta, owdowiawszy po Kotkowskim, niemając potomstwa żadnego, ubogich Chrystusowych za synów swoich przyjęła, czyniąc o nich wszelkie staranie i oddając się pracy na chwałę Bożą. Umierając, dobra swo-

je przekazała na klasztor Dominikanów w Krakowie, gdzie też zwłoki jej pogrzebiono.

Tomicki pułkownikował z chwałą w bitwie pod Zbarażem roku 1649 pod wodzą Andrzeja Firleja kasztelana Bełzkiego. Jan, syndyk Lwowski, odbył niebezpieczne poselstwo do obozu Chmielnickiego w celu traktowania o pokój. Antoni, porucznik legii polskiej, w bitwie pod Almonacid w Hiszpanii r. 1808, poległ przy szturmie na górę skalistą obwarowaną przez Hiszpanów. M.

Tomisławski, herbu Prawdzie, pierwotnie w wojew. Bełzkiem. Jan, podstarości Krakowski wstąpił biegłością w prawie ojczystem; † 1679.

Tomisławski, herbu Rawicz. M.*

Tomisławski, herbu Swinka.

Tomkiewicz Teodor, za położone zasługi nobilitowany r. 1659, nadto uchwałą sejmu otrzymał dziedzicznym prawem dobra ziemskie na Rusi.

Tomkiewicz.

Opis herbu.

W tarczy pola zielonego jest niby ława o trzech nogach, której średnia krótsza z gałką u dołu, a na helmie w koronie trzy pióra strusie.

Tomkiewicz dziedził się niegdyś w powiecie Orszańskim, drudzy zaś, ale herbu Przyjaciół, w województwie Nowogrodzkim.

Topacz.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego jest sępie skrzydło czarne z jedną nogą (złotą), barkiem w le-

wą stronę obrócone, a na hełmie trzy pióra strusie. Ten herb przyniesiony do Polski z Węgier, według jednych za Kazimierza W., według drugich za Ludwika króla; pieczętują się nim: Błudnicki, Borzynowski, Bydłowski, Chalczniowski, Chwalczniowski, Gederwoch,

Giedroic, Grodzicki, Iskra, Kopyciński, Krupski, Kurzewski, Łuwczycki, Miedźwiecki, Mosiewicz, Sroczkowski, Występ, Zegartowski.

Topczewski, herbu Słepowron. Łukasz, podpisał elekcyę Władysława IV.

Topiński, nobilitowany r. 1775. M.*

Toplicki, herbu Natęcz. Po zawojowaniu Ukrainy przez Moskwę, dwóch braci przenieśli się do Polski, a trzeci do Inflant, gdzie sami i ich potomkowie traktowali wojsko.—Kazimierz, komendant zamku Brzeskiego, dostał się w niewolę Moskiewską, z której później wyszedł za okupem 10.000 złotych polskich. M.

Topolski, herbu Ogóńczyk. Adam, podpisał elekcyę Jana III.

Topor albo Starza.

Opis herba.

W polu czerwonym tarczy jest topor biały, ostrzem w lewą stronę obrócony, i na hełmie także topor ostrzem nachylony jakby utkwiony w koronie. Zowią go także Starzą dla starożytności swojej, ma bowiem być pierwszym

znakiem szlachectwa w Polsce. Jeden ze Starzów miał być między 12ma wojewodami rządzącymi pokoleniami dawnych Lachów-Słowian. Prócz pierwszych pasterzów z domu Toporczyków, jaśnieli: Piotr i Jan z mężstwa na wojnach Władysława Jagiełły z Krzyżakami; Żegota z odpierania pogańskiej jeszcze Litwy; jego trzej synowie dali też początek znakomitym rodzinom w Polsce: Tęczyńskim, Balickim i Ossolińskim. Toporem pieczętują się: Balicki, Betchacki, Białośliwski, Bije, Boguski, Bokszański, Boratyński, Brzozowski, Butrym, Chroborski, Cikowski, Czyżowski, Danaborski, Decius, Długoborski, Dzierzbicki, Golanczewski, Grocholski, Grylewski, Gumowski, Hynek, Jabłoński, Jakubowski, Janowski, Jarnowski, Jasiński, Jewłaszewski, Jezierski, Kaliński, Kamiński, Kapustynski, Kłoński, Konarski, Koryciński, Krasnopolski, Krzetowski, Krzywczycki, Księski, Kunat, Lacza, Łowieniecki, Małomiącki, Marcinowski, Masłomiecki, Matuszewski, Międzygórski, Modliszewski, Morawicki, Morski, Nawoj, Nokanda, Niedrowski, Nos, Obodziński, Odolikowski, Okołów, Ossoliński, Ostrowicki, Paczyński, Pułuk, Panigrodzki, Piekarski, Pilczycki, Pilecki, Pisarzewski, Płaskowski, Płaska, Płaza, Prusinowski, Przespolewski, Rabsztyński, Rokowski, Rykrski, Ryszkowski, Rytarowski, Ryterski, Sieciech, Sieciechowski, Siekierzcki, Słezanowski, Słupski, Smoszewski, Staręski, Starżon, Starzewski, Straszkowski, Subiński, Szczawiński, Szolajski, Tarło, Tarnowiecki, Tęczyński, Tramczyński, Trepka, Trłęski, Tułkowiecki, Wałdowski, Wąsowski, Wilkowicki, Wolski, Wronowski, Zabięto, Zaklika, Zaleski, Zbyszewski, Żegota, Zemła, Złotkowski, Zwierz.

Torgowski, towarzysz z chorągwi kozackiej Stanisława Potockiego, poległ na Ukrainie roku 1638, przeszyty robotyną. M.

Torkoniacki Bazyli, paroch Wierzbowski na Ukrainie, protestował przeciw prze-

ciw prześladowaniam Unitów [przez Hajdamaków Gonty. M.

Toropectki książę, Dawid, potomek książąt Litewskich mający dzielnicę swoją na Toporcu w Smoleńszczyźnie, poległ w bitwie nad Dzwina.

Torosiewicz Mikołaj, rodem ze Lwowa (1605), w 22 roku życia swego wyświęcony na biskupa ormiańskiego, doznał niemało prześladowań ze strony nieprzychylnych muziomków obwiniających go, że na stronę kościoła rzymskiego daje się uwodzić, jakoż wkrótce gdy zobaczył wszystkie swoje zabiegi do zgody podaremne, przeszedł otwarcie do kościoła katolickiego składając wyznanie wiary i posłuszeństwo Stolicy apostolskiej w ręce arcybiskupa Lwowskiego Pruchnickiego, co ponowił w Rzymie przed Urbanem VIII. Papiież obdarzył go przeto arcybiskupią godnością, którą do dziś dnia szczytą się jego następcy. Odtąd dokładał wszystkich usiłowań, by nakłonić naród na łono kościoła katolickiego, przyświecając mu dobrym przykładem i poświęceniem. Między innemi sprowadził do Lwowa XX. Teatynów, w których collegium doskonaliło się nie tylko duchowieństwo ormiańskie, ruskie i polskie, ale i młodzież szlachecka. Bawiąc po raz trzeci w Rzymie, gdy go Stolica apostolska zapragnęła mieć na zawsze u siebie, za ledwie się wyprosił od tych względów mówiąc: „pozwólcie mi powrócić; niechże w miłem ojczyzny mojej gniazdeczku umieram.“ Życie świętobliwe zakończył r. 1681. Jan, starszy prawa ormiańskiego we Lwowie, za usługi dla dobra publicznego zjednał sobie względy narodu i króla Jana Kazimierza, który go najprzód mianował sekretarzem swoim, a potem na sejmie Warszawskim r. 1658 wyniósł do stanu rycerskiego z przydomkiem Wieniawski. Posiadając dobra na Rusi, ochocho szafował zasobami pieniężnymi dla zaratowania w potrzebie zostających współobywateli, z któremi też pod Wolą głosował za elekcją Jana Sobieskiego. Michał, wikary kościo-

ła ormiańskiego w Stanisławowie, jaśniał z szcudrośliwości dla ubogich, których zasilał hojną jałmużną; † 1828. Jakób, radca apelacyjny we Lwowie, niepowodowany nigdy namiętnością ani interesem, jedynie dla prawdy miał serce otwarte; † 1850. *Pam. X. Bar.*

Torzyński, niegdy w Ostrzeszewskim.

Towgin, herbu Leliwa. M.*

Towiański, herbu Gerald. — Jerzy, kasztelan potem wojewoda Łęczycki, podpisał konfederację r. 1702; niedługo potem uwięziony przez Augusta II. jako podejrzany o przyjaźń dla Szwedów. Feliks, prowincyał zakonu Franciszkanów na Litwie, potem proboszcz w Kubliczach, sekularyzowany, wreszcie sufragana Białorusi; † 1782. M.

Toypin Wincenty, podpisał z Kowieńskiego elekcję Jana Kazimierza. M.*

Tożycki Stanisław, za okazane mężstwo w boju, nobilitowany r. 1662.

Trąby.

Opis herbu.

Trzy trąby myśliwskie czarne w polu białem z nawiązaniem złotem, schodzą się końcami w jedno centro; na hełmie według jednych pięć piór strusich, według drugich dwie trąby myśliwskie zakrzywione do góry. Tym herbem pieczętują się: Amfor, Brzeziński, Ciarnowski, Ciężyński, Cyryna, Czaszawski, Czaszyński, Dawidowicz, Dobiński, Dowgiełt, Dyakowski, Dziewałtowski, Falczewski, Gorzkowski, Grobicki, Hryczyna, Iwaszkiewicz, Jaszczółd z odmianą, że pomiędzy trąbami są róże przeplatane; Jordan, Kierdej, Klichowski, Kolecki, Kolnicki, Kołek, Komajewski, Kosmowski, Kowinicki, Krąkowski, Krzykawski, Kumorowski, Miękicki, Narbut,

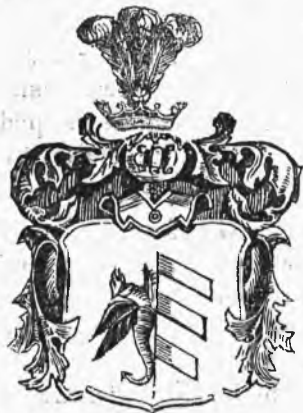

Niewier, Ościk, Ostyk, Otwinowski, Pakoszewski, Pietkiewicz, Pszonka, Radziwił, Rozwadowski, Rudomina z tą odmianą, że pole tarczy jest błękitne, a na hełmie między dwiema skrzydłami orlemy trzy trąbki noszą; Rusanowski, Rustejko, Rzeczkowski, Sadkowski, Schenning, Sirewicz, Siruc, z dodaniem trzech róż po między trąbkami; Sosnicki, Stańczykiewicz, Stojowski, Swierczowski, Świętorzecki, Tokara, Tokarzewski, Walawski, Warzycki, Winarski, Wojna, Wołk, Żgel.

Mikołaj Trąba, arcybiskup Halicki, potem Gnieźnieński, dla znakomitych cnót kapłańskich wielce szacowany od Władysława Jagiełły; jadąc jako legat królewski do Stolicy apostolskiej, w drodze przyjęty od Wilhelma arcyksięcia, poniósł czteroletnią niewolę, z której wyszedłszy, towarzyszył królowi swemu na wojnę Krzyżacką, dostawiwszy nań chorągiew własnych ludzi. Zasiadając następnie na koncylium Konstancyeńskim, popisał się tam z chwałą narodu polskiego, i wyjednał sobie i sukcesorom swoim tytuł prymasa. Bieg życia dokonał w roku 1422.

T r a c h.

Opis herbu.

Tarcza przedzielona wzdłuż na dwie części, zawiera po prawej stronie w polu błękitnym smoka skrzydlatego, po lewej zaś trzy wręby, a na hełmie trzy pióra strusie. Dóm Trachów kwitnął niegdy na Szlązku, gdzie posiadał przywileja Zygmunta Augusta. Od niego pochodzą Proscy i Gnińscy w Wielkiej Polsce, którzy się też pieczętują tym herbem; a oprócz tych także: Zak i Załęcki.

Traczewski, herbu Abdank.

Trąbczyński, herbu Drya. Marcin, zakonu Jezuitów, znakomity z nauk i czynny w dobroczynności, rządził kollegiami Lwowskiem, Jarosławskiem i Poznańskiem, gdzie też życie zakończył r. 1732.

Trąbczyński, herbu Topor. Tomasz, podskarbi koronny uczonych ludzi wielki przyjaciel; † 1471.

Trąbski, herbu Prawdzic.

Trąpczyński, dziedziczył niegdyś w Gnieźnieńskim. M.*

Trautman, nobilitowany r. 1775. M.*

Trebczyński, dziedziczył w województwie Połockiem.

Trebert, nobilitowany r. 1790. M.*

Trebnie, herbu Poraj, w Prusiech z tą odmianą, że róża koloru modrego jest w polu czerwonym. Adam, opat Oliwski zakonu Cystersów jaśniał wszelkimi cnotami i ostrością życia; † 1621. — Jerzy, Dominikan i kaznodzieja znakomity w XVII wieku. M.

Trełęski, herbu Topor. M.*

Trembecki, herbu Brochwicz. Jakób Alexander, sędzia ziemski Tczewski, odbył z chwałą wojnę Szwedzką za Augusta II.

Trembecki, herbu Prus I. — Stanisław, jeden z najpierwszych rymotwórców z czasów niefortunnej pamięci Stanisława Augusta, którego był szambelanem. Czystość języka, śmiałość wyrażen połączone z jasnością, odznaczają go od innych współczesnych z nim pisarzy. Szczególniejszy był sposób przychyłku jego życia; ubierając się jak najskromniej i odosobniony od świata, przez 30 lat mięsa niejadł i wina nie pił; umarł w Tulczynie r. 1812 przeżywszy lat 90. M.

Trembicki, herbu Prus. Jan, podstoli Braclawski r. 1648, znany w obywatelstwie z nieporównanej sprawiedliwości.

Trembiński, herbu Rogala. Balcer, wojski Lubelski, biegły w sztuce wojennej, z polecenia województwa obwarował mia-

sto Lublin wałami. — Jan, łowczyz Lubelski poległ przy odsieczy Wiednia 1683.

Trepka, herbu Topor. Przodek domu tego zwał się Nekanda; Grzegorz Nekanda w bitwie z Krzyżakami pod Radziejowem r. 1331, miał pieczę nad bezpieczeństwem królewicza Kazimierza syna Łokietkowego. Stanisław, w wyprawie króla Olbrachta na Wołoszczyznę, zginął w lasach Bukowińskich. Jędrzej Nekanda Trepka, w wojnie z Turkami hetmanł wojsku węgierskiemu, w której też w bitwie pod Mohaczem poległ razem z królem Ludwikiem. Stanisław, brat Jędrzeja wystany od Zygmunta I. do Moskwy w celu przewiezienia przebaczenia królewskiego kniaziowi Glińskiemu, tamże został pojmany i z rozkazu cara w wrzącym oleju usmarzony. Hieronim, dworzanin Stefana Batorego walczył pod bokiem tegoż króla zaszczytnie w kilku bitwach.

Tresenberg Wojciech, marszałek konfederacji Warszawskiej, pamiętny z waleczności w utarczkach z Rosyanami; w pewnej potyczce Puławskiego dostał się do niewoli i zapędzony do Rosyi r. 1770. M.

Trestka.

Opis herbu

W tarczy białej jest pas czerwony na ukoś położony, na którym są trzy krzyże jeden podle drugiego, a na hełmie pięć piór strusich. Pieczętują się Trestką: Cielecki, Luszowski, Trestka i Zembowski.

Walentyń Trestka, proboszcz w Drzewicy w Sandomierskiem na początku XVII wieku, cnotliwym życiem swoim zjednał sobie opinię świętobliwego.

Treter, nobilitowany r. 1676 (herb Sreniawa bez krzyża, a na hełmie smok). Tomasz rodem z Poznania, kustosz Warmiński, sekretarz Stefana Batorego i Zygmunta III. królów, przytem wierny towarzysz prac uczonych kardynała Hozyusza i jego godny przyjaciel, ustalił swoją pamięć szacownemi dziełami; † 1610.

Tretius, herbu Lewart, nobilitowany za króla Stefana.

Tretowski; czterech podpisało elekcję Augusta II.

Trewani Franciszek, pod Smoleńskiem kulą postrzelony, otrzymał indygenat roku 1662.

Treyga Krzysztof, za położone zasługi wojenne w poczet synów Korony policzony r. 1673.

Tręski, herbu Topor.

Trojan, herbu Junosza. Hieronim podpisał unję Litwy z Koroną.

Trojanowski, herbu Ogończyk. Florjan, znany z waleczności pod Smoleńskiem i indziej, w rozprawie z Wołochami, gdy się za nieprzyjacielem za daleko zapędził, został obskoczony i rozsiekany.

Trojanowski, herbu Szeliga. Jędrzej, rotmistrz zawołanego męztwa wstawił się w pamiętnej bitwie z Wołochami pod Obertynem. Stanisław, leśniczy Bielski podobnie w szyku bojowym nieustraszony.

Trojecki, herbu Gryf, dóm starożytny w ziemi Przemyskiej. Andrzej, mąż zasłużony dziełami wojennemi.

Tronowicz, podpisał elekcję Jana Kazimierza. M.*

Tronowski, herbu Kościeszka w Bełzkim województwie, zkąd Piotr i Jan byli ludzie rycerscy.

Trop Jakób, kapitan nad armatą Litewską, otrzymał indygenat r. 1676.

Troper Andrzej, profesor teologii na uniwersytecie Krakowskim, kanonik u ś. Flo-

ryana, słynął swoich czasów z znajomości grun-
townej języków starożytnych; † 1582. M.

Tropiański, posesyonat na Żmudzi.

T r o s k a.

Opis herbu.

W czarnem polu tarczy jest żółta strzała żelazcem do góry wyrzeczowana (grot jej biały), a na hełmie orle skrzydło, na którym także strzała; jak na tarczy.

Wojciech Troska stolnik Chełmski, postował na konwo-

kację Warszawską r. 1687.

Troszczewski, herbu Grzymała.

Troszyński, herbu Rogala.

Troynowicz, herbu Kościeszka. M.*

Trubecki (książę) herbu Pogonia Litewska, pochodzi od Wigunda syna Olgierdowego a brata Władysława Jagiełły. Z oderwaniem Siewierszczyzny od Polski, pozostali Trubeccy przy Moskwie.

Trubłajewicz, nobilit. r. 1768. M.*

Truchses Jan, i Anzelm z Malborskiego, podpisali elekcyę Jana Kazimierza.

Truskawiecki, herbu Rola na Rusi. Albert, był sekretarzem króla Zygmunta Augusta. M.

Truskolaski, herbu Ślepowron, w wojew. Ruskiem, gdzie Marcin był miecznikiem Lwowskim, Mikołaj podkomorzym Halickim, a Stanisław sędzią ziemskim Sannockim.

Truszkowicz, herbu Drogosław.

Truszkowski, herbu Drogosław. Stanisław, podpisał elekcyę Jana III.

Trypolski, herbu Gozdawa.

Trytschler, nabył indyg. r. 1685. M.*

Tryzna, herbu Gozdawa na Litwie. Iwan, starosta Nowogrodzki w r. 1505 odparł zwycięzko Tatarów zamku dobywających. Grzegorz, marszałek Litewski pułkownikował z chwałą w bitwie pod Wendą. Piotr, wojewoda Parnawski podobnie mąż wojenny niezalający zdrowia i fortuny swojej dla ojczyzny, fundował kollegium Jezuitów w Bobrojsku. Grzegorz, marszałek Stonimski zastużony wielce z czynów wojennych, ofiarowanej sobie kasztelanii Smoleńskiej przyjmując niechęcią. Między innemi fundował OO. Bazylianów w Bytenu, którego przełożonym był Jozafat Koncewicz, następnie biskup i męczennik. Paweł, starosta Starodubowski w bitwie pod Lucyniem mężnie Szwedów gromił; † 1639. Marcyan, biskup Malleński, koadjutor biskupstwa Wileńskiego i podkanclerzy Litewski, jako mąż wielce uczony należał do układania statutu Litewskiego, a w r. 1634 podpisał z Moskwą traktat pokoju. Mikołaj, podskarbi Litewski, starosta Błudnicki i Wołkowyski, szczodry zawsze dla ojczyzny swojej, w jej potrzebie posłał 800 ludzi swym kosztem uzbrojonych. Umierając, zapisał niektóre dobra Bazylianom w Betynie, gdzie się też kazał pochować. Klemens Kazimierz, po rozwiązaniu małżeństwa wstąpił do zakonu Bazylianów, zkąd postąpił na archymandrytę Wileńskiego.

Trzaska.

Opis herbu.

W polu niebieskiem jest księżyc żółty niepełny jak na nowiu obiema rogami do góry obrócony, przez który przechodzi otluczony miecz o dwóch rękojeściach, jedna u góry, druga u dołu, na hełmie nad koroną zaś pawi ogón,

w pośrodku którego jest taki sam księżyc z mieczem, jak w tarczy. Herb ten nadany został od Bolesława Chrobrego, kawalerowi imieniem Trzaska, który w boju, gdy nieprzyjaciel na samęgo króla nacierał, zastawiając monarchę swego mieczem swoim go odcinał; w tem gdy jednego przeciwnika w kark potężnie ugodził, miecz mu prawie po samą rękęjęść pękł, co widząc Bolesław Chrobry swego mu prędzej podał, którym silny z natury rycerz dalej dzielnie rąbiąc, niemało wrogów trupem nakładł, lecz i drugi miecz na koniec mu prysnął. Po odniesionem zwycięstwie, w nagrodę tej dzielności nadał mu król ów herb utożyszwy kształt jego dla uwiecznienia dokonanego czynu. Nazywają go także i Lubiewą, a to od fundacyi przez przodków domu tego klastoru w Lubieniu w Wielkiej Polsce, który po dziś dzień herbu Trzaska używa.

Tym herbem pieczętują się: Biały, Bielski, Błażejowski, Budkiewicz, Chojnacki, Chrząszczewski, Chrzczonowski, Dłuski, Glinka, Gołuchowski, Gołyński, Jarzyna, Kleczkowski, Kotowski, Kokutewicz, Kurnochowski, Lubiewski, Michałowski, Moydylon, Nartowski, Niemirowski, Panczerzyński, Papiński, Pątkowski, Pielesz, Podbielski, Podsejdkowski, Panikiewski, Popławski, Popowski, Rojecki, Ryczycki, Świecikowski, Szczucki, Sieklucki, Słupecki, Sokołowski, Świejkowski, Szygowski, Trzaska, Trzonkowski, Tyszka, Wędrodowski, Wyleżyński, Zabielski, Zakrzewski, Zimoszarski, Zorawski.

Trzaska Stanisław, w rozprawie pod Pskowem r. 1582 zsiadłszy z konia, pieszo szedł do szturm.

Trzaskowski, dziedziczył niegdy w Brzesko Litewskiem. M.

Trzeciński, herbu Leliwa, w ziemi Pruskiej, z tą jednak odmianą, że w tarczy powinny być dwa charty myśliwe podle siebie w prawą stronę zapędzone, a nad nimi Leliwa, na hełmie nad koroną zaś pawi ogón z Leliwą w pośrodku. Adam, podwojewodzi

Chelmiński r. 1682., mąż w prawie wielce biegły i w sądach sprawiedliwy.

Trzeciński, herbu Gozdawa.

Trzeciński, herbu Pobóg.

Trzeciński, herbu Slepowron. --

Z tego domu pięciu braci uczestniczyło w wyprawie Jana Sobieskiego pod Wiedeń, gdzie też czterech zginęło w boju.

Trzeciński, herbu Rawicz. Józef, archydyakon Gnieźnieński przydywał po kilka razy na trybunale koronnym; † 1737.

Trzeciński, herbu Sulima. Jerzy Mikołaj, Jezuita, w usłudze zapowietrzonych w Warszawie r. 1652 zakończył życie, dotknięty zarazą. Jan, zginął w niewoli Tureckiej.

Trzeciński Hieronim, major garnizonu miasta Żółkwi w r. 1739, sprawował oraz urząd starosty, podczas czego okazał nieugiętą tegość umysłu i prawość charakteru. Paweł, poległ w wojnie z Kozakami na Ukrainie r. 1638. M.

Tuchalski, towarzysz z chorągwi wojewody Podolskiego, w potrzebie na Ukrainie r. 1638 odniósł ciężki postrzał. M.

Tucholezyk Jan, uczony prawnik za Zygmunta I. rodem z Tucholi w Małej Polsce, prowadził z chwałą zarząd szkół Lwowskich, doznając od młodzieży jak i od Senatu osobliwy szacunek. Arcybiskup Wilczek poważając go dla pięknych przymiotów, zaszczycił go stopniem kanonika i officyała Lwowskiego i wielce polegał na jego radzie. M.

Tuchołka, herbu Korzbóg. Jan Piotr, podkomorzy Malborski, starosta Tucholski, naostatek kasztelan Gdański podpisał elekcyę Jana III., którego też potem jako manarchy całe zaufanie posiadał; † 1691.

Tuczamski albo **Tuczapski**, herbu Prawdzie, jednej dzielnicy z Łaszczami. Makary, wielbiony z pięknych przymiotów duszy i czystości obyczajów, przy osieroceniu biskupstwa grecko-katolickiego Lwowskiego załecony przez szlachtę ruską na biskupstwo,

otrzymał od Zygmunta I. nominacją r. 1548 pierwszy z tytułem Władki Lwowskiego, Halickiego i Kamienieckiego. Paweł, brat poprzedzającego łączył męstwo dzielnego wojownika z cnotami obywatelskimi. Aleksander, kasztelan Czerski podpisał akt potwierdzenia lenności Prus przez króla Stefana Batorego. — Mikołaj, paroch Besidecki na Ukrainie w r. 1768 zaniósł z innymi manifest do grodu Kijowskiego przeciw prześladowaniom Unitów przez rozpasane kozactwo Gonty i Zeleźniaka. M.

Trzebicki, herbu Łabędź. Jędrzej, biskup Krakowski godny stanu swego senator, z sławą narodu odbył poselstwo do cesarza Ferdynanda do Ratysbony, następnie umówił i podpisał pokój ze Szwedami, jakoteż czynnie przyłożył się do przytłumienia domowej wojny i uspokojenia związkowych. Podczas wojny Szwedzkiej na potrzebę Rzeczypospolitej nie szczędził żadnych wydatków, między innymi utrzymywał swoim kosztem ussarskie chorągwie i zbrojną piechotę, oczem wspomina konstytucya z r. 1676. Niemniej był gorliwym i w pełnieniu obowiązków pasterkich; w najpóźniejszym wieku jeszcze sam wizytował dycezyą swoją, i kazania do ludu miewał, katedrę Krakowską ozdobił i teraźniejszą trumnę srebrną dla zwłok ś. Stanisława — po zabranii dawniejszej przez Szwedów sprawił, jako też ufundował w Krakowie szpital dla obłąkanych, podczas morowej zarazy zaś wyliczył 20 tysięcy na zakupno żywności, opatrząc przytem na przedmieściu dóm dla zapowietrzonych. Bieg życia zakończył w roku 1670. Maciej, wojski Wieluński synowiec biskupa, wielbiony z staropolskiej cnoty. — Jan, poległ w wojnie z Kozakami na Ukrainie w r. 1638. M.

Trzebiński, herbu Jastrzębiec. Marcin, rotmistrz zawołanego męstwa, w rozprawie z Tatarami roku 1520 odniósł głośne zwycięstwo, kładąc dwa tysięcy trupem. Aleksander, podkomorzy Lwowski stawał mężnie przy obronie Smoleńska; następnie po zgonie żony i dwóch synów obrał sobie stan

duchowny, w którym postąpił na biskupstwo Przemyśkie. Jeździł także w poselstwie do Turcyi, gdzie obrotom swoim wytargował pokój pożądany; † 1644. Stefan, poległ w boju r. 1670.

Trzebiński, herbu Abdank.

Trzebiński, herbu Poraj. Adryan, głosował na elekcji Jana III.

Trzebiński, herbu Sreniawa.

Trzebiński, herbu Szeliga.

Trzebiński, herbu Zagłoba.

Trzebiński, pułkownikował w bitwie pod Zbarażem r. 1649 pod wodzą regimentarza Andrzeja Firleja; drugi tego imienia dowódzca konfederatów zajął Kraków przez Rosyan trzymany r. 1769. M. M.

Trzebski, herbu Nieczuja z tą odmianą, że pieńek drzewa o trzech sękach w czerwonym polu przeszywa strzała od prawego boku, a na hełmie trzy pióra strusie.

Trzebuchowski, herbu Ogończyk. Mikołaj, poległ w bitwie pod Klusznem, Marcin zaś w wojnie niemieckiej. Trzech z tego domu z Podlaskiego głosowali na elekcji króla Władysława IV.

Trzeciak, dziedziczył w Kijowskiem. — Michał, kasztelan Owrucki; † 1790. M.

Trzeciński, herbu Gryf.

Trzeciński, herbu Strzemie. Jędrzej, sławiony z umiejętności różnych języków i biegłości w historii tak dalece, że mu niebyło równego; pozostawił też różne prace i znaczny zbiór książek; † 1583. — Hipolit, za Zygmunta III. w wielu okazyach wojennych dał dowody męstwa, i od tegoż króla rangą rotmistrza wojsk koronnych zaszczycony. Jan Albert, brał udział w zwycięskiej wyprawie Jana III. do Austryi. Andrzej, syn tegoż za zasługi położone otrzymał urząd cześnika Sanockiego. — Antoni, młodo wszedł do wojska, i dosłużył się rangi generał-majora wojsk koronnych. Augustyn,

poświęcając się sprawie narodowej, w r. 1809 złożył w ofierze cały swój majątek, i urządził swoim kosztem 15ty pułk ułanów składający się z samych przyjaciół, którego to pułku był dowódcą. Ludwik, brat poprzedzającego podobnie cały swój majątek oddał na cel patriotyczny, lecz wkrótce obaj pozegnali świat ziemski. M.

Trzecki, herbu Doliwa.

Trzecki, herbu Wczele.

Trzemecki Zygmunt, zakonnik (Reformat) cnót wzorowych i zawołany kaznodzieja, wymową swoją skruszał nawet najtwardsze serca; tak przemówiwszy do króla Szwedzkiego, odwiódł go od spalania miasta Łabiszyna. Życie zakończył w r. 1682. M.

Trzemeski, herbu Gozdawa. Adam, mąż wojenny chwalony z mężstwa i odwagi w wojnach na Węgrzech i w Polsce.

Trzepiński, herbu Jastrzębiec. M*.

Trzeszewski, herbu Jastrzębiec.

Trzeszkowski, herbu Zagłoba.

Trzonkowski, herbu Strzała.

Trzy buławy.

Opis herbu.

W polu niebieskiem tarczy, jest pas rycerski ukośnie położony koloru białego, na którym są trzy lilie jedna wedle drugiej ustawione, nad pasem wystają dwie złote buławy, u spo-

du zaś trzecia. Herb ten wniesiony do Polski za panowania króla Stefana Batorego.

Trzyłatkowski, herbu Rogala, pierwotnie w województwie Mazowieckim,

skąd Mikołaj, deputowany od stanów koronnych, podpisał elekcyę Zygmuata III.

Trzywdar.

Opis herbu.

W polu czerwonym (krwawym) są trzy krzyże białe przy dłuższe w jeden ogół w pośrodku tarczy się schodzące (dolny tylko z połową przedziałki), a pomiędzy tymi trzy gwiazdy złote, na hełmie zaś pięć piór strusich. Nadanym został

pewnemu rycerzowi herbu Brodzie, który z małą garstką swoich pobit Prusaków poganów. Tym herbem pieczętują się: Burzyński, Jedwabiński, Moczarski, Poletyło, Rakowski, Wyżyński.

Tubielewicz, dziedziczył niegdy w Lidzkiej ziemi. M*.

Tuchanowski Antoni, sędzia ziemski Nowogrodzki r. 1778; prawość gorliwego urzędnika zdobyła go w trudnych zajściach kraju. M.

Tuczowski, herbu Sroka. M*.

Tuczowski, herbu Suchekomnasty, pierwotnie na Litwie.

Tuczyński.

Opis herbu.

W tarczy jest koło zegarowe, a wtem krzyż w modrem polu, na hełmie zaś w koronie panna w długiej sukni, bez rąk i z rozpuszczonym włosom na głowie, którą okrywa kapełusz kardynalski.

Z kądby herb ten był nabyty, niema wiadomości, to tylko pewna, że pochodzi z Pomorza, gdzie go używał dóm znakomity de Wedel r. 1370. Jeden z tego dziedzic na Tucznie, od tychże dóbr Tuczyńskim się pisać zaczął. Jan de Wedel Tuczyński, rotmistrz pancernerj chorągwi w kompucie wojska roku 1658, walczył zaszczytnie w Holzacyi pod sławnym naszym Czarneckim. Krzysztof, kasztelan Santocki a później Poznański, jako apostoł w świeckim stanie stawał w obronie religii katolickiej naruszanej przez innowierców; między innemi fundował klasztor Jezuitów w Wałczu. Stanisław, kasztelan Gnienieński w młodym wieku traktując wojskowo, w bitwie z Turkami pod Chocimem pozyskał pochwały Jana Sobieskiego natenczas jeszcze hetmana.

Tudorowski, herbu Łopot. M*.

Tudorowski, herbu Tarnawa w Sandomierskiem, zaś Tudorowski Hawszewicz na Litwie używa w herbie dwa Jelce poprzeczne w czerwonym polu (jeden złoty, a drugi biały), a na hełmie trzy pióra strusie.

Tukalski, herbu Kościeszka. Grzegorz Niezlubowicz Tukalski z Pińskiego, posłował na konwokacyę r. 1648. — Anastazy był metropolitą Kijowskim 1664 r. M.

Tukało Krzysztof, podpisał elekeyc Jana Kazimierza.

Tulliszewski Stanisław, głosewał na elekecy Jana III.

Tulkowiecki, herbu Topor.

Tulkowski, herbu Leliwa.

Tułowski Mikołaj, podpisał pacta conventa Władysława IV.; pierw był deputowanym do poprawy praw koronnych z ziemi Sochaczewskiej.

Tumalewski, herbu Radwan.

Tumanowicz Jakób, biskup Kamieniecki a potem arcybiskup Lwowski obrządku ormiańskiego, słynął z kazalnicy wyborną

nauką popartą przykładnem życiem i czynnem zajmowaniem się około dobra powszechnego. Między innemi czynnościami wyrobił od Rzeczpospolitej 200.000 złp. na zakupienie dóbr dla utrzymania młodzieży sposobiącej się do stanu duchownego. Łagodność ujmująca i liłość niezrównana towarzyszyły mu przez całe życie, które zakończył w opinii świętobliwości r. 1798. Pam.X.B.

Tumberg, herbu Gissa.

Tumigrała, herbu Wczele. Mikołaj, starosta Brzesko-Kujawski r. 1432.

Tupalski, herbu Nałęcz.

Tupik, herbu Lubicz z tą odmianą, że niema krzyża na barku podkowy.

Tur, herbu Bogorya z odmianą, że oba żelezce strzał są złączone z sobą, a na hełmie trzy strusie pióra. M*.

Tur, herbu Korczak. Jeden z tego domu sprawował urząd regimentarza wojsk Litewskich w rozprawie pod Orszą.

Tur, herbu Kownia. Piotr, sędzia Łęczycki, w r. 1413 podpisał przywilej Horodelski.

Tur, herbu Łuk napięty.

Turezynowicz, herbu Szeliga, dziedziczył w Wolyńskiem. — Józef, ksiądz, jeden z założycieli zakonu Maryawitek w Wilnie; † r. 1773. M.

Turezyński, herbu Grzymała. M*.

Turecki, herbu Starykoń.

Turkiewicz, dziedziczył na Żmudzi.

Turkowiecki, herbu Gozdawa.

Turkowski Fabian, pijar w Siedlcach, dał się poznać z prac poetycznych; † 1804. M.

Turkoł, herbu Ostoja z tą odmianą, że ręka po ramię niby na koronie w lewą stronę leżąca, trzyma na drzewcu zawój turecki. Bazyli, za położone zasługi wojenne nobilitowany na sejmie koronacyjnym Jana III.

r. 1676. Dwaj synowie jego Jędrzej rotmistrz i Konstantyn porucznik w wojsku koronnym. — Bazyli, starosta Czarniechowski, senior bractwa Stauropigialnego we Lwowie, wielce się przykładał do podniesienia dochodów tego zakładu. M.

Turlaj, herbu Jastrzębiec z tą odmianą, że nad podkową kładą trzy gwiazdy jedna podle drugiej a na hełmie trzy pióra strusie. Bazyli, walczył mężnie z Tatarami nad Worskłą r. 1399. Siemon, poległ w bitwie z Tatarami pod Kijowem r. 1527. Mikołaj, cześnik Parnawski wstawił się w Inflantach w walkach ze Szwedami roku 1604. Jan, pamiętny z męstwa pod Kirchholmem, a Adam pod Chocimem.

Turno, herbu Kotwica (trzy białe kotwice do góry przewrócone w polu czerwonym), dóm z Krzyżakami nad morze Bałtyckie przybyły, z którego Jan Kazimierz był pułkownikiem przy hetmanie Potockim, następnie wojskim województwa Kaliskiego. Krzysztof, oficer legii polskiej pod Napoleonem I., poległ w Hiszpanii r. 1809. Kazimierz, generał brygady wojsk polskich, komandor orderu legii honor. francuskiej, wskutek ran nad Berezyną otrzymanych, umarł w roku 1816. M.

Turnowski, niegdy w Witebskiem województwie. — Jan, superintendent ewangelicki pisał pieśni nabożne, tłumaczył psalmy i wydał wiele dzieł w materji religijnej tak w łacińskim jako i polskim języku. M.

Turobiński Jan urodzony w Torobinie na Rusi, obojga praw doktor, sprawował urząd audytora i sędziego generalnego przy dworze kilku biskupów Krakowskich, naostatek obrany rektorem akademii, w tym obowiązku roku 1575 życie zakończył. M.

Turobojski, herbu Bończa. Walentyn, kanonik Krakowski zapisał wieś Podskarbice na konwent Rawski w celu edukacyi młodzieży szlacheckiej.

Turobolski Jan, zapisany z męstwa w bojach z Tatarami; † 1650.

Turoszowicz, nobilit. r. 1658. M*.

Turowicz, herbu Kolumna. M*.

Turowiecki Jan, proboszcz Żywiecki dla missyi w Białej w r. 1700, ofiarował 1000 złp. aczkolwiek niepozwolił ją odprawić w swojej parafii. M.

Turowski, herbu Roch II. niegdy w ziemi Czerskiej, gdzie kilku piastowało znakomite urzęda.

Turowski, herbu Sreniawa. M*.

Jeden z Turowskich, niewiedzieć atoli z którego domu, w bitwie z Kozakami na Ukrainie r. 1638, odniósł ciężki postrzał. M.

Turski, herbu Dołęga.

Turski, herbu Gryf.

Turski, herbu Rogala. Szymon, będąc plebanem w Łukowie, fundował tamże XX. Mansyonarzów; wstąpił potem do zakonu Bożogrobców, w którym jaśniał z miłosierdzia dla ubogich; † 1610.

Turski Pietrasz, starosta grodowy w Włodzimierzu, podczas oblężenia zamku przez Litwinów r. 1370, wstawił się obroną jego, aczkolwiek uległ przemocy. Bonawentura, kapłan zakonu s. Franciszka w sprawie reformy jego poniósł w Niemczech ciężkie obelgi z kalectwem, skąd powróciwszy do Rzymu, zakończył świętobliwe życie r. 1612. Jan, regimentarz wojsk polskich najechany w domu swoim w Przemykowie (w Sandomierskiem) przez Sasów r. 1715, zakłuty od żołdactwa na śmierć. Feliks Paweł, biskup Krakowski, walczył i cierpiał dla sprawy ojczyzny, przyczem dźwignął upadający pałac biskupi i ordynacyą bractwa miłosierdzia; † 1800. Paweł, proboszcz w Łucku swoim kosztem odnowił tamtejsze kolegium przez pożar zniszczone r. 1793. Wojciech, komendant korpusu kadetów w Chełmie za czasów księstwa Warszawskiego, przysłużył się literaturze polskiej tłumaczeniem dzieł naukowych. M.

Turzański, herbu Grzymała. Michał, podstoli Żydaczowski sprawował urząd sędziego kapturowego Lwowskiego r. 1733.

Turzański, herbu Sas. M*.

Turzewicz Bazyli, paroch Tahnicki na Ukrainie, podpisał manifest wniesiony do grodu Kijowskiego przeciw zawichrzynom Kozaków r. 1768. M.

Turznicki, herbu Ostoja. Adam, obywatel ziemski z Radzyńskiego, głośny z przykładnego życia; † 1602.

Turzo Jan, rodem Węgrzyn, osiadł w Krakowie, którego dwaj synowie: Jan został biskupem Wrocławskim († 1520), a Stanisław Ołomunieckim.

Tustanowski, herbu Sas. M*.

Tuszowski, herbu Śreniawa. Walenty, kanonik Łucki deputował na trybunał koronny r. 1694. — Szymon, łowczy Bracławski na dobrach Meketyńce zapisał dla klasztoru XX. Dominikanów w Tyśmienicy fundusz 1000 złp. M.

Tuszyński, herbu Nałęcz.

Twardowski, herbu Ogończyk w Wielkiej Polsce, gdzie kilku piastowało znakomite urzędy. Samuel ze Skrzypna, sekretarz poselstwa księcia Zbarazkiego do Turcji r. 1622 jako płodny poeta opisał wierszem to ważne poselstwo, zaś jako uczestnik zwycięstw Polaków, wojny kozackie, moskiewskie i inne. Ostatnie lata życia spędził w więskiem ustroniu w Zarubińcach pod Zbarazem. — Kasper, jeden z lepszych poetów w pierwszej połowie XVII. wieku, wydał kilka dzieł szacownych dziś bardzo rzadkich, między temi wiersz: *Bij Gustawa* kto dobry 1625 r., zapalając nim rycerstwo polskie przeciw Szwedom niszczącym Polskę. Twardowski sławny wieku swego fizyk w Krakowie, któremu zabobonność przyznawała związki z duchami. M.

Twarowski, herbu Piława. M* — Twarowski, rotmistrz chorągwi starosty Ka-

niewskiego, mąż wielce sprawiedliwy, ujmował się bowiem śmiało za krzywdą cudzą, i tyle zjednał sobie powagi, że sam starosta się go obawiał. W czasie konfederacji Barskiej bronił walecznie miasta Stanisławowa, w krótkce zginął w utarczce z Konfederatami pod Solotwiną, skłuty lancami. M.

Twarożkiewicz Zygmunt, podpisał elekeyę Jana Kazimierza. M*.

Twerbus, herbu Osorya na Litwie.

Tworowski Stanisław, podpisał z Podlaskiem elekeyę Władysława IV.

Tworowski, herbu Abdank. M*.

Tworowski, herbu Piława. Jan, wojewoda Podolski, hetman nadworny, starosta Trembowelski pamiętny z zwycięstw odniesionych nad Wołochami i Tatarami nachodzących grabieżnie granice kraju. Pojawszy w małżeństwo Buczaacką ostatnią dziedziczkę z tego domu, cała fortuna przelała się na Tworowskich; † 1547.

Tworzyański, herbu Abdank, Jan, walczył we wszystkich wojnach za Stefana Batorego i Zygmunta III. W bitwie pod Tezewem z Gdańszczanami, odniósł zaszczytne rany.

Tychoniewicz Iwan, paroch Studnicki na Ukrainie, manifestował w imieniu duchowieństwa przeciw zaburzeniom wznieconym przez Gontę i Żeleźniaka r. 1768. M.

Tyczyński Jerzy, rodem z Tyczyna pod Rzeszowem, jako uczeń akademii Krakowskiej celował w łacinie, wydał też kilka dzieł w tym języku. Wyniesiony na stopień nauczyciela poezyi oraz mistrza sztuk wyzwolonych przy akademii Krakowskiej, doznawał szczególniejszych względów przyjaźni kasztelana Kmity, Mik. Lubomirskiego i wszystkich owoczesnych uczonych. M.

Tylli, nobilitowany r. 1775. M*.

Tylicki, herbu Lubicz. Piotr, biskup Krakowski któremu pisarze nasi przyznali tę zaletę, że był pasterzem bez przesada-

dy i senator ojczyznę prawdziwie kochający. Daleki od wszelkiej chciwości, hojnie szafował na zakony, szkoły i ubogich, ujmując się zarazem gorliwie za uciśnionymi nieraz i nie bez urazy panów świeckich. I akademia Krakowska doznała niemało dobrodziejstw jego, jakoż Papież Klemens VII. winał królowi polskiemu posiadania takiego senatora. Życie zasłużone ojczyźnie, zakończył r. 1616.

Tylkowski Wojciech, jezuita, filozof i matematyk za panowania Jana III. wydał kilka dzieł w tych przedmiotach. Umarł w Wilnie r. 1695 na urzędzie reagenta seminarium tamtejszego. M.

Tyman Adam, nobilit. 1790. M*.

Tymberski, kanonik Przemyski, stawał w obronie praw akademii Krakowskiej. M.

Tymieniecki, herbu Zaręba. Wojciech, jezuita, rektor gimnazjum Stanisławowskiego, wydał kilka dzieł religijnych; † 1732. — Antoni, towarzysz z chorągwi kozackiej w wojnie na Ukrainie r. 1638 odniósł ciężkie rany. Konstanty, znakomity poeta z woli rodziców obrał zawód wojskowy, w którym okazawszy zręczność i odwagę doszedł rangi majora i zaszczytne uznanie wodza, który go własnym pierścieniem uderował. Po smutnym upadku kraju przebywał w Galicyi, później wezwany do Warszawy, poświęcał się obowiązkom mu powierzonym, z kąd usunąwszy się w ustronie wiejskie, oddał muzom i gospodarstwu, przyczem szczególną pieczołowitość zwracał na dzieci włościańskie, których w szkółce przez się założonej zachęcał do zamiłowania cnoty i pracy. Wśród powszechnego poszanowania i miłości, przestał żyć w Prażmowie r. 1814. M.

Tymiński, herbu Nałęcz. Jan, żołnierz waleczny, nauką i dowcipem wstawiony, a lubiany od wodza i wojska, w bitwie pod Korsuniem wzięty w niewolę od Tatarów roku 1648.

Tymiński, herbu Lis.

Tymowski, postował z Sieradzkiego na sejm r. 1788. M*.

Tynicki, herbu Jastrzębiec.

Tynicki, herbu Nałęcz. M*.

Tyniecki, herbu Poraj.

Tyrawski, herbu Osorya w ziemi Sanockiej. Hermolaus, fundował konwent OO. Reformatów w Przemyślu r. 1629. Marcin, jezuita sprawował niespracowanie misyę obozową przez lat 13, poczem na spustoszonej wojnami Ukrainie przez lat 26 ewangelią opowiadał. Życie świątobliwe zakończył w Jurewicach na Rusi r. 1684. przy kościółku przez siebie wystawionym.

Tysarowski, herbu Saś. Jeremiasz, władca Lwowski, Halicki i Kamieniecki od 1607 do 1641 roku.

Tyski, herbu Puchala. Żegota, w wojnie z Krzyżakami przewodził kawalerii królewskiej. Po zejściu bezpotomnem żony Anny, część majątku Mołotyce na Rusi odstąpił na rzecz klasztoru Dominikanów Lwowskich r. 1535. Zygmunt, wstawił się mężnem odparciem napadu Tatarów roku 1540 Michał, zawołany wojownik w zapasach z Tatarami i Moskwą, z mocy sejmu lustrował zamki na Rusi r. 1596 w celu ich wzmocnienia. Jan Fortunat nareszcie, był burgrabią Przemyskim. M.

Tysklemberg Dawid, major w wojsku polskiem autoramentu cudzoziemskiego, za położone krwawe zasługi otrzymał indygenat r. 1673.

Tyskiewicz Jerzy, jezuita, teologii doktor i prowincjał, wydał kilkanaście dzieł teologicznych; 1625. M.

Tyszewicz Alexy paroch Bossowicki na Ukrainie, podpisał z innymi duchownymi manifest wystosowany do grodu Kijowskiego przeciw rozruchom Kozactwa r. 1768. M.

Tyszka, herbu Trzaska. Balcer, kanonik Łucki fundował OO. Bonifratrów w Łucku r. 1647.

Tyszkiewicz, herbu Leliwa, dóm starożytny na Litwie, z którego Kalenik het-

manił za panowania książąt Kijowskich. Iwan, po śmierci żony wstąpiwszy do stanu duchownego, został archymandrytą Peczerskim. Fiedor, brat jego poległ w boju z Tatarami. Teodor, wojewoda Nowogrodzki sprawował legację od Stefana Batorego do Moskwy roku 1577, z którym to królem wojował szczególnie nieprzyjaciół. Bazyli, wojewoda Smoleński podobnie jak poprzedzający włąwił się odwagą w wojnach Stefana Batorego. Ostafji, wojewoda Podlaski w ekspedycji Moskiewskiej przyprowadził do obozu pod Wielkołukami znaczny zastęp żołnierzy swoim kosztem utrzymywanych. Jerzy, wojewoda Brześciański pamiętny z zadziwiającej odwagi w bojach; tak w r. 1564 ze 150 swoich mężnie się potykał z potęgą nieprzyjacielską na polach Iwanieckich, w cztery lata z podobnym sukcessem pod Ulą. Janusz, wojewoda Kijowski, starosta Żytomierski i Sniatyński, pan niezalążący fortuny swojej dla ojczyzny jak i dla chwały Boga; fundował i nadał konwent Karmelitów bosych w Berdyczowie, w Machnówce OO. Bernardynów, w Morachwie OO. Dominikanów, a XX. Jezuitów w Kijowie i w Winnicy; podczas czego i Sokalski klasztor zreparował i ufortyfikował. Eustachy Jan, starosta Mozyrski w wojnach postronnych w własnej osobie stawał do boju z uzbrojonymi, jak też pod Wendą, Kokenhausem, Chocimem i indziej okrył się sławą; † 1631. Jerzy, syn jego z kś. Wiśniowieckiej, biskup Żmudzki a potem Wileński, w sporze między Dysydentami i Katolikami w Toruniu jako wielki mowca zastąpił z obrony nauki katolickiej; fundował oraz Kalwaryą na Żmudzi; † 1655. Kazimierz, podkomorzy Brześciański żołnierz zawołanego męstwa, poległ w boju z Kozakami r. 1649. Eustachy, podkomorzy także Brześciański, fundował klasztor Cystersów w Wistyczach pod Brześciem r. 1678. Krzysztof, podczaszy Kijowski pułkownik królewski, sławny z zwycięstw nad Tatarami i Kozakami. Felicjan, starosta Żyzmorski, zabity w bitwie z Tatarami pod Zborowem r.

1649. Aleksander, zabrany w jasyr od Tatarów, zginął w niewoli. Szczęsny, stolnik Derpski fundował w Różanym Stoku OO. Dominikanów r. 1664. Michał, sławny z dzieł wojennych pułkownik i strażnik wojsk Litewskich za Zygmunta I. Iwan, syn tegoż przetrwawszy siedmioletnią niewolę moskiewską, po powrocie do ojczyzny sprawował pod Stefanem Batorym urząd generała artylerji. Synowie jego Michał i Cypryan, pierwszy zginął w boju pod Wolmarem, drugi pod Mozajskiem. Aleksander, sędzia ziemski Połocki w Paryżu bawiąc na naukach, został doktorem prawa; dostawszy się następnie w niewolę moskiewską, w więzieniu przetłumaczył wierszem tragedye Seneki. Renald, przeor zakonu Dominikanów Wileńskich, wzięty od Moskwy w niewolę r. 1659, tamże umarł. Prócz tych poszczególnionych, zasłużyło się ojczyźnie jeszcze wielu innych, mianowicie orężem, jakoż kromą tych poległo jeszcze siedmiu w różnych wyprawach wojennych. — Antoni, biskup Żmudzki, osobiwszy dobroczyńca zakonu Dominikańskiego, wiele się zajmował podniesieniem bytu poddanych swoich, których ciężenie miał za największy występki; w Woronie fundował szpital obłąkanych; † 1762. Wincenty, niegdys referendarz Litewski, usunąwszy się z widowni świata na dobra swoje w Pińskiem, działał nieprzerwanie dla podniesienia nauk i oświaty. Pieniężnym zasiłkiem przykładał się do wydawnictwa dzieł użytecznych, a na pomieszczenie gimnazjum gubernii Grodzieńskiej w miasteczku Swisłoczy przeznaczył 200.000 złp.; oprócz tego darował rzaczonemu gimnazjum znaczny księgozbiór. Jako wzór światłego ekonomisty, szczególnie zwracał swą uwagę na porządne i ozdobne utrzymywanie wiosek, dobre i pomyślne prowadzenie włościan i unikania wszelkich sporów i procesów; † 1816. Pius, marszałek Borysowski i członek Wileńskiej archeologicznej komisji. Opatrzność nagradzając jego cnoty obywatelskie i domowe, przeciągnęła dni jego nad zwykły zakres ży-

cia ludzkiego, liczył bowiem przeszło 100 lat wieku. Umarł w Łohajsku r. 1858. M.

Tysza, dóm szlachecki na Ukrainie, dziedziczył majątność Chodorkowską i wieś Krzywe, nadaną mu od Zygmunta Augusta. M.

Tyszkowski, herbu Gozdawa. — **Mikołaj**, chorąży Wendeński pamiętny z odniesionego zwycięstwa pod Hodowem na Rusi r. 1694; z małą garstką kawalerji polskiej ustępując przed nawałą Tatarską, oparł się o wieś Hodów, zkąd wiódł bój odporny tak długo, aż nieprzyjaciel złamany tył podał. Przy ustąpieniu wroga śmiały Tyszkowski zbyt naraziwszy się w pogoni, wpadł w ręce rozpierchtych Tatarów, lecz wdzięczna Rzeczpospolita wykupiła go z tych więzów. — **Wenant**, prowincyał XX. Bernardynów we Lwowie, wzbogacił księgozbiór klasztorny drogocennymi rękopismami, które później przeniesiono do biblioteki uniwersytetu. M.

Tyszowski Roman, paroch Popruźniański na Ukrainie, podpisał manifest zanieśiony do ksiąg grodzkich Kijowskich r. 1768 przeciw prześladowaniu Kozactwa pod przewodnictwem Gonty. M.

Tytlewski, herbu Cholewa. **Maciej**, opat Łubiński posłował od Zygmunta III do Hiszpanii w sprawie posiłków na wojnę Turecką.

Tytow, herbu Giejsz, na Litwie.

Tytyk, osadczy Kozaków nadwornych w Humaniu, podczas zajęcia miasta przez zroskoszowanych hajdamaków Gonty r. 1768, ratując ile możności nieszczęśliwych od rzezi, salwował oraz przed rozpasaną tłuszcą święconą puszkę z Eucharystyą. M.

Tydzrowski, herbu Sas. M.*

Tyzenhaus, herbu Bawoł (Bawoł czarny w polu złotem w prawą stronę tarczy idący, nad koroną, z pod której dwie trąby hełm okrążają, trzy pióra strusie).

Dwóch braci Tyzenhausów z rozkazu Adryana Papieża założyli w r. 1150 kolonię nad morzem Bałtyckim, zkąd orężem mieli bronić

krzewiącą się wiarę chrześcijańską. **Gwilhelm** fundator Rygi, został pierwszym biskupem rygskim, drugi zaś **Rejnold** pogan wojował. **Henryk**, chorąży Inflantski poległ w boju z Litwinami r. 1279. **Gotard**, wojewoda Derpski walczył zaszczytnie ze Szwedami w sprawie Zygmunta III. Po ustąpieniu Inflant dochowując zaprzysiężonej wiary królowi i Rzeczypospolitej, z pozostawieniem obszernej fortuny w ręku Szwedów, przeniósł się do Polski. **Gotard Jan**, biskup Smoleński † 1669. **Reinhold**, pułkownik królewski wstawiony z odwagi w zapasach z Kozakami na Ukrainie. **Antoni**, pisarz wielki Litewski, później podskarbi nadworny, w przeciągu lat piętnastu niespełna utworzył z miasta Grodna kolebkę handlu, przemysłu, nauk i sztuk pięknych, zabudowawszy go pysznymi gmachami i zaludniwszy uczonemi, artystami i fabrykantami. Między innemi założył szkołę ekonomiczną, lekarską, wojskową kadetów, mierniczą, budowniczą, instytut położniczy i ogród botaniczny, pod względem zaś ekonomicznym urządził rozmaite rękodzielne i fabryki, sprowadził z zagranicy najwyborniejsze stadniki, owce i bydło, przerzynając przytem Litwę nowymi drogami i kanałami. Przez intrygi obalony z władzy, z kijem w ręku ustąpił pan milionowy z wystawionych swoim kosztem pałaców, a z upadkiem jego runęły też wszystkie te piękne zakłady. Doprowadzony prawie do ostatniej nędzy, umarł w Warszawie roku 1785. **Ignacy**, szef gwardji Litewskiej za panowania Stanisława Augusta, ucierpiał dla ojczyzny wiele prześladowań. **Antoni**, chorąży Wileński za nowej ustawy przyjąwszy urząd prezydenta miasta Wilna, był przykładem poświęceń się; zasiadał też później w r. 1794 w najwyższej radzie narodowej. M.

Ubaldini Dominik i Jan, rodem ze Lwowa, wydali w Krakowie kilka poematów. M.

Ubliński Marcyan i Stefan, podpisali elekcyę Augusta II.

Ubniewski, herbu Junosza. Szymon, łowczy Rożański podpisał elekcyę Jana III.

Ubysz, herbu Cholewa. Jakób, sekretarz Władysława IV., potem chorąży Dobrzyński. Michał i Waleryan podpisali z ziemi Gostyńskiej elekcyę Jana III.

Uchaeki, herbu Paprzyca. M.*

Uchacz, herbu Jastrzębiec.

Uchański, herbu Radwan, dóm starożytny, którego przodek Gotard walcząc zwyciężko z Jadźwingami i Prusakami na ten czas jeszcze poganami, w nagrodę swoich czynów otrzymał od Konrada księcia Mazowieckiego dobra Służewo r. 1241. Jakób, arcybiskup Gnieźnieński, słynny z biegłości w prawie koronnem, z zamiłowaniem oddawał się kształceniu młodzieży polskiej; tak urządził szkołę w Łowiczu, którą oddał profesorom sprawozdonym z Krakowa, a w kollegium Pułuskim utrzymywał swoim kosztem ubogą młodzież szlachecką; † 1581. Arnold, wojewoda Płocki brat arcybiskupa, mąż gorliwością o dobro ojczyzny i nieskazitelnością obyczajów znamienny. Paweł, wojewoda Bełzki mąż z rozsądku i przeczności, oraz niepospolitej do spraw publicznych zdadności zalecony, z polecenia Stefana Batorego sprawował poselstwo do Rzymu, drugi raz do cesarza Maksymiliana względem przysięgi na umowę Będzińską, a trzeci raz do Porty Otomańskiej, gdzie też traktaty rozpoczynawszy, umarł w Konstantynopolu r. 1590.

Udrycki, herbu Nałęcz, pierwotnie w województwie Bełzkiem, z kąd Mikołaj, kanonik Krakowski towarzyszył w ekspedycyi Stefana Batorego pod Gdańsk. Stanisław, sławiony z czynów rycerskich, zakończył życie r. 1642.

Ugniewski Szymon, Jezuita nauką i wymową wielce zalecony, w Rzymie jako pełnomocnik prowincyi a potem w Wilnie rektora akademii sprawował obowiązki, wydał drukiem życie św. Władysława i kilka kazań; † 1647. M.

Tom III. Nr. 20.

Uhlk Jerzy i Gotfred, pisali się na elekcyi Jana III.

Uhrowiecki, herbu Suchekomnaty. Mikołaj, podstarosta Krakowski, rotmistrz królewski w wyprawie Stefana Batorego do Moskwy pod Pskowem i w innych miejscach wielkiego męstwa dał dowody. Jan, brat jego wstawił się z zrzeczności w licznych poselstwach Rzeczypospolitej.

Ujazdowski Marcin, wydał prócz kilka poezyj dzieła Arystotelesa o sztuce wymowy. Jan, w wojnie z Turkami dowodził posilkami wołoskiemi hospodara Konstantyna; umarł w r. 1502 na urządzie starosty Czchowskiego.

Ujejski, herbu Gryf. Franciszek, kanonik Gnieźnieński, deputował na trybunał koronny r. 1695.

Ujejski, herbu Pogonia. Rafał, podpisał elekcyę Jana Kazimierza.

Ujejski, herbu Grzymała.

Ujejski, herbu Nowina z przydomkiem Pilath. Jan, dawszy dowody męstwa na wojnach, celował później w życiu wiejskiem z rządności w gospodarstwie. Piotr, brat tegoż truckczaszy Stefana Batorego mając udział we wszystkich wyprawach tego króla, wstawił się z odwagi szczególnie w walkach pod Skowrodkami i Konstantynowem. Stanisław, pisarz grodzki Sądecki, odznaczył się męstwem w bitwie pod Cecorą; † 1645. Antoni Kwiryn, wierszopis polski i łaciński w XVI wieku.

Ujejski, herbu Śreniawa (bez krzyża), pisze się z Rupniewa. Tomasz, biskup Kijowski przykładnem postępowaniem swoim zjednał sobie wziętość nawet u dyssydentów, którzy na jego pochwałę wyrzekli te pamiętne słowa: „Niech wszyscy księża i biskupi kościoła rzymskiego będą Ujejscy, nas wszystkich do jedności łatwo z sobą zuchęcą”. Słowem i czynem przykładając się nieustannie do utwierdzenia cnót w poddanej sobie diecezji, gorliwie się zajmował restauracją domów

Bożych, fundacją szpitalów i seminariów, na które na jedne tylko w Sandomierzu 30 tysięcy wyliczył. Ubodzy ojcem swym go nazywali, odziewał ich bowiem nieraz zdejmując z siebie suknie i żywił przy swoim dworze. Jako senator był może najprzezorniejszy w radzie, przeto poważany od wszystkich. Ułacniwszy niektóre trudności, po złożeniu godności biskupiej wstąpił do zakonu Jezuitów, w którym po odprawionym nowicyacie spędził lat jedynaście jako przykładowy zarządca domu profesów Wileńskich. Pełen wielkiej chwały i zasług, przeniósł się do wieczności r. 1689.

Ujejski N., w bitwie pod Zbarażem r. 1649 pułkownikował z chwałą pod wodzą Stanisława Lanckorońskiego kasztelana Kamienieckiego. M.

Ukciński Marcin, podpisał elekcję Jana III.

Ukolski; kilku z tego domu piastowało urzęda w województwie Trockiem.

Ukrymski, porucznik z chorągwi starosty Winnickiego, poległ w potrzebie z Kozakami na Ukrainie r. 1638. M.

Ulanicki.

Opis herbu.

W polu czerwonym tarczy jest niby droga prosta do góry wyciągniona, na której obudwu końcach widzieć dwa księżycy niepełne, jeden u dołu rogami na dół, drugi na górze rogami do góry, w środku zaś szabla na ukos ostrzem do góry położona, a na hełmie pięć piór strusich. Początek znaku tego podają: przodek tego domu we dwudziestu tylko ludzi napadłszy na szlak Tatarski, pomimo wielkiej liczby natarł odważnie na wroga, a rozgromiwszy szczęśliwie zastęp jego, ścigał przez cały dzień rozpier-

chłych już to z porażki, już zajętych grabieżą, z których wielu w niewolę zabrał. W nagrodę tego czynu otrzymał od księcia ruskiego pomiędzy innymi upominkami i ów znak zaszczytny. Jeden z tego domu żołnierz odważny z narażeniem siebie w bitwie pod Plezskowem r. 1581. uratował z niebezpieczeństwa życia swego porucznika. Hrehory, rotmistrz zawołanego męztwa, przez konstytucję z r. 1661 z wychwalaniem jego dzieł wojennych otrzymał w nagrodę dobra Pożary z przyległościami w posiadanie.

Ulanowski, herbu Sulima. M*. — Paweł, Jezuita odbywając misję na Wołoszczyźnie, zakończył tam życie r. 1666. M.

Ulatowski, herbu Jastrzębiec. — Jakób Floryan, zasiadał w radzie konfederacji generalnej koronnej r. 1734. Trzech podpisało elekcję Stanisława Augusta. M.

Ulezycki, herbu Korczak. Zygmunt, cześnik Wileński podpisał elekcję Jana Kazimierza.

Uleniecki, herbu Przerowa. Floryan, cześnik ziemi Żydaczewskiej za panowania Jana III utworzonej, na potrzebę kraju utrzymywał swoim kosztem regiment pieszy.

Uleski, herbu Ostoja.

Ulewicz, herbu Sokola. M*.

Uliłowicz Aleksander, dziekan infułat kolegiaty Zamojskiej, ostatni naczelny kapłan wojsk polskich; przeniósł się do wieczności r. 1858. M.

Uliński, herbu Dołęga, niegdy w Krakowskiem, a później w ziemi Przemyskiej. Tomasz, podstoli Podolski rotmistrz pancerny chorągwi w nieszczęśliwej bitwie pod Żółtymi wodami wzięty w niewolę od Tatarów. Anna, fundowała kolegium Jezuitów w Przemyślu.

Uliński, herbu Lis, w Sieradzkim.

Ulnicki, herbu Sas. Krzysztof, rotmistrz w wojsku Litewskim znaku Pety-

chorskiego, w wojnach za panowania Władysława IV. wstąpił się z okazanej waleczności. Wojciech, pułkownikował z chwałą w wojnach pod królami Michałem Korybutem i Janem Sobieskim.

Duncz.

Ulrich Jan, nobilitowany 1790. M.*

Ulanowski, herbu Sulima. Jan, kasztelan Rogoziński, podpisał pokój Brzeski r. 1436.

Umianowski Piotr, znakomity uczoney i lekarz w XVI wieku. M.

Umiastowski, herbu Korczak. M.*

Umiastowski, herbu Roch III. Wojciech, sławiony w zakonie Jezuitów kaznodzieja; † 1662. — **Piotr**, lekarz i filozofii doktor w Krakowie, wydaniem dzieła o powietrzu morowem r. 1591. pierwsze miejsce zajmuje między pisarzami w tej materii. M.

Umiastowski, z chorągwi ks. Wiśniowieckiego w bitwie z Kozakami pod dowództwem Huni r. 1638, poległ na placu. M.

Umiński, herbu Cholewa.

Undorf, herbu Nabram. M.*

Uniatycki, herbu Sas. Stefan, stolnik Trembowelski posłował na trybunał koronny r. 1725.

Unichowski, herbu Ostoja. Krzysztof, poległ w boju na Ukrainie. Samuel, sędzia i wojski grodzki Mozyrski, w potrzebie pod Smoleńskiem odniosły ciężkie rany, dostał się do niewoli Moskiewskiej. Wyszedłszy z takowej i obrany pułkownikiem województwa Nowogrodzkiego, pomścił się swej zniewagi wygraną pod Ciemkowicami, przyczem zniósł dwa tabory nieprzyjacielskie.

Unichowski, herbu Przestrzał. M.*

Uniecki, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Unterzycki, podpisał podobnie elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Unieszowski, herbu Janina.

Unikowski Jan, zasłużony z wypraw wojennych.

Unrug Krzysztof, starosta Gnieźnieński sprawował urząd komisarza do rozgraniczenia posiadłości Brandeburskich. W nagrodę położonych zasług w wojnach z Tatarami i Szwedami, otrzymał od Jana Kazimierza przywilej na założenie miasta Urogowa w Poznańskiem.

Urak, herbu Leliwa. M.*

Urbanowicz, herbu Łabędź w księstwie Litewskiem, z kąd Jan będący rotmistrzem, zginął na wojnie. — **Piotr**, z podejrzania u króla Augusta II., jakoby z Jabłonowskim w Polsce, a Karolem XII. w Benderze miał się przeciw niemu znosić, wywieziony do Saksonii i osadzony w twierdzy Königstein, przetrwał sześćoletnie więzienie, z którego dopiero w skutek układów Stanów koronnych r. 1717 wyszedł na wolność. M.

Urbanowski, herbu Prus I. w Wielkiej Polsce, z kąd Jan podpisał elekcyę Jana III. — **Antoni**, sławny kaznodzieja w zakonie Bernardynów. M.

Urbański, herbu Nieczuja, pierwotnie w Sieradzkim, a potem w Ruskiem województwie. **Wojciech**, sędzia Lwowski dzierzawca Nahorzeć podczas napadu Tatarów na Ruś r. 1621, usposobiwszy włością do odporu i stawiwszy mężnie czoło, poległ w walce z najeźdźcami. Drugi z tego domu także **Wojciech** kasztelan Rozpierski, na potrzebę ojczyzny utrzymywał chorągiew dragonii o 150 koni. Nadto fundował klasztor XX. Pijarów w Wieluniu z obowiązaniem podawania nauk młodzieży polskiej; † 1693. **Wojciech** i **Zygmunt**, porucznicy ussarscy, wstąpili się mężstwem w bitwie Sobieskiego pod Chocimem. Jeden zginął przy odsieczy Wiednia. **Franciszek**, generał-lejtnant wojsk koronnych, wysłany na Ruś dla oczyszczenia kraju z plądrujących Tatarów, otrzymał tamże posiadłości ziemskie, i odtąd w Sanockiem zamieszkał. Zostawił dziewięć synów; siedmiu obrało stan duchowny, ósmy **Adam** także generał-lejtnant wojsk koron-

nych, a dziewiąty Kajetan podstoli Sanocki, którego wnuki dotąd dziedziczą w Sanockim. M.

Urbański, herbu Sas. M.

Ureki Jan Nestor, dwornik wołoski dla swojej ku Rzeczypospolitej polskiej przychylności, udarowany indygenatem r. 1607.

Urmowski Klemens, profesor warszawskiego uniwersytetu, biegły w prawodawstwie różnych narodów, oddany cały obowiązkowi swego powołania, jako prawdziwy przyjaciel młodzieży kierował ją do zamiłowania nauk i pracowitości; † 1828. M.

Urociński, herbu Sas. M*.

Ursyn, herbu Rawicz.

Uruski, herbu Sas, dóm starożytny na Rusi przybył przed r. 1200 z Węgier, gdzie otrzymawszy od księcia Daniela lenność w okolicy Drohobyczy, założył osadę Worysz czyli Urosz. Za Władysława Jagiełły walczyli Uruscy (pierwotnie zwani Woryszcy) z Krzyżakami, zaco otrzymali różne dobra od Rzeczypospolitej. Jacek, rotmistrz ziemi Stryjskiej, podczas napadu Kozactwa zebrawszy ochotników, zastąpił kraj od łupieży, jakoż po licznych walkach z odniesionych ran zginął r. 1656. Jan, skarbnik koronny królestwa Galicyi, poważany z prawości obywatelskiej i położonych zasług około kraju; † 1827. M.

Urzanowski, herbu Janina.

Urzędowski Marcin, powszechnie zwany Marcin z Urzędowa (ponieważ był rodem z tego miasta w województwie Lubelskim), niepośledni botanik polski za Zygmunta Augusta, będąc nadwornym lekarzem przy dworze hetmana Tarnowskiego, napisał dzieło szacowne o zielnictwie wydane drukiem dopiero po jego zgonie. W podeszłym wieku przeniósł się do stanu duchownego, i został kanonikiem Sandomierskim. M.

Usarzewski Łukasz Stanisław, za okazane zasługi wojenne szlachectwem zaszczycony r. 1676.

Usieki Jakób, rektor akademii Krakowskiej, czynny obrońca praw tejże akademii

przeciw Jezuitom, zostawił po sobie szacowne dzieła filozoficzne, które wyszły po śmierci jego r. 1649. M.

Uściński, herbu Lubicz. M*.

Ussakowski, niegdy w Mścislawskiem. M*.

Ustarbowski, herbu Abdank z tą odmianą, że na Abdanku powinien być krzyż dwoisty, t. j. dwa razy przedzielony, nad nim zaś gwiazda, a na hełmie w koronie trzy pióra strusie.

Ustarbowski, herbu Leliwa.

Ustowski Antoni, dziekan gr. kat. w Niemirowie na Ukrainie, zaniósł manifest przeciw gwałtom Kozactwa Gonty do grodu Kijowskiego r. 1768. M.

Ustrzycki, herbu Przestrzał. Przodek domu tego Iwonia z Unichowa przybył jeszcze w XV. wieku z Węgier do Polski i przyjął tę nazwę od Ustrzyk swej posiadłości. Teodoryk, brat jego, w wyprawie króla Olbrachta zginął w lasach Bukowińskich. Jędrzej Wincenty, proboszcz katedralny Przemyski, wydał kilka dzieł historycznych wierszem polskim. — Hieronim, biskup gr. kat. Przemyski, piastował pierw godność chorążego; † 1746. Bazyli, łowczy Wschowski za Augusta II, służył orężem i radą obywatelską. Jan i Mikołaj, poległ przy odsieczy Wiednia pod bokiem króla Sobieskiego. Jędrzej, legionista pod Napoleonem I., zginął w kampanii Saskiej. Bazyli, *Thesaurarius Terrae Premislensis Salve Guardiae S. R. M.* ozdobiony wielą bliznami odniesionymi na wojnach, osobliwsze miał poważanie u króla i ziomeków swoich, jakoż często polubownego sędziego urząd sprawując, gruntowną wymową zadziwiał i hamował zwaśnione umysły. M.

Uszacki, herbu Junosza z tą odmianą, że baran z strzałą rozdartą jest w pół podkowie. Hrehory, przewodził artylerją w zamku Łucyńskim w Inflantach, gdzie też otrzymał w nagrodę położonych zasług dobra ziemskie. Kasper, będąc chorążym w tym-

że zamku, po wzięciu onego przez Moskwę dostał się do niewoli, w której przepędził lat dwanaście.

Uszak, herbu Drogomir.

Uszdowski, herbu Bończa.

Uszyński, herbu Lubicz. Jan, scholastyk Łucki, podpisał *Pacta conventa* króla Jana Kazimierza.

Utranowski Maciej, konstytucyą z r. 1662 w poczet synów koronnych policzony.

Uwiliński, herbu Rogala. Krzysztof, podpisał elekcję Jana III.

Uwoyn, dziedziczył na Żmudzi. M*.

Uzamecki Jan, skarbnik Starodubowski podpisał elekcję Jana III.

Uzdowski, herbu Bończa. M*.

Użeniecki, niegdy na Litwie. M*.

Uzłowski Adam, podpisał elekcję Władysława VI.

Uzniński, herbu Jastrzębiec, pierwotnie na Litwie, a później na Rusi. Szymon, towarzyszył chorągwi pancernej zastężony z czynności wojennych. M.

Wachlewicz Andrzej, konsul Lwowski w czasie oblężenia miasta w r. 1648, dał przykład poświęcenia obywatelskiego; zajmując się gorliwie obroną murów, deputował do obozu Chmielnickiego i umówił pożądany pokój. M.

Wacławowicz Jan, Krakowianin, mistrz praw obojga, sprawował urząd sądowego pisarza w obozie Smoleńskim, dokąd go król Zygmunt III. zawezwał. M.

Waczewski Jan, sekretarz królewski z sejmu r. 1611 wyznaczony do lustracji dóbr królewskich w Wielkiej Polsce.

Waczkowski, herbu Jastrzębiec.

Wachalski Jan, rodem ze Lwowa, rektor kolegium Jezuistów tamże, uprzejmą ła-

godnością z młodzieżą zjednał sobie ogólny szacunek obywateli; † 1608. M.

Wadaszyński, herbu Jastrzębiec. Jan, podpisał elekcję Jana III.

Wadowita Marcin, urodzony z domu kmiecego w Wadowicach, dostawszy się do Krakowa, o zebranych prawie chlebie oddawał się naukom; otrzymawszy następnie kaptaństwo, po różnych stopniach doszedł aż do berła akademii Jagiellońskiej, zostawszy jej rektorem. Cnoty i głębokie nauki zjednały mu powszechne poważanie nawet za granicą kraju. Urząd miejski w Wadowicach przechwuje dotąd jego portret w znak wdzięczności za uposażenie szpitalu i szkoły miejscowej; † 1644. M.

Wadowski, herbu Ostoja. Wojciech, żołnierz doświadczonego męstwa pod wodzą Chmieleckiego, poległ w bitwie z Tatarami; Jan, zginął w boju z Turkami pod Chocimem, a Tomasz ze Szwedami w Niemczech. — Wadowski, komendant kościoła w Humanu, po zajęciu miasta przez hajdamaków w r. 1708, w świątyni przy ołtarzu spisanymi zakłuty. M.

Wadson, herbu Pogonia. Erazm, biegły prawnik w Krakowie w połowie XVI. wieku. M.

W a d w i c z.

Opis herbu.

W tarczy podzielonej wzdłuż na dwie części, znajduje się ryba morska biała w czerwonym polu, a po lewej ryba czerwona w białym polu, obie głowami do góry, jednak głowami i ogonami od siebie odwrócone, na hełmie zaś według jednych pięć piór strusich, a według drugich pawie ogon. Początek tego herbu się-

ga czasów Bolesława Krzywoustego, gdy bowiem rycerz Wadwicz nazwany, z naznaczonej mu legacji do ojczyzny powracał, okręt nawalnością morską skołatany utonął, przyczem i ów rycerz zginął; w nagrodę tegoż zasług nadał ten monarcha sukcesorom jego ów znak herbowy. — Hano z Dąbrowy Wadwicz, poległ w boju z Tatarami nad Kałką r. 1399. Jan, w potrzebie pod Grunwaldem przyprowadził własną chorągiew; jakoż w tej bitwie trzymał straż nad bezpieczeństwem króla Jagiełły.

Tym herbem pieczętują się: Adamkowicz, Łodziata, Matyszowicz, Mężyk, Montygiert, Naruszewicz, Roski, Stankiewicz, Węstawski, Wolczek, i Wirulowicz Bohusz.

W a g a.

Opis herbu.

W polu czerwonym jest krzyż nad księżycem niepełnym rogami na dół skierowanym, pod nim waga na kształt litery W, tak że od rogu jednego litery W do drugiego, jest linia wyciągnięta spajająca oba końce, zaś na hełmie trzy pióra strusie. Okólski opisuje go znowu nieco odmiennie, mówi: w polu niebieskim krzyż powinien być podwójny, na którym księżyc niepełny rogami obiema na dół skierowany, pod nim zaś linie tak są powiązane, że trzy tryanguly wyrażają, między którymi dwiema u spodu są trzy wręby. — O początku tego herbu niema pewności, miał atoli być nadanym od książąt ruskich za jakieś heroiczne dzieło. Pieczętują się nim: Abramowicz, Korzenowski, Pocij, Niepokojczycki z odmianą, że między dwiema angułami u spodu przydają trzy wręby od góry coraz mniejsze, i Waga.

Waga Teodor, kapitan zgromadzenia Pijarów, przytem dziejopis i prawnik jeden z

tych uczonych mężów, którzy przez swe pisma na edukację wpływali; oprócz historii polskiej wypracował poprawną edycję praw krajowych, statutów i konstytucji koronnych; † 1801. M.

Wagotowicz Teodor, paroch Matwijewski na Ukrainie, wniósł z innemi manifestem skargę na rozuzdane Kozactwo Gonty. M.

Wągleszyński, herbu Jelita. Tomasz, z Wągleszyna, kasztelan Sandomirski, hetman z sławą w wyprawie przeciw Krzyżakom r. 1405.

Wąglikowski, herbu Brochwicz z tą odmianą, że z tarczy w połowie szachowanej wyskakuje od prawego boku pół jelenia szarego, a na hełmie pawie ogón. Jan, miecznik ziem pruskich jeden z najgorliwszych obrońców praw i wolności ojczyźtych; † 1639.

Wagner, herbu Lew, (lew do połowy ciała z muru wychodzący, a w przednich łapach liliję trzymający) nobilitowany r. 1662.

Wągodzki, herbu Rogala.

Wągrowski, herbu Belina.

Wahanowski, herbu Gozdawa. Feliks i Jan, podpisali elekcję Władysława IV.

Wahl, chorąży Grodzieński postował na sejm r. 1724. M*.

Wal Jan, radny miasta Gdańska, otrzymał indygenat r. 1658. M.

Walawski, herbu Trąby I, w Betzkim województwie i w ziemi Przemyskiej. Piotr, towarzysz znaku usarskiego, w bitwie z Kozakami pod Starczem r. 1638. odniósł ciężki postrzał.

Walbach albo **Wolbock**, herb przyniesiony z Niemiec do Polski: (tarcza wzdłuż przedzielona; po prawej stronie jest kozioł na skałę się wdzierający, na lewej rzeka wzdłuż płynąca, a na hełmie pawie pióra.) Jan, podwojewodzi Warszawski, przetrwał długi szereg lat w służbie obozowej.

Walcerowski, herbu Kornic.
Walezewski, zapisany w konstytucji r. 1611. M*.

Walden, herbu Nabram.

Waldstein Antoni hrabia, otrzymał indygenat r. 1768. M*.

Walentynowicz, posesyonat w Starodubowskiem. M*.

Waleszyński Marcin, kanonik Krakowski wierszopis w XVII. wieku, swoim kosztem pokrył miedzią kolegium ś. Anny. M.

Walewski, herbu Kolumna. Adam, kasztelan Elbląski, komisarz Stefana Batorego do Gdańska uskromił rokosz tego miasta i odebrał przysięgę. Jan, w wojnie Moskiewskiej w Inflantach dał wielkiego męstwa dowody; † 1640. — Z domu tego piastowało nadto wielu wysokie godności dygnitarские; między innymi Franciszek, mąż surowego charakteru i bogactw niezmiernych, podpisujący się zawsze: *centum villarum haeres*. Ogromny jego majątek na Ukrainie przeszedł kupnem na Lubomirskich. Piotr, brygadyr legjonu polskiego pod Napoleonem I., w szturmie wąwozu Sommo-Sierra w Hiszpanii r. 1808 odniósł ciężkie rany. M.

Walewska, podkomorzanka przełożyła na język ojczysty: „Ostatnie słowa ojca konającego;“ wydanie 1783. Przekład ten co do czystości polszczyzny i poprawności mowy, jest jednym z najlepszych przekładów ówczesnych pisarzy. M.

Walicki, herbu Łada. Kazimierz, podpisał elekcyę Jana III. Piotr, w wyprawie na Ukrainę r. 1638, odniósł ciężkie rany. M.

Wallgórski, herbu Odrowąż. Piotr, proboszcz Wiślicki kustosz skarbu koronnego, przeznaczył temu kościołowi znaczne fundusze; † 1620.

Waliszewski, herbu Leszczyc. Maciej, pisarz ziemski Sieradzki, młode lata przetrwał na dworze prymasa Prażmowskiego i króla Michała Wiszniowieckiego. W ukła-

dach z Rosyą urzędował jako sekretarz komisyi.

Walkanowski, pierwotnie na Litwie. Konstanty, z polecenia sejmu r. 1670 jako komisarz sejmowy sprowadził koronę i insygnia królewskie z Krakowa do Warszawy do koronowania Eleonory Austryaczki.

Walknowski, herbu Wieruszowa. Stanisław, pułkownik w wojsku polskim, poległ w boju z Tatarami.

Walnicki Gabryel, dla męstwa w wielu okazyach okazanego, nobilit. r. 1662.

Waluzyniec, herbu Roch III. M*.

Waldowski, herbu Topor. Jan z Waldowa biskup Libuski w r. 1424 uczestniczył przy koronacyi Zofii królowej w Krakowie. Wojciech, w bitwie z Turkami pod Wiedniem r. 1683, dał dowody męstwa.

Wandrowski, herbu Belina. M*.

Wandzon, herbu Pogonia.

Wanikowski, herbu Odrowąż.

Wankowicz, herbu Lis z tą odmianną, że strzała z dwiema krzyżami jest rozdarta u dołu na dwie strony, a zamiast korony mitra książęca, albowiem początek swój bierze od Wanka zięcia Kiejstuta księcia Litewskiego. Teodor, stolnik Miński, fundował klasztor Franciszkanów w Iwieńcu, innym zaś znaczne fundusze przeznaczył. Andrzej, w rozruchu pod Olkienikami postrzelony, z rany odebranej umarł r. 1700.

Wapczyński, herbu Leliwa.

Wapiński Elias, kupiec w Jarosławiu, przyłożył się czynnie do budowy cerkwi uniackiej tamże, przeznaczając oraz znaczny fundusz na utrzymanie kapłana. M.

Wapowski, herbu Nieczuja, pierwotnie na Rusi. Piotr, dworzanie Władysława Warneńczyka, w wojnie tego króla uzbroidł 2000 jazdy polskiej do boju z Turkami. Bernard, młodsze lata w zawodzie rycerskim strawiwszy, obrał późniejszą stan ducho-

wny, w którym postąpił na kantoryę Krakowską i Przemyską, będąc oraz sekretarzem Zygmunta I. W wierszu i oracyi płynny, i w matematyce był tak biegłym, że nawet sławny nasz Kopernik w niektórych wątpliwościach rad jego zasięgał. Andrzej, kasztelan Przemyski, mąż powszechnie poważany szukając zgody między zwaśnionemi, od Zborowskiego śmiertelnie raniony, w kwiecie lat życie zakończył r. 1574. Jan, dworzanin Fryderyka królewicza arcybiskupa Gnieźnieńskiego, odparł zwycięzko Tatarów aż pod Pacanów zabiegłych. Stanisław, podkomorzy Sanocki odbył kilka ważnych legacji, między temi do Wenetów i do cesarza Rzymskiego. Jan, kasztelan Przemyski dawszy dowody poświęceń w wojnach na Wołoszczyźnie i Inflantach, równie w obronie Krakowa wystawił swoim kosztem zbrojną chorągiew. Hojny na klasztory i różne zakony, w Dynowie miasteczku dziedzicznym zbudował kościół pięknej struktury; † 1632. Krzysztof, rotmistrz zawołanego męztwa, w wojnie z Moskwą r. 1633 prowadził własną chorągiew do boju. Mikołaj, podczas najazdu kraju przez Siedmiogrodzan, mężny dając odpór tuszczę Rakoczego, poległ na polu sławy. Konstanty, podkomorzy Przemyski, walczył przy odsieczy Wiednia. Karol, syn jego zginął w rozprawie z Sasami.

Wapowska Katarzyna z domu Maciejowska, żona Andrzeja kasztelana Przemyskiego zabitego przez Zborowskiego, w 26 roku życia zostawszy wdową, zamieszkała w Dynowie, gdzie jako wzór ludzkości zajmowała się dobrem swych poddanych i ratowaniem ubogich. Dóm jej zajmowali starcy, chorzy i białogłowy bez różnicy narodowości, gromadzone zaś dzieci sieroty pielęgnowała z czułością matki, przyzwoite dając im wychowanie. Niezapominała nawet o ubogich uczniach w szkołach Jarostawskich, których kosztem swoim żywiła i odziewała. Dbając zarówno o oświecenie ludu pospolitego, starała się o świątłych kapłanów dla pasterskich obowiązków. Stefan Batory oddał przeto jej enotom

publiczną sprawiedliwość, podnosząc te czyny w mowie mianej na sejmie. Życie przykładne zakończyła w Dynowie r. 1599. M.

Warakowski, herbu Abdank. M*.

Warcha, żołnierz zasłużony na wojnach, w rozprawie pod Chocimem r. 1621 pojmany w zasadce od Turków i zaprowadzony do twierdzy, tamże ścięty został. M.

Wardenński, herbu Godziemba. Andrzej, stolnik Buski; tego Sobieski kasztelan Krakowski, polegając na jego prawości, testamentem przeznaczył za opiekuna swoich synów Marka i Jana. M.

Wardęski, herbu Leliwa.

Wardęski, herbu Nałęcz.

Wargawski, herbu Rola.

Wargoeki Andrzej, rodem z Przemysła, komendantz kościoła Panny Maryi w Krakowie, sławny teolog i tłumacz klasyków rzymskich za Zygmunta III., wydał kilkanaście dzieł w ojczystym języku zalecających się czystością mowy. Bartłomiej, Dominikan brat Andrzeja, podobnie znakomity teolog i kaznodzieja, napisał kilka dzieł historycznych. M.

Warier, nabilitowany r. 1790. M*.

Warkowski, herbu Korczak.

Warnia.

Opis herbu.

W tarczy pola białego jest rak czerwony rogami do góry położony, toż i nad hełmem w koronie taki rak i w tym kształcie, lecz tylko do połowy ciała. O początkach tego herbu tylko tyle da się nadmienić, że nabytym został na Węgrzech — czy tylko nie pod Warną — i tak przezwany a wniesiony do Polski jeszcze w XV. wieku. Pieczętują się nim: Buszkowski, Gnoiński, Łększycki, Płaza, Rapacki i Zarzycki.

Warpesz, herbu Jasieńczyk.

Warsz a później **Warszowski**, herbu Rawicz. Warsz, kasztelan Krakowski w r. 1279, odniósł świetne zwycięstwo nad Rusią pod Goślicami, pustoszącą kraje polskie. Warszowski Mikołaj, znany z dzielności na wojnach Wołoskiej, Moskiewskiej i Inflantskiej, dostał się do niewoli Tatarów, z której wyszedłszy nadzwyczajnym przypadkiem, miał sobie powierzone dowództwo twierdzy Chocimskiej. Wzwany od ordy do poddania fortecy, zaco mu obiecała puścić na wolność zabraną w jassyr żonę i dzieci, wzgardził tą namową dotrzymując wytrwale placu, jakoż później okupił wolność rodziny za pieniądze. Potomkowie tegoż rozrodziwszy się licznie, przyjmowali następnie nazwiska od dóbr posiadanych: mianowicie Warszowie Dębińscy, Gołińscy, Przyjemscy, Michowscy, Rusieccy, Kosińscy i Kiemliccy.

Warszawski, herbu Rawicz. Marcin, podpisał elekcyę Jana III.

Warszewicki, herbu Paprzyca. Stanisław, kasztelan Wyszogrodzki, biegły w naukach i różnych językach, uczestniczył z chwałą w poselstwach do Turcyi i innych dworów, przyczem urosł w łaski Zygmunta I. tak dalece, że go mianował regentem kancelaryi koronnej, scholastykiem Gnieźnieńskim, a nareszcie kanclerzem Poznańskim. Pomimo tylu względów i widoków do infuły, wzgardził atoli temi dostojenstwami i po złożeniu onych udał się do Rzymu, gdzie wstąpił do zakonu Jezuitów w 40tym roku życia swego. Powróciwszy do ojczyzny, z rzadką gorliwością oddał się opowiadaniu słowa Bożego, przezco niemało ludzi Bogu pozyskał. Na rozkaz Papieża pojechał następnie do Szwecyi, gdzie objął pieczę nad wychowaniem Zygmunta królewicza, później króla polskiego pod imieniem trzeciego. Ztamąd udał się w podróż misyjną do Wołoszczyzny, gdzie ująwszy sobie Piotra hospodara, wiele dobrego zdziałał. Po powrocie z Rzymu do Krakowa podczas grasującego właśnie morowego

Tom III. Nr. 21.

powietrza, oddał się z prawdziwym poświęceniem postudze bliźnich, a niosąc z odwagą kapłańską pomoc i ratunek zarażonym, padł tegoż poświęcenia ofiarą r. 1591. Krzysztof, kanonik Krakowski, sekretarz królewski, brat rodzony poprzedzającego, piórem swoim wstawił się nie tylko w Polsce, ale i za granicą, licząc bowiem 26 dzieł przez niego wydanych w różnych językach, któremi doskonale władał. Jan, zginął w powstaniu Moskwy przeciw Dymitromi r. 1606.

Warszewski, herbu Rawicz. Jan, w wojsku Zygmunta króla Węgierskiego żołd prowadząc, walczył w wojnie z Bośniakami r. 1408. — Florjan, w bitwie z Krzyżakami pod Grunwaldem r. 1410, wstawił się z waleczności. M.

Warszycki, herbu Abdank. Jakób, poległ w bitwie pod Rowlem. Stanisław, wojewoda Podlaski w czasie panowania Zygmunta III. zastępował nieraz potrzeby Rzeczpospolitej, nieżalując nato ani pieniędzy ani zdrowia. Klasztor Panien Bernardynek w Warszawie jest jego fundacyi; † 1616. Adam, podkomorzy Mielnicki, w wojnach Tureckiej, Pruskiej i Moskiewskiej mężnie piersi nadstawił. Klasztor Dominikanów w Gidlach zawdzięcza mu swoje fundusze. Stanisław, kasztelan Krakowski pięciu królom z nieporównaną wiernością, radą i pomocą przez lat 50 służąc, w wielu potrzebach ojczyzny brał czynny udział, wysełając własne chorągwie piesze albo jezdne, albo osobiście na czele pospolitego ruszenia ciągnąc. Równie też i dostatki, jakie przy życiu gromadził, hojnie szafował na pożytek ojczyzny i chwałę Bożą, stawiając w dobrach swoich kościoły i rozdając codziennie pewną summę po między ubogich; † 1680. Michał, miecznik koronny, starosta Piotrkowski, pułkownikował z sławą oręża polskiego pod Czarnieckim w Inflantach, później na Ukrainie, a naostatek pod Wiedniem.

Wartan Marcin, rycerz grobu Jerolimskiego, żyjący według reguły ś. Antonie-

go pustelnika we Lwowie około r. 1544, zajmował się gorliwie przyprowadzeniem Ormian do jedności z kościołem rzymskim. *P. X. B.*

Wartanowicz Mikołaj, sprawując urząd wójta sądów ormiańskich w Stanisławowie, słowem i czynem bronił praw swego narodu; † 1776. *P. X. B.*

Warteresowicz Szymon, kupiec Lwowski powodowany szlachetną miłością do bra pospolitego, na potrzeby publiczne swoich ziomków zabezpieczył kapitał 1000 czerwonych złotych. Jan, starszy prawa ormiańskiego we Lwowie, za korzystne krajowi niesione usługi, konstytucją sejmu r. 1654 do prerogatyw szlachectwa przypuszczony. Krzysztof, sekretarz królewski podobnie za położone zasługi szlachectwem zaszczycony. *P. X. B.*

Warteresiewicz Kajetan Augustyn, arcybiskup ormiański Lwowski, wyrobił ustalenie pensji dla duchowieństwa swego; † 1831. *P. X. B.*

Warzycki, herbu Trąby.

Warzymowski, herbu Pomian. Tomasz, chorągiew swoją odznaczoną zwycięstwem nad Turkami na Węgrzech r. 1443, zatknął na pamiątkę w kościele Budzińskim.

Waselrod, herb tegoż nazwiska (głowa orla po szyję w prawą stronę tarczy obrócona, pod nią dwie nogi rycerskie zbrojne i z ostrogami, a na hełmie także dwie nogi wywrócone piętami do góry), właściwy rodzinie Waselrodów albo Waldenrodów niegdy w Prusiech królewskich, z której Łukasz był biskupem Warmińskim r. 1512. Pobierając 15 tysięcy grzywien rocznego dochodu, obracał takowe na potrzeby kościoła i prowincyi swojej; w Wismarze fundował OO. Bernardynów, opatrzywszy klasztor we wszelkie potrzeby; † 1512. Z jego siostry urodził się wiekopomnej sławy Mikołaj Kopernik.

Wasenberg Eberhard, Gdańszczanin wydał historję Władysława IV. i opisante uwięzienia we Francyi Jana Kazimierza. *M.*

Wasicki, dziedziczył w Kowieńskim.

Wasieczyński, herbu Korczak na Rusi, z kąd Krzysztof od młodości swojej aż do sędziwego wieku wytrwał w usłudze ojczyźnie orężem.

Wasieńczowicz, herbu Lis Jakób, popadł w niewolę Moskiewską o którego uwolnienie upominał się Zygmunt I.

Wasielewski, nobilit. r. 1768. *M.**

Wasilla Andrzej, pierwszy biskup Wileński fundował klasztor Franciszkanów w Lidzie. *M.*

Wasilewicz, herbu Syrokomla z tą odmianą, że na Abdanku kładą strzałę prosto zezelcem do góry dwiema krzyżami przedzieloną. Stefan, w wojnie z Moskwą pod Pskowem pieszo szedł do szturm tej twierdzy.— Hrehory, żołnierz waleczny pod chorągwią Siemonowicza Kmity, w pamiętnej walce z Moskwą pod Orszą roku 1552, poległ na polu sławy. *M.*

Wasilewski, herbu Drzewica z przydomkiem Chochlik, dawniej w województwie Kijowskiem.

Wasilewski, herbu Rogala na Rusi i w księstwie Litewkiem. Jeden z tego domu zapisany z wojen z Moskwą r. 1568.

Wasilkowski, herbu Korczak niegdy w Podolskiem województwie, gdzie dziedziczył dobra Tłuste. Trzech z tego domu zapisani z czynów rycerskich.

Wasilkowski, poręcznik legii polskiej pod Dąbrowskim we Włoszech, poległ przy zdobywaniu szturmem miasta Cortona w r. 1799. *M.*

Wasiutyński, herbu Korczak. *M.**

Waśkiewicz.

Opis herbu.

W tarczy pola niebieskiego jest krzyż złoty, u trzonka na dwie części rozdzielony, a na hełmie trzy pióra strusie. Herb ów został nadany jeszcze za czasów Władysława Jagieł-

ły za czyny wojenne. Pieczętują się nim Waśkiewiczowie niegdy dziedziczący na Litwie. Bogdan, pułkownik wojska Litewskiego, w nieszczęśliwej pod Wiedrusą z Moskwą potyczce, odniósł zaszczytne rany.

Wasłowski Jan, kanonik Warmiński i sekretarz króla Zygmunta III., zebrał i wydał żywoty świętych; Józef Walenty, teologii doktor przy akademii Krakowskiej, wydał *Teologię polską* wierszem ułożoną roku 1742. M.

Waśniowski, herbu Bończa, niegdy w ziemi Mławskiej.

Waśniowski, w poczet synów koronnych policzony r. 1676.

Waszyński, herbu Korczak. M.*

Watkowski, herbu Nałęcz.

Watlewski, herbu Lubicz z tą odmianą, że pole tarczy jest błękitne, a na hełmie krzyż, na nim zaś kruk siedzący z pierścieniem w dziobie. Marcin, radą i mężstwem wstąpił się w wyprawach przeciw Szwedom w Inflantach, Wołochom i Moskwie; † 1625.

Watowski Michał, odznaczywszy się w bojach, z kąd odniósł ciężkie rany (pod Beresteczkiem w pół strzałą tatarską przeszyty, a pod Cudnowem kulą działową w nogę postrzelony), konstytucją sejmu r. 1662 szlachectwem udarowany.

Walsen, otrzymał indyg. r. 1790. M.*

Watta, herbu Samson. M.*

Wawrowski, herbu Jastrzębiec.

Wawrzecki, herbu Rola. M.*

Wawrzecki, herbu Ślepowron. Augustyn, podpisał elekcyę Jana Kazimierza.—

Tomasz, na sejmie czteroletnim jeden z najwymowniejszych posłów po nieszczęśliwej bitwie pod Maciejowicami i wzięciu Kościuszki w niewolę, obrany naczelnikiem wojsk pozostałych, przymuszony okolicznościami do złożenia broni, osiadł w zakątku swoim na Żmudzi, gdzie był jednym z najczynniejszych założycieli towarzystwa dobroczynności w Wilnie. Po roku 1812 znowu wystąpił na pole działań politycznych; został członkiem rządu księstwa Warszawskiego, następnie ministrem sprawiedliwości za odnowionego królestwa; † 1816. M.

Waxman.

Opis herbu.

W tarczy złotego koloru powinien być mur forteczny czerwony z trzema oknami, z którego wystaje po pas mąż zbrojny z brodą trzymający w prawej ręce miecz jakby

do cięcia zaniesiony; toż i na hełmie w koronie widzieć do połowy takiego męża. Herb ten nadany od Zygmunta III. r. 1589 Janowi Waxmanowi, rodem z Szwajcaryi, który w wojnie między elektami arcyksięciem rakuskim Maxymilianem a Zygmuntem, miasto Kraków przeciw pierwszemu skutecznie bronił. Jan, syn tegoż za położone 30-letnie zasługi wojenne otrzymał od Zygmunta III. wójtostwo Kłaje; † 1632. Stanisław, w ekspedycyi Moskiewskiej własnym kosztem żołąd wojenny prowadził. — Michał, biegły w wielu językach, a przytem rycerską dzielnością wstawił, w nagrodę otrzymał od Zygmunta III. dobra na Litwie. Kazimierz, w Rzymie obojga prawa doktorem mianowany, powróciwszy do Polski był kanonikiem Warmińskim, a potem Krakowskim. Jan, dziedzic na Korabnikach, wydał zajmujące pamiętniki z ostatnich lat Rzeczypospolitej. Stanisław, zapisał klasztorowi

ś. Katarzyny w Krakowie 15.000. złp. na dobrach Konary i Kopań. M.

Wazgird, dziedziczył w Trockiem. M.*

Ważński albo **Ważyński**, herbu Abdank. Bartłomiej, podkomorzy Derpski, sławny z wojen Inflantskich, odniósł świątne zwycięstwo nad Szwedami pod Derptem, gdzie uczyniwszy wycieczkę z tego miasta, nie tylko ich z pola spędził, ale i z obozu wygnał. — Antoni, skarbnik wielki Litewski, fundował XX. Maryanów w Miłostawiu r. 1774. Porfiry, Bazylian, rektor kollegium Włodzimierskiego jeden z najbłęglejszych lingwistów, wyniesiony na biskupstwo Chełmskie, przestał żyć r. 1804. M.

Ważyński, herbu Jastrzębiec. Przodek domu tego Paweł Jaruntowski ożeniwszy się z Ważanką z Wagacz, przyjął od dóbr kupnem przymnożonych tę nazwę.

Ważyński, herbu Piława. Jan, Jezuita znamienny z nauk; † 1661.

Ważyński Michał, fundował w dobrach swoich w Taborzyskach (w wojew. Wiłńskim) klasztor Karmelitów bosych. M.

Wąsowicz, herbu Ł a b ę d ź, od przodka swego Wąs, męża walecznego tak nazwany. Krzysztof, rotmistrz królewski później pułkownik dragonów, w czasie oblężenia Krakowa przez Szwedów r. 1656 stanąwszy na czele ochotników studentów, śmiałą wycieczką wielką szkodę nieprzyjacielowi poczynił, następnie pod Czarnieckim wstąpił się w bitwie pod Koldingą. Wawrzyniec, podczas wyprawy Moskiewskiej, gdy Polaków w stolicy Moskwy zewsząd ściśnięto, przedarł się do miasta dostawiając prowianty pożądane. Marcin, stolnik Sochaczewski fundował klasztor Pijarów w Radomiu r. 1686. Trzech głosowało na elekcji Jana III. — Felicjan, starosta Narewski, przywiązany od dzieciństwa do Wiśniowieckich, wiernie dotrwał przy królu Michale, jakoż od niego wdzięcznie wspomnia-

ny w testamencie. Piotr, porucznik załogi Lwowskiej w dzielnej obronie miasta przeciw wdzierającym się Szwedom, znalazł chwalebną śmierć na wałach r. 1704. Wąsowicz porucznik legii polskiej pod Dąbrowskim, przy zdobywaniu miasta Cortona we Włoszech r. 1799, odniósł ciężkie rany. M.

Wąsowski, herbu Ł a d a.

Wąsowski, herbu Nałęcz, jednej dzielnicy z Zarczyńskimi, przyjął tę nazwę od dóbr Wąsocza w Wielkiej Polsce. Karol, stolnik Kijowski podpisał elekcyę Jana III. Bartłomiej, rektor kollegium Jezuitów w Jarosławiu, podczas inkursyi Tatarów po Rusi, zbiegły lud hojnie gospodą i żywnością opatrywał, urządziwszy na to dwa domy w swym kollegium. Dając przykład zakonnej karności, słynął także z kazań missyjnych, które z wielkim dusz pożytkiem często miewał po różnych miejscach. Życie niespracowane zakończył w Poznaniu r. 1687, gdzie przeniesiony jako rektor, wypracował plan do budowy sławnego kościoła jezuickiego tamże. Wydał oraz dzieło o architekturze.

Wąsowski, herbu Topor.

Wątrobiński, herbu Oksza.

Wątróbka, herbu Oksza.

Wątrobski, herbu Oksza. M.*

Wąż, herbu Ślepowron. Czterech z tego domu na Podlasiu, podpisało elekcyę Jana III.

W ą ż.

Opis herbu,

W tarczy pola czerwonego jest wąż czarny z koroną złotą na głowie, trzymający w pysku gałązkę z jabłkiem zielonem, a na hełmie pięć piór strusich. Początek tego herbu niejest wiado-

my, zwłaszcza że i za granicą Polski używają go podobnie, aczkolwiek w różnych kształtach. Pieczętują się nim: Ambrożewicz, Borek, Cichocki, Cichowski, Ciechowski, Ciechomski, Dłotowski, Furs, Grozowski, Jasiński z odmianą, że w tarczy są dwa węże w koronach do góry wspięte do siebie żądlami obrócone, a końcami ogonów z sobą się stykające; Koracz, Kostrowicki, Kostrowski, Koyczan, Kozarski, Kuczkowski, Kurowski, Łojko, Małdrzyk, Oryński, Osiński, Piasecki, Pisecki, Podolecki z tą odmianą, że wąż jest bez korony na głowie i jabłka w pysku; Połajowski, Rudzki, Rzeszowski, Siedlecki, Szamoszewski, Szemiosz, Wąż z tą odmianą, co Podolecki; Wężyk z odmianą, że wąż niema zadartego ogona, jabłko zaś jest z krzyżem; i Widawski z tą samą odmianą.

Wążowie kwitnęli na Mazowszu jeszcze w XV. wieku, z których Jan i Adam wstawili się czynami rycerskimi. — Stanisław, rotmistrz Kozaków dońskich, w czasie wojny o tron Moskiewski, trzymał partyę królewicza Władysława. M.

Wczele.

Opis herbu.

Tarcza w kształcie szachownicy żółtem i białym polem przeplatana, a na hełmie murzynek do połowy ciała z koroną na głowie i białą opaską przez czoło, trzymający obiema rękami szachownicę, jaka jest

na tarczy. Początek herbu tego podają historycy: Niejaki Hołub rodem Słowak, szukający sławy rycerskiej po różnych krajach Europy, zdążył i do Grenady królestwa maurytańskiego w Hiszpanii, gdzie bawiąc na dworze królewskim, dał oraz dowody wielkiej biegłości w grze w szachy cenionej wysoce u Maurów,

zaco otrzymał szachownicę jako znak odniesionego zwycięstwa w tej sztuce nad córką królewską. Do Polski wniesiony został ów herb za czasów Bolesława Krzywoustego około r. 1103.

Pieczętują się nim: Cema, Chełkowski, Dobiejowski, Droszewski, Dzberkowski, Dzieleczyński, Gałęski, Gniazdowski, Grabski, Gurowski, Jabłkowski, Kaczanowski, Karmiński, Lechon, Ludzislawski, Luteński, Mielniński, Myślecki, Naleski, Pogorzelski, Pretlicz, Rumiejowski, Rzegnowski, Trzecki, Tumigrała, Włosciejewski, Wsolowski.

Wdziekoński, herbu Korab. M.*

Wdzięk, później **Wdziekoński**, herbu Dąbrowa.

Wdziemborski Stanisław, Jezuita wstawiony nauką i rozsądkiem, którego rady najmożniejsze nawet domy zasięgały; 1709.

Weber, herbu Szampach, otrzymał indygenat w r. 1590. M.*

Wedel albo **Wedelski**; jeden dom z Tuczyńskimi.

Wedelicki Piotr, biegły lekarz w Krakowie w XVI. wieku, sprawował zarazem urząd rajcy tego miasta. M.

Wedelse albo **Wedelstedt**, herb nigdy w ziemi pruskiej (w polu czerwonym tarczy idzie pas modry od lewego boku do góry, a nad nim strzała czarna podobnie ukosem leżąca, nad hełmem w koronie zaś trzy pióra strusie). **Wedelstedt** Piotr, pułkownik wojsk polskich za panowania Zygmunta III, rodem z Pomorza, zasłużył się z czynów wojennych. M.

Wegner, nobilitowany r. 1662. M.*

Weiher albo **Skarzyna**.

Opis herbu.

W tarczy pola białego są trzy róże czerwone jedna podle drugiej, pod nimi zaś dwa baliki w szereg położone, z których po 3 haki albo zęby wystają, a na hełmie trzy pióra strusie. Przodek domu tego **Teodoryk Weiher** przy-

szedłszy z Frankonii wraz z Krzyżakami, osiadł w Prusiech, z kąd Ernest wyniósłszy się do Pomeranii, został pułkownikiem królewskim. Biorąc udział w wojnie Inflantskiej, wkrótce zasłynął z zwycięstwa odniesonego nad księciem Meklenburskim, którego samego pojmał i królowi

(Zygmuntowi August:) odesłał. Podobnie i pod Stefanem Batorym wstąpił się pod Gdańskiem, Połockiem i Pskowem, z kąd też odniósł zaszczytne rany. W sędziwym wieku odrzuciwszy wyznanie luterskie, pojednał się z kościołem katolickim; umarł wojewodą Chełmińskim. Jan, syn tegoż także wojewoda Chełmiński, słynął z nieustraszonego mężstwa w wojnach Polski z Szwedami, Turkami, Wołochami i Moskwą, na których też odniósł ciężkie rany od strzałów działowych. Czyny jego i okazana umiejętność wojenna, torowały mu drogę do najwyższych godności; jakoż po śmierci hetmana Żółkiewskiego r. 1620 wszyscy go Zygmuntowi III. do buławy koronnej jako najzdatniejszego zalecali. Niemniej był przykładem prawdziwej ludzkości — szczególnie dla ludzi żołnierskich; rannych bówiem lubo nieprzyjaciół, albo wziętych w niewolę swoim staraniem hojnie opatrował, niezapominając nawet o zabitych, których uczciwie pogrzebywać kazał, zachęcając podwładnych do naśladowania. Jakób, wojewoda Malborski zaprawiwszy się młodo w sztuce wojennej w Holandyi, Hiszpanii i w Niemczech pod sławnym Wallensteinem, po powrocie do Polski wyruszył z Władysławem IV. przeciw Moskwie, gdzie pod Prozorowem i pod Białą raniony, dalsze życie ustawicznym chorobom podległe dźwigać musiał; pomimo tego nieprzestawał służyć ojczyźnie już to własną osobą, już dostawie-

niem ludzi zbrojnych, jakoż na zastłnienie Prus od przemocy Szwedzkiej poszedł ochotnie z swoim pułkiem i aż do zgonu życia przetrwał statecznie w wierności przy królu Janie Kazimierzu. Między innymi fundował miasto Weiheropol w Pomeranii r. 1646, gdzie wystawił kościół farny, klasztor OO. Reformatorów i dóm przytułku dla ludzi okaleczonych, przeznaczając na jego utrzymanie po wieczne czasy znaczne fundusze. Ludwik, wojewoda Pomorski podobnie walczył zaszczytnie ze Szwedami, następnie bronił wytrwale przez cztery tygodnie Zamościa trzymanego w oblężeniu przez Kozaków Chmielnickiego i Tatarów, aż nareszcie pracami wojennymi znużony, w zamku Malborskim od Szwedów natarczywie dobywanego, życie położył. Marcin, poległ w boju z Moskwą pod Zawołociem, ugodzony kulą w zwycięzkiej pogoni za uchodzącym nieprzyjacielem. Dymitr, kasztelan Gdański zasłużony w radzie jako senator, a w boju jako żołnierz doświadczony. — Ludwik, podkomorzy Chełmiński, pułkownik królewski pod Białym Kamieniem 1600 Szwedów opasanych łańcuchem żelaznym, aby ich jazda polska nie przełamała, na czele tylko 300 ochotników z kopią w ręku odważnie natarł, i złamawszy szyk, co do nogi wyciął; † 1617. Marcin Władysław, przez 40 lat bawiąc za granicą biorąc udział prawie we wszystkich bitwach, poległ pod Carowem Ziemiszczem r. 1610. ugodzony od kuli działowej. M.

Wenecki albo **Venetus**, herbu Gołąb (w czerwonym polu lecący biały gołąb w prawą stronę, i taki gołąb nad hełmem w koronie), niegdy w ziemi Pruskiej.

Wenturelli Paweł, nobilitowany roku 1790. M.*

Werbek, herbu Lettaw. M.*

Werbicz Piotr Jerzy, podpisał z Wołyńskiego elekcyę Jana III.

Werbski albo **Wierzbki**, herbu Lis. — Józef, kanonik Chełmiński wydał w r. 1697 żywoty pobożnych Polek. M.

Werchracki, nobilit. r. 1775. M.*

Werda, herbu Odrowąż, dawniej w ziemi Pruskiej. Jan, podkomorzy Poznański i poseł na różne sejmy, wydał drukiem „Indygenat ziemi Pruskiej r. 1647.“

Werenko, herbu Łagoda.

Wereszczaka, herbu Lis. Adam, podpisał elekcyę Władysława IV., Bazyli zaś Jana III.

Wereszczyński, herbu Korczak. Jędrzej, wstawił się mężstwem w bitwie z Wołochami pod Obertynem. Józef, biskup Kijowski rodem ze Zbaraża, jeden z najlepszych pasterzów, który słowem i czynem wielce wpływał na powszechność; każąc z ambony i pisząc książki, przy skromnem życiu hojnie wspomagał też ubogich, których zwał swoimi przyjaciółmi. Widząc granice kraju napastowane od nieprzyjaciół, miał za jedyny cel życia walkę z barbarzyństwem mahometańskim, wydał przeto kilka projektów obrony przeciw Turkom i Tatarom, o założeniu szkoły rycerskiej na Ukrainie, jakoteż kawalerów Maltańskich na Zadnieprzu. Niedość na tem, na czele najemnych wojsk i Kozaków swoich, ścierał się i zamiatł stopy plądrującemi po kraju Tatarami. W licznych kazaniach, które wydał drukiem, jest taka moc wymowy i polszczyzna wzorowa, że może być porównaną ze Skargą; † 1599. — Krzysztof Wiktoryn, stolnik Krasnostawski, później kasztelan Lubelski, mąż w prawie wielce biegły, deputował na trybunał koronny r. 1738. Aleksander, biegły orientalista i niepospolity pisarz, zwiedzając kraje wschodnie dla gromadzenia nauk, zakończył życie w Tyflisie r. 1843. M.

Wereyko, nobilitowany r. 1775. M.

Wermiński, herbu Dołęga.

Werni, otrzymał indygenat r. 1790. M.*

Wernicki, nobilitowany r. 1790. M.*

Wernicz, nobilitowany r. 1673. M.*

Wernikowski, nobilitowany roku 1768. M.*

Werpechowski, dziedziczył w Brzesko-Litewskim. M.*

Wersocki, niegdy w księztwie Litewskim, z kąd Marcyan podpisał elekcyę Jana III

Weryha, herbu Śreniawa. Jan i Aleksander, głosowali na elekcyi Władysława IV., Benedykt zaś Stanisława Augusta.

Weseleni, herb tego nazwiska (tarcza linją w szersz przedzielona; w wyższej części pola niebieskiego jest pień drzewa, o który oparty przednimi łapami pies morski niby łańcuchem doń przypięty, z ogonem do góry zadartym, w dolnej części ryba na kształt karpia także w prawą stronę tarczy obrócona, a na hełmie trzy pióra strusie), wniesiony został do Polski przez Ferensa czyli Franciszka Weseleni, przybyłego z Węgier z królem Stefanem Batorym, z którego też łaski otrzymał starostwo Lanckorońskie; † 1587.

Wesołowski Emeran, akademik Krakowski wydał tamże „Heptagon polski“ roku 1647. Michał, paroch Tarnawski na Ukrainie, podczas prześladowań Unitów przez Hajdamaków Gonty i Żeleźniaka, podpisał z innymi manifest zaniesiony do grodu Kijowskiego r. 1768. M.

Wessel, herbu Rogala. Mikołaj, dworzanin króla Zygmunta III. zasłużywszy w cudzoziemskich obozach na chwałę dzielnego żołnierza, po powrocie do Polski walczył niemniej mężnie z Tatarami. Albrycht, chorąży nadworny koronny potem krajeży koronny, fundował OO. Karmelitów bosych w Warszawie, zaś Reformatom w Pułtuskusku ofiarował plac na konwent r. 1648. Franciszek, kasztelan Ciechanowski pod Stefanem Batorym i Zamojskim walczył zaszczytnie z nieprzyjaciółmi kraju. Jan, wojewoda Płocki, znany z wojen Moskiewskich, fundował w Pułtuskusku kościół XX. Reformatów. Stanisław, starosta Rożański, Makowski i Ostrowski splotził z hrabianki Stahrenberg synowicy sławnego obrońcy Wiednia, córkę Maryę Józefę, królewicza

Konstantego Sobieskiego małżonkę, i syna Augusta Adama, biskupa Kamienieckiego, pasterza prawdziwych cnót kapitańskich. — Marya Józefa, fundowała klasztor Reformatorów w Pilicy. M.

Weyda Zacharyasz, major dragonii za okazane męstwo w bojach, nobilitowany r. 1662.

Weygrauch, nobilitow. r. 1768. M.*

Weysenhof, posłował z Inflant roku 1788. M.*

Węchalowski, herbu Zabawa.

Węclawski Samuel, wojski Upitski mąż uczony i w interesach publicznych biegły. M.

Wędorf, herbu Nabram. M.*

Wędrogowski, herbu Trzaska. Wojciech, akademik Krakowski, wydał krótki zbiór pisma ś. wierszem ułożony r. 1561.

Wędrychowski, herbu Rogala. M.*

Wędziagolski, herbu Pomian.

Węgter Jan, nobilitowany r. 1613.

Węgierski, herbu Belina. Wojciech, archyprzebiter Sztumski, zapisał na szkoły w Malborgu znaczne sumy; † 1643. — Andrzej, rektor gimnazjum w Lesznie, pisał o potrzebie szkół i historią kościołów słowiańskich. Kazania przez niego wydane zalecają się wymową jasną i polszczyzną wyborną; † 1649. Wojciech, również historyk i mowca jak brat jego Andrzej, więcej smakował w łacinie. M.

Węgierski, herbu Poraj.

Węgierski, herbu Wieniawa. Przemysław, zajmował się naukami w młodości, a bojami za ojczyznę w dojrzałym wieku; † 1549. Krzysztof, Jezuita w usłudze zapowietrzonych zakończył życie w Kaliszu roku 1710. Wojciech, zginął w boju pod Stralsundem. — Tomasz Kajetan, rzadkiego talentu rymotwórca, w którego pismach przebija weselość niewymuszona, ale oraz i satyra uszczypliwa, którą wiele znakomitych osób tak

dalece na siebie zniechęcił, że został zagnany kraj opuścić. Zwiedziwszy znaczną część Europy, umarł w największym niedostatku w Marsylii r. 1787. Oprócz wielkiej liczby wierszy rozmaitej treści, przetłumaczył oraz z francuzkiego Marmontela powieści moralne. M.

Węgleński, herbu Sreniawa. Jędrzej, porucznik pancerny poległ w boju z Tatarami pod Kamieńcem podolskim r. 1689 kilku kopijami przeszyty.

Węgleński Jan, minister skarbu królestwa polskiego, usunął się z tego urzędu, obierając sobie skromniejszą posadę prezesa izby obrachunkowej; † 1835. Franciszek, minister sprawiedliwości, słynął jako biegły prawnik i dobry administrator; † 1820. M.

Węgliński, herbu Godziemba. Piotr, poległ w wyprawie Bukowińskiej roku 1538. Mikołaj, klasztorowi Dominikanów u ś. Magdaleny we Lwowie prócz dzieściu tysięcy zapisał wieś Siedliska. — Ten czyli inny podstoli Lwowski, posłował na sejm koronacyjny r. 1764, gdzie gruntowną wymową obstawiał za utrzymaniem powagi praw. M.

Węglowski, herbu Jastrzębiec. M.*

Węgorzewski, herbu Leszczyc. Stanisław, biskup Enneński, opat Przemęcki, mąż niepospolitych nauk za panowania Stefana Batorego.

Węgorzewski, herbu Sreniawa. M.*

Węgrzecki, wspomniany zaszczytnie konstytucją r. 1775. M.*

Węgrzynowicz Jan, spowiednik pańien zakonnych w Jarosławiu, napisał historię zakonu Benedyktyńskiego r. 1623. Antoni, zakonnik ś. Franciszka w Krakowie, wydał kilkanaście ksiąg kaznodziejskich. Złożywszy godność gwardyana, zakończył życie r. 1731. M.

Węgrzynowski, herbu Rawicz. Piotr, jeździł w poselstwie do Wenecyi.

Węgrzynowski, herbu Rogala. Jan, podpisał pokój Brzeski r. 1453.

Wężyk, herbu Jastrzębiec. M.*

Wężyk, herbu Wąż. Mikołaj, zakonnik kaznodziejskiego, mąż apostołski i Władysława Jagielly gorliwy kaznodzieja, wielce pomagał temu królowi w nawracaniu Litwy pogańskiej. Paweł, zasłużył się zabranieniem fortecy Drahimu w r. 1423. Jan, biskup Poznański, potem arcybiskup Gnieźnieński, w obowiązkach pasterskich zbytecznie gorliwy, niemniej okazał się dla bliźnich, wielce litościwy; tak podczas powszechnego głodu w r. 1629. zbożem i pieniędzmi zasiliał ubogich, przeznaczając ogółem na ratunek biednych cały swój ruchomy majątek. Między innymi dbał i o poddanych, rządcom swoim nikogo uciemiężać niepozwoił, o czem rad się był osobiście dowiadywać. Życie pełne zasług dla kościoła i ludzkości zakończył w r. 1638. Jan, starosta Sieradzki, podczas najazdu Szwedów z nienadwerżoną wiernością obstawał przy prawach króla Jana Kazimierza; † 1661. Stanisław, starosta Sieradzki, rotmistrz pancerny wstąpił się z odwagi w bitwach pod Holubiem i Indziej. Adam, skarbnik Łęczycki podpisał *Pacta conventa* Władysława IV. Mikołaj, wstąpił się zwycięstwem nad Tatarami w bitwie pod Zaslawiem r. 1534.—Jan, kanonik Płocki z chwałą narodu swego piastował godność rektora gospody ś. Stanisława w Rzymie r. 1595. Walenty, biskup Chełmski, potem Przemyśki, uwolnił diecezję Chełmską od hyberty należącej się wojsku, spłacając ją z własnej szkatuły; † 1766.

Wężykowski, herbu Kotwicz.

Wiadrowski, herbu Radwan. — Wojciech, pisarz grodzki Pomorski roku 1646, gorliwy o bezpieczeństwo ojczyzny, zamek w Skarszewie przez Szwedów zniszczony, swym kosztem restaurował. M.

Wiaskowski, kapitan legii polskiej pod Dąbrowskim we Włoszech, poległ przy wzięciu szturmem pozycji Sona-Campagna pod Magnano r. 1799. M.

Wiążewicz, herbu Leliwa na Li-
Tom III. Nr. 22.

twie, z których Iwaśko był namiestnikiem Smoleńskim w XV. wieku. Jerzy, rotmistrz królewski poległ w bitwie pod Kuliszkami r. 1661. — Piotr, w bitwie pod Zbarażem r. 1648 pułkownikował z chwałą pod wodzą Lanckorońskiego kasztelana Kamienieckiego. M.

Wiączkowiec Michał, wydał w Krakowie kilka poezji łacińskich. M.

Wiąż, herbu Leliwa. M.

Wiązkiewicz Paulin, zakonu Pi-jarów w Warszawie, pisał panegiryki w wiersze przygodne. M.

Wichert, kapitan komputu cudzoziemskiego, zginął w bitwie pod Grodnem r. 1662.

Wichliński, nobilitowany r. 1775. M.*

Wichorowski, herbu Lis.

Wichorski, herbu Nieczuja.

Wichrowski, herbu Pomian. Z tego domu zasłużyli się ojczyźnie niemal wszyscy z czynów wojennych. Balcer, passując się na Podolu z nieprzyjaciół kraju do późnej starości, osiadł pod Trembowłą. Syn jego Krzysztof, miecznik Halicki rotmistrz zawołanego męztwa, swoim kosztem utrzymywał chorągiew usarską, z którą w potrzebach ojczyzny stawał do boju, jakoż pod Starczem, Kumejkami i indziej okrył się sławą. Kościół w Skafacie jest jego fundacji, gdzie też zbudował i zamek obronny. Aleksander, członek Brzesko-Kujawski podpisał elekcyę Władysława IV.

« **Wichulski**, herbu Prus III.

Widawski, herbu Wąż. Stanisław Wężyk nabywszy dobra Widawę, pierwszy począł się pisać Widawskim. Piotr, podpisał unią Litwy z Koroną r. 1569; napisał także dzieł kilka przeciw nastającym już podówczas zbytkom. Maciej, fundował w mieście Widawie szkołę zaszczyconą nazwą akademii i klasztor XX. Franciszkanów; † 1636.

Widawczyk Waleryan, tak nazwany od miasta urodzenia Widawy w województwie Sieradzkiem, w akademii Krakowskiej

dostał zaszczytu mistrza filozofii i teologii, gdzie też jako rektor po kilka razy pracą i nauką wiele do jej dobra się przyłożył; † roku 1601. M.

Wiedjko, herbu Łabędź z tą odmianą, że Łabędź powinien być pływający po wodzie w prawą stronę tarczy skierowany.

Widzowski, niegdy na Rusi, gdzie Marcin był pisarzem ziemskim Lwowskim roku 1663.

Więckiewicz, herbu Giejsztor.

Więckowski, herbu Drogostaw, pierwotnie w Wielkiej Polsce, później na Podolu, z których jeden rotmistrzował z chwałą pod wodzą hetmana Jana Zamojskiego.

Więckowski, herbu Prus I. z przydomkiem Kordek, w ziemi Sieradzkiej.

Więcowski, major wojsk polskich, podczas zajęcia księstwa Poznańskiego przez Prusaków r. 1793, trzymający miasteczko Kargowę w 40 żołnierzy załogą, na wezwanie do poddania się pod panowanie Prus cofnął się do ratusza, gdzie protestując przeciw zaborowi, bronił się do upadłego w boju wszczętym z siłą przemagającą. Poległ też z 16ma towarzyszami śmiercią wolnego Polaka. M.

Więclawski, herbu Leliwa.

Wiewiński albo **Wietwiński**, herbu Prus III. Mikołaj, słynął z czynów rycerskich.

Wiekowicz, herbu Pobóg z tą jednak odmianą, że pod podkową kładą pół strzały i serce. Mikołaj, rotmistrz powiatu Upitskiego, wstąpił się w zapasach wojennych ze Szwedami r. 1625.

Wiekowski, dziedziczył w Krakowskiem.

Wielamowski, herbu Orła. M.*

Wieladko, herbu Nałęcz. M.* — Wincenty, wydał krótką heraldykę familii polskich i kilka sztuk dramatycznych, zaś część dziejów panowania Stanisława Augusta zostawił w manuskrypcie; † 1822. M.

Wielewleki Jan, Jezuita i zawołany kaznodzieja, rządził z chwałą różne kolegia swego zakonu; życie pracowite zakończył w Jarosławiu r. 1639, wydawszy kilka dzieł poetycznych w duchu religijnym.

Wielewiejski, herbu Poraj. Stefan, Jezuita wydał kilka dzieł religijnych i niektóre kazania; † 1721. Łukasz, kanonik Kijowski, biskup Kambisopolitański *in partibus*, słynął z gorliwości o utrzymanie jedności kościoła.

Wielewiejski, herbu Półkozic. M.*

Wielhorski, herbu Kierdeja. Jerzy, kasztelan Wołyński w wyprawie Jana Sobieskiego pod Wiedeń, pułkownikował z chwałą rzadkiej odwagi. Jan Kazimierz, kasztelan Włodzimierski odpierając Tatarów zaciekle aż pod Lwów, ugodzony strzałą pod murami miasta tego, poległ w r. 1695. Michał, kasztelan Wołyński z Anną żoną swoją fundował klasztor XX. Trynitarzów we Lwowie, uposażając go funduszem 56.000 złp., których też syn Antoni, przywdział sukienkę tego zakonu i był pierwszym z Polaków przełożonym tego zakonu, mający piękny cel wykupywania niewolników chrześcijańskich z rąk pogańskich. On to przyprowadził do skutku budowę okazałego kościoła Trynitarzkiego we Lwowie. Życie pełne chwały zakończył r. 1729. Jan, starosta Sielecki r. 1756, zapisał na szpital w Tyśmienicy 3.000 złp. Michał, kuchmistrz wielki Litewski, konfederat Barski od jeneralności wysłany w poselstwie do Paryża, wyrobił dla konfederacyi subsydia pieniężne. Józef, syn jego walczył zaszczytnie w legionach, wreszcie jako jeneral dywizyi zastępował ks. Józefa Poniatowskiego w ministerstwie wojny; w r. 1816 został mianowany ministrem wojny królestwa polskiego i wojewodą, ale niedługo potem umarł. Magdalena, kasztelanka Wołyńska poświęciła się od pierwszych lat młodości z całym zamiłowaniem życiu zakonnemu, i mimo pochodzenia swego z tak znakomitego rodu, pełniła z pokorą najpospoli-

tsze usługi w klasztorze Karmelitek we Lwowie, gdzie też przykładowe życie zakończyła r. 1704. Johanna, z domu Potockich kasztelanowa Wołyńska, pamiętna z hojności dla ubogich, których każdego i wszędzie darami zasilała, zapisała dla klasztoru XX. Dominikanów w Tyśmienicy 5000 złp, a na odbudowanie klasztoru w Jezupolu 20.000 złp.

Wielicki, herbu Cholewa, jednej dzielnicy z Babeckimi i Dobrosielskimi.

Wielicki, herbu Junosza.

Wielicki, herbu Lubicz.

Wielicki Jan, profesor akademii Krakowskiej i biegły teolog wieku swego, dla pięknych przynajmniej serca od współczesnych wielce poważany; † 1599. M.

Wieliczko, herbu Syrokomla z tą różnicą, że na Abdanku kładą strzałę do góry zełeczem wyrzutowaną, przez którą idzie krzyż na ukos, a na hełmie trzy pióra strusia. — Wasyl, ziemianin Wołyński zapisany zaszczytnie w metryce Wołyńskiej pod r. 1528. Samuel, pisarz wojska zaporozkiego za Mazepy, napisał obszerną kronikę Zaporozia, którą wydała drukiem komisya archeologiczna Kijowska w r. 1851. M.

Wielkiewicz Sylwester, złożony godność podskarbiego Litewskiego, wstąpił do stanu duchownego, gdzie z archymandryty Wileńskiego za powodem króla Zygmunta Augusta został biskupem Kijowskim.

Wielkołucki, obacz Wielołucki.

Wielkonocki dawniej w Krakowskim.

Wielobycki, herbu Abdank. Tomasz, tego męstwo w wojnie z Moskwą, stał konstytucya z r. 1611, w której i dwaj bracia jego polegli.

Wielogłowski, herbu Starykoń, jednej dzielnicy z Wielopolskimi. Jerzy, podpisał elekcję Władysława IV.

Wielogórski, herbu Grzymała.

Wielucki, herbu Jelita z tą odmianą, że powinny być trzy kopie czarne w bia-

tem polu, na hełmie zaś baszta, przez której okna i dach ogień wybuch. Herb ów nadał król Stefan Batory niejakiemu Kasprowi Wielochowi, za okazaną odwagę przy zdobywaniu twierdzy Wielkołuki, gdzie dwa razy z ogniem do zapalenia baszty podsuwał się i obadwa razy został ciężko raniony.

Wielomirski Piotr, podpisał z Sandomierskiego elekcję Jana Kazimierza. M.*

Wielopolski, herbu Starykoń. Jan, wojewoda Krakowski, podczas inkursji Szwedów do Polski z nienadwerżonym statkiem bronił prawa uciśnionego króla Jana Kazimierza, w którego też sprawie jeździł do Wiednia dla uzyskania posiłków przeciw wspólnemu nieprzyjacielowi. Cesarz Ferdynand III. oceniając jego zasługi, zaszczycił go tytułem hrabi państwa Rzymskiego. Szczególniejszy dobrodziej zakonu XX. Reformatów, fundował w Bieczu konwent tego zakonu, jako też i w Krakowie tymże Ojcom po zburzeniu Szwedzkiem przestrzeńszy kościół wystawił, gdzie po śmierci zwłoki jego w samym progu złożone zostały. Franciszek, wojewoda Krakowski pamiętny z odbytych poselstw do Jakóba II. króla Angielskiego i do Innocentego XII. papieża, wielce był ceniony z czynów niezachwianej sprawiedliwości w sądach kapturowych, których był marszałkiem. Niemniej odznaczył się obroną zamku Krakowskiego przeciw Szwedom. Był on pierwszym z Wielopolskich margrabią Myszkowskim; umarł w Krakowie roku 1732 — Jan, legował klasztorowi ś. Katarzyny w Krakowie 4.000 złp, na dobrach Bobrek r. 1765 Franciszek, marszałek nadworny koronny, był jednym z najczynniejszych konfederatów Barskich; przesiadując na Szlązku, po upadku konfederacyi złożył łaskę nadworną; † 1809. Jan, senator i kasztelan królestwa polskiego, w pamiętnych sądach w Warszawie r. 1827 okazał rzadką odwagę w obronie prześladowanych; widząc atoli bezskuteczność swoich usiłowań, wziął dymisyę i powrócił do dóbr swoich w Suchej w górach Karpackich, gdzie zajął się podniesieniem prze-

mysłu i poprawą bytu ludu tamtejszego; ja-
koż zaprowadził fabrykę żelaza i obudził prze-
mysł i zarobkowość; † 1860. M.

Wielopolski, herbu Strzemie.

Wielowiejski, herbu Półkozic. Fe-
licyan, w Krakowskim, znamienity z dzieł
i usług dla ojczyzny położonych. — Wielo-
wiejski, jenerał za Stanisława Augusta, zawi-
adował urząd dyrektora wydziału wojskowego,
tj. niby ministra wojny. M.

Wieluński Jakób i Jan, podpisali
z Płockiego elekcyę Jana III.

Wielzyński Kasper, łowczy ziemi
Lwowskiej, fundował w r. 1638 klasztor PP.
Karmelitek we Lwowie (dzisiejszy Zakład imie-
nia Ossolińskich). M.

Wieniawa.

Opis herbu.

W tarczy pola złotego
powinna być głowa żubrza
czarnego koloru z wicią
przez nozdrza, w obwód
skręconą, nad hełmem zaś
w koronie lew z zanie-
sionym jakby do cięcia mie-
czem. Lew powinien być
złoty, a miecz srebrny, i

w prawą stronę obrócony. Herb ów wniesio-
ny został do Polski z Czech razem z Dąbrów-
ką, Mieczysława I. małżonką, zwał się pier-
wotnie Perszten. Pieczętują się nim: Będleń-
ski, Białozor, Bognarewicz, Bossuta, Brodnic-
ki, Bronisz, Chmielewski, Ciswicki, Czermiń-
ski, Długosz, Dzierzkowicz, Elgot, Hadziewicz,
Jundził, Leszczyński, Libiszewski, Mężyk, Mią-
ciński, Narkiewicz, Obichowski, Perszten, Ry-
ło, Słeński, Słesiński, Stabosz, Szczepanow-
ski z tą odmianą, że na hełmie jest zamiast
lwa, półtora krzyża; Węgierski, Wieniawski,
Wojski z tą odmianą, że używa trzy pióra stru-
sie; Zadorski, Żebrowski.

Wieniawita Jan, profesor prawa ko-
elnego w akademii Krakowskiej i po dwa

razy jej rektor, wysłany na zбір Bazylejski,
wiadomością rzeczy i piękną wymową zjednał
sobie szacunek całego zgromadzenia, jakoż Fi-
lip V. papież wtedy obrany chciał go mieć
swoim audytorem, której godności jednak nie-
przyjął. Po odbytej podróży do ziemi świę-
tej, umarł na zarazę morową w r. 1452. M.

Wieniawski, herbu Wieniawa. Jan,
używany od króla Jana Kazimierza do różnych
publicznych funkeyi, między innymi w posel-
stwie do Hana Krymskiego i do cesarza Tu-
reckiego, otrzymał w zasługach dobra Pusto-
myty i Maliczkowice na Rusi. Podpisał tak-
żo z wojew. Ruskiego elekcyę Jana III.

Wieniecki, herbu Natęcz.

Wieprzewski, herbu Wieże.

Wierciński Paweł, podpisał z Po-
dlaskiem elekcyę Jana III.

Wierciszewski, herbu Jastrzę-
biec. M.

Wiernek, herbu Janina.

Wiernkowski, nobilit. r. 1773. M.*

Wierowski Wawrzyniec, wydał
w Krakowie kilka prac poetycznych wierszem
dość gładkim. M.

Wierozemski, herbu Leliwa.

Wierski, dziedziczył w Krakowskim.

Wierszowski, herbu Natęcz.

Wierszul, otrzymał w zasługach ka-
sztelanią Wileńską, r. 1544.

Wieruski, herbu Sreniawa. Ste-
fan, postany od Władysława IV. króla pol-
skiego na sukurs Ferdynandowi III. cesarzo-
wi do Niemiec, tamże młodo zginął.

Wierusz, herbu Wieruszowa. Bie-
niasz czyli Benedykt, rotmistrz królewski,
wstawił się męstwem w bitwie z Krzyżakami
pod Grunwaldem. Tomasz, dowódca pie-
szej chorągwi w wojnach Moskiewskich sta-
wał z wielką odwagą.

Wieruszewski, herbu Leszczyc.
Kazimierz, Jezuita wydał żywoty błogosta-
wionych swego zakonu; † 1716, M.

Wieruszowa.**Opis herbu.**

W tarczy pola białego jest kozioł na lewą stronę kroczący; połowa jego od głowy czarna, a połowa czerwono i biało szachowana, a na hełmie pięć piór strusich. Początki tego herbu wyprowadzają

z Misnii, gdzie się nazywał Einbok.

Wieruszową pieczętują się: Bielski, Bokij, Gorecki, Kępski, Kowalski, Michałowski, Niemojewski, Stolecki, Walknowski, Wierusz.

Wierzba Teodor i Jan, podpisali elekcyę Jana III.

Wierzbicki, herbu Jastrzębiec. Jędrzej, szlachcic z Podola, w 18tym roku życia swego zabrany w niewolę i zapędzony do Konstantynopola, po 52 latach wykupiony (r. 1727) od Trynitarzów Lwowskich, powrócił do ojczyzny.

Wierzbicki, herbu Lubicz. Jan, podsędek Łomżyński, uczestniczył w zjeździe książąt Mazowieckich w Czerwińsku r. 1496.

Wierzbicki, herbu Nieczuja. Mikolaj, kasztelan Dobrzyński, podpisał pokój Brzeski.

Wierzbicki, herbu Radwan. Wacław, biskup Żmudzki przykładny w urzędzeniach ekonomicznych, których zbiory zamysłał użyć na pobożne uposażenia; † 1555. Wiktoryn, biskup Łucki podpisał unię roku 1569. Jakób i Paweł, podpisali z Brześciańskiego elekcyę Jana III. Piotr, z powiatu Drohickiego wysłany do Niemiec w pomoc cesarzowi Ferdynandowi III., poległ w boju r. 1621. — Józef, kapłan zakonu s. Franciszka podczas grasowania morowego powietrza w Lublinie, ofiarując dobrowolnie swe usługi duchowne, uległ zarazie r. 1710. M.

Wierzbicki, herbu Ślepowron.

Wierzbęta, herbu Janina. Stefan, podczas pierwszego najazdu Tatarów na Polskę r. 1241, poległ w pamiętnej bitwie pod Lignicą. Jakób, wstawił się z meztwa pod Starodubiem. Jacek, podpisał elekcyę Jana III.

Wierzbęta Maciej, drukarz w Krakowie za panowania Zygmunta III., jako niezły rymotworca zostawił kilka prac poetycznych. M.

Wierzbiński, herbu Natęcz.

Wierzbna**Opis herbu.**

Tarcza pola niebieskiego w połowie linią w szereg przedzielona, w jednej i drugiej przedziałce są po trzy białych lilii, a na hełmie w koronie kolumna strzałą na ukos przeszyta. Dóm Wierzbnowów kwitnął dawniej w Czechach i na Szląsku, zkąd przybył do Polski. Stefan z synem swoim Jędrzejem, poległ w bitwie z Tatarami pod Lignicą roku 1241.

Herbem Wierzbna pieczętują się: Łaszczyński, Pawłowski, Rydzynski i Wierzbnowski.

Wierzbnowski, herbu Wierzbna.

Wierzbosław, herbu Sreniawa.

M.*

Wierzbowski, herbu Dołęga.

Wierzbowski, herbu Jastrzębiec. Kazimierz; mąż rycerski stargał zdrowie w nieszczęśliwej wyprawie Bukowińskiej. Stefan, biskup Poznański, nieodstępował króla Jana Kazimierza w ostatnim jego nieszczęściu, owszem niezalując swej fortuny, starał się powściągnąć zamiary Szwedzkie obalenia tronu polskiego, jakoż zebrawszy rycerstwo,

na czele jego ruszył osobiście pod Częstochowę przeciw wrogowi. Między innymi założył miasteczko Górę czyli Nową Jerozolimę w ziemi Czerskiej w r. 1670, gdzie też fundował klasztor XX. Pijarów. Władysław, wojewoda Brzesko-Kujawski, w bitwie pod Beresteczkiem pułkownikował z chwałą szlachcie Łęczyckiej, gdzie też odniósł zaszczytną ranę od strzały tatarskiej. Hieronim, wojewoda Sieradzki wielkorządca Krakowski, znany zaszczytnie z czynów wojennych, jeździł do Francji dla sprowadzenia do Polski Ludwika królowej. Jako senator wielkiej powagi, umówił pokój między zwaśnionemi książętami Brandeburskim i Neoburskim. Jan, poległ w bitwie z Tatarami pod Podhajcami.

Wierzbowski, herbu Lubicz. —

Anna, jaśniała z życia pobożnego, głębokiej pokory i hojności dla ubogich; uczczona przeto nagrobkiem w kościele śś. Trójcy w Krakowie r. 1699. M.

Wierzbowski, herbu Prawdzie.

Wierzchaczewski, herbu Nałęcz.

Wierzchlejski, herbu Berszten II,

Paweł, rotmistrz królewski, wstawił się z obrony Połocka przeciw Moskwie r. 1563, gdzie niespodziewając się żadnej odsieczy, poddał twierdzę jedynie pod warunkiem honorowego wyjścia. M

Wierzehowski, herbu Pobóg.

Wierzehowski, herbu Korczak.

Wierzehowski, herbu Zagłoba.

M.*

Wierzehowski Adam, mieszczanin Smoleński, podczas oblężenia tego miasta dawszy dowody osobliwszego męstwa, od Władysława IV. szlachectwem udarowany. Jan, poległ w bitwie na Ukrainie r. 1638. M.

Wierzejski, herbu Jelita. Jan, podpisał elekcyę króla Jana Sobieskiego.

Wierzowski Paweł, głosował na elekcyi Jana Kazimierza. M.*

Wierzyrkowa albo Łagoda.

Opis herbu.

Tarcza przedzielona w szereg linii; u góry pole czerwone, u dołu białe, a na hełmie trzy pióra strusie. Herb ów został przyniesiony z Niemiec do Polski przez Wierzyrkę, mieszczanina Krakowskiego i rządęce dochodów Kazimierza W., który urosłszy w dostatki, podczas pamiętnego zjazdu monarchów zagranicznych do Krakowa r. 1363, wszystkich na ucztę do siebie zaprosił i godnie uczestował, ofiarując nadto każdemu drogocenne upominki, królowi swemu zaś klejnot przepyszny szacowany na stotysięcy czerwonych złotych. Tomasz Wierzynek, syn poprzedzającego poległ w bitwie z Tatarami nad Worskłą.

Wieszcyciorowski, herbu Poraj.

Wieszczycki, herbu Grzymała.

Adam, słynął z rycerskiej odwagi.

Wiesiołowski, herbu Ogończyk

z tą odmianą, że na hełmie zbrojne ręce są wzniesione do góry. Piotr, oboźny koronny starosta Mścibowski, dla swych nieporównanych zasług od Zygmunta I. i Zygmunta Augusta królów wysoco szacowany, był tak wielkiej siły, że powóz sześciokonny pochwywszy za koło, w biegu zatrzymywał, albo siedząc na koniu ująwszy się belką, od ziemi go podnosił; † 1556. Piotr, syn tegoż marszałek nadworny Litewski, starosta Tykoczeński, zbudował katedrę w Białymstoku. Krzysztof, marszałek wielki Litewski w wojnach z Moskwą i Turcyą na czele własnej chorągwi walczył z chwałą niemałą, czem zeskarbił sobie względy króla Zygmunta III. tak dalece, że mu powierzał najważniejsze sprawy

domu swego. Utraciwszy córkę jedynaczkę, cały majątek rozszafował na cele dobroczynne; najpierw fundował klasztor PP. Brygitek w Grodnie, w wielu miejscach wystawił kościoły uposażając takowe, jako też szpital dla wysłużonych żołnierzy w Tykocinie, któremu zapisał dobra swoje Dolistowo na Podlasiu. Niemniej podczas grasującego powietrza i głodu w Warszawie r. 1624, wyliczył na poratowanie nieszczęśliwych kilka tysięcy złp., niosąc pomoc osobiście, gdzie tego była potrzeba. Życie zakończył w r. 1637. Marcin, w bitwie z rokoszującymi Gdańszczanami pod Tczewem, wsławił się mężstwem i odwagą. Jan, kasztelan Elbląski r. 1634, jak senator wielki w radzie, tak żołnierz dzielny, w obronie ojczyzny. Zygmunt, podpisał elekcyę Jana III. — Aleksandra z Sobieskich, Krzysztofa marszałka Litew: małżonka, uczyniła fundacyę na wyposazenie panien ubogich rodzin. M.

Wieszyn Piotr, obywatel Krakowski OO. Augustyanom zapisał dóm swój z placem pod budowę klasztoru r. 1436. M.

Wieteki, herbu Leliwa.

Wietczany Jędrzej, podpisał elekcyę Władysława IV.

Wieteski Stanisław, stolnik Bełzki w r. 1643., słynął z staropolskiej hojności jak również z waleczności w bojach.

Wietrychowski, niegdy w Wielkiej Polsce.

Wietrzyński, herbu Przegonia z przydomkiem Epimach, albowiem między przodkami swemi liczą ś. Epimacha męczennika, za wiarę chrześcijańską w Aleksandryi żywcem spalonego. Podczas prześladowania Chrześcian potomkowie tegoż rozprószywszy się po świecie, osiedli w Grecyi, a z tamąd dostali się do Litwy, gdzie od dóbr Wietrzy przyjęli nazwę Wietrzyńskich. Z tych jeden Aleksander, poległ w bitwie z Kozakami.

Wiewiecki, herbu Jastrzębiec.

Wiewiórka, herbu Bażeński. M.*

Wiewiórowski Wojciech, podpisał z Wielńskiego elekcyę Jana III.

Wieże.

Opis herbu.

W tarczy są dwie wieże kwadratowe z dachami spiczastymi każda c trzech oknach, nad hełmem zaś w koronie trzy pióra strusie. Herbem owym wniesionym ze Szlązka do Polski, pieczętują się: Kozłowski, Nidecki, Raszye, Wieprzewski i Wołk.

Wieżyński Wawrzyniec, akademik Krakowski na początku XVII. wieku, pisał pochwały nauczycieli prawa. M.

Wigura, dziedziczył na Wołyniu. -- Roman, paroch Niezowiecki na Ukrainie, podpisał manifest przeciw gwałtom hajdamaków Gonty i Żeleźniaka r. 1768. M.

Wideke, otrzymał indygenat r. 1768. M.*

Wujuk albo **Wujukiewicz**, herbu Kościeszka.

Wiktor, herbu Brochwicz na Podgórzu, gdzie Jan był poborcą Bieckim r. 1670.

Wiktorowski, herbu Gryf.

Wiktorowski, herbu Jastrzębiec.

Wiktorzyński, posesyonat w Brześcińskim.

Wilam, herbu Godziemba. Jan, w odlewaniu dział i broni wojennej bardzo biegły.

Wilam, herbu Radwan.

Wliamowski, herbu Szaszor. Jan, biskup Kamieniecki sprawował poselstwo od Zygmunta I. do Rzymu i do cesarza Ferdy-

nanda II; † 1540. — **Jakób** opisał poselstwo do Turcyi r. 1540 w sprawie Izabelli królowej Węgierskiej odbytej. M.

Wilanowski, herbu Grzymała

Willars, otrzymał indygenant roku 1683. M.*

Wilczek, herbu Mądrostki niegdy w wojew: Krakowskim. Jan dowodził oddziałem Polaków przydanych dla straży Izabelli królowej Węgierskiej; życie zakończył w Waradynie na Węgrzech. Stanisław, rotmistrz królewski za Zygmunta Augusta, w wojnie z Moskwą zakończył życie pod Czarnikami z ran tam odebranych.

Wilczek, herbu Kozioł.

Wilczek, herbu Poraj. Bernard, arcybiskup Lwowski wielbiony z dobroczynności dla ubogich; osobliwą pieczę okazał około odbudowania ogniem uszkodzonego kościoła archikatedralnego; † 1540. — **Paweł**, w wyprawie pod Chocim dostał się w niewolę Turecką, zostawiając osieroconą małżonkę z domu Złotnicką, która upewniona od powracających z niewoli o śmierci jego, powtórzyła śluby. W lat kilka powrócił Wilczek w postaci pielgrzyma do domu; przy wieczry gdy zaczął opowiadać przygody niewoli, syn trzynastoletni odezwał się: „Pielgrzymie, uproś u Boga, aby nam ojca naszego powrócił.“ Starzec uniesiony zawołał na syna: „Bóg ci go wraca,“ objął rękami i w tej chwili w jego objęciu skonał. Żona z rozpaczycy udała się do klasztoru i tam resztę życia na modlitwie spędziła. M,

Wilczek, podsędek Krakowski r. 1370, posiadający zaufanie narodu, wybrany od tegoż dla przetrząśnienia testamentu Kazimierza W. — **Józef**, radca Lwowski i przełożony Towarzystwa strzeleckiego, dbały o utrzymanie dawnych przywilejów tego instytutu, pomimo niepomyślnych okoliczności, uzyskał potwierdzenie takowych przez króla Augusta II. Dominik, prezes magistratu Lwowskiego podczas

zdobycia tego miasta przez Szwedów r. 1704. zajmował się gorliwie utrzymaniem porządku. M.

Wilczewski albo **Trzy radła**.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego są trzy radła od pługa końcami do góry położone, dwa wedle siebie, a trzecie pod nimi w środku, na hełmie zaś trzy piór strusich. Herb ten został nadany od księcia Litewskiego podczas wojny Inflantskiej Wilczewskiemu żołnierzowi mężstwem wstawionemu. **Hektor**, sędzia ziemski Malborski, podpisał elekcyę Władysława IV.

Wilczkowski, herbu Jelita. **Władysław**, starosta Wizki i Żwinogrodzki, we wszystkich za Jana Kazimierza kampaniach nietylko dobrego żołnierza, ale i wodza urząd wypełniał, co konstytucya z r. 1662 z pochwałą zapisała. W 10 lat później wstawił się zwycięstwem Tatarów pod Krasnobrodem, gdzie na czele tylko dwóch ussarskich chorągwi uderzył na liczego wroga, a obkoczony hordami zwiódł walną bitwę i odebrał łupy zrabowane. Podobnie pod Podhajcami i pod Chocimem walczył z nierównem mężstwem.

Wilczogórski, (Montelupi de Mari) **Sebastyan**, szlachcic Florentski za położone zasługi na dworze Zygmunta Augusta, Stefana Batorego i Zygmunta III., przypuszczony do indygenatu w Polsce; † 1610. **Walerjan**, brat jego sprowadził XX. Bonifratrów z Włoch do Krakowa, oddając im swoją kamienicę na pobudowanie klasztoru.

Wilczopolski, herbu Nieczuja. **Jan**, żołnierz zawołanego mężstwa, w bitwie pod Starcem r. 1638 odniósł ciężkie rany.

Wilczowski, dziedziczył pierwotnie w ziemi Wileńskiej.

Wilczyński, herbu Poraj. Lewin, poległ przy zdobywaniu zamku Jasienieckiego na Krzyżakach. — Mikołaj, opat Benedyktynów w Lublinie, mąż swego czasu uczony i słynący z hojności dla ubogich, fundował w wielu miejscach szpitale dla ochrony nie-szczęśliwych. Zuzanna, oddawała się od pierwszej młodości aż do ostatniej godziny pracom nauczycielskim; w 14tym roku wieku swego po stracie matki, podjęła się edukacji córek obywatelskich, poczem otworzyła pensję w Warszawie r. 1799; w r. 1829 została mianowaną ochmistrzynią pensyi wzorowej przy instytucie rządowym. W tym zawodzie całą swą płacę obracała na cele szlachetne, utrzymywała bowiem swoim kosztem 14 pa-nien, wspierając nadto w cichości ubogie rodziny. Po 40-letniej pracy przestała żyć w r. 1837. M.

Wildziewicz, niegdy w Witebskiem województwie. M.*

Wilejko, dawniej na Litwie.

Wilga, herbu Bończa. Mikołaj, w nagrodę licznych zasług otrzymał od Zygmunta Augusta starostwo Ostrołęckie. Fabian, w wojnach Jana Sobieskiego mężnie stawając, zasłużył sobie pułkownikowstwo, a potem podkomorzostwo Derpskie. Adam, mąż rycerski fundował klasztor Dominikanów w Lipowcu na Wołyniu r. 1645. Balcer, pamiętny z wojen Tureckich za Jana III., na których na czele własnych chorągwi walczył zaszczytnie.

Wilga Wilhelm, braciszek zakonu Jezuitów, wstawił się za panowania Zygmunta III. lekami w domach uboższej szlachty. M.

Wiliński Janusz, marszałek skonfederowanego wojska pod Glinianami, unikając zaburzeń w kraju, umówił ze Stanami we Lwowie sposoby zaspokojenia wojska r. 1630.

Wilkaniec Jan Elias, podpisał

Tom III. Nr. 23.

elekcję Jana Kazimierza, Władysława w zaś Jana III.

Wilkanowski, herbu Lis. Mikołaj, w bitwie pod Puckiem dawszy dowody wielkiej odwagi, jako też i brat jego Adam, rotmistrz zawołanego męztwa, w nadgrode swych czynów rycerskich otrzymali od Kazimierza Jagiellończyka znaczne dobra w posiadanie. Wojciech, wojewoda Rawski, w różnych poselskich funkcjach pozyskał zaufanie współbraci tak dalece, że podczas bezkrólewia szlachta Wyszogrodzka kasztelanem go sobie obrała, w której godności nowo obrany król Stefan Batory chciał go utrzymać, ale się z tej wymówił. Piotr, Jezuita wybrawszy się z Wołuckim kasztelanem Rawskim na obozową misję pod Chocim, tamże trudami i niewczasem wojennym zwątlone życie zakończył r. 1621.

Wilkocki, herbu Nieczuja. Krzysztof i Jan z Krakowskiego, rycerską odwagą zaleceni.

Wilkoiewicz, herbu Kot morski. Dadzibóg z Mińskiego podpisał elekcję Władysława IV.

Wilkoński, herbu Odrowąż. Michał, stolnik Podolski strawiwszy lat 30 w obozach, zapracował pocziwie na sławę rycerską, której dobił ostatecznie przy odsieczy Wiednia r. 1683. — Józef, zapisał klasztorowi Augustynianów w Krakowie 3000 złp. na dobrach Strzyszow r. 1751. August, rodem z Poznańskiego skazany na 12 lat twierdzy za zranienie pruskiego oficera w pojedynku, wyzwanego przezeń za obrazę T. Koszutkiego przyjaciela swego, za silnemi staraniami otrzymawszy uwolnienie, przesiedlił się do królestwa kongresowego; po 4-letniej drierżawie w Sandomierskiem, przeniósł się do Warszawy, i od tej pory poświęcił się zawodowi literackiemu, w którym szybko zdobył rozgłosną wziętość, łącząc do pięknych myśli prawdziwy dowcip; † 1852. M.

Wilkopolski, żołnierz doświadczonego męztwa, w wyprawie na Ukrainę r. 1638, odniósł ciężki postrzał. M.

Wilkostowski, herbu Pomian.

Wilkoszewski, herbu Jelita, pierwotnie w wojew: Sieradzkim, później na Podgórzu.

Wilkotarski, dziedziczył w Poznaniu. — Antoni, podporucznik legionu polskiego pod Napoleonem, poległ pod Almonacid w Hiszpanii r. 1808, wdzierając się na wzgórze skaliste obwarowane przez Hiszpanów. M.

Wilkowicki, herbu Topor.

Wilkowski, herbu Gryf.

Wilkowski, herbu Grzymała.

Wilkowski, herbu Jelita.

Wilkowski, herbu Kotwicz.

Wilkowski, herbu Nałęcz.

Wilkowski, herbu Nowina. M.*

Wilkowski, herbu Odrowąż. M.*

Wilkowski, herbu Pobóg.

Wilkowski herbu Poraj. Jan, zabrany w Homlu w niewolę i do Moskwy zapędzony, tamże z rany odniesionej umarł.

Wilkowski, herbu Rawicz. Zbony, podpisał z Rawskiego elekcyę Jana III.

Wilkowski, herbu Ślepowron. Tomasz, chorąży Mielnicki podpisał elekcyę Jana III.

Wilkowski Kasper. Aryanin, powróciwszy na łono kościoła katolickiego, pisał o przyczynach swego nawrócenia r. 1583. Będąc lekarzem w Lublinie, prześladowany od Aryanów, ustąpił z tamtąd w zacisze wiejskie. M.

Wilkozięc, niegdy w wojew. Trockiem.

Wilkszycki, w Sieradzkim wojew.

Wilski, herbu Pułkowiec. Krzysztof, officyał Podlaski, proboszcz w Białym dziedzictwie Radziwiłłów, fundował tamże akademię, do której sprowadził z Krakowa profesorów gramatyki, poetyki, retoryki i filozofii. Jan, przetrwał pół wieku w służbie wojennej, niemogąc dla podeszłego wieku wstąpić do zakonu, zamieszkał w klasztorze Jezuitów w

Krakowie, któremu zapisał wieś Kempiołki i część Strzegów, gdzie przez lat 16 z wielkim przykładem aż do zgrzybiałej starości przepędził; † 1629.

Wilżyński, herbu Proсна. Tomasz, rotmistrzował w wojsku cudzoziemskim za panowania Zygmunta I. Waleryan, sędzia ziemski Smoleński, poległ przy oblężeniu tego miasta.

Winiarski, herbu Trąby. — Jan Maciej uczeń akademii Krakowskiej w roku 1650, opisał wierszem cztery pory roku. M.

Windyka, herbu Prus I. — Jan, starosta Gliniański za panowania króla Ludwika, poraził tłumy Tatarskie pod Glinianami, odbiwszy zdobycz i zabranych w jassyrszczaków; w pogoni atoli obskoczony od dziczy rozpierchłej, po mężnej obronie poległ śmiercią walecznego w roku 1380. M.

Winkler, otrzymał indygenat na sejmie Grodzieńskim r. 1726. — Bonawentura, podkomorzy Halicki, szacowany w oby. watelstwie dla rzadkich przymiotów serca i przestrzegania sprawiedliwości. — Karol, zakonnik reguły ś. Franciszka w Krakowie, jaśniał wybournemi cnotami, między którymi były szczególniejsze ubóstwo i pokora; mając bowiem dar wysokiej wymowy, aż do śmierci zajmował się pracą kaznodziejską, nieprzyjmując nigdy żadnego przełożenstwa; † 1673 roku. M.

Winko, herbu Stołobot.

Winnicki, herbu Sas. Jan, chorąży Lwowski w r. 1436, podpisał pokój Brzeski. Innocenty, biskup gr. katol. Przemyński, razem z Szumlańskim, swoim i kleru swego imieniem w r. 1692 potwierdził w Warszawie unję z kościołem rzymskim; † 1700. Jerzy, brat poprzedzającego także biskup Przemyński, według zwyczaju swego wieku w młodości stawał walecznie z szablą w ręku w obronie kraju, i tylko krótki czas w zakonnym kapturze bywszy, po zgonie Leona Załęskiego metropolity na biskupstwo wyniesiony. Znakomity postawą, nadewszystko odzna-

czał się staropolską gościnnością, a przytem i ludzkością dla biednych. Życie zakończył r. 1713. - Jan, odniósł ciężki postrzał w wojnie na Ukrainie r. 1638. M.

Wiński, herbu Lubicz, z tą odmianą, że miasto krzyża kładą gwiazdę we środku podkowy. Józef i Konstantyn podpisali elekcję Jana III.

Wiosna Teodor, łowczy króla Władysława Jagiełły, zabity w Witebsku przez Swidygiellę r. 1392.

Wioteski, herbu Rola.

Wirbkowski Jan, dyrektor chóru Augusta III. i znakomity kompozytor. M.

Wiroju, nobilitowany r. 1790. M.*

Wirpeza Stanisław, kanonik Wileński r. 1778. M.

Wirowski Maciej, podpisał elekcję Jana III.

Wirski, herbu Radwan. M.*

Wirszyło, dziedziczył na Żmudzi.

Wirtemberg książę, otrzymał indygenat r. 1789. M.*

Wirułowicz, herbu Wadwicz. M.*

Wisieński, herbu Grabie. M.*

Wisigierd, herbu Lubicz.

Wisimirski, herbu Rawicz.

Wiskiewicz, herbu Cholewa. M.*

Wiskowski, podpisał z Wileńskiego elekcję Jana Kazimierza. M.*

Wielocki, herbu Sas.

Wisłouch, herbu Odyniec. Jan, porucznik legionu polskiego pod Dąbrowskim we Włoszech, poległ przy szturmie Terraciny w państwie kościelnem r. 1798. M.

Wiśniewski, herbu Prus.

Wiśniewski, herbu Ram, z tą odmianą, że pięć róż być powinno w ukos idącym, a na hełmie nad koronką z korzonkiem i czterema listkami.

Wiśniewski Antoni, Pijar, wielbiony z niepospolitych nauk, tłumaczył ody Horacjusza i zostawił wiele dzieł w różnych przed-

miotach szczególnie filozoficznych; † 1774. Adam, kapitan legii polskiej pod Napoleonem I., poległ pod Almonacid w Hiszpanii r. 1808. Drugi tego nazwiska, porucznik, zginął przy zdobywaniu Saragossy r. 1809. M.

Wiśniowiecki.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego jest książęc obiem rogami na dół obrócony; w środku jego gwiazda o sześciu promieniach, a na barku krzyż ruski, na hełmie zaś książęca mitra. Dóm Wiśniowieckich pochodzący od książąt Lite-

wskich, używał pierwotnie herb Pogoń Litewską, około r. 1500. zaś, gdy książę Ostrogski hetman wielki litewski powróciwszy z przewlekłej niewoli Moskiewskiej, herb swój jezdca zamienił na wyż opisany, zczem i drudzy książęta spowinowaceni z jego domem, idąc za tym torem, toż samo uczynili. Korybut, brat rodzony Władysława Jagiełły, książę na Siewierzu, po zrzeczeniu się tego księstwa na rzecz Witolda księcia Litewskiego r. 1393, otrzymał Bractaw, Winnicę i Krzemieniec na Rusi, gdzie też zamki w Wiśniowcu, i Zbarażu założył. Z pięciu synów jego, trzech Iwan, Skinder i Jędrzej poległi w bitwie z Tatarami nad Worskłą r. 1399; czwarty Zygmunt, za porozumieniem króla Jagiełły na tron czeski zaproszony, po zawarciu pokoju rezygnował na koronę, a powróciwszy na Litwę, w zatargach między bracią książętami jako stronnik Swidygiellę poległ pod Wilnem r. 1435. Wasyl, fundował w Zbarażu klasztor OO. Bazylianów r. 1480. Michał na

Wiśniowcu, mąż wojenny li tylko z swoimi ludźmi bronił Ruś napastowaną od Tatarów; z Konstantym Ostrogskim hetmanem Litewskim i z synami swemi czterema, zbił też wroga na głowę pod Wiśniowcem r. 1512, zasławszy pole 25 tysiącami trupów, poczem zapuściwszy swe zagony aż do Tauryki, wywarł swą zemstę za krzywdy współziomkom poczynione. Dymitr, głośny zwycięzca Turków i Tatarów, na czele własnych ludzi gromił nieprzyjaciół kraju, którym nadto przeciął drogę do dalszych najazdów ufortyfikowaniem wysp na Dnieprze położonych, zaś dla łatwiejszego przebywania rzek w pogoni za wrogiem, zamiast czółen, pierwszy zaprowadził bajdaki ze skór zwierzęcych, na których i przez najbystrzejsze rzeki z łatwością przeprowadzał dzielne swoje Kozactwo. Iwan Wasylewicz książę Moskiewski ujarzmiony od Tatarów, wezwał jego pomocy, waleczny Dymitr nieodmówił mu swego ramienia; wyruszył za Dniepr, poraził pogaństwo i do poddania się przymusił. Równie Wołosza zostająca podówczas pod rządem hospodara Tomszy a uciśniona od Turków, zapragnęła mieć tak walecznego męża za pana, ofiarowała mu przeto gospodarstwo. Dymitr w małym bardzo poczcie Polaków i Kozaków swoich nadwornych, wybrał się na Wołoszczyznę, gdzie atoli Tomsza uwiadomiony o wszystkim, rozłożył nań zasadzkę, która uderzywszy na zastęp polski, zadała mu stanowczą klęskę i samego Dymitra natenczas złożonego chorobą, w niewolę zabrała. Hospodar kazawszy pojmanym jeńcom nosy i uszy poobrynąć, pozwolił takowym do ojczyzny powrócić, Wiśniowieckiego zaś z Janem Piasockim odesłał do Konstantynopola, gdzie stawiony przed sułtanem, gdy żadnych warunków przyjąć nie chciał, z zamku nadmorskiego rzucony w morze, uwiśł na wystającym z muru haku żelaznym, i przez trzy dni wśród najokropniejszych męczarni wisiał żywo chwając Boga o bluźniąc Mahometa, aż nareszcie od jednego Turczyka strzałą przeszyty życie zakończył. Iwan, starosta Szyski, zabrany w niewolę od Tatarów wraz z żoną w zamku w Peremirce r. 1549,

wyszedłszy z takowej odpłacił się wrogom nie na jednym miejscu, mszcząc się krzywdy poniesionej. Jędrzej, wojewoda Wołyński, starosta Łucki, w wojnie Stefana Batorego z Moskwą, idąc torem przodków swoich, stawał mężnie w bojach mianowicie w szturmie Plezskowa r. 1581 z nieustraszoną odwagą. Michał, kasztelan Kijowski starosta Czerkaski, dbał o dobro ojczyzny, zastaniał jej granice od napaści rozbójniczych hord Tatarskich, które po wiele razy pogromił i wodzów ich w niewolę zabrał. W wojnie z Moskwą r. 1579 z księciem Ostrogskim wojował zwycięzko w Siewierczyźnie, gdzie zdobył niemało fortec i miejsc obronnych. Konstanty, wojewoda Ruski okryty chwałą z wyprawy Wołoskiej pod hetmanem Zamojskim, miał udział i w tej Dymitra Samozwańca do Moskwy, gdzie po zabiciu nowego cara, napadnięty od rozjuszonego ludu, w pięciuset swoich ludzi bronił się naprzeciw nieprzeliczonym tłumom, położywszy do tysiąca trupem; † 1641. Jerzy, kasztelan Kijowski podobnie pan wojenny utrzymywał zawsze kilka tysięcy ludzi gotowych do boju; w Busku fundował konwent XX. Dominikanów. Michał, starosta Owrucki ożeniony z Reginą Mohylanką, Jeremiego Mohyły hospodara Wołoskiego córką, odprowadzał po kilka razy tescia swego na gospodarstwo, gdzie z przemennym losem staczając tamże krwawe boje, od trucizny zadanej przez niezyczliwych Wołochów życie zakończył r. 1618. Janusz, starosta Krzemieniecki, walczył chlubnie przeciw Turkom i Szwedom, Tatarów też na Ukrainę zabiegających potężnie gromił, utrzymując na to na dworze swoim ludzi rycerskich gotowych zawsze do boju, na których co rok do 12.000 złp. ze skarbu wydawał. W nagrodę swoich usług otrzymał buławę polną koronowaną i smiertelne r. 1636, licząc dopiero 25. roku wieku. Wylany na pobożne uczynki fundował i uposażył klasztor OO. Bernardynów w Zbarażu. Jeremiasz Michał, wojewoda Ruski sławiony swoich czasów w całej Europie z biegłości w sztuce wojennej, którą po ukończeniu szkół we Lwowie nabył

w Niderlandach, pierwsze pole rozpoczął w wyprawie Władysława IV. na północ; z pięciu tysiącami własnych ludzi wkroczył w granicę Moskwy, gdzie zaraz na wstępie pod Putywlem nieprzyjaciół skutecznie przepłoszył. Szybkością i zręcznością w obrotach, najczynniej się też przyczynił do pokonania Moskwy i zawarcia korzystnego pokoju. Następnie pod Starczem poskromiłszy wzburzone Kozactwo, obrócił swój oręż przeciw Tatarom, których r. 1643 na Ukrainie w walnej bitwie rozgromił, zabranych na Rusi jeńców wyswobodził, i łupy zagrabione odebrał. W następnym roku przepłoszył nierównie najezdnicze tłuszcze Turków pod Ochmatowem, przyczem wyratował Koniecpolskiego hetmana z wielkiego niebezpieczeństwa. Gdy w tem zawrzał pożar wojny na Ukrainie, on jeden stawił czoło potęgze Chmielnickiego, którą łamał w potyczkach pod Żołninem, Mnohą, Słeporodem, Horzycą, Kumejkami, Łubną, Przyłuką, Konstantynowem i Niemirowem; i po pojmaniu hetmanów polskich w nieszczęśliwej bitwie pod Korsuniem, sam jeden całą siłę uzuchwalonych Tatarów i Kozaków przez siedm miesięcy na sobie wstrzymał, przetrwawszy oraz pamiętne oblężenie Zbaraża. Król Jan Kazimierz mając doń jakąś urazę, nieoddał mu wszelako dowództwa nad zgromadzonem wojskiem; Wiśniowiecki mimo tego z poświęceniem oddawał się obronie ojczyzny, której dobro nad osobistą urazę przekładał. Pod Machnuwką kulą w nogę raniony, nieustąpił i wtedy z placu; pod Beresteczkiem bowiem dowodził prawem skrzydłem, i wygraną rozstrzygnął. Jak waleczny w bojach, równie był hojny i wspinały w życiu towarzyskiem; posiadając ogromny po przodkach majątek (oprócz Wiśniowca i dóbr zadnieprskich, całą część południową województwa Kijowskiego, z kąd w sobie mógł 12.000 zbrojnych ludzi stać) w Wiśniowcu prowadził dwór prawie monarszy, na którym bywały wszystkie znakomitości kraju i zagranicy; tam przyjmował posłów carów Michała i Aleksego Michajłowiczów, hana Tatarskiego, sułtana Tureckiego i Rakoczego księ-

cia Siedmiogrodzkiego. Niesłuchanie wstrzeźmieliwy, wszelako hojnym był dla ubogich; między innemi corocznie 180.000 złp. owoczesnych na gratyfikacye dla zasłużonego rycerstwa rozdawał. Budując w wielu miejscach świątynie pańskie, fundował także na Przyłuce klasztor Dominikanów. Życie zakończył w kwiecie wieku r. 1651, przeżywszy lat 39. Dymitr Jerzy, kasztelan Krakowski, hetman wielki koronny, uczestniczył z chwałą we wszystkich walkach za panowania Jana Kazimierza, mianowicie przy oblężeniu Zbaraża r. 1648, (gdzie bratanek jego także Dymitr z trudów obozowych życie położył), dał dowody nieugiętej wytrwałości. Następnie pod Krzemieńcem, Zwańcem, Suczawą, Cudnowem, Słobodyszczą, Chocimem i Żurawnem szczerbił potęgę szablą swoją głowę nieprzyjaciół. Jak na wojennych ludzi nieżałował nigdy fortuny, tak też karności w nich surowo przestrzegał. Konstanty, wojewoda Braclawski, starosta Betzki, Gliniański, Osiecki, brat poprzedzającego i wszystkich jego wypraw nierozdzielny towarzysz, podpisał traktat Żurawieński. Michał, syn sławionego wojewody Ruskiego Jeremiasza, po zrzeczeniu się tronu przez Jana Kazimierza, przez szlachtę z wielkim podziwieniem możnych królem polskim wykrzyknięty, panował lat cztery wśród nieszczęść kraju, patrząc na utratę Podola i Ukrainy. Życie zakończył we Lwowie r. 1673, niezostawując z Eleonory Austryaczki żadnego potomstwa. Janusz Antoni, kasztelan Krakowski, mężowa dowody dał w batalii pod Koniecpolem. Między innemi fundował kolegium Jezuitów w Krzemieńcu, niemniej inne przybytki Pańskie w wielu miejscach; † 1741.— Michał Serwacy, brat poprzedzającego w 18tym roku życia posłował z powszechną chwałą na różne sejmy, jakoż był marszałkiem trybunału Lwowskiego po trzy razy, i stopniami szedł do wszystkich honorów. Przez ożenie się z księżniczką Czartoryską, a później z Radziwiłłówną, przyszedł do niezmiernych bogactw, których umiał użyć pomagając ubogim i wiele pożytecznych czyniąc fundacyi.—

W wojnie z Rosją dostał się do niewoli, i osadzony w Gluchowie, znosił cierpliwie takową oddając się pisaniu poezyj religijnych. Powróciwszy do kraju i wyniesiony na krzesło województwa Wileńskiego, resztę życia spędził na dobrych uczynkach i pisaniu ksiąg. Ostatni z tego domu, umarł w Mereczu roku 1744. Małżonka jego Teofila, wśród skromnego i bogobojnego życia, uposażyła cerkiew w Bałuczynie. Jej kosztem stanął też kościół Panien Dominikanek we Lwowie r. 1709, do którego wstąpiła pod imieniem Taidy. M.

Wiśniowski, herbu Prus I. Stanisław, wojował z chwałą na Węgrzech przeciw Turkom, jako też później z Wołoszą pod hetmanem Potockim. Piotr, śmiały i waleczny junak, poległ w boju r. 1624. Tatarzy niemogąc się nasycić zemstą nad zwłokami swego przeciwnika, wnętrzości jego pożarli, mniemając przeto nabyć większego męstwa. — Jeden z tego domu, niegdy w księstwie Oświęcimskim, doszedł wysokiego wieku, bo 140 lat, a pomimo tego był tak czerstwego zdrowia, że jeszcze chodził do kościoła dość odległego. M.

Wiszygierd, herbu Bogorya.

Wisł Piotr, biskup Krakowski ułożył pierwszy prawa kościoła polskiego r. 1392. M.

Wiszczyński, dziedziczył dawniej w Rieczykiem. M.*

Wiszniewski, herbu Ramułt. M.*

Wiszowaty, herbu Roch. Jan, napadnięty w Wrocimrowie od opryszków podgórskich, upieczony od tych na węglach rozrżarzonych. Jakób, zginął w Prusiech w boju ze Szwedami.

Witanowski, niegdy w Brzesko-Litewskim, zkaąd kilku głosowało na elekcjach Władysława IV. i Jana Kazimierza.

Witellion, Krakowianin, jeden z najdawniejszych matematyków polskich (w drugiej połowie XIII wieku), pisał rozprawy uczone, których manuskrypta dotąd przechowują w zbiorach zagranicznych. M.

Withof Stanisław, fundował kolegium Jezuickie w Warszawie, na którego dokończenie przeznaczył nadto 108.000 złp.; † 1727. M.

Witkiewicz, dziedziczył na Żmudzi. M.* — Jan, Żmudzin wysłany do Orenburga, odznaczył się walecznością i bystrością rozumu, jakoż został adjutantem generała Perowskiego, omylony w nadziejach i tęsknocie za ojczyzną, zakończył życie r. 1852. M.

Witkowski, herbu Nowina. Seweryn, chorąży księstwa Zatorskiego posłował na różne sejmy. Marcyan, poległ w boju ze Szwedami pod Kaliszem. Jarosz, ten miał synów dziesięciu, którzy wszyscy prawie w potrzebach wojennych broniąc kraju i swobód, polegli.

Witkowski, herbu Poraj. Maciej i Stefan, słynęli z odwagi na wojnach z Kozakami i Szwedami. — Stanisław, poborca komory celnej mazowieckiej w Łomży, jaśniał z prawości i nieinteresowności, czego dowiódł, że nie spanoszył się na tem urzędzie, owszem nienawidząc zdzierstwa celników, pisał przeciw nim zowiąc ich szarańczą i drapieżną gawiedzią, która się krwią z ludu ubogiego wysysaną tuczy. Wydał także roku 1614 dzieło polityczne o nadzwyczajnych poborach. M.

Witoniski, herbu Syrokomla.

Witosławski, herbu Jastrzębiec, pierwotnie na Mazowszu.

Witosławski, herbu Nieczuja. — Michał, sufragan Przemyski biskup Belieński *in partibus*; † 1769. M.

Witosławski, herbu Prawdzie, w Wielkiej Polce. Piotr, poległ na wojnie. Jednym z jego podpisal elekcyę Władysława IV.

Witoszyński, na Rusi.

Witowicz, herbu Jelita.

Witowski, herbu Brochwicz, dziedziczył niegdy dobra Stubno w ziemi Przemyskiej.

Witowski, herbu Jastrzębiec. Stanisław, wielkorządca Krakowski, starosta Niepołomski, potem kasztelan Brzeziński, dostał się w niewolę Moskiewską, z której po dwóch latach wyszedłszy, w odwet zabrał hetmana Szujskiego i do obozu przyprowadził. Niemniej zasłużył się uspokojeniem rozruchów wybuchłych na Wołoszczyźnie po zejściu hospodara Jeremiego, jako też legacyami do Węgier, Turcyi i do Wiednia, zaco zeskarbił sobie hojne łaski króla Zygmunta III.; † 1637. Stanisław, syn jego kasztelan Sandomierski, walczył z chwałą pod Smoleńskiem i Piławcami, gdzie na czele konnicy wyratował Mazurów z przykrego położenia, przyczem o mało co życia nie utracił. Hojny na chwałę Bożą, odbudował kościół Bernardynów na Stradomiu w Krakowie przez Szwedów zrujnowany, takież w miasteczku Jedlinie, gdzie też założył szkołę wyższą; a w akademii Krakowskiej uczynił pewną fundacyę na utrzymanie ubogiej młodzieży. Niemniej fundował klasztor Dominikanów w Wysokim-kole r. 1637.

Witowski, herbu Oksa. M.*

Witowski, herbu Rola.

Witowski, herbu Syrokomla. M.*

Witowski Stanisław, rotmistrz Parczowski, odbył poselstwo do Moskwy i do Carogrodu. W wojnie Moskiewskiej, na którą się stawił z rotą konną własnego zaciągu, odznaczył się niezachwianem mężstwem; za które to zasługi otrzymał od Zygmunta III. dobra Trześńów i Szade na Rusi w posiadanie dożywotnie r. 1600. M.

Witrowicz Jakób, nobilitowany roku 1790. M.*

Witski, herbu Leliwa.

Witt, otrzymał indygenat r. 1768. M.*

Wittan, herbu Kolumna.

Wituński, herbu Rogala. M.*

Wituński, herbu Rola. Augustyn, zakonnik Franciszkan, pisał i wydał kilka dzieł moralnych. — Jan, walcząc na Ukrainie, odniósł ciężkie rany r. 1638. M.

Wituski, herbu Gozdawa, jednej dzielnicy z Jackowskimi.

Witwicki, herbu Sas. Antoni, biskup grecko-katol. Przemyski r. 1679. Stanisław, biskup Kijowski, potem Łucki, nastatek Poznański, pierwszy w dyecezyi Łuckiej zaprowadził seminaryum kleryków. Zostawił też szacowny opis swojej podróży po Francyi, Włoszech i Niemczech, w którym skreślił owoczną politykę państw europejskich do Polski; † 1697. — Stefan, dziekan gr. katol. Smilański na Ukrainie, prześladowany od Hajdamaków Żeleźniaka roku 1768, salwował życie spieszną ucieczką do Kijowa. M.

Witwiński, herbu Prus III.

Wizemberg.

Opis herbu.

W tarczy pola niebieskiego powinny być dwie lizki czarne w koronach na głowach i z obrożami złotymi na szyi, biegnące na wzgórze skaliste, na hełmie w koronie zaś między dwiema skrzydłami orlemy jeleni do połowy wyskakujący. Jan Wizemberg, burgrabia Krakowski posiadając względy królów Zygmunta III. i Władysława IV., trzymał posesyą żupy Wielickie. Mikołaj, sekretarz Władysława IV. i Jana Kazimierza królów, pamiętny z hojności dla ubogich, na których znaczne sumy wydawał.

Wizerski Jan, dziekan Kaniowski gr. katol., zaniósł z innemi manifest do grodu Kijowskiego przeciw postępowaniu Gonty i Żeleźniaka r. 1768. M.

Wizgajło Mikołaj, biskup Żmudzki, gorliwy o wolność ojczystą.

Wizgerd, herbu Odrowąż. Jan Kazimierz, skarbnik Kowieński; tego zasługi dla ojczyzny wspomina konstytucya r. 1662.

Wkryński, herbu Grzymała. Waleenty z Płockiego województwa wojując na Rusi, tamże osiadł, ożeniwszy się z księżniczką Zbarazką wdową po Baworowskim.

Wlewski, herbu Ogończyk.

Władyczka Jędrzej, podpisał z Żmudzkiego elekcyę Władysława IV.

Władylewicz Ratajstaw, wódz dawnej Rusi, pamiętny z bojów z Połowcami w XIII. wieku. M.

Władysławski Gabriel (Prowan-ciusz), słuchacz filozofii w akademii Krakowskiej, wezwany od Anny Austryaczki królowej polskiej na pokoje królewskie dla nauki dzieci szlacheckich, później został nauczycielem królewicza Władysława, którą pracę odwdzięczając Zygmunt III., udzielił mu szlachectwa, a od Władysława, którego uczył, Władysławskim nazwany (herb tej samej nazwy był: Tarcza linią wzdłuż na dwie części przedzielona; w prawej stronie pola błękitnego była korona złota, a w drugiej orzeł biały barkiem skrzydeł do linii obrócony, a na hełmie w koronie dwie trąby, u każdej po cztery kółka). Tenże Gabriel zostawszy później proboszczem Warszawskim, kanonikiem Płockim i Chełmińskim, fundował kurs filozoficzny w akademii Krakowskiej i klasztor Franciszkanów w Chełmie, resztę majątku zaś obracał na użyteczne zakłady. Przestał żyć r. 1631., a z nim zgasił i ów herb jemu tylko samemu nadany.

Władysławczyk albo **Włocławczyk** Adam, rymopis za panowania Zygmunta III, napisał wierszem Pamiętnik żywota Jana Zamojskiego.

Włochowicz, dziedziczył w Kijowskiem. M.*

Włodawski, herbu Murdelio.

Włodek, herbu Ostrzów.

Włodek, herbu Prawdzic. Maciej, starosta i generał Podolski, wstąpił się z odwagi w bitwach z Wołochami pod Gwoźdzcem i Obertynem r. 1531. Stanisław, syn jego, kasztelan Lwowski, potem wojewoda Bol-

ki, starosta Halicki i Kołomyjski, podczas najścia Tatarów na Ruś stanąwszy w obronie zamku Halickiego, odparł zwycięzko zapęd barbarzyństwa, czego pamięć zostawił zbudowaniem kaplicy ś. Katarzyny tamże. Z polecenia sejmu r. 1598 rozdzielał też pustkowia na Rusi i Podolu pomiędzy zasłużonych orężem.

Włodek, herbu Półkozic.

Włodek, herbu Sulima. Jan, kasztelan Halicki, dziedzic na Knihnieczach, w bitwie z Tatarami na Podolu r. 1438, leżąc ciężko raniony między poległymi na pobojowisku, gdy mu Tatar jako nieżywemu pruć odzienie, nareszcie odciął palec z sygnetem, którego zdjąć nie mógł, zatrzymał w sobie oddech i tak tej cierpliwości zawdzięczał życie, na pamiątkę czego fundował ołtarz Matki Boskiej w katedrze Lwowskiej

Włodek, herbu Zabawa.

Włodzimirski Paweł, poseł na soborze Konstancyjskim r. 1416, w imieniu Władysława Jagielly śmiało protestował przeciw zapadłej uchwale uwłaczającej powadze królewskiej. M.

Włosciejowski, herbu Wczele.

Włosto, herbu Topor.

Włostowski, herbu Ciołek.

Włostowski, herbu Oksza. Derśław, wstąpił się w boju pod Koronowem.

Włoszek, herbu Pielesz z tą odmianą, że między mieczami na krzyż złożonemi są cztery róże białe w polu czerwonym.

Włoszynowski, herbu Leszczyc.

Włyński, herbu Nałęcz. Michał, podpisał elekcyę Jana III. — Zygmunt, proboszcz ś. Floryana w Krakowie, profesor akademii Jagiellońskiej, niezmordowany w sprawie nowego powołania, przetłómaczył dzieła Orszynowskiego. Życie nacechowane rzadką dobrocią serca, zakończył w roku 1831, dośzedłszy lat 99^{3/4}. M.

Wnorowski, herbu Kościeszka.

Wnuczek, herbu Jastrzębiec. Ma-

rek, cywnu Retowski rotmistrzował z chwałą pod Wielkimi Łukami r. 1569.

Wodoradzki, herbu P o b ó g. Przechwaław, walczył zaszczytnie w wojnach Władysława Jagiełły z Krzyżakami. Mikołaj, starosta Mohilowski poległ w bitwie ze Szwedami pod Frejdenem. Tego synowie: Jędrzej, zasłużył się w wojnach z Wołoszą, na Węgrzech i w Inflantach; Mateusz, cześnik Kowieński i Jakub, pisarz ziemski Oszmiański, obaj ludzie rycerscy.

Wodyński, herbu Kościeszca, jednej dzielnicy z Mniszewskimi. Jędrzej, łowczy Podlaski podpisał *Pacta conventa* króla Jana Kazimierza. Zamek obronny w Międzyrzeczu, jest pamiątką tego domu.

Wodzianowski, herbu Poraj. M.*

Wodzicki, herbu Leliwa z tą odmianą, że na hełmie kładą pół lwa z zadartym do góry ogonem, wyskakującego z korony do góry w prawą stronę tarczy, trzymającego w prawej łapie berło trochę nachylone. Wawrzyniec i Maciej Krakowianie, w wojnach z Turkami za panowania Jana III. walczyli zaszczytnie. Wawrzyniec Jan, skarbnik Nurski, podczaszy Warszawski, administrator żup Wielickich i Bocheńskich, fundował akademię Pińczowską, zaś na kolegium ś. Anny w Krakowie legował znaczny fundusz; † 1701. Michał, kanonik i oficyał Krakowski, administrator tegoż biskupstwa; † 1764. — Piotr, kasztelan Sądecki wierny sprawie Stanisława Leszczyńskiego, przez cały przeciąg wojny walczył z Sassami; po klęsce Karola XII. pod Puławą, wyszedł do Francji, gdzie wstąpiwszy w służbę francuską w randze pułkownika w wojnie siedmioletniej odznaczył się walecznością; † 1765. Józef, generał-major i organizator artylerji polskiej, poległ w bitwie pod Szczekocinami r. 1794. Stanisław, prezes senatu Rzeczypospolitej Krakowskiej, rozpoczął zawód publiczny w r. 1809 jako dyrektor policyj, wkrótce postąpił na radcę i zastępcę prefekta departamentu, w roku
Tom III. Nr. 24.

1815 zaś, gdy stary Kraków aktem kongresu Wiedeńskiego uznanym został Rzeczpospolitą niepodległą, objął urząd prezesa senatu rządzącego, który to urząd pełnił aż do r. 1830 z senatorską godnością. Zwątlony wiekiem usunął się z życia publicznego, i otoczony rodziną, przepędził życie prawdziwie patryarchalne szanowany i kochany od wszystkich; † 1843. M.

Wodziński, herbu Jastrzębiec, pierwotnie w wojew. Sieradzkim. Gabryel, mianowany bez ubiegania się biskupem Smoleńskim, umarł w Warszawie podczas sejmku czteroletniego r. 1788. Karol, starosta Nurski, walczył pod Kościuszką za niepodległość ojczyzny. Za księstwa Warszawskiego mianowany kasztelanem, przestał żyć r. 1813. M.

Wodzyński, herbu Poraj. M.*

Wodzyński, kapitan i adjutant jenerała Knisiewiczza, w wyprawie Napoleona do Rosji w r. 1812, wstąpił się pod Smoleńskiem i Mozajskiem, zaco też został mianowany kawalerem legii honorowej. M.

Wodziślawski, herbu Zadora, jednej dzielnicy z Lanckurońskimi.

Wojakowski, herbu Brochwicz, pierwotnie w ziemi Przemyskiej, gdzie kilku z tego domu piastowało znakomite urzęda i godności. — Hieronim, pierw kasztelan Lubaczowski, w zakonie ś. Franciszka jaśniał z bogobojnego i przykładowego życia; † 1644. Jan i Tomasz, z ziemi Lwowskiej podpisali elekcyę Augusta II. M.

Wojakowski, herbu Leliwa. M.*

Wojakowski Jerzy, kapitan artylerji koronnej za Augusta II., jako biegły poeta wydał niektóre prace. M.

Wojanowski, herbu Leliwa w ziemi Pruskiej, gdzie Krzysztof był kasztelanem Gdańskim r. 1490. Feliks, kawaler Maltański, komandor Poznański słynął z odwagi i cnót rycerskich; † 1621.

Wojarzyński, herbu Godziemba. M.*

Wojciechowski, herbu Korab, niegdy w księstwie Zatorskiem, ządą przeniósł się na Ruś. Jan, poległ pod Żolninem r. 1639. — Michał, obywatel Kijowskiej gubernii, lekarz w Satanowie pod przybranem nazwiskiem Michałko, wstawił się szczęśliwem leczeniem za pomocą wielkiej znajomości ziół. Feliks, rejent kancelaryi ziemiańskiej gubernii Płockiej (rodem z Galicyi), niezłomnej sumiennosci i szczodrobliwości dla ubóstwa, które jałmużną chętnie wspomagał, przyczem miał ten zwyczaj, lada chudzinę pytać o potrzebie jego, by opatrzyć jakimkolwiek datkiem; † 1857. M.

Wojcik, oficer artyleryi legionu polskiego, poległ w bitwie z Rosyanami pod Turro na Węgrzech r. 1849. M.

Wojczyński, herbu Rawicz, dóm starożytny, z którego pierwszy Stanisław osiadł na Rusi. M.

Wojdowski Andrzej, pastor Rakowski ceniony od swoich z niepospolit. nauk. M.

Wojenkowski, herbu Abdank. Kasper, żołnierz doświadczonego męstwa, poległ w potrzebie z Tatarami na Ukrainie.

Wojenski, herbu Zadora, dóm starożytny w wojew. Krakowskiem, z którego wielu położyło niemało zasług w zapasach z Krzyżakami. Jakub, starosta Dobrzyński, za Władysława Jagielly broniąc mężnie zamku Dobrzyńskiego, wołał poledz anizeli go poddać. Jan, sędzia Poznański, znany z surowości dla niespokojnej szlachty, która go też okrutnym diabłem przezwala. Jędrzej, w wojnie Stefana Batorego z Moskwą, przyprowadziwszy z zagranicy 500 piechoty niemieckiej, brał czynny udział w bitwach, mianowicie pod Sokolą i Wielkołukami, gdzie odniósł ciężkie rany; † 1589. Jan Jędrzej, poległ pod Smoleńskiem. Stanisław, biskup Kamieniecki wspominany zaszczytnie z czynności senatorskich i życia przykładnego; † 1685.

Wojenski, herbu Półkozic w ziemi Przemyskiej, gdzie Jakub mąż rycerski sły-

nął z dorodnej postawy i olbrzymiej siły w ręce.

Wojewódka Jan, podpisał z Mińskiego elekcyę Władysława IV. — Bernard, znawca uczonych dzieł i rzeczy, i zaszczycony przyjaźnią światłych wieku XVI mężów, założył drukarnię w Brześciu Litewskim. M.

Wojewódzki, herbu Abdank. Stanisław, wstawił się z obrony Smoleńska r. 1632, poczem goniąc za ustępującym nieprzyjacielem, kulą ugodzony poległ na polu sławy. Jeremi Kazimierz, podczaszy Czerniechowski, syn poległego bohatera i temu cnotami rycerskimi podobny. Szymon, podpisał elekcyę Augusta II.

Wojeyko, niegdy w księstwie Litewskim, gdzie używał własny herb tej samej nazwy: orła czarnego z rozdartą głową w polu białem.

Wojkowski, porucznik Kozaków Litowszczyków, wstawił się w wyprawie niemieckiej w pomoc cesarzowi Ferdynandowi roku 1522. M.

Wojkunowski, herbu Radwan.

Wojucki, herbu Paporona.

Wojutyński, herbu Nowina, jednej dzielnicy z Hulewiczami na Rusi.

Wolan, herbu Lis, Piotr, podkomorzy Oszmiański poległ w bitwie z Moskwą pod Werkami. Był tak wielkiej siły, że karę sześciokonną za koło uchwyciwszy, w biegu zatrzymywał. Wielu innych z tego domu traktoowało wojskowo. — Andrzej, pamiętny z sporów z Jezuitami w Wilnie, pisał czystą łacińską; znakomitsze jego prace są: „O wolności politycznej,“ w którym dziele przemoc i swawolę możnowładców potępia; † 1610. M.

Wolański, herbu Przyjaciel. — Stanisław, fundował kościół w Zabłotowie na Rusi r. 1604. M.

Wolender Oktawian, Krakowianin, zajmował się budową kościoła ś. Szecepana w Wiedniu r. 1150. M.

Wolecki, herbu Jastrzębiec. Jan, podpisał elekcję króla Jana Sobieskiego.

Wolf; przodek domu tego przybył do Inflant z Westfalii jeszcze za czasów Krzyżaków, gdzie Frombold był starostą Dyneburskim i generałem artylerji koronnej. Podczas wojny Szwedzkiej sprawując komendę miasta Krakowa, z Czarnieckim mężnie tego miasta bronił, jakoż wyszedłszy z tamąd, wiódł i dalej zaciętą walkę z najeźdźcami, zastępując własnymi kosztami potrzeby artylerji; † 1666. Aleksander Ludwik, starosta Feliński po zgonie swej żony został opatem Peplińskim i nominatem biskupstwa Inflanckiego; † 1679. Jan Karol, starosta Bydgoski podpisał elekcję Jana III. Teodor, biskup Chełmski przedtem Jezuita, łączył nauki z skromnością życia; † 1712, Jerzy, Jezuita, miał sławę biegłego lekarza, jakoż zajmował się ratowaniem biednych i ubogich. Konstancya, w zakonie ś. Benedykta w Poznaniu, słynęła z pobożności życia i znajomości języka łacińskiego, w którym czystym stylem pisała; † 1671. Maryanna, Jana Kossa wojewody Chełmińskiego małżonka, wstawiona pobożnością i ludzkością, wychowywała na swoim dworze ubogie panny, które potem otaczając miłością macierzyńską hojnie wyposażała. M.

Wolfowicz, mieszczanin Lwowski w r. 1607, ustanowił fundację wieczystą, w dzień Bożego narodzenia dawania obiadów dla ubogich w szpitalu ś. Ducha i ś. Stanisława. Jakób, geometra Lwowski oraz biegły w sztuce malarskiej, zostawił pamiątkę po sobie, obraz Maryi Panny w wielkim ołtarzu kościoła katedralnego przez się malowanego. M.

Wolbromczyk Jan, poeta i znakomity wieku swego uczoney, wielce szacowany od biskupów Krakowskich Radziwiłła i Maciejowskiego; † 1609. M.

Wolicki, herbu Janina.

Wolicki, herbu Nabram.

Wolicki Jakób Sebestyan, spędziwszy wiek młody w żołnierce za panowania

Jana Kazimierza, wstąpił do zakonu ś. Franciszka, w którym zasłynął z ostrości życia. Doprowadził też do zgrzybiałej starości nieustając nigdy w czynnościach kapitańskich, przy czem gdy ukłekał a wstać niemógł, zwykł był wołać: „Panie, podnieś mię, bo nie wstanę.“ Po 62 latach życia zakonnego, zasnął w Bogu r. 1734. M.

Woliński, herbu Grabie.

Wolicki, herbu Lubiecz. Marcin, cały przeciąg życia strawił w służbie wojennej; pod Janem Potockim walczył na Wołoszczyźnie, pod ks. Rożyńskim w Moskwie, a pod Konięcpolskim na Ukrainie; osiadłszy naostatkiem na Podolu, pełnił obowiązki przyjętego urzędu wojskiego Kamienieckiego. Trzech z tego domu podpisał elekcję Władysława IV.

Woliński, herbu Ogóńczyk.

Woliński, herbu Prus. M.*

Woliński, kapitan legji polskiej pod Dąbrowskim, poległ pod Mantuą we Włoszech r. 1799. Sebastyan, kapitan zakonu Misyjonarzy, tłumaczył kazania i inne dzieła z francuzkiego na język ojczysty; † 1811. M.

Wolski, herbu Belina Jan, podpisał elekcję Jana III.

Wolski, herbu Gerald, pierwotnie w województwie Krakowskiem.

Wolski, herbu Godziemba. M.*

Wolski, herbu Gryf. Augustyn, kustosz Miechowski, wystawił kościół ś. Jadwigi na Stradomiu, którego był proboszczem roku 1674.

Wolski, herbu Jelita. Maciej, sędzia ziemski Chełmiński, mąż wielkiego rozsądku i surowej sprawiedliwości.

Wolski, herbu Junosza. Marcin, podpisał z Lubelskiem elekcję Jana III.

Wolski, herbu Kościeszka. Jan, mąż wojenny od młodości do obozowych trudów przywiązany.

Wolski, herbu Łabędź. Paweł, kanclerz koronny, starosta Gostyński, po śmierci

ci żony wstąpił do stanu duchownego, w którym postąpił na biskupstwo Poznańskie, lecz po dwóch latach przykładowego życia przeniósł się do wieczności r. 1546. Piotr, biskup Płocki, po zgonie królowej Bony wysłany od króla Zygmunta Augusta do Hiszpanii dla windykowania sum tak nazwanych Neapolitańskich, lat 10 bawił za granicą; po powrocie swoim mianował go Henryk Waleziusz podkanclerzem koronnym, Stefan Batory zaś biskupem Płockim, w którego imieniu odprawił też poselstwo do Rzymu; † 1590. Jakób i Marcin w późniejszych czasach zasłużyli się czynów wojennych.

Wolski, herbu Lis w Sieradzkim.

Wolski, herbu Lubicz. Jędrzej, podsędek ziemi Chełmskiej, fundował tamże XX. Reformatów i zakład naukowy XX. Pijarów.

Wolski, herbu Nałęcz. Aleksander, Jezuita i sławny kaznodzieja misyjny, przesłał życie w Jarosławiu r. 1671.

Wolski, herbu Nowina. Kazimierz, podstoli Sanocki zasłużony z czynności obywatelskich; † 1691.

Wolski, herbu Odrowąż. Aleksander, podstoli Sochaczewski podpisał elekcyę Jana III.

Wolski, herbu Ogończyk. Jan, skarbnik Wieluński długi szereg lat bawiąc wojskowo, walczył zaszczytnie pod Wiedniem i na Budziakach. Jan, Jezuita i niespracowany kaznodzieja, wydał drukiem mowy kazalne na niedziele całego roku i w dniu wybranych sług pańskich; † 1729.

Wolski, herbu Ostoja.

Wolski, herbu Pobóg. Waleryan Jan, podpisał elekcyę Jana Kazimierza.

Wolski, herbu Pomian.

Wolski, herbu Prus. Marcin, rotmistrz królewski wstąpił się w kampanii Moskiewskiej, gdzie pod Zawołoczem zabrał niemaledu niewolnika.

Wolski, herbu Półkozic. Mikołaj, (z Podhajec) kasztelan Sochaczewski, starosta Wizki, Łomżyński, Sanocki i Lanckoroński, po owej sławnej pod Orszą rozprawie, posłował od Zygmunta I. do Rzymu, gdzie przyjęty w tryumfie, zasiadał na *concilium* Laterańskim. Mikołaj, syn jego biskup Kujawski, był wielce uwielbiany z dobroczynności dla uciśnionych; † 1570. Stanisław, kasztelan Sandomierski, pamiętny z legacyi do Karola V. cesarza. W wojnie z Wołoszą wstąpił się z niepowściągniętej odwagi. Mikołaj, marszałek wielki koronny, wyćwiczony w pięknych sztukach za granicą, po powrocie do ojczyzny otrzymał łaskę nadworną koronną, a z tą starostwa Krzepickie, Olsztyńskie i Rabsztyńskie, gdzie mu też Rzeczpospolita różne funkcye powierzała. Dbały o dobro kraju, dla obrony jego utrzymywał swoim kosztem chorągiew z starych i doświadczonych żołnierzy, jakoteż sprowadzał i osadzał biegłych rzemieślników. Zamiatowany w budownictwie, zbudował kilka pałaców nowym kształtem, dalej klasztor Kanonikom regularnym w Krzepicy i Kłobucku, a XX. Kamedułow na Bielanach pod Krakowem, których pierwszy do Polski sprowadził r. 1609, gdzie też zwłoki jego pogrzebano r. 1630. — Tomasz, w młodości okazawszy chęć zwiedzenia obcych krajów, udał się do ziemi świętej; w podróży gdy burza skołatała okręt, z siedmiu tylko towarzyszymi przyplłynął do brzegu, gdzie wsiadł na okręt wenecki, lecz w krótko napadnięty od rozbójników morskich w starciu się z nimi wdarł się na ich statek i okropną rzeź zrządzwszy, takowy zdobył i do portu zaprowadził. Zwiedziwszy następnie święte miejsca, w powrocie obkoczony od Arabów, został wzięty w niewolę; na noclegu atoli wśród ciszy pali namioty, uderza na strażę, i oswobadza siebie i innych jeńców. Przybywszy do Rzymu, został ozdobiony od Papieża krzyżem kawalerskim Maltańskim, po trzech latach zaś mianowany admirałem floty papieżkiej, wypłynął na morze śródziemne, gdzie pokonał flotę nieprzyjacielską, zagrażając samemu Stambułowi. Po

tem głośnem zwycięztwie przez Bułgaryę powrócił do ojczyzny, gdzie najprzód w Złoczowie przez królewicza Jakuba Sobieskiego, a potem we Lwowie był uroczystie witany, z kąd wkrótce wyjechał do Rzymu, gdzie z rozporządzenia Papieża odprawił wjazd tryumfalny do stolicy, mając obok siebie Józefa patriarchę Babyłońskiego uwolnionego przez się z niewoli Muzułmańskiej. Udarowany przez Papieża Klemensa XII kosztowną szablą z napisem: „za wiarę, króla i trzodę Chrystusową,” pospieszył na Węgry, gdzie wybuchła wojna z Turkami. Walcząc tam z niesłychanem męstwem, zdobył okopy, i pokonał zastępy Turckie w wielu miejscach; naostatek ranny przewieziony do Wiednia, tam życia dokonał roku 1734. M.

Wolski, herbu Rawicz. Trzech z tego domu z wojew: Rawskiego podpisali elekcję Jana III.

Wolski, herbu Rola.

Wolski, herbu Stumberg. Aleksander, podpisał elekcję Jana III.

Wolski, herbu Topor, jednej dzielnicy z Zaklikami.

Wolski, herbu Złotogoleńczyk, M.*

Wolski Stanisław, Benedyktyn w Tyńcu, pisał dzieje tego zakonu w Polsce r. 1738. **Franciszek**, Lwowianin, profesor filozofii w Wilnie, słynął z zdolności naukowych; umarł na przeorstwie w Trembowli r. 1736. **Kasper**, sierżant z regimentu pieszego buławy polnej, zabity we Lwowie przypadkowo z armaty r. 1760. **Paweł**, towarzysz chorągwi pancerniej, odznaczył się odwagą przy zdobyciu twierdzy Kolding w Danii r. 1658. **Mikołaj**, szambelan króla Stanisława Augusta, członek Towarzystwa przyjaciół nauk, zostawił po sobie kilka prac poetycznych; † 1802. **Konstanty**, Pijar jeden z celniejszych rymotwórców polskich, opuściwszy stan duchowny, poświęcił się w Warszawie zawodowi nauczycielskiemu; jakoż w r. 1808 wezwany na dyrektora redakcyi książek elementarnych, ułożył

dzielko naukowe, które od komisji przyjęte dopiero po jego śmierci drukiem wydane zostało. Nadto zajmował się niespracowanie przekładem trajedyi autorów francuzkich i Liwiusza; 1810. **Jan**, adjutant jenerała Rybińskiego, zginął w utarczce z Rosyanami pod Przetycą r. 1831, przestrelony na wylot. **Piotr**, pisarz kancelaryi ziemiańskiej w Radomiu, gdzie przez 66 lat zostawał stale w służbie publicznej mimo wszelkich burz, które kraj nawiedzały. Żyjąc prawie wiek cały, zachował aż do zgonu (1859) rzeźwość umysłu i ubiór staropolski z karabelą, będąc przytem wzorem porządku i zamiłowania w pracy. M.

Wołczan, herbu Działosza. M.*

Wołczek, herbu Abdank. **Jan**, rotmistrz sławiony z męstwa i odwagi.

Wołczek, herbu Półkoźcie.

Wołczek, herbu Prawdzic. **Szymon**, podpisał z Połockiego elekcję Jana III.

Wołczek, herbu Wadwicz.

Wołczkiewicz, herbu Chorągwie.

Wołczyński, herbu Głowa. **Jan**, poległ, w wojnie z Moskwą pod Pskowem.

Wołczyński, herbu Ciołek. M.*

Wołczyński, herbu Gozdawa. M.*

Wołk, herbu Kościeszka. **Adam**, wojski Starodubowski podpisał *Pacta conventa* króla Jana Kazimierza.

Wołk, herbu Trąby. **Piotr**, starosta Piński, zalecony z czynów wojennych.

Wołk, herbu Wieże (z dwiema wierzchami). **Maxym**, rotmistrz odznaczywszy się walecznością i obrotem przy obronie zamku Smoleńskiego, przez konstytucję z r. 1616. w komput rycerstwa polskiego policzony i tym herbem nadany.

Wołek Epifani, zakonnik ś. Franciszka, podczas wojennych rozruchów w Polsce za panowania Jana Kazimierza pojmany od Szwedów, poniósł od nich wiele szyderstw i urąg, naostatek śmierć męczeńską przez za-

palenie prochu na głowie uwiązanej do pala r. 1657. M.

Wolkowicki, herbu Lubicz z tą odmianą, że bark podkowy jest bez krzyża.

Wolkowicki, herbu Sas z przydomkiem Zelisko, niegdy na Rusi.

Wolkowicz, herbu Kościeszca z tą odmianą, że podle krzyża na strzale dodają dwie gwiazdy, na każdej stronie po jednej.

Wolkowiński Jan, paroch gr. katol na Ukrainie, zamordowany od Hajdamaków Zeleznika; Jakób zaś paroch Antonowski i Grzegorz paroch Polaniecki uszedłszy powszechnej rzezi, podpisali manifest wniesiony do grodu Kijowskiego r. 1768. M.

Wolkowski Zbigniew był kanonikiem Krakowskim r. 1508.

Wolkowycki, niegdy w Grodzieńskiem. M.*

Wolkunowski, herbu Radwan.

Wołmiński, herbu Rawicz. Jan, kasztelan Połocki, w wojnie Stefana Batorego z Moskwą pułkownikował z chwałą niemalą w wojsku polskiem, tak przy zdobywaniu zamku Taurus pierwszy z swoją ussaryą dotarł na mury i szczęśliwie go opanował; z niemniejszym szczęściem działał na polach Iwanskich r. 1579, idąc bowiem w przedniej straż, pod Sokolowem nieprzyjaciela z placu wyparował, a pod Wielkołukami na głowę go poraził. Syn jego Jerzy, podkomorzy Upitski nierozdzielny towarzysz ojcowskich ekspedycji.

Wołodkiewicz albo **Wołodkowiec**, herbu Łabędź. Chryzostom, pisarz ziemski Żmudzki, długi szereg lat przetrwał w bojach pod hetmanem Chodkiewiczem. Mąż uczony wydał kilka dzieł historycznych. Kazimierz, Jezuita, sławny wymową w polskim i łacińskim języku; umarł w Warszawie r. 1662, w czasie powietrza, pełniąc usługi kapłańskie około zapowietrzonych.

Wołodkiewicz, herbu Radwan. Michał i Marcin, podpisali z Mińskiego ele-

keyę Jana III. Felicjan Filip, Bazylian i sławny kaznodzieja, wyniesiony w zasługach na archymandrytę Dubieńskiego, prawie siłą był przyniewolony do przyjęcia biskupstwa Chełmskiego, gdzie równie jak w stanie zakonnym jaśniał z cnót kapłańskich. Za niego stanęły wspaniała bazylika w Chełmie i seminarium ruskie w Żytomierzu, co potwierdziła konstytucya z r. 1754. Umarł w Humanu r. 1788.

Wołodziejowski, herbu Korczak. Konstantyn i Fryderyk, zasłużeni z czynów wojennych osiedli na Podolu. Piotr, wzięty w niewolę Tatarską, tamże życie zakończył. Jerzy, wstawił się z mężtwa pod Połockiem i Gdańskiem. Piotr i Maciej, zginęli w wyprawie Wołoskiej. — **Wołodzowski**, rotmistrz zwany Hektorem polskim, zginął przy zajęciu Kamieńca podolskiego przez Turków r. 1672, wysadzony prochem w powietrze. M.

Wołodzko Mikołaj, podstarości Smoleński, podpisał ełokeję Jana III.

Wołosiecki, herbu Sas.

Wołoszowski Stefan, posłował z Infantem na konwokacyą r. 1648.

Wołowicz, herbu Bogorya, pierwotnie na Litwie, gdzie przodek domu tego Stanisław Wyssygin na sejmie horodelskim przyjął ów herb na siebie i swoich potomków. Jerzy dworzanin Kazimierza Jagiellończyka dla nadzwyczajnej siły od współrodaków wołem nazwany, w owej nieszczęśliwej pod Chojnicami potyczce r. 1454, gdy przed Krzyżakami wojsko polskie pierzchnęło, a pod królem koń szwankował, podając mu swego konia, pieszo ścierał się tak długo z nieprzyjaciółmi, dopokąd posiłki nie nadeszły. Drugi tego imienia także Jerzy, pułkownik królewski w bitwie z Moskwą pod Wiedrusą odniósł ciężkie rany. Ostatniej, kasztelan Wileński i kanclerz wielki koronny, troskliwy o szerzenie nauk między ludem na Litwie, dla którego swoim kosztem kazał drukować książki, wśród innych czynności, odbywał kilka legacji do Moskwy, a lubo książęciu Moskiewskiemu wymaganego tytułu cara

zaprzeczał, przecież tenże tak go sobie poważał, że sam na to nastawał, aby tylko Wołowicza doń przysyłano, jeżeliby skutecznie o pokój traktować chciano. W wojnie r. 1580 przystawił tenże do obozu znaczny komput ludzi przez siebie uzbrojonych. Hieronim, podkanclerzy wielki Litewski, popisał się pięknym ku swej ojczyźnie sercem, kiedy bowiem na gwałtowne jej potrzeby pieniędzy w skarbie nie stało, on wsparł ją własną swoją fortuną; jakoż wdzięczna Rzeczpospolita na sejmie roku 1618 przeszło 140.000 złp. zwrócić mu kazała. Wiek swój zakończył w pięknej starości, wystawiwszy na Żmudzi wiele kościołów. Eustachy, biskup Wileński, jaśniał z przykładowego życia i dobroczynności dla ubogich; między innymi fundował szpitale w Wilnie, dokąd też sprowadził zakonnice ś. Benedykta, Karmelitów bosych i Augustyanów; † 1630. Jędrzej, chorąży Litewski w wojnie Szwedzkiej wstąpił się z mężstwa i znajomości sztuki wojennej, gdzie od Chodkiewicza miał sobie dowództwo powierzone. Samuel, kasztelan Nowogrodzki pułkownikował z odwagą przeciw Szwedom. Władysław, wojewoda Witebski i hetman polny Litewski, zaraz w młodym wieku zaciągawszy się pod ussarską chorągiew, w bitwie pod Smoleńskiem nacierając zapalczywie na nieprzyjaciela, został obkoczony i pojmany; wszelako od Sechina wodza Moskiewskiego dla traktowania pokoju do obozu królewskiego na wolność puszczony. W następnej wojnie na obronę powiatu Mozyrskiego trzy chorągwie swoim kosztem uzbroiwszy, stawił czoło nadciągającej potędze Moskwy, której w wielu potyczkach niemało klęsk zadał; tak zastaniając miasto Wilno, wyciął Dolborukiemu 700 ludzi w Hrabkowie, zaco tenże chciawszy się zemścić, podzieliwszy swoje siły opasał go z tyłu i z przodu, co atoli mężny Wołowicz dopatrzwszy, w 300 tylko jazdy tak silnie uderzył na przodzie będących Moskali, że ich na głowę poraził, poczem obróciwszy się na drugą partję, i tę zmiotł szczęśliwie. Podobnie pod Rzeczącą i pod Ihumenem hetmana Bociuchę czę-

ścią pobił, częścią w bliskiej rzece potopił, a innemu do 400 ludzi trupem położył, zabrawszy przytem siedmnaście chorągwi. Po tych zwycięstwach z sił zwalony, na rękach do Wilna sprowadzony, tamże zakończył życie roku 1668. Wincenty, poległ na Węgrzech w wojnie Tureckiej pod dowództwem Lubomirskiego. — Prócz tych tu przytoczonych, piastowało kilku godności pasterskie. Paweł, był biskupem Łuckim nomin. r. 1607, i Antoni także biskupem Łuckim; ten uszedłszy gwałtownego uwięzienia przez Rosyan, żył pod ścisłym dozorem jakoby więzień stanu: † 1770. Andrzej, biskup Kujawski, pierw referendarz wielki Litewski, zakończył życie roku 1822. M.

Wołowski, herbu Prus II. — Jerzy, paroch gr. katol. w Krasnopolu na Ukrainie, podpisał z innymi manifest przeciw gwałtom Hajdamaków Gonty i Żeleźniaka, przesładujących Unitów na Ukrainie r. 1768. M.

Wołucki, herbu Rawicz. Abraham, poległ w wojnie Pruskiej r. 1340. Andrzej, znakomity rymotworca i to w młodocianym wieku, bo zaledwie 18 lat licząc, uwieńczonym został od Stefana Batorego wieńcem poetycznym. Paweł, biskup Kamieniecki, Łucki, a naostatek Kujawski, przykładem zachęcał duchowieństwo swoje do prac apostołskich, miewając sam kazania, słuchając spowiedzi i rozdając ubogim jałmużny. Hojny na różne fundacye, erygował w wielu miejscach collegia Jezuitów, konwikt w Rawie dla ubogich studentów, zaś na wykupno niewolników z niewoli pogańskiej znaczne sumy wydawał, niezapominając i o ojczyźnie, w której potrzebach liczne chorągwie do obozu wyprawiał; † 1622. Filip, wojewoda Rawski, senator staropolskiej cnoty i niezachwianej sprawiedliwości w sądach, zostawił po sobie opinię świętobliwego.

Wołyński, herbu Lubicz. M.*

Wołyński, herbu Abdank. Marcin, wojski Podolski, dał dowody waleczności w bojach.

Wonter, otrzymał indyg. r. 1658 M.*

Woraiński, herbu Jasięczyk.

Woraiński, herbu Jastrzębiec. M.*

Worakowski, herbu Brochwicz. M.*

Worcel, herbu Dąb. — Stanisław, kasztalan Halicki r. 1778. Marcella z Bielskich Worcelowa, skryptem z dnia 12 Czerw. ca 1807 przekazała Zakładowi imienia Ossolińskich we Lwowie sumę 300.000 złp. a to w dwóch częściach na bibliotekę, a w trzeciej na wsparcie młodzieży polskiej; następnie odstąpiła temu Zakładowi i na ten sam cel wieś dziedziczną Rakowiec. M.

Worłowski Jan i Abraham, podpisali elekcyę Jana III.

Woronicz, herbu Pawęza, pierwotnie w wojew: Kijowskiem. Matwiej Worona wojewoda i starosta Lubecki, odegnawszy Tatarów perekopskich od Kijowa, pokonał ich pod Czerkasami; podobnie długo i mężnie stał czoło Moskwie najeżdżającej księstwo Siewierskie, gdzie też poległ w bitwie pod Czerniechówem; niemniej i Szymon, gromił potężnie tłuszcze Tatarskie. Aleksander Woronicz dobra swoje dziedziczne Tryhory w powiecie Żytomierskim, przeznaczył na fundacyę kościołów. Filon, podkomorzy Kijowski szczególnie wojownik z Moskwą i Tatarami. Teodor, podczaszy Kijowski, traktował wojskowo lat trzydzieści z chwałą niemałą. Wielu jeszcze innych zasłużyło się ojczyźnie w różnych funkcyach. — Jan Paweł, biskup Krakowski, w końcu arcybiskup Warszawski i prymas królestwa, w pierwszej zaraz młodości ze szkół jezuickich w Ostrogu wstąpił do ich zakonu, po upadku zaś Jezuitów przeniósł się do seminarjum XX. Misyonarzy w Warszawie. Nadzwyczajnymi zdolnościami swemi zwrócił na się uwagę znakomitych osób, jakoż wkrótce otrzymał probostwo Liwskie, z którego po rozbiórce kraju przeniesiony został do Kazimierza, a potem do Powsina pod Warszawą, gdzie przyłączył się do Towarzystwa Przyjaciół nauk, zajmującego się

zachowaniem czystości języka i dziejów narodowych. Wr. 1807 wezwany do rady stanu, w ośm lat został biskupem Krakowskim, później zaś arcybiskupem i prymasem. W tej wysokiej godności służył jak przedtem odrodzonej ojczyźnie, przyczem w zawodzie kaznodziejskim w najpamiętniejszych zdarzeniach kraju nieśmiertelną okrył się sławą nieprzystając budzić szlachetne uczucie swych ziomków. Życie zakończył w Wiedniu r. 1829, z kąd przywiezione zwłoki złożono w grobach katedry Krakowskiej. Wawrzyniec, brat prymasa, kapitan wojsk polskich i dobry inżynier, odznaczył się pod Zamościem; po skończonej wojnie wstąpił do stanu duchownego; umarł kanonikiem Krakowskim r. 1824. Ewelina z Bukarów Woroniczowa, światła osoba przetłumaczyła z francuzkiego niektóre dzieła na język ojczysty i napisała powieść Malwinę; † 1853. M.

Woroniec, niegdy w woj. Mińskiem. M.*

Woronecki, tego herbu, co książęta Wiśniowiecy, dóm ten bowiem bierze swoje pochodzenie od Fiedora Korybuta kś. Zbarazkiego, a od dzieł wojennych Woronieckim nazwany. Aleksander Jakub, biskup Kijowski, nominowany od Stefana Batorego na biskupstwo Krakowskie, za sprzyjanie elekcyi arcyksięcia Maksymiliana od Zygmunta III. od tej infuły odsadzony; † 1588. — Maksymilian, szambelan króla Stanisława Augusta, podczas sejmu r. 1775. otrzymał emfiteutę na starostwo Zwinogrodzkie. Mieczysław, pułkownik legii polskiej, w bitwie pod Szegedynem na Węgrzech pod koniec kampanii roku 1849 dostawszy się do niewoli, rozstrzelany w Peszcie. M.

Woronowicz, herbu Lis z tą odmianną, że w polu czerwonym żelazce strzały łączą się z krzyżem pierwszym na strzale będącym tak, że się zda być niby tryanguł wyrobiony, a na hełmie trzy pióra strusie.

Woropaj, dziedziczył na Wołyniu.

Woroszyło albo **Worszyło**, w Kijowskiem. Ludwik, chorąży Żytomierski posłował na sejm r. 1648.

Worotyński, herbu Pogonia I., niegdy na Litwie wywodzi swój początek od książąt Ruskich.

Worowski Wawrzyniec, podpisał elekcyę Jana III.

Wortkowski, herbu Lubicz.

Woryski, herbu Sas. Iwan, sławiony z waleczności w bojach. Bazyli, syn jego z Romanem księciem Sanguszkim wojował nieprzyjaciół.

Wosidło Wawrzyniec, nobilitowany roku 1790. M.*

Wosiński, dziedziczył w Krakowskim. Bruno, zdolny poeta za panowania Stefana Batorego. Jan Kanty, także poeta i historyk, przetłumaczył z greckiego dzieło o kościele greckim. M.

Wosna Fiedor, żołnierz waleczny pod wodzą Szymonowicza Kmity, poległ w bitwie pod Orszą r. 1552. M.

Wośniowski Jędrzej, nobilitowany r. 1676.

Woyciecki, w powiecie Lelowskim. M.*

Woyciechowiec Jakób, nobilitow. r. 1659. — Tomasz, Kozak Zaporozki nobilitowany na sejmie r. 1661. M.

Woyciechowski, herbu Jelita.

Woyciński, herbu Rawicz. M.*

Woyciński albo Woyczyński, herbu Rawicz. Adam, podpisał elekcyę Jana III.

Woydkiewicz Stanisław, podpisał elekcyę Władysława IV.

Woydzień, niegdy w Oszmiańskim. M.*

Woydziewicz, dziedziczył w wojew. Trockiem.

Woykunowski, herbu Gozdawa.

Woyunowski, herbu Radwan.

Woyna, herbu Przyjaciół. M.*

Woyna, herbu Trąby, wywodzi swój początek od książąt Ruskich, z przejściem księstwa Siewierskiego pod Moskwę atoli przeniósł się do Polski. Maciej, kasztelan Mściwowski w sztuce wojennej biegły i wielkiego

Tom III. Nr. 25.

serca, czego dał dowody przy zdobywaniu Uty r. 1568. Benedykt, infułat Wileński, pasterz wielkiej żarliwości i szcudroblowości dla ubogich, podczas expedycyi Inflantskiej dwie chorągwie swoim nakładem wystawił i sustentował. Gabryel, kanclerz Litewski dla kawalerskiego serca od Stefana Batorego i Zygmunta III. królów wielce ceniony, imieniem ostatniego zawarł korzystne traktaty z Moskwą i Szwecją; † 1615. Wawrzyniec, młodskarbi wielki Litewski, wstąpił się mężstwem w bitwie pod Połockiem. Michał, chorąży Żmudzki starosta Pojurski, walczył zaszczytnie ze Szwedami i Moskwą, gdzie też pod Smoleńskiem życie trudami stargane zakończył. Wincenty, starosta Inturski sławny pułkownik w kampaniach Multańskich, Tatarskich, Moskiewskich i Inflantskich; szczególnie wstąpił się w bitwie pod Kirchholmem, gdzie piechotę Szwedzką długimi pikami uzbrojoną, swoją ussaryą rozgromił. Abraham, biskup Wileński pasterz o wiarę wielce gorliwy, sprowadził do Wilna XX. Bonifratrów dla dozoru obłąkanych; † 1649. Grzegorz, kasztelan Brzesko-Litewski, w szturmie pod Połockiem nacierając odważnie, poległ kulą postrzelony.

Woyna Gelaży, Bazylian i nauczyciel retoryki w Wilnie w pierwszej połowie XVII. wieku, zostawił prace w języku łacińskim. M.

Woynarowski, herbu Strzemie. Jan, łowczy Owrucki, podpisał elekcyę Jana III. — Jeden tego nazwiska żołnierz polski, zginął pod Chocimem r. 1621 rozsiekany od Turków. M.

Woynat Ruszyłowicz, Litwin, podpisał unję Litwy z Polską r. 1401.

Woynicki, niegdy na Wołyniu.

Woyniesławski, herbu Nałęcz.

Woynitowicz, herbu Syrokomla z tą odmianą, że powinna być strzała żelazem prosto na dół obrócona, a jej wierzch u góry od piór tak rozdarty na obie strony, że wyraża niby literę W wywróconą, na helmie

zaś trzy pióra strusie. Lew Kazimierz, podczaszy Słonimski, podpisał *Pacta conventa* Jana Kazimierza. Michał, Dominikan człowiek uczony i wielkiej powagi, rządził po trzy razy prowincją Litewską. Są w druku jego pisma ascetyczne około 1680 wydane. Daniel, Konstanty i Paweł, za zasługi wojenne otrzymali dobra w wojew. Mściwawskim. Teojan, mąż rycerski w obozie życie zakończył.

Woyno, herbu Nałęcz. Jan, podpisał elekcję Jana Kazimierza, Szymon zaś Jana III. — Maciej, porucznik chorągwi pancerniej, ostatni z domu tego chorągiew swoją zawiesił w kościele parafialnym w Dąbrówce na Podlasiu r. 1774. M.

Wojnowicz Franciszek, nobilitowany roku 1673.

Wojnowski, herbu Nałęcz.

Wojnowski, herbu Ostoja. Marcin, burgrabia Krakowski w zasługach otrzymał od Zygmunta Augusta pewne dobra; † 1583. Jan, towarzysz z pod usarskiej chorągwi, w bitwie pod Starczem odniósł ciężkie rany. — Jeremiasz, podstarosta Trembowski biegły w greckim i hebrajskim języku, opisał wierszem rozterki po elekcji Zygmunta III., nadto przełożył życie Annibala i Scipiona na język ojczysty. M.

Woysleki, dziedziczył na Wołyniu. M.

Woyski, herbu Wieniawa. Herman, orężem wspierał Witolda kś. Litewskiego przeciw Nowogrodzianom. Jan, synowiec Myszkowski biskupa Krakowskiego, przetrwał całą wojnę Moskiewską za Stefana Batorego, a potem na Podolu przeciw Tatarom mężnie wojował.

Woysławski, herbu Junosza. Miłkołaj, podkomorzy Łomżyński zasłużony z czynności poselskich r. 1767.

Woysławski, herbu Korab.

Woysławski, herbu Radwan.

Woysławski, herbu Nałęcz.

Woysza, herbu Pilawa.

Woyszko, herbu Łabędź z tą odmianą, że na hełmie kładą księżyc z gwiazdą czyli Leliwę.

Woysznar, herbu Kot morski. Kilku z tego domu pisało się na elekcyach królów polskich, Kazimierz Woysznarowicz, scholastyk Piltyński, sekretarz królewski, autor wielu dzieł religijnych, uczynił fundusz na bibliotekę przy akademii Wileńskiej.

Woyszki, niegdy w Łęczyckiem wojewódz., z kąd Wacław pisarz królewski podpisał konfirmację przywilejów konwentu Lwowskiego XX. Dominikanów r. 1333.

Woyszki, herbu Łabędź. M.*

Woyszki, herbu Ogończyk, niegdy w Krakowskiem, gdzie kilku piastowało znaczne urzęda.

Woyszym, herbu Janina, na Litwie.

Woyta, nobilitowany r. 1775. M.*

Woytkiewicz Bazyl, z wojska kozackiego nobilitowany r. 1659.

Woytkowski, herbu Lubicz. Pięciu z tego domu podpisało elekcję Augusta II.

Woytowicki Wojciech, senior burzy i nauczyciel w szkołach Nowodworskich w Krakowie, wydał kilka dzieł w języku łacińskim. M.

Woyzbun, w powiecie Rzeczyckim. M.*

Wozdasz, sekretarz królewski i znakomity poeta w XVII. wieku, poważany od króla i senatorów. M.

Wozniakowski, nobilit. r. 1768. M.*

Woznicki, herbu Ciołek. Jan, rotmistrz waleczny przy oblężeniu Białego Kamienia w Inflantach, dał dowody znajomości sztuki puszkarskiej, zaco przez hetmana Zamojskiego do nagrody królowi Zygmunтови był polecony.

Woznicki, herbu Rawicz.

Wozuczyński, herbu Godziemba, niegdy w wojew. Białzkim, z kąd Jakób podpisał tranzakcję Będzińską r. 1589.

Wrański, herbu Jeleń (według Pa-prockiego jeleni czarny w biegu w prawą stronę tarczy zapędzony; z szyją do góry zadartą, a białą bindą w pół przepasany, na hełmie zaś dwa jelenie rogi każdy z nich o pięciu wyrostkach). Dóm Wrańskich kwitnął na Szlązku, z którego Jerzy poległ w bitwie z Turkami pod Mohaczem na Węgrzech.

Wret, otrzymał indygenat r. 1655. M.*

Wróbel Walenty, kaznodzieja sławny i tłumacz psalmów Dawida. M.

Wróblewski, herbu Lis. Jędrzej z Poznańskiego podpisał elekcyę Jana III.

Wróblewski, herbu Słepowron. Piotr, podstaroście Ciechanowski, sławny rotmistrz pod Chodkiewiczem w Inflantach, poległ w bitwie pod Żołtynem na Ukrainie roku 1638. Jan, podpisał elekcyę Władysława IV.

Wróblewski, herbu Gerald.

Wróblewski, porucznik wojsk polskich pod Napoleonem I., zamordowany zdradziecko przez Hiszpanów r. 1808. Franciszek, opuszczony dziecięciami w Wilnie, wzięty został od rzemieślników mularzów na wychowanie, którzy też w miarę możności swojej łożyli na jego nauki. Później znalazł umieszczenie w szkołach na fundusz Korsaka, poczem na koszt skarbowy wyuczył się sztuki lekarskiej. Po odstąpieniu kosztów nań łożonych przy wojsku, osiadł w Wilnie, gdzie z nieograniczonym poświęceniem oddawał się postudze cierpiącej ludzkości. Szanowany przez możnych, a wielbiony przez ubogich, dla których był istotnym dobroczyńcą, zakończył życie cnotliwe r. 1857. Tekla z Borzymowskich, obdarzona rzadkim talentem rymotwórczym, napisała kilka trajedyj historycznych. M.

Wróblecki Aleksander, nobilitowany r. 1685.

Wróblkowski, matematyk, wydał w Krakowie kalendarz od roku 1711 do 1715. M.

Wróblewski, herbu Jastrzębiec, dóm niegdy w województwie Podolskiem, z którego dwóch traktowało wojskowo.

Wróblewski, herbu Słepowron.

Wróblewski, herbu Strzebieg. Krzysztof z Wróblowic, fundował kościółek ś. Jadwigi na Kazimierzu przy Krakowie.

Wrocimowski, herbu Półkozic. Marcin, chorąży Krakowski, wrociwszy zwyciężko z pod Grundwaldu, wystawił kościół w dobrach swoich Wrocimowicach pod tytułem ś. Jędrzeja. Tenże czy inszy Marcin podpisał pokój Brzeski r. 1436. W pamiętnej bitwie pod Grunwaldem piastując chorągiew królewską, gdy mu takową Krzyżacy odjęli, odzyskał ją po silnem natarciu na wroga z o-rężem wręku.

Wrocławczyk Michał, biegły matematyk i filozofii nauczyciel w akademii Krakowskiej, otrzymał kanonię ś. Floryana w Krakowie, gdzie też wydał kilka dzieł uczonych; † 1533. M.

Wroczyński, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Wroniecki, herbu Słoty, dziędziczył w Krakowskiem województwie.

Wroniecki Szymon, nobilitowany r. 1790. M.* Antoni, generał brygady legii polskiej pod Napoleonem I., wydał kilka dzieł strategicznych; † 1830. M.

Wronikowski, dziędziczył niegdy w Opoczyńskim.

Wronowski, herbu Topor. Aleksander, porucznik chorągwi ussarskiej pod wodzą Jana Sobieskiego, walczył zaszczytnie pod Chocimem. (Od Wronowskich idą też Szalowscy i Księscy, nazwani tak od dóbr swoich).

Wroński, herbu Kościeszka. Janisław, biskup Płocki r. 1367. Jan, odznaczył się z odwagi pod Pleszkowem, idąc pieczo do szturmowania twierdzy.

Wryszkowski, herbu Kotwicz.

Wryt Fryderyk, okulista i znakomity lekarz Krakowski w r. 1660. M.

Wrzebski, herbu Dołiwa.

Wrześciński, nobilit. r. 1768. M.*

Wrzesiński, herbu Jelita.

Wrześnianin Bartłomiej, nauczyciel akademii Krakowskiej i rymopis swego wieku, wydał drukiem kilka prac poetycznych wierszem łacińskim; 1613. M.

Wrzeszcz, herbu Zadora, w wojew. Ruskiem, z kąd Hieronim rotmistrzując z chwałą we wszystkich ekspedycjach, poległ w bitwie pod Cęgorą. Wdzięczna Rzeczpospolita za to przez uchwałę r. 1641 córcę jego pewną sumę ze skarbu koronnego przeznaczyła. Władysław, podsekretarz ziemski Ruski, podpisał *Pacta conventa* króla Jana Kazimierza.

Wrzeczewski, herbu Krzyż.

Wrzosowicz, nobilit. r. 1659. M.*

Wrzosowski, herbu Strzemię.

Wrzospolski Aswer, podpułkownik za położone zasługi wojenne nobilitowany roku 1673.

Wścieklica, niegdy w ziemi Łomżyńskiej. M.* — Jan, chorąży w bitwie pod Żolninem r. 1638, odniósł ciężkie rany. M.

Wścieślicki, herbu Junosza.

Wścieborowski, herbu Strzemię.

Wskrzeński, herbu Grzymała. Zygmunt i Wojciech, podpisali elekcyę Jana III.

Wskrzyński, herbu Grzymała.

Wsolowski, herbu Strzemię. M.*

Wszeberski, herbu Nieczuja. M.*

Wszeborski, herbu Strzemię. M.*

Wujek Jakób, Jezuita i prowincjał tego zakonu w Polsce, sławny kaznodzieja i znawca języków, przy wielu innych pracach

pismiennych przetłumaczył z polecenia Grzegorza XIII. biblię starego i nowego testamentu; umarł w Krakowie r. 1597. M.

Wukry.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego powinny być trzy rzeki, nad niemi księżyc złoty rogami do góry obrócony, drugi zaś powyżej rogami na dół skierowany, w środku obudwóch krzyż złoty niezupełny (bez jednego ramienia), a na helmie w koronie pięć piorunów strusich, których trzy są złote, a dwie białe. Początek tego herbu wyprowadza Okólski z Węgier, z kąd jeden z potomków Atylli, zebrawszy kilka tysięcy ludzi, zaszedł w ruskie kraje i Krzemieniec opanował, którego potem Bolesławowi Śmiałemu poddałszy, otrzymał od niego przywileje. — Tym herbem pieczętują się: Bakowski, Deniszko, Gorajski, Mokosiej, Nowosielski i Szybiński.

Wulkaniec, dziedziczył dawniej w powiecie Lidzkim. M.*

Wulkowski, herbu Chomąto.

Wulsers Michał, nobilit. r. 1790. M.*

Wulwanowski, herbu Nabram.

Wybicki Bartłomiej, posłował na sejm r. 1724 z ziemi Pomorskiej. M.* — Jan, sędzia ziemski Mirachowski, w r. 1733 na czele tego powiatu bronił sprawę Stanisława Leszczyńskiego. Józef, senator wojewoda, członek Towarzystwa naukowego Warszawskiego, mąż prawy i odważny, wielką rolę odegrał na sejmie czteroletnim i pod Kościuszką, pisał też niezmiernie wiele w materii politycznej i historycznej, po między innymi ułożył

projekt prawa cywilnego w względzie polepszenia stanu włościąńskiego. Umarł w r. 1822. M.

Wybranowski, herbu Poraj, dóm starożytny pisze się z Wybranowa w Wielkiej Polsce, którego przodek Poraj, brat S. Wojciecha biskupa Pragi przybył z Czech do Polski za panowania Bolesława Chrobrego, a uposażony od niego dał początek wszystkim Poraitom w Polsce. Jan z Wybranowa był burgrabią zamku Malborskiego około r. 1525. — **Wawrzyniec**, zrodzony z Rogalińskiej; rotmistrz królewski, osiadłszy w Sanockiej ziemi, w wojnie z Moskwą z polecenia króla Stefana Batorego uformował pierwszy piechotę polską, z którą wstąpił się czynami wojennymi, mianowicie pod Pskowem z Wybrańcami swojemi cuda waleczności dokazując: Szablę daną mu w darze od króla Batorego, jako drogocenną pamiątkę dotąd familia przechowuje. Maciej przepędziwszy życie w obozach, zasłużył sobie imię odważnego żołnierza. Stefan Batory nagradzając krwawe jego zasługi, nadał mu pewne dobra na Litwie, gdzie synowie Kazimierz, Jędrzej i Jan, idąc ojcowskim torom, także wojskowo traktowali; z tych Kazimierz zginął w niewoli Turcekiej. Wojciech; walczył z chwałą z Turkami na Węgrzech, a czterech synów jego pod Chocimem i indziej. Stanisław osiadł na Ruśi, gdzie również w zasługach swoich otrzymał niektóre dobra, a wskutek odniesionych ran od Tatarów umarł r. 1621, i pochowany w Samborze w kościele OO. Dominikanów. Synów miał sześciu, z których Marcin starosta Żarnowiecki, burgrabia Krakowski, wszedł bezpamiętnie do grobu i pochowany w kościele s. Franciszka w Krakowie w r. 1638, o czem świadczą nadgróbek mu także od brata rodzonego Zygmunta i wystawiony; a którego w ostatnim pożarze Krakowa w r. 1850. wraz z kościołem Franciszkanów zniszczony został. Także brat jego Zygmunt, stolnik Warszawski, dziedzic na Krukowie, Ciesie i Janowie, podpisał *Pakta conventa* króla Jana Kazimierza; Franciszek i Jan wojewodzie w Derpsy, podpisali w

województwie Podlaskiem elekcyą króla Jana III. Krom tych tu poszczególnionych, zasłużyło się jeszcze wielu z czynności obywatelskich. D.

Wyczalkowski, herbu Słepowron. M.*

Wyczechowski, w ziemi Pruskiej, ma własny herb: dwa miecze z księżycem tak ułożone, jak w herbie Pielesz.

Wydra, niegdą w księztwie Litewskiem.

Wydrazewski, herbu Rogala.

Wydrzyński, herbu Grzymała.

Wydźga, herbu Jastrzębiec, najpierw w wojew. Płockiem, a potem w Ruskiem, gdzie Jan był starostą, Getko zaś kasztelanem Sądeckim. Stanisław; walczył zaszczytnie pod wodzą hetmana Mieleckiego. Jan, podsędek Lwowski rotmistrzował z chwałą na wyprawie wojennej przeciw Moskwie; † 1653. Jan Stefan; najprzód biskup Łucki, potem Warmiński; naostatek arcybiskup Gnieźnieński, sławny z wymowy i dowcipu, opisał życie biskupów Warmińskich, wydał także historię osobliwszych wydarzeń podczas wojny szwedzkiej; † 1686. — Jan; oficer wojsk polskich, poległ w boju z Rosyanami r. 1831. M.

Wydzierzewski, herbu Nowina.

Wydzierzewski, herbu Ogończyk.

Wyganowski, herbu Łodzia.

Wygodowski, niegdą w Wołyńskiem.

Wygonowski, herbu Paprzyca.

Wygrazewski, herbu Leszczyc.

Wygrazewski, herbu Lubicz. M.*

Wyhowski, herbu Abdank. Jan, wojewoda Kijowski w r. 1664., którego syn także Jan walczył zaszczytnie z nieprzyjaciółm kraju. Aleksander, referendarz Litewski potem biskup Łucki, mąż przykładnego życia i łaskawości, wielce się przykładał do karności kościoła którego praw troskliwie przestrzegał; † 1714. Józef, władyka Łucki, na synodzie Zamojskim ugruntował na nowo unię kościoła ruskiego, oprócz tego katedrę swoją

przez wojny prawie do szczytu spustoszała, z gruntu odnowił. Życie zakończył z całego województwa, zalem r. 1730. Konstanty, chorąży potem sędzia kapturowy Lwowski, fundował świecką prebendę w Kochawinie, przeznaczywszy na to kapitał 6000 złp. — Krzysztof zaś fundował w Skalacie kościół parafialny r. 1644. Jan, żołnierz wojska polskiego w rozprawie pod Zółtymi Wodami ranny, dostał się w niewolę Tatarów, z której go Bohdan Chmielnicki wymienił za konia, i znając go pierwej z zdatności do pióra, uczynił swoim pisarzem. W tym stanowisku nabył w wojsku Kozackim wielkie znaczenie, wywierając przytem na hetmana wpływ niemały, miarkując nieraz jego zgubną zapalczywość i popędliwość. Udując z konieczności Kozaka, żywił jednak w duszy niezachwiane postanowienie Kozaczyznę związać nazad z Polską, przewidując inaczej upadek i nieuniknione zagarnienie Ukrainy przez Moskwę. Zgon Chmielnickiego dał w tem hasło do zamieszek, w których też obwołany został hetmanem Zaporozża. Pierwszym jego czynem było, zawrzeć z hanem Tatarów przymierze, by zabezpieczyć swą niezależność, poczem umówił z posłem króla polskiego w Hadziaczu traktat pokoju, zapewniając dawne swobody dla Rusi, w której obronie stanął teraz jako wódz Kozaczyzny i wojewoda Kijowski do otwartego boju z Moskwą. Pomimo powodzenia swego oręża pod Konotopami i indziej, widząc niechęć części Kozaków ku sobie, a sprzyjanie młodemu Jerzemu Chmielnickiemu, złożył dobrowolnie buławę hetmańską dla uspokojenia narodu, ale z tym warunkiem, ażeby wojsko Zaporozkie wiernie zachowało umowę Hadziacką, zapewniającą niejako udzielność Zaporozża pod zwierzchnictwem Polski. W skutek nowych zawichrzeń oskarżony od Tetery i Sulimy rotmistrzów Kozackich, zazdroszczących mu sławy, i podejrzwany przez OO. Jezuitów o jakieś porozumienia z Moskwą, za wyrokiem sądu wojskowego w Korsuniu pomimo protestacyi i niewinności swojej został rozstrzelany r. 1663. Daniel, synowiec jego od

ludu Kozackiego podburzonego przez Moskwę, srodze zakatowany r. 1660. M.

Wykowski, herbu Jastrzębiec, tak nazwany od dóbr Wykowa, nadanych od księcia Mazowieckiego r. 1450. niejakiemu Borucie chorążemu Łomżyńskiemu. — Kazimierz, stolnik Czerwonogrodzki, jako członek komisji wysadzonej do zbadania krzywd obywatelom Torunia przez wojska rosyjskie w roku 1760, poczynione, zaszczytnie wywiązał się z tej czynności. M.

Wyleżyński, herbu Trzaska. Wojciech, burgrabia Krakowski w r. 1621. Walerjan, sędzia Smoleński poległ przy ataku na zastępy Moskiewskie, oblegające tę twierdzę. — Na Wołyniu posiadł dom Wyleżyńskich, posiadał tam znaczne majątki i piastował różne urzędy. Ignacy, rotmistrz kawalerji narodowej, zamordowany wraz z żoną i dziećmi swojemi w Niewiarkowie przez dwóch zbrodniarzy, poddanych swoich r. 1789. Jan, wzytator generalny szkół na Wołyniu, Podolu i Ukrainie, członek Towarzystw uczonych, umarł w roku 1829. Tadeusz, pułkownik gwardji królewskiej pod Napoleonem I., kawaler orderów wojennych, uczestnicząc we wszystkich wojnach, stracił w boju prawą rękę. M.

Wypeczycki, herbu Dołęga w ziemi Pruskiej.

Wypyski, herbu Grabie, w ziemi Nurskiej.

Wyrozębski, herbu Jastrzębiec, dawniej na Podlasiu.

Wyrwicz, herbu Syrokomla. M.* Karol, Jezuita jeden z najuczestniejszych mężów za panowania Stanisława Augusta, nieprzyjmując żadnych dostojęstw, oddawał się z rzadką gorliwością kształceniu młodzieży. Z prac jego wielu uczonych, najwięcej zasługuje na uwagę Jeografia polityczna wszystkich krajów z uwagą na polepszenie kraju własnego; † 1793. M.

Wyrzejski, herbu Jelita.

Wyrzykowski, herbu Kotwicz. M.*

Wyrzykowski, herbu Leliwa.

Wyrzykowski, herbu Słepowron. braham, poborca Mielnicki, podpisał elekcyę Jana III.

Wyścielski, herbu Rola. M.*

Wysiecki, dawniej w ziemi Pruskiej.

Wyskiweć, herbu Cholewa. M.*

Wyskiweć, herbu Klamry. M.*

Wyskocki, herbu Leliwa, pierwotnie w Wielkiej Polsce.

Wysławski Bazyli, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Wysłocki, początkowo na Rusi.

Wysłowski Łukasz, pisarz ziemski Oszmiański, podpisał elekcyę Jana III.

Wysociński Jan, podpisał elekcyę Jana Sobieskiego.

Wysoczański Łukasz, z sejmu roku 1633, był komisarzemznaczony do granic od Węgier.

wysocki, herbu Drya.. Stanisław, kasztelan Biechowski, na sejmie Lubelskim r. 1569 podpisał unję Litwy z Koroną. Jan, kanonik Gnieźnieński, potem opat zakonu Cystersów w Lendzie, wstawiony dwiema legacjami: do Rzymu i do Neapolu, wielce się przykładał do odwrócenia nauki Lutra w Kaliskiem województwie; † 1560. Wielu jeszcze innych piastowało godności duchowne i obywatelskie.

wysocki, herbu Godziemba, jednej dzielnicy z Dąbskiemi.

wysocki, herbu Kolumna.

wysocki, herbu Masalski. M.*

wysocki, herbu Odrowąż, na Rusi, gdzie zwany początkowo Kurzański, przyjął tę nazwę od dóbr Wysocko. Szymon, Jezuita znakomitych nauk, wydał znaczny poczet szacownych dzieł treści religijno-historycznej. Przed wejściem do zakonu, gdy mu ofiarowano kanonię Lwowską, nietylko ją nieprzyjął, ale tem gorliwiej poświęcił się swemu powołaniu. Przez lat 50 trudniąc się kaznodziejstwem, rad zaj-

mował się ubóstwem, któremu co tygodnia dawał obiady, w Wilnie zaś dlań zbudował szpital wraz z kościołem ś. Szczepana, opatrując go dochodami; † 1622. Mikołaj, brat tegoż fundował w Rohatynie klasztor Dominikanów r. 1614. Jan i Sebastyan, synowie jego ludzie rycerscy.

Wysocki, herbu Mogiła z tą odmianą, że na literze *M* kładą nie krzyż, ale strzałę zezelcem do góry obróconą.

Wysocki, herbu Ogończyk. Franciszek, kanonik Kujawski, biskup Hiponński *in partibus*, deputował na trybunał koronny r. 1714.

Wysocki, herbu Ostoja z tą odmianą, że między dwoma księżycami barkami do siebie obróconemi; zamiast miecza stoj kolumna, a na hełmie trzy pióra strusie. Z tych Tymoftej, był miecznikiem Wołyńskim; roku 1593.

wysocki, herbu Strzemie.

Wysocki Andrzej, pułkownik Buski i dziedzic znacznych majątności na Rusi, w czasach pamiętnych spustoszeń kraju przez Tatarów, ratował troskliwie nieszczęśliwych poddanych swoich wyzuty z dobytku i żywności, opatrując ich we wszelkie potrzeby. Będąc bezdzietnym, darował wszystkie swoje dobra: Winniki (pod Żółkwią), Soposzyn, Macoszyn, Głusko i Wołę, Stanisławowi Żółkiewskiemu, wojewodzie Belzkiemu w dowód wdzięczności za waleczną obronę kraju. Jozafat, opat zakonu XX. Bazylianów w Żółkwi roku 1753, poważany wielce w obywatelstwie. Samuel, Pijar Warszawski oprócz wielu kazań, zostawił dzieła retoryczne; † 1771. M.

Wysoczański Grzegorz, paroch Nowosielski na Ukrainie, podpisał manifest duchowienstwa przeciw prześladowaniom zbuntowanego Kozactwa r. 1768. M.

wysogrodzki Marcin, podpisał przywilej Zygmunta I. dany Rusi r. 1537.

wysokiński, herbu Szelięga. Marcin, był komornikiem Lwowskim r. 1630.

Wysogierd, herbu Odrowąż. M.*

Wysotrapia Hrehory, poborca z sejmu wyznaczony w powiecie Oszmiańskim r. 1609.

Występ, herbu Topacz w województwie Ruskiem, gdzie dziedziczył dobra Zarwanica. Jakób i Stanisław, ludzie rycerscy wstawili się z czynów wojennych z dziczą napastującą Ruś halicką.

Wyszczelski, herbu Rola, niegdy w województwie Kujawkiem.

wyszel, mieszczanin Lwowski, podczas oblężenia tego miasta przez Chmieloickiego r. 1648, ofiarował na potrzebę współobywateli 12.000 złp. M.

wyszeński, herbu Grabie.

Wyszkowski Balcer, poseł na sejm r. 1607, od którego był wyznaczony do rewizji skarbu koronnego. — Michał, gładki tłumacz klasyków niemieckich i francuzkich; † 1829. M.

Wyszliński, wachmistrz wojsk polskich pod Napoleonem I., w r. 1813 przytomnością swoją uratował w mieście Hirschfeld w Saksonii szwadron ułanów od zabrania w niewolę, napadnięty bowiem niespodzianie od dragonów rosyjskich, sam jeden stawiał czoło nieprzyjacielowi tak długo, dopokąd ułani polscy nieochelzali konie. M.

Wyszogota.

Opis herbu.

Na tarczy na pół przedzielonej jest po lewej stronie szachownica, po prawej pół lilii, takiej jak w herbie Gozdawa, na hełmie nad koroną zaś mąż z rękami wyciągnionymi do góry, trzymający w lewej

pół koła, a w prawej miecz goły. Początki tego herbu są niewiadome: pieczętują się nim: Bendarski, Kawiecki i Zakrzewski.

Wyszomirski herbu Rawiecz.

Wyszpolski.

Opis herbu.

W tarczy są dwie kłamry, jedna większa, druga mniejsza tak ułożone, że przez środek większej przełożona jest mniejsza, a nad nią gwiazda, jak też i u spodu dwie inne jedna nad drugą, po bokach zaś większej kłamry księżyc barkiem do niej obrócone, a na hełmie trzy pióra. O początkach tego herbu niema żadnych informacji; pieczętuje się nim Wyszpolski na Białej Rusi, z kąd Stefan, komornik graniczny Kijowski, podpisał elekcyę Jana III.

Wyszyński, herbu Trzywdar, pierwotnie na Podlasiu i w ziemi Bielskiej, z kąd kilku podpisało elekcyę Jana III. Duńczewski kładzie dóm Wyszyńskich pod herbem Roch. Jan Ludwik, łowczy ziemi Bielskiej, pułkownik wojsk koronnych, komendant Zamościa. Jan, z chorągwi miecznika ziemi Halickiej w bitwie z Kozakami odniósł ciężki postrzał roku 1638. Gabryel Rafał, obywatel Warszawski, w r. 1743 zapisał kościołowi ś. Krzyża tamże 10.000 złp. na założenie tak zwanej Góry miłosierdzia czyli komórki potrzebnych, z postanowieniem dawania pożyczek potrzebnym bez procentów. Piotr, zakonu XX. Maryanitów w r. 1757 wysłany z Polski do Portugalii dla założenia tamże tego zakonu, zakończył życie w Lisbonie. Paweł, paroch Korolewski na Ukrainie, podpisał manifest przeciw prześladowaniom Gonty i Żeleźniaka r. 1768. M.

Wytam, herbu Radwan. M.*

Wytycz, herbu Korczak z tą odmianą, że nad wrębami u góry większemi kładą dwie klamry na krzyż złożone jak literę X.

Wytyczkiewicz Józef, nobilitowany, 1790. M.

Wyzłobocki, niegdy w powiecie Grodzieńskim.

Wyżycki, herbu Gierald. Stanisław, starosta Trembowelski, pułkownik chorągwi cesarskiej, niespłacowany żołnierz w bojach za panowania Jana Kazimierza. Syn jego także Stanisław, chorąży Kijowski starosta Wąwolnicki i Tymbarski, z narażeniem życia swego walczył zaszczytnie z nieprzyjaciółmi kraju, co wspomina konstytucya z roku 1662. Jako dowódzca hufców polskich na Ukrainie wpływał na uspokojenie zaburzonego kraju tak obrotami wojennymi, jak i łagodnością, ustępując nawet na rzecz kogo innego dobra tam zakupione. Umart w roku 1680; zwłoki jego złożono w kościele XX. Bernardynów we Lwowie i uczczono pięknym nadgrobkim. Mikołaj, biskup Chełmski pasterz przykładowego życia i rozsądny w traktowaniu spraw publicznych; † 1704. Jan, chorąży Kijowski, starosta Braclawski, pułkownik w chorągwi królewicza Aleksandra Sobieskiego. Mikołaj Ignacy, arcybiskup Lwowski między innymi założył kamień węgielny na kościół Panien Sakramentek, dalej wprowadził zakony Kamedułów do Milatyna, Paulinów do Niżniowa, Karmelitów do Kntkorza i Panny Miłosiernej do Lwowa, nareszcie lokował ciało bł. Jana z Dukli w kościele OO. Bernardynów Lwowskich, zaś obraz Maryi w kościele XX. Dominikanów koronował koroną z Rzymu przyslaną. Życie świętobliwe zakończył u XX. Misjonarzy r. 1758 przez siebie sprowadzonych, gdzie na lat kilka przed śmiercią mieszkanie sobie obrat, ufundowawszy przy nich swoim kosztem seminaryum dyecezyjalne.

Wzdowski, herbu Sreniawa.

Wzdulski, herbu Jastrzębiec.

Tom III. Nr. 26.

Younga albo **Jun-**

ga, pochodzi ze Sakocyi, gdzie się pisał a Lenic, ma własny herb: Trzy sygnety w polu białem tarczy czerwonej z dewizą: *Salus per Christum*. W Polsce odznaczył się Jerzy na czele Szkotów w wojnie Inflantskiej pod dowództwem Zamojskiego, a później Chotkiewicza hetmanów, zaco też w nagrodę zasług otrzymał od Zygmunta III. przywilej, jak świadczy konstytucya z r. 1607. A dryan, uczony jezuita rodem z Błonia na Mazowszu, słynął z umiejętności wielu języków, biegłości w historii kościelnej i kaznodziejskiej wymowy. Życie zakończył w r. 1607, zostawiając kilka pism treści religijnej. — Później dóm ten osiadłszy na Litwie i na Rusi, dostarczał Rzeczypospolitej walecznych mężów; tak Antoni, walczył zaszczytnie w konfederacyi Barskiej. — Franciszek, pułkownik piechoty szefostwa Filipa Raczyńskiego na czele pułku tegoż w roku 1794 bronił mężnie okopów Warszawy na Czystem przeciw Prusakom. Józef, kapitan z tego samego pułku odznaczył się przy obronie Woli pod Warszawą, gdzie też od kuli karabinowej śmiertelną otrzymał ranę. Stanisław, rotmistrz powiatu Pińskiego, brał czynny udział w mężnym powstaniu Jasińskiego. Otton, podpułkownik w 2gim pułku piechoty liniowej, ozdobiony krzyżem *Virtuti militari* i orderem legii honorowej, odznaczył się w kampanii Napoleona r. 1812. Franciszek nareszcie, kapitan pułku jazdy Płockiej; o nim wspomina zaszczytnie jenerał Dębiński w swoim pamiętniku.

Z dok. fam.

Z, litera złota, w polu lazurowym, stanowiąca przed unją Litwy z Polską herb niektórych domów.

Zaba, herbu Kościeszka z tą odmianą, że na hełmie kładą szablę w zbrojnej ręce. Borys, rotmistrz kozackiej chorągwi, za

wydarcie Dynaburga z rąk Moskiewskich roku 1578, mocą uchwały sejmowej otrzymał dobra w Braclawskim. Kilku innych piastowało znakomite godności. Jan, wojewoda Miński, wydał kilka pism religijnych około roku 1754. M.

Zaba, herbu Odrowąż. M.*

Zabawa.

Opis herbu.

Tarcza przedzielona linją prosto do góry wyciągniętą, której połowa po prawej stronie jest czerwono i biało szachowana, po lewej zaś gółe pole błękitne, na helmie zaś w koronie pięć piór strusich. Początek tego

herbu podaje Paprocki: pewien rycerz Wiślimierz napadłszy utajonego w zasadzkach nieprzyjaciela, różnemi utarczkami trzymał go i zabawiał, podczas czego hetman miał czas wojsko uszykować i do boju wprowadzić. Z tej okazji — od zabawienia nieprzyjaciela miał także Wiślimierz nazwę tego herbu otrzymać. Wisław, syn tegoż, nadał klasztorowi Świętokrzyskiemu kilka wiosek r. 1050. Marcin, arcybiskup Gnieźnieński, około nawracania Pomorza połżył niemałe zasługi; † 1118. Wisław z Kościelca, biskup Krakowski, zajął się odbudowaniem kościoła katedralnego na zamku ogniem zniszczonego, przydając doń wspaniałą wieżę, zaś klasztorowi Szczyrzyckiemu fundacyę przyczynił; r. 1242. Wisław, biskup Kujawski fundował w Komorsku kościół parafialny; † 1300.

Tym herbem pieczętują się: Dąbrowski, Goliński z tą odmianą, że do szachownicy przylegają dwie lilije takim kształtem, jak w herbie Wyszogota; Koczywski, Piasecki, Węchałdowski, Włodek, Zabawski.

Zabawski, herbu Słepowron.

Zabawski, herbu Szeliga. Jan, poległ w Moskwie r. 1606.

Zabawski, herbu Zabawa.

Zabczyc Jan, rymopis wieku Zygmunta III, opisał między innymi czyny Dymitra Samozwańca.

Zabicki, herbu Nałęcz.

Zabicki, herbu Prawdzic. — Andrzej, porucznik w pancernej chorągwi Konięcpolskiego, mąż w wojnach przez lat 20 zasłużony, osiadł na Wołyniu koło Ostroga r. 1690. M.

Zabielecki, herbu Trzaska. Paweł i Jan, podpisali elekcyę Władysława IV.

Zabelle, herbu Topor, pierwotnie na Litwie. — Kilku piastowało godności urzędowe w Kowieńskim, z kąd Ignacy, marszałek, należał do grona posłów patryotycznych. M.

Zabieński, herbu Dołęga. — Tomasz, Jezuita w Bieczu i Krakowie, podczas panowania zarazy morowej służył z nieustraszoną gorliwością zapowietrzonym; † 1729. M.

Zabiński, herbu Łodzia. — Stanisław, poeta w Poznaniu w pierwszej połowie XVII. wieku. M.

Zabierzowski, herbu Ostoja.

Zabka, herbu Lubicz.

Zabkowiec Stanisław, sekretarz księcia Ostrogińskiego, wydał „Młot na czarownicę“ r. 1614 i jeszcze kilka innych dzieł. M.

Zabłocki, herbu Białynia.

Zabłocki, herbu Łłada.

Zabłocki, herbu Sulima.

Zabłocki, kapitan wojsk polskich, w bitwie pod Magnano we Włoszech r. 1799 odniósł ciężką ranę. Franciszek, jeden ze znamienitszych i najcelniejszych pisarzy komicznych za panowania Stanisława Augusta. Po złożeniu sekretaryi przy komisji edukacyjnej, wstąpił do stanu duchownego, gdzie zaniechawszy literaturę, oddał się swojemu powołaniu pasterskiemu. Bazyli, dziekan Win-

nicki na Ukrainie, w r. 1768 zaniósł z innemi manifest do grodu Kijowskiego przeciw przesładowaniom Hajdamaków. M.

Zaboklicki, herbu Roch z tą odmianą, że są trzy rzeki podle siebie płynące, na której wierzchniej sterczy lilia. **Tobiasz**, kanonik Krakowski przyłożył się do fundacyi Reformatów w Zamościu. **Jan**, towarzysz ussarski w bitwie pod Starczem r. 1638 odniósł ciężkie rany. **Nikodem**, wojewoda Podolski zasłużony z długoletnich expedycyi wojennych; † 1706.

Zabokrzycki, herbu Sulima.

Zabokrzycki, herbu Ulanicki, w województwie Bracławskim, gdzie wielu piastowało znakomite urzędy. **Dyonizy** **Dymitr**, archymandryta Owrucki, potem biskup Kijowski przy konsekracyi r. 1702 z dycezyą swoją przystąpił do unii; w r. 1709 wywieziony do Moskwy, gdzie po pięciu latach w niedostatku wielkim na wygnaniu życie zakończył. — **Grzegorz**, mąż znany z dobroczynności, hojnie wspierał bractwo ruskie w Łucku r. 1614. M.

Zaborowicz **Bartosz**, marszałek Witolda ks. Litewskiego r. 1501 podpisał przy mierze z kawalerami Inflantskimi. M.

Zaborowski, herbu Grzymała, jednej dzielnicy z Dobieckimi.

Zaborowski, herbu Ostoja.

Zaborowski, herbu Prus II.

Zaborowski, herbu Rawicz. **Benedykt**, sławiony z mężstwa w wojnach Inflantskich i Multańskich. — **Paweł**, przełożył wierszem z greckiego niektóre księgi **Homera**. M.

Zaborowski, herbu Rogala.

Zaborowski, herbu Strzemie.

Zaborowski **Stanisław**, kanonik i dziekan kolegiaty Uniejowskiej, najdawniejszy gramatyk polski za **Zygmunta I.** żyjący, pisał w języku łacińskim i drukiem ogłosił kilka dzieł uczonych. **Ignacy**, **Pijar**, członek To-

warzystwa Przyjaciół nauk, łączący do niepospolitego daru nauczania rzadką szlachetność serca, wydał kilka dzieł matematycznych; † 1803. M.

Zaborski, dziedziczył w Sandomierskiem. M.*

Zabrzeski **Karol**, nobilitow. r. 1685.

Zabrzeziński, herbu Leliwa, pierwotnie na Litwie, gdzie **Wojciech** **Montwid** wojewoda Wileński fundował biskupstwo Żmudzkie r. 1422. Wnuk tegoż **Jerzy** od dóbr **Zabrzezia** przyjął nazwę **Zabrzezińskich**. **Jan**, wojewoda **Trocki** najechany w **Grodnie** przez **kniazia** **Glińskiego**, zamordowany w własnym domu r. 1508.

Zabrzycki, herbu Ostoja. M.*

Zabuski **Siemon**, nobilitow. r. 1648.

Zacharkiewicz, herbu **Brodzie**. M.*

Zacharyaszewicz, nobilitowany w r. 1768. M.*

Zacharyasiewicz **Mikołaj** z przydomkiem **Aniołek**, dyrektor prawa ormiańskiego we **Lwowie**, zaprowadził tamże bractwo śś. **Trójcy** r. 1728, któremu, aby godnie odpowiadało przeznaczonemu celowi, zapisał 9000 złp. **Dominik**, kupiec i starszy sądów ormiańskich we **Lwowie**, na fabrykę kościoła **Dominikańskiego** ofiarował 3647 złp., zaś dla bractwa śś. **Trójcy** 2000 złp.; † 1757. **Grzegorz**, **Jezuita**, potem proboszcz **Inowrocławski**, kanonik **Poznański**, nareszcie infułat **Kamiński**, jako wyborny mowca wydał celniejsze kazania miane przy różnych okolicznościach; przełożył także z francuzkiego zbiór starożytnych moralistów r. 1787.

Zacharyasiewicz **Franniszek** **Ksawery**, biskup **Tarnowski**, potem **Przemyski**, mąż niepospolitych nauk w zawiadowaniu nauczycielstwa dziejów kościoła przy akademii **Lwowskiej**, jako też nadzorca szkół gimnazjalnych w **Galicyi**, położył niemałe zasługi. Między innemi w **Tarnowie** wprowadził wydział nauk filozoficznych i teologicznych, w **Przemysłu** zaś rozszerzył seminaryum, przyczem przy-

obowiązków pasterskich nieprzesławał pracować aż do ostatnich chwil życia swego w zawodzie naukowym, jakoż wzbogacił literaturę krajową ważnymi dziełami tak historycznej jak i teologicznej treści. Życie pracowite zakończył w r. 1845. *Pam. X. Bar.*

Zacharyjewicz Cyryl, paroch gr. katol. Makarowski na Ukrainie, podpisał manifest przeciw prześladowaniom Hajdamaków w r. 1768. *M.*

Zacharzewski, herbu Dołowa. Maciej, rotmistrz polski wstąpił się mężem w bitwie pod Orszą.

Zachnowicz Krzysztof Awedyk, kupiec i starszy gminy Lwowskiej, mąż pełen odwagi i poświęcenia dla dobra pospolitego, przy oblężeniu miasta Lwowa przez Chmielnickiego r. 1648 i 1655 po kilkakrotnie wysyłany do obozu nieprzyjacielskiego, wyjednał korzystne warunki. *Pam. X. Bar.*

Zacwilichowski Mikołaj, wojski Winnicki rotmistrz piechoty, w klęsce naszych pod Zółtymi Wodami walczył odważnie aż do upadłego, za co w nagrodę otrzymał wiecznym prawem wies królewską Januszowice.

Zaczkowski, herbu Rawicz.

Zadambrowski, herbu Lis.

Zadarka, herbu Pobóg. *M.**

Zadarnowski, herbu Sulima. Teodor, poległ w bitwie pod Wierchowicami.

Zader Antoni, nobilitow. r. 1790. *M.**

Zadeyko, herbu Mogiła. *M.**

Zadora albo **Płomienczyk**.

Opis herbu

W tarczy w polu błękitnem jest lwia głowa szara i kosmata, z której z paszczy otwartej buchają pięć płomieni ognistych; toż i na hełmie w koronie taka sama lwia głowa. Herb ów został do Polski wniesiony z Francji za Bolesława Chrobrego. Pieczętują się nim: Bąk, Bartoszewski, Brochowski, Chrzastowski,

Ciesielski, Ciszewski, Dowgiąło, Hautal, Kierło z tą odmianą, że zamiast jednej, trzy lwie głowy używa; Krzetowski, Lancoroński, Marszałkowicz, Narbut, Nitki, Przeclawski, Paszkowski, Rosperski, Rusakowski, Rusocki, Siekierzyński, Stryzka, Włodzisławski, Wojeński, Wrzeszcz, Zadorski, Zawisza, Życieński.

Zadorski, herbu Jastrzębiec.

Zadorski, herbu Zadora, przyjął później herb Wieniawa. Stanisław, szlachnik koronny pamiętny z legacyi do postronnych mocarstw; † 1649.

Zadurowicz; potwierdzenie dawnego szlachectwa Moldawskiego uzyskał w roku 1816. *M.*

Zaduski, herbu Janina.

Zadykowiec, dworzanin króla Jana Kazimierza, odznaczywszy się wojennymi dziełami, nobilitowany r. 1673. *M.**

Zadzik, herbu Korab. Wojciech, biegły w języku arabskim jeździł od Zygmunta Augusta poselstwem do Hanów Tatarskich. Maciej, poległ w stolicy Moskwy. Jakób, biskup Krakowski, biegły w traktowaniu spraw publicznych, zasłużył się wielce kościołowi i ojczyźnie, przyczem wszystkie swe dochody dzielił na wsparcie nauk, cierpiącej ludzkości i Rzeczpospolitę. Nieporównanej litosci, codzień posyłał dla ubogich pewne jałmużny, sypiąc nadto codziennie przez swego kapłana pieniądze pomiędzy zebrzących; podczas powszechnego głodu zaś otworzywszy szpiechlerze, rozszafował przeszło 20.000 korcy zboża. Dźwignąwszy burzę jerozolimską do pierwotnego stanu, przyczynił fundacyi na 30tu alumnów, wysyłając zdolniejszych swoim ko-

sztem na naukę za granicę. Dalej fundował w Krakowie kościół z klasztorem ś. Józefa, na szpitale w Radłowie, Bodzęcinie i Kielcach postanowił znaczne prowenta, a na szpital ś. Stanisława w Rzymie odliczył 2000 dukatów. Życie cnotliwe zakończył w r. 1642.

Zadzimski, dziedziczył w Łęczyckiem.

Zagajewski, herbu Pomian.

Zagiel, herbu Trąby. Marcin, proboszcz Wileński, mąż uczony i wielkiej powagi, zostawił niektóre pisma w materyach ascetycznych; † 1643. Grzegorz Michajłowicz władzyka Pinski, zapisany jako dobroczyńca kolegium Ostrogskiego; † 1632.

Zagliński, herbu Leliwa. M.

Zagłoba.

Opis herbu.

W tarczy jest podobna barkiem do górnym położona, którą szabla ostrzem do górnym przeszywa, a na hełmie w koronie orle skrzydło strzałą przeszyte. Pieczętują się nim: Dąbrowski, Dubina, Grabowski, Jąroszewski, Karwowski, Kleniewski, Krajkowski, Kucharski, Labuński, Mieczkowski, Smarzewski, Smoleński, Snięgocki, Socha, Sochacki, Tarchalski, Trzebiński, Trzeszkowski, Zagłobski.

Zagorowski, herbu Strze mie.

Zagórski, herbu Ostoja. M.

Zagórski, herbu Pilawa.

Zagórski, herbu Ostoja. Jan, mąż sławiony rycerskimi dziełami za Kazimierza W., z Janem Długoszem jeździł w legacji do Węgier. Piotr, w wojnie z Moskwą przy szturmie Pleszkowa odznaczył się z odwagi.

Jakób, w bitwie pod Kumejkarani wielkiego mężstwa dał dowody.

Zagórski Franciszek, Pijar, mówca i rymopis polski, celował także w matematyce, którą wykładał w szkołach Warszawskich; † 1806. M.

Zagwojski Bazyli, deputat na trybunał koronny r. 1725.

Zahorowski, herbu Korczak, jednej dzielnicy z Gorajskimi. Bazyli, kasztelan Braclawski odłożył poselstwo od Zygmunta Augusta do Moskwy 1580. Jan, podczas najazdu Rusi przez Tatarów w roku 1694, w trzechset ludzi tylko w Hodowie tak mężny opór stawiał, że nieprzyjacieli straciwszy do 4000 dziecizy, ustąpić musiał. Pomnik z muru wystawiony na miejscu, uwiecznia do dziś dnia to zdarzenie.

Zahorski, herbu Lubicz. M.

Zajac, herbu Lis.

Zajac, herbu Syrakomla.

Zajaczek, herbu Świnka. Stefan, zakpnu ś. Dominika, biskup Wołoski r. 1412, dziedziczne dobra swoje zapisał konwentowi Krakowskiemu. — Józef, wszedłszy młodo do wojska, przeszedł różne stopnie; półkownikiem wstąpił się w r. 1791 mową swoją miłą na sejmie, w której bronił praw wojska do równych z innemi stanami, poczem zaraz w następnym roku postąpił na jenerałstwo. Po przystąpieniu Stanisława Augusta do Targowicy, opuścił służbę; wkrótce zaś stanął pod wodzą Kościuszki i walczył pod Raclawicami. Raniony w potyczce z Rosyanami, wywieziony został do Galicyi, ząd dostał się do Ołomuńca jako jeniec. Po odzyskaniu wolności udał się do Francyi, a umieszczony w armii francuzkiej jako jenerał-brygadyer, brał udział we wszystkich bitwach stoczonych w Egipcie, gdzie też najdlużej przeżył obronę Aleksandryi. Następnie jako jenerał dżwizy odbył wszystkie kampanie pod Napoleonem, aż nad Berezyną straciwszy nogę, odwieziony do

Wilna, a później do Kijowa w niewolę. Po zajęciu Warszawy przez Rosyan powołany przez Aleksandra I. do komitetu wojskowego, w roku 1815 został mianowany namiestnikiem, senatorem wojewodą, a w r. 1818 wyniesiony na stopień księcia; † 1826. M.

Zajączkowski, herbu Drzewica.

Zajączkowski, herbu Prawdzic.

Zajączkowski, herbu Tarnawa.

Dwóch z tego domu, Michał, poległ w boju z Tatarami na Wołoszczyźnie, a Krzysztof, ze Szwedami w Prusiech. Gotard, starosta Kandawieński zasłynął walecznością w bitwie pod Kirchholmem. Herman, zabity w Moskwie r. 1606.

Zajączkowski, herbu Zaręba.

Wojciech, opat Wągrowiecki wielce zajmował się nauką młodzieży, którą swoim kosztem utrzymywał w szkołach Poznańskich. Stanisław, walczył zaszczytnie pod hetmanem Mieleckim.

Zajączkowski Emeryk, Cysters, zostawił kilka prac w języku łacińskim. M.

Zajączkowski, nobilit. r. 1775. M.*

Zajęczyński, herbu Korczak.

Zajerski, herbu Ostoja. Wilhelm

Franciszek, proboszcz Łucki, infułat biskup argiweński, fundował seminarium w Olyce; † 1631.

Zajeziński, herbu Gołąbek. M.*

Zak, herbu Trach. — Dawid, poru-

cznik załogi miejskiej Lwowskiej podczas inkuracji Turków na Rusi r. 1672, troskliwie dopełniał rozkazów dowódcy Eliasza Łąckiego w celu bezpieczeństwa poruczonego mu miasta. M.

Zakaliez Hrehory i Aleksander,

dla zastug wojennych nobilitowani r. 1676.

Zakaszewski, herbu Rawicz. Ste-

fan, porucznik chorągwi pancernej, za położone zasługi wojenne i okazane mężstwo w bojach, wyniesiony przez Jana Sobieskiego króla na stolnikostwo Kijowskie. M.

Zakliczewski, herbu Pilawa. Dominik, rotmistrz zawołanego mężstwa w bojach z Moskwą i Tatarami.

Zaklika, herbu Topor, dóm starożytny, z którego Hieronim dziedzic na Wojślawicach w Krakowskiem, wstawił się mężstwem w bojach z Tatarami, z kąd też piosnka urosła: „Pan Zaklika z Wojślawic, gnał Tatory aż do granic.“ Król Zygmunt I. ceniąc jego zasługi, ofiarował mu w r. 1508 województwo Sandomierskie, za które atoli podziękował. Piotr, uczestniczył z chwałą we wszystkich wojnach: Szwedzkich, Moskiewskich i Tureckich, z których też odniósł ciężką ranę w nogę. Prokop, brat tegoż, poległ w bitwie pod Chocimem r. 1621. Paweł, w bitwie pod Cecorą u boku hetmana Żółkiewskiego stawiając dzielny odpór, ciężko ranny dostał się w niewolę Turków. Zygmunt, poległ w boju z Szwedami, gdzie też brat jego Gabriel odniósł ciężki postrzał w nogę. Stanisław, traktując w młodym wieku wojskowo, wstąpił do zakonu kaznodziejskiego, w którym pod imieniem Hipolita rządził konwentem Lwowskim. Gabriel, stolnik Podolski, podpisał elekcyę Jana III.

Zakobielski, herbu Przegonia.

Zakowski, herbu Jastrzębiec. Jakób, chorąży Halicki r. 1436 podpisał pokój Brzeski.

Zakrocki, herbu Cholewa.

Zakrzewski, herbu Bogorya, pierwotnie w województwie Krakowskiem.

Zakrzewski, herbu Gryf. Jędrzej, pisarz królewski postował po kilka razy od Zygmunta I. do Turcyi.

Zakrzewski, herbu Jastrzębiec. Jakób z Wielkiego Zakrzewa, kasztelan Sandomierski, poległ w boju z Tatarami pod Chmielnikiem r. 1241. Mikołaj, marszałek koronny będąc z Władysławem (Warnieńczykiem) na Węgrzech, po odniesionem zwycięstwie nad Turkami zawiesił swój proporzec w Budzinie w kościele Panny Maryi. M.

Zakrzewski, herbu Jelita.

Zakrzewski, herbu Kościeszka.

Zakrzewski, herbu Lubicz.

Zakrzewski, herbu Łódzia. M.*

Zakrzewski, herbu Ogończyk z przydomkiem Zbożny. Mikołaj, zginął na Bukowinie.

Zakrzewski, herbu Pomian. — Jan, cześnik Brzesko-Kujawski za Augusta II. brał czynny udział w zdarzeniach wojennych. M.

Zakrzewski, herbu Półkozic. M.*

Zakrzewski, herbu Samson.

Zakrzewski, herbu Trzaska.

Zakrzewski, herbu Wyssogota. —

Ignacy, piastując z poświęceniem różne wysokie urzędy, okazał że zamiłowanie dobra publicznego jest najświętszą powinnością każdego obywatela. Po upadku konstytucji 3go maja zamianowany przez Kościuszkę radcą najwyższej rady wojskowej, zawiadował wydział żywności, poczem przeniósł się w zaciężne wiejskie, gdzie niczem niesplamione życie zakończył r. 1802. M.

Zakrzewski von Felden.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego są trzy pieńki szare na ukos leżące jeden nad drugim, z listkami zielonemi, a na hełmie nad koroną takie same trzy pieńki. Herb ów wniesiony z Niemiec jeszcze za czasów Krzyżackich do ziem

Chełmińskiej. Gdy potem Prusy za pomocą Feldenów poddały się pod władzę Kazimierza Jagiellończyka, przeto Karolowi von Felden nadane zostało województwo Chełmskie, który też od dóbr Zakrzewo przyjął nazwę Zakrzewskich.

Zakrzewski, pułkownik 3go pułku piechoty armii polskiej pod Napoleonem I., zakończył życie z ran odebranych pod Smoleńskiem r. 1812. M.

Zakszyński, herbu Poraj.

Zalaszowski Mikołaj, archidyakon Poznański, mąż wprawie biegły, wydał między innymi zbiór praw polskich. Przed skonem swoim bibliotekę swoją zapisał gimnazyum Lubrańskiemu w Poznaniu, któremu także odkazał pewną sumę na utrzymanie pięciu uczniów odających się naukom wymowy albo prawa.

Zalazowski, nobilitow. r. 1555.

Zalesicki, herbu Jastrzębiec.

Zaleski, herbu Chomąto. Jan Stanisław, kasztelan Wizki walczył pod wodzą Jana Sobieskiego pod Wiedniem, na Budziakach i w Wołoszech. — Aniela, kasztelanekka Wizka pisała i tłumaczyła różne pieśni i hymny. M.

Zaleski, herbu Ciołek.

Zaleski, herbu Dołęga. Aleksander, referendarz koronny podpisał *Pacta conventa* Jana Kazimierza.

Zaleski, herbu Godziemba. Seweryn, miecznik ziem Pruskich, dobroczyńca XX. Bernardynów w Lublinie odbył z Mikołajem Radziwiłłem peregrynację do ziemi świętej.

Zaleski, herbu Grzymała. Daniel, jezuita niosąc zapowietrzonym w Janowie swe usługi, uległ tej zarazie.

Zaleski, herbu Jelita. Mikołaj; tego zasługi wojenne wspomina konstytucya z r. 1629.

Zaleski, herbu Kościeszka. M.*

Zaleski, herbu Łada. Stanisław, poseł z wojew. Mazowieckiego, podpisał unie Litwy z Koroną.

Zaleski, herbu Leszczyc.

Zaleski, herbu Lis.

Zaleski, herbu Lubicz. Jan, kon-

stytucją z r. 1678 otrzymał w nagrodę krwawych zasług wieś Szoloszadce w woj. Trockiem.

Zaleski, herbu Prus. M.*

Zaleski, herbu Rola.

Zaleski, herbu Topora.

Zaleski, kapitan wojsk polskich pod Napoleonem I., w bitwie pod Almonacid w Hiszpanii r. 1808, poległ przy szturmie na górę skalistą obwarowaną przez Hiszpanów. M.

Zalewski, dziedziczył w ziemi Wyszogrodzkiej, M.*

Zaliński, herbu Poraj. Mikołaj, w wojnie z Krzyżakami za Kazimierza Jagiellończyka stając rycersko, traktował o pokój z tym zakbnem. Jan, sędzia ziemski Tucholski, dziedzictwo swoje Zbysławek zapisał klasztorowi PP. Benedyktynów w Chełmnie.

Zaliwski, herbu Junosza. Michał, sędzia ziemski Liwski, podpisał unię Litwy z Koroną r. 1569. Bartłomiej, starosta Warszawski podpisał elekcję Zygmunta III.

Zalkowski, herbu Dąbrowa. M.*

Zalski Jędrzej, nobilitow. r. 1658.

Załęski, herbu Prus I. z przydomkiem Słubie, przyjął tę nazwę od dóbr Załęża w wojew. Rawskim. Stanisław, chorąży Podlaski, którego syn Leon, biskup Włodzimierski metropolita całej Rusi ceniony wielce z przykładowego życia i niepospolitych nauk, promował gorliwie unję ś.; † 1703. Jan, kanonik Smoleński stryj jego, wielki dobroczyńca kollegium Brzeskiego. Czterech podpisało elekcję Jana III.

Załoga, herbu Pół orła.

Załuczski, herbu Pagonia.

Załuski, herbu Junosza, w województwie Rawskim, gdzie pierwotnie mieli nazwę Tabaszów, ale od dóbr Załusk przyjęli tę nazwę. Spytek, podkomorzy Rawski, mąż wojenny w owej z Tatarami pod Wiśniowcem w r. 1512 wygranej batalii, walczył z chwałą rycerską. W tej bitwie poległ, też Woj-

ciech, wojewodzie Łęczycki. Piotr, chorąży Rawski uczestniczył z chwałą w wojnach postronnych: na Węgrzech, Multanach i w Infantach; † 1646. Zygmunt, porucznik chorągwi ussarskiej, poległ przy odsieczy Wiednia r. 1683, w której też Hieronim, kasztelan Rawski odniósł ciężki postrzał. Marcin, położył zasługi w sprawach sejmowych, poczem duchowny stan obrawszy, piastował godność sufragana, podziękowawszy za ofiarowane sobie biskupstwo Płockie, † 1709. Jędrzej Stanisław, biskup Krakowski człowiek najtagodniejszy i ludzki w obęjsciu zarówno z wyższemi jak i najniższemi, na biskupstwo Płockie fundował seminarium na 20 kleryków i zakład na wychowanie panienek ubogich w Pułtusk pod dozorem Panien Miłosiernych. Popierając wybór króla Stanisława Leszczyńskiego, przychylił się na stronę Augusta III. dopiero za upoważnieniem pierwszego, jakoż go ten monarcha przyjął z wielką przychylnością i zaraz na pierwszym sejmie wyniósł na dostojność W. kanclerza, mianując zarazem biskupem Łuckim (1739), Chełmińskim (1759), z którego postąpił na biskupstwo Krakowskie r. 1746. Przez lat jedenaście rządów swoich położył niemało zasług około kościoła i dobra publicznego; tak wspierał funduszami akademię Krakowską i gospodę ś. Stanisława w Rzymie, w Warszawie zaś wraz z bratem swoim otworzył bibliotekę publiczną, na którą przeszło 12.000 dukatów wyłożył. Pełen dobrych uczynków, umarł w r. 1757. Marcin, sufragan Płocki, sekretarz W. koronny opuściwszy godności i urzędy, w zakonie Jezuitów życia dokonał. Józef Jędrzej, referendarz koronny, dalej biskup Kijowski, mąż wielkiej dobroci i niezwykłych nauk, bibliotekę swoją jedną z najstawniejszych w Europie niezmiernym kosztem zebraną, Rzeczypospolitej darował i publiczną uczynił. Jędrzej Chryzostom, ulubiony od króla Jana III., wyniesiony został od tegoż na biskupstwo Kijowskie, potem Płockie, naostatek Warmińskie, otrzymawszy zarazem kanclerstwo

wielkie koronne. Przeżył burzliwe za Augusta II. czasy, wiele ucierpiał, ale zawsze gorliwie i niespracowanie służył sprawie ojczyznej. Zostawił po sobie wiele pism drukiem ogłoszonych; są one częścią historycznej, częścią religijnej treści; † 1711. Józef, starosta Rawski, posłował na różne sejmy i z uszczerbkiem fortuny swojej ojczyznej wolności bronił. Ludwik Bartłomiej, biskup Płocki, mąż wielkiego miłosierdzia dla ubogich, fundował szkoły Jezuitów w Warszawie; † 1721. Franciszek, kasztelan Wojnicki potem wojewoda Płocki pamiętny z czynności sejmowych; † 1735 r.— Ignacy, starosta Chęciński i Zawichostski, fundował kościół w Jasiennicy. Tenże Ignacy otrzymał od cesarzowej Maryi Teresy dyplom potwierdzający tytuł hrabiów państwa rzymskiego. Tomasz i Adam, oficerowie w gwardji Napoleona I., polegli w boju w pamiętnej wyprawie r. 1812. M.

Zaluski, herbu Kościusza. — Łukasz, Jezuita i pracowity misjonarz, wydał kilka pism ascetycznych; † 1673. M.

Zaluski, herbu Rawicz.

Zaluskowski, herbu Rola. Jędrzej, regimentarz wojsk polskich za panowania Jana Kazimierza wsławiony zwycięstwami nad nieprzyjaciółmi kraju.

Zambrowski, nobilitowany r. 1775. M.*

Zambrzycki, herbu Kościusza. Filip, tego krwawe zasługi wspomina z wdzięcznością konstytucya z r. 1662.

Zamiechowski, herbu Gryf, pierwotnie na Rusi.

Zamieński, herbu Jastrzębiec. M.*

Zamościński, herbu Junosza. M.*

Zamoyski, herbu Grzymała, pierwotnie w ziemi Łomżyńskiej. Jan, arcybiskup Lwowski ceniony od Stefana Batorego i użyty jako ablegat do różnych poselstw: do Włoch, Austrii i do Niemiec, od Zygmunta III. zaś do Konstantynopola, Wiednia

Tom III. Nr. 27.

i Rzymu; tak tedy zasłużonemu dano najprzód sufraganią Płocką, a po zejściu Solikowskiego arcybiskupstwo Lwowskie, na którym nieustawał w pracach około dobra ojczyzny i dyecezyi swojej. Szczodroblivy z natury, hojnie szafował na potrzeby Rzeczypospolitej i dobre cele: tak wyliczył na Moskiewską expedycyę 13 tysięcy, na wykupno niewolników z więzów Tureckich tysiąc czerwonych złotych, — na akademię Krakowską pięć tysięcy, niezapominając przytem zakłady klasztorne i duchowieństwo swojej dyecezyi, za które włożoną nań kontrybucyę zapłacił. Katedra Lwowska posiada także wiele drogocennych pamiątek jego szczodroblivości, przy której fundował sześciu kapłanów; przeniósł się do wieczności r. 1614.

Zamoyski, herbu Jelita. Pierwszy Tomasz z Łazina w Łęczyckiem, przeniósł się do województwa Ruskiego, gdzie nabywszy Zamość, od niego Zamoyskim piśść się zaczął. Feliks, brat tegoż podkomorzy Chełmski i wojski Bełzki, stawał mężnie w potrzebach kraju, jakoż pod Chmielnikiem i Skokówkami poraził zagony Tatarów. Stanisław, kasztelan Chełmski starosta Bełzki i hetman nadworny, miał udział we wszystkich wojnach Zygmunta I. Jan, syn jego kanclerz wielki koronny, starosta i generał Krakowski, mąż który przez znakomite czyny najwyższe w kraju posiadał znaczenie. W młodym wieku bawiąc na naukach w akademii Padewskiej we Włoszech, w ówczas najslawniejszej w Europie, zaledwie mając lat 20 przeszedłszy wszystkie stopnie, został rektorem tejże akademii i urzędowania tego zaszczytną pamięć pozostawił w napisaniu dzieł uczonych. Powróciwszy do ojczyzny został od Zygmunta Augusta mianowany sekretarzem królewskim, później starostą Bełzkiem. Po zgonie tego króla na sejmiku Bełzkim przepisał formy sądów kapturowych dla zachowania spokojności w czasie bezkrólewia, gdzie też uchwałę jego o wolności i nieprzedajności głosów przyjęto zupełnia. Główną jego być zasadą, że każdy szlachcic osobicie w obronie

ojczyzny stawający, powinien należeć do wyboru króla. On to wywarł przeważny wpływ na obiór Henryka Walezyusza i Stefana Batorego królów. Mianowany kanclerzem wielkim koronnym, zajął się poprawą administracji, ukróceniem nadużyć i przyspieszeniem wymiaru sprawiedliwości w trybunałach. Jako hetman dał dowody największego poświęcenia, nieustraszonego męstwa, wielkich zdolności i prawości serca, a przoz liczne zwycięstwa i zdobycie twierdz warownych, wstawił waleczność polską. Czyny jego wojenne z Turkami, Tatarami i Moskwą, zwycięstwa w Inflantach i na Wołoszczyźnie, i pokonanie arcyksięcia Maksymiliana zjednały mu sławę nawet u postronnych. Okryty laurami zakończył życie r. 1606, założywszy twierdzę Szarogrod i Zamość, gdzie fundował akademię i uporządkował ordynację domu swego. Jerzy, biskup Chełmski wielką był pomocą kanclerzowi do urządzenia tej akademii; † 1620. Tomasz, kanclerz koronny jaśniał podobnie z nieustraszonego męstwa w boju: pod Oryninem, Kurykowem, Szarogrodem, i Chocimem. Sam uczony umiał zachęcać i wspierać ludzi uczonych. Umierając w r. 1638 w 43 wieku swego, testamentem przeznaczył 400.000 złp. na różne dobroczynne cele. Jan, wojewoda Sandomierski, starosta Katuski, trzymany do chrztu zaraz po urodzeniu swoim przez ubóstwo ze szpitalu sprowadzone, wstawił się walecznością w potrzebie pod Stobdyszczą. Podczas najazdu kraju przez Szwedów, pomimo nalegań najezdźców Gustawa i Rakoczego wytrwał w wierności swemu monarsze, w którego obronie nieżałował nawet fortuny, zahartował bowiem swoje dzielniczne dobra. Żona jego Marya Kazimira hrabianka de Arquin, po owdowieniu swoim poszła za mąż za Jana Sobieskiego natenczas chorążego koronnego. Jan, kasztelan Chełmski, strażnik koronny poległ w walce z Tatarami. Jan, biskup Bakowski, Przemyski, a naostatek Łucki, młode lata spędził w zakonie Dominikanów; † 1639. Kazimierz, kasztelan Halicki, potem wojewoda Belzki, w

wojnie z Wołoszą odniósł ciężką ranę; † 1692. Marcin, podskarbi wielki koronny, przedtem kasztelan Lwowski, fundował klasztor Reformatów w Zamościu; † 1689. — Andrzej, kanclerz wielki koronny; o nim świadczą dyaryusze sejmowe, ile kochał swoją ojczyznę i jakimi były chęci i sposób myślenia jego. W całym też życiu nie szukał innej nagrody za swoje czyny, nad przekonanie powinności prawego obywatela; † 1792. Stanisław, senator-wojewoda założył w Warszawie Towarzystwo dobroczynności i znakomitemi ofiarami wpływał na ustalenie tej instytucji, przedtem zaś w Zamościu liceum Towarzystwa ekonomicznego, muzeum fizyczne i chemiczne laboratorjum, oraz szkołę rysunków i budownictwa. W r. 1809, gdy Zamość na twierdzę, a gmachy szkolne na użytek wojskowy zajęto, urządził szkołę wydziałową w Szczepieszynie. Życie zakończył w Wiedniu roku 1856. M.

Zamoyski, herbu Poraj. M.* — Stefan, miecznik Sieradzki, wstawił się przy obronie Częstochowy podczas jej oblężenia przez Szwedów; w uczynionej wycieczce z twierdzy zgromił bowiem wrogów, którym sprzęty wojenne porozrzucił, działa zagwozdził i z korzyścią do twierdzy powrócił. M.

Zamoscki, herbu Junosza.

Zander, nobilitowany r. 1790. M.*

Zanelli, nobilitowany r. 1788. M.*

Zankiewicz Dymitr, zakonu s. Bazyłogo w Chełmie, piastował z chlubą nauczycielstwo po różnych miejscach, pozostawił też szacowne prace historyczne, które w rękopiśmie dotąd czekają na wydanie; życie pracowite zakończył w Nowogrodku r. 1724. M.

Zaora, podpisał z Mińskiego elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Zaorski, herbu Lubicz. Kilku z tego domu z Mińskiego, podpisało elekcyę Jana Kazimierza-

Zaorski, herbu Ogończyk. M.*

Zapalski, w ziemi Dobrzyńskiej. M.*

Zapartowicz Paweł, profesor aka-

emii Krakowskiej w pierwszej połowie XVII. wieku, wydał opis życia jednego z swoich uczniów. J.

Zapendowski.

Opis herbu.

W tarczy herbu jest miecz prosto na dół ostrzem położony, nad którym księżyc niepełny jakby rogami go opasując, nad księżycem i po obu stronach jego są gwiazdy, a na helmie w koronie trzy pióra strusie.

Dóm Zapędowskich gniezdił się niegdy w województwie Pomorskiem, z którego Jan służył wojskowo na Litwie u Chlebowiczów. Aleksander, postował z Pomorskiego na konwokacyę Warszawską r. 1696.

Zapłatyński, herbu Sas. Szymon, podpisał z województwa Ruskiego elekcyę Władysława III.

Zapolski, herbu Pobóg, dóm starożytny i różnemi funkcyami wslawiony. Jakób, dziekan Przemyski, kanonik Gnieźnieński i Płocki, wspierał swą radą Pstrokońskiego i Szyszkowskiego biskupów; † 1614. Marcin, walcząc pod znakiem Władysława IV. poległ w boju z Moskwą. Jan, podpisał elekcyę Zygmunta III, Stanisław i Zygmunt zaś Władysława IV. Jan, kanonik Krakowski, a potem opat Łędzki zasłużył się ojczyźnie łożeniem kasztów na uczącą się młodzież szlachecką, jako też na potrzeby wojenne, na które wystawił chorągiew zbrojnych ludzi. Ignacy, ten obrawszy sobie stan zakonny (Jezuitów), zakończył życie na misyi w Persyi r. 1703. Władysław, stolnik Brzeski Kujawski walczył zaszczytnie w wojnie z Turkami i Szwedami, gdzie też utrzymywał własną chorągiew. Jakób, Jezuita zabity w Niemi-

rowie na Ukrainie od zbuntowanego Kozactwa r. 1702.

Zaporiski, herbu Gryf. Stanisław, pułkownik i regimentarz chorągwi polskich, wprowadził zwycięzko Dymitra na tron Moskiewski r. 1605.

Zaprzańec, herbu Starykoń. M.*

Zaranek, herbu Korczak z przydomkiem Horhowski.

Zaranowski, herbu Odrowąż. M.*

Zarciszewski, herbu Łada. M.*

Zarczycki, herbu Nałęcz. M.*

Zarczycki, herbu Nowina.

Zarczyński, herbu Nałęcz.

Zardecki, herbu Ciołek, jednej dzielnicy z Drzewieckimi. Stefan, rotmistrzował z chwałą w wojnach Batorego z Moskwą.

Zardowski Franciszek, podpisał elekcyę Jana Sobieskiego.

Zarębiński, herbu Zaręba. Gabryel, podpisał elekcyę Jana III.

Zarecki, niegdy w księztwie Litewskiem.

Zaremba.

Opis herbu.

Lew czarny w polu brunatnem wyskakujący do połowy z muru białego o czterech blankach, na którym są ułożone cztery kamienie w złoto oprawne; podobnie też i na helmie taki lew wyskakujący z korony

z wywieszonym językiem z paszczy i zadartym do góry ogonem.— O początkach tego herbu podaje Paprocki, że przodek jego przybył do Polski z Niemiec za panowania Bolesława Krzywoustego, Okolski zaś twierdzi, że z Czech, gdzie do teraz są jeszcze familie szczytające się tym herbem.

W Polsce używają go: Bielakowski, Bielawski, Boksycki, Bałakowski, Celiński, Cerekwicki, Cielecki, Drzewoszewski, Gimel, Ginot, Gorzewski, Grabowski, Jabłonowski, Jarczaczewski, Jastrzębski, Noskowski, Rudzieński, Skrzyński, Suchorzewski, Tymieniecki, Zajączkowski, Zaremba.

Zarembowie niegdy w wojew: Kaliskiem pisali się od dóbr posiadanych jedni z Komorowa, drudzy z Tuliszkowa, inni z Grabowa, najwięcej zaś z Kalinowy w ziemi Sieradzkiej. Okólski wymienia pierwszego Gedeona w r. 1008. i Janka, wojewodę Kaliskiego r. 1040. Magnus hr. Zaremba z Kalinowy starosta Wrocławski spotwarzony u księcia Bolesława, wyniósł się na Mazowsze, gdzie zwyciężko wojował Pomorzanów. Drugi tego imienia był biskupem Wrocławskim w XII. wieku. Mikołaj, wojewoda Krakowski, hetmanił na Rusi w sprawie Włodzimierza, księcia wyrugowanego z Halicza przez Węgrów, których wypłoszywszy z kraju, tego księcia wprowadził nazad w jego posiadłość r. 1183. Obstawiający nierównie skutecznie w sprawie swego monarchy Kazimierza, z wdzięczności otrzymał od tegoż obszerne dobra w wojew: Sieradzkim, gdzie też Mikołaj na Komorowie był wojewodą r. 1210. Benjamin z Grabowa wojewoda Poznański, założył miasto Wieluń, i fundował klasztor Cystersów r. 1230 z nadaniem mu znacznych dóbr ziemskich. Szymon, kasztelan Kruświcki, starosta Gnieźnieński, którego syn Jędrzej biskup Poznański, gorliwy o prawa kościelne wpływał na powołanie Wacława króla Czeskiego na tron wówczas zawichrzonej Polski; † 1311. Mateusz z Kalinowy, wojewoda Sieradzki z polecenia Leszka Czarnego wojował szczęśliwie na Mazowszu, w odwrocie atoli napadnięty z nieznacka od nieprzyjaciół, po mężnej obronie poległ na polu bitwy r. 1288. Wawrzyniec, wojewoda Sieradzki w r. 1360 zadał Tatarom ziemię Sandomierską pustoszących znaczną kłeskę. Marcin, kasztelan Sieradzki fundował klasztor XX. Bożogrobcom z szpitalem w Sieradzu, któremu nadał wieś dziedziczną Garbów.

Wawrzyniec, marszałek nadworny koronny podpisał pokój umówiony z cesarzem Zygmuntem, następnie jeździł w legacyi do Świdrygielty księcia Litewskiego dla upewnienia pokoju. Marcin ze Sławska, na potrzebę Grunwaldzką wystawił zbrojną chorągiew. Jakób, zakonu kaznodziejskiego, nauczyciel teologii, rządził konwent Krakowski, z kąd postąpił na biskupstwo Lasdyckie i sufraganię krakowską r. 1478. Jan, kasztelan Sieradzki w wojnie z Krzyżakami r. 1461 sprawował urząd regimentarza. Zawsze gotowy do wszelkich ofiar, między innymi darował Kazimierzowi Jagiellończykowi znaczne sumy, które dóm Zarembów miał na dobrach Garbów, zaś w Wieluniu fundował Mansyonarzów, a w Ostrzeszewie Altarzystów. Jan z Kalinomy wojewoda Kaliski kawaler Jerolimitański wstawiony z biegłości w wielu językach i z czynów rycerskich. Stanisław, biskup Kijowski r. 1648 w młodym wieku walczył na czele własnej chorągwi z Turkami pod Chocimem, później ze Szwedami w Prusiech, zaco w nagrodę otrzymał starostwo Grabowskie; wkrótce jednak stan duchowny sobie obrawszy, postąpił na biskupstwo Kijowskie, gdzie dla wykorzenia błędów czynnie się przykładał. Drugi tego imienia sędzia ziemski Sandomierski, fundował collegium Jezuitów w Krośnie, zbudowawszy oraz kościół na dziękczynienie panu Bogu za ocalenie ojczyzny przed burzą Szwedzką; † 1685. Seweryn, podpisał elekcję Jana III.

Zaremba Adam, miecznik nadworny Zygmunta III z rozkazu tegoż opisał księstwo Smoleńskie do Polski wówczas przyłączone, z oznaczeniem podziału i granic. Jan, poległ pod Żołninem r. 1638. Szymon, kasztelan Konarski, dla biegłości w prawie i z staropolskiej cnoty wielce szanowany, fundował XX. Reformatów w Zarembach prowincyi Pruskiej; † 1768.

Zarnowczyk Grzegorz (Koszutski) rodem z Żarnowca przełożony zborów ewangelickich w Polsce, wydał kilka dzieł ascetycznych, a między temi najznamiensze „Po-

stylę" r. 1580, którą po trzy razy przedrukowano. M.

Żarnowiecki, herbu Grzymała.

Żarnowiecki, herbu Korwin. M.*

Żarnowski, herbu Rogala.

Żarpalski, herbu Ogończyk.

Żarski, herbu Jastrzębiec. Jędrzej wstawiony z dzieł rycerskich za panowania Stefana Batorego, przekazawszy swą fortunę konwentowi XX. Dominikanów w Krakowie, przestał żyć r. 1614.

Żarski, herbu Leliwa.

Żarski, herbu Starykoń.

Żarski Marcin, rotmistrz Kozaków Lisowszczyków, odbył wyprawę wojenną nad Ren w pomoc cesarzowi Niemieckiemu r. 1622. **Jan**, w bitwie pod Żolninem w r. 1638, poniósł ciężkie rany. M.

Zarszyński, herbu Nałęcz, niegdy w ziemi Sanockiej.

Zarszyński, herbu Odrowąż.

Zarucki Iwan, rodem z Tarnopola w nieletności pochwycony od Tatarów w niewolę, uciekł do Kozaków dońskich, gdzie dla dowcipu i sprawności urósł w znaczenie tak dalece, że podczas zaburzeń w Rosji przez Dymitra stanął na czele zbrojnych hufców, i na wezwanie księcia Rożyńskiego w 25 tysięcy Dońców wyruszył pod Moskwę. Po zabiciu Dymitra udał się do Kołomny, popierając sprawę drugiego Samozwańca, a po śmierci tegoż wziął w swoją opiekę Marynę Mniszchównę z jej dziecięciem. Widząc zdesperowaną sprawę puścił się w głąb Rosji i w nieszczęściu, jak to zwykle bywa opuszczony od swoich, dostał się w niewolę, w której zakończył życie na palu. M.

Zarudny Samuel, sędzia w wojsku Zaporozkiem, w nagrodę swojej ku ojczyźnie niezmiernie nadwierzanej wierności, uchwałą sejmu z r. 1659 nobilitowany, jako też dziedzicznymi dobrami udarowany.

Zaruski, herbu Grabie.

Zarzecki, herbu Pobóg.

Zarzecki, herbu Warnia.

Zarzecki, opat zakonu Bazylianów Litewskich, prześladowany za wiarę i skazany do ciężkich robót, zakończył życie męczeńskie w r. 1837 zabity od oprawcy polanem w głowę zato, że grubo drzewo rąbał. M.

Zarzycki Jan, akademik Krakowski, pisał wiersze łacińskie 1710 r. J.

Zasadzki, herbu Grzymała.

Zasiecki, herbu Grzymała.

Zasłona Jan, subdyakon w Krakowie r. 1645, zostawił kilka prac poetycznych. M.

Zasławski książę, tego herbu co Ostrogscy i jednej dzielnicy z nimi na Rusi, Jerzy Ostrogski bowiem otrzymawszy działem Zasław na Wołyniu, pierwszy się Zasławskim pisać zaczął. **Janusz**, syn jego sławiony z czynów wojennych. **Koźma**, starosta Kamieniecki szczęśliwie wojował Tatarów na Rusi plądrujących. Tak samo i **Michał** pisał najezdzących Turków i Tatarów i tak skutecznie, że na same imię jego pierzchali. **Janusz**, wojewoda Wołyński w każdej potrzebie ojczyzny w poczcie zbrojnych ludzi stawał osobiście do boju: tak pod Zbarażem, Chochimem, Haliczem i na Mułtanach walczył zaszczytnie z nieprzyjaciółmi kraju. Wśród życia wojennego nie zapominał wszakże i o obowiązkach, jakie na nim jako na panu obszernych włości ciążyły; tak wzniósł w wielu miejscach świątynie i w dochody je opatrzył, w Zasławiu zaś fundował klasztor XX. Bernardynów i szkoły dla młodzieży polskiej. Prócz tych zasług łaskaw dla poddanych, a szczerzy aż do rozrzutności dla ubogich, zakończył życie r. 1629. **Aleksander**, wojewoda Kijowski, do wielkich nauk nabytych za granicą łączył rzadką skromność w pożyciu, przyczem jaśniał i wymową, czego dał dowód na zgromadzeniu władków ruskich we Lwowie r. 1629, przemawiając do duchowieństwa w sprawie unii z kościołem Rzymskim. **Władysław Dominik**, wojewoda Krakowski dał niezbitę dowody swej miłości dla ojczyzny, którą w jej

niepowodzeniach skutecznie wspierał: najprzód zaspokojeniem skonfederowanego wojska znacznym funduszem ze swej szkatuły, obwarowaniem granic państwa i wystawieniem licznych kompanii zbrojnych ludzi do boju. Pod Konstantynowem i Korsuniem odniosły też jego chorągwie znaczne zwycięstwa, wstrzymując na sobie cały impet nieprzyjaciół. Podobnie i miasto Przemysł zawdzięcza swą całość tej chorągwi w czasie najazdu Szwedzkiego. Syn tegoż Aleksander zrodzony z Sobieskiej, ostatni z tego domu wniósł chwałę jego do grobu r. 1673.

Zasławski książę, herbu Pogonia, pochodzi od książąt Litewskich a mający tę nazwę od Zaslawa w wojew: Mińskim; z tych Szymon, poległ w potrzebie z Witoldem pod Wilnem. Teodor zakończył linię męzką domu tego.

Zassowski, herbu Rawicz (mylnie położono Strzemie), pisze się z Zassowa gnieździe rodzinnym w powiecie Pilźnieńskim, zapisany w metrykach stanowych w księdze głównej Tom 21. pag. 134 pod dniem 21 paźd. 1772. Kazimierz, zostawił syna Jana na Podliscach i Otaligowie, towarzysza w wojsku koronnym za panowania Jana III.; ten podpisał z wojew: Sandomierskiem elekcyę Augusta II. Marcina, traktował wojskowo; dwóch jego synów poległo na polu sławy r. 1794.

Zastrow, nabył indygenat r. 1768. M.*

Zaszczyński, herbu Nowina. Adam i Paweł, podpisali w Podlaskiem elekcyę Jana III.

Zaszczyński, herbu Kownia. M.*

Zaszczyński, herbu Nowina. M.*

Zatorski, niegdy w ziemi Łomżyńskiej. Paweł, sekretarz księcia Lubomirskiego, znany z swoich pism prozaicznych r. 1740. M.

Zatyński, z chorogwi ks. Wiśniowieckiego w bitwie pod Żołninem r. 1638 ciężko postrzelony. Krzysztof, zakonu ś. Franciszka traktując wojskowo w pewnej potyczce gdy nie ustępował pohańcom kroku, zabrany w niewolę, w której długo zostając nauczył się

tatarskiego języka. Wyszedłszy z tej niewoli wstąpił do zakonu, gdzie uczuwszy pociąg do apostołskich prac, udał się w podróż misyjną do Persyi; tam zajmując się opowiadaniem słowa Bożego, zakończył życie r. 1645 M.

Zawada, herbu Rawicz.

Zawadowski Franciszek, podpisał z Inowrocławskiego elekcyę Jana III. — Mikołaj, paroch gr. katolicki starzec sędziwy w Zawadowie na Ukrainie, podczas smutnych zaburzeń przez Kozactwo r. 1768 od tegoż wzięty wraz z synem z domu i zapędzony z innymi na postronku do Korsunia, tamże od Zeleznika zbici obuchem, obaj zostali zastrzeleni na rynku. M.

Zawadyński, dziedziczył na Rusi w Żytomierskiem. M.*

Zawadzicki, herbu Janina. M.*

Zawadzicki, herbu Jastrzębiec. M.*

Zawadzki, herbu Brodzie pierwotnie w ziemi Wyszogrodzkiej.

Zawadzki, herbu Janina w powiecie Sąddeckim, z kąd Piotr podpisał pokój Brzeski r. 1436.

Zawadzki, herbu Jastrzębiec w ziemi Przemyskiej.

Zawadzki, herbu Junosza w ziemi Chełmskiej.

Zawadzki, herbu Korzbok w wielkiej Polsce. Jerzy, sędzia Wschowski przy chwalebneńm zawiadowaniu swego urzędu, oddawał się także piśmiennictwu, jakoż zostawił kilka prac poetycznych; 1625.

Zawadzki, herbu Lis, jednej dzielnicy z Bolestraszyckimi, przeto jak tamci Świątopelkiem się zwykł pisać; dóm starożytny osiadły w wojew: Bełzkiem około r. 1500. Stanisław, chorąży Przemyski; syn Wojciech, wstawiony z męstwa w wojnach z Wołochami, Turkami i Tatarami; † 1640.

Zawadzki, herbu Ostoja w ziemi Pruskiej.

Zawadzki, herbu Rogala pierwotnie na Mazowszu. Mikołaj, mąż rycerski walczył w wojsku cudzoziemskim na Węgrzech r. 1527 i 1533. Stanisław, doktor medycyny rządził z chwałą lat 20 akademią Krakowską 1580; Teodor syn tegoż biegły w prawie ojczystem, podał do druku wiele prac naukowych, historycznych i gospodarskich r. 1609—1647.

Zawadzki, herbu Słepowron. Franciszek, łowczy Kijowski fundował klasztor Reformatów w Jarosławiu, do Lwowa zaś sprowadził Panny miłosierne, a na zakon Trynitarzów w Stanisławowie wyliczył 30 tysięcy.

Zawadzki Kazimierz, kasztelan Chełmski dziejopis i polityk opisał wybór króla Michała, zaburzenia sejmowe itp. przejścia dziejowe; † 1691. Franciszek, laik zakonu Karmelitańskiego we Lwowie, ceniony z zręczności w malarstwie i muzyce; † 1722. Antoni, bazylian mąż wielkich zasług względem swego zakonu, zakończył życie pracowite r. 1737. I zakon Pijarów liczy kilku pisarzy tego nazwiska. M.

Zawichowski, herbu Rawicz. Zacharyasz, posłował do Moskwy. Synowie jego: Aleksander zginął w niewoli, Maciej poległ pod Cecorą, a Jan pod Batowem.

Zawidzki, herbu Jastrzębiec. M.*

Zawleprski, herbu Janina. — Piotr, w bitwie pod Żolninem na Ukrainie r. 1638 odniósł ciężki postrzał. M.

Zawilski, herbu Jastrzębiec.

Zawirski Andrzej, nobilitowany r. 1790. M.*

Zawistowski, herbu Jastrzębiec.

Zawistowski, herbu Łada.

Zawisza, herbu Herburt.

Zawisza, herbu Jelita.

Zawisza, herbu Łabędź, pierwotnie na Litwie. Eustachy, zasłużony z wojen z Moskwą i Szwedami, skończył życie r. 1657.

Z pomiędzy wielu piastujących godności senatorskie, Krzysztof, wojewoda Miński opisał gładkim wierszem zwycięstwo pod Kirchholmem. Jerzy poległ w boju pod Chocimem.

Zawisza, herbu Przerowa na Mazowszu.

Zawisza, herbu Półkozić w ziemi Czerskiej.

Zawisza, herbu Sas na Rusi.

Zawisza, herbu Sulima. Z tego domu był ów Zawisza Czarny tak nazwany od zbroi czarnej, którą nosił, starosta Spizki wsławiony z wojen z Turkami na Węgrzech, który wzgardziwszy względami cesarskimi na odgłos wojny z Krzyżakami przybył do ojczyzny, i pod Grunwaldem dowodził chorągwią królewską. Po skończonej kampanii posłował na concylium Konstancyjskie, a z tamąd do Anglii, Francji i do cesarza Zygmunta. Chęć dzieł wojennych powiodła go znowu na Węgry, by uczestniczyć w boju z Turkami, gdzie atoli odcięty od swoich, zamiast ratowaniem się ucieczką przez Dunaj, raczej obrał śmierć heroiczną; spiąwszy konia ostrogami, skoczył między tłumy pogańskie, gdzie wielu trupem położwszy nareszcie od nawały przygnieciony, żywcem został pojmany; ale gdy między motłochem spór zawrzał, do kogo by miał należeć, w sztuki został rozsiekany r. 1420. Marcin i Stanisław polegli z królem Władysławem pod Waruą r. 1444.

Zawisza Dowgiąło, herbu Zadora. Stanisław, odszczególnił się walecznością w wojnie z Moskwą. Mikołaj i Stanisław polegli na polu sławy. Krzysztof, ceniony wielce z nauk, wymowy i odwagi żołnierskiej. Kazimierz, ten chorągiew pancerną z kłęski pod Werkami r. 1658 luboć niebezpiecznie postrzelony, przed nieprzyjacielem szczęśliwie uniósł. Jan, biskup Wileński pracował wiele dla dobra publicznego, mianowicie przy traktatach z Rosją; † 1661. Drugi tego imienia poległ przy szturmie Nitawy.

Zawłocki, herbu Junosza.

Zawolski, dziedziczył dawniej w Kowieńskiem. M.

Zaydlie, herbu Korz bog. Jeden z tego domu w bitwie z Krzyżakami pod Grunwaldem pojmał księcia z Oleśnicy. Kilku głosowali na elekcyę Augusta II.

Zaykowski, herbu Prus I. M.*

Zbański, herbu Nałęcz. M.

Zbaraski, książę, jednego szczepu i herbu co Wiśniowieccy, Siemon Wasylewicz otrzymawszy bowiem na dzielnicę miasto Zbaraż, dał początek nazwie tego książęcego domu. Następca jego Iwan, poległ w obronie zamku Zbarazkiego r. 1474 przez Tatarów spalonego, przyczem jeden z jego synów będący jeszcze dziecięciem, przez znacznego Tatarzyna wprowadzony, od włościanów został odbity i przy życiu utrzymany. Jędrzej, wstąpił się zwycięstwem nad Tatarami pod Wiśniowcem r. 1512, w którym 25 tysięcy dziczy poległo. Stefan, wojewoda Trocki walczył mężnie pod Witebskiem przeciw Moskwie. Janusz, wojewoda Braclawski, starosta Krzemieniecki i Piński, przepędził niemal całe życie w obozach. Pierwsze pole jego było pod Czaśnikami, kiedy w r. 1567 w 400 koni stanąwszy, nieprzyjaciela dzielnie przepłoszył, poczem wysłany przeciw Tatarom na Podole, pogaństwo z kraju wykurzył. Niemniej brał udział w wojnie Stefana Batorego z Moskwą, w której popisał się wielkim mężstwem w wielu miejscach, pod Połockiem, Sokolem i Turopciami, gdzie nieprzyjaciół rozprószył. Po ukończonej pomyślnie wojnie odbył pamiętne poselstwo do stolicy Moskiewskiej, gdzie zawarł pokój korzystny, poczem jeszcze raz zwrócił swój oręż na Tatarów, zadając im klęskę niemalą, aż śmierć koniec potoczyła jego czynom r. 1608. O nim to wyrzekł król Batory: „Gdyby Polska nie szukała króla za granicą, książę Janusz pierwszy wariby był tej korony.“ Krzysztof, koniuszy koronny pod Zamojskim hetmanem odbył kampanię Wołoską, a pod Orzynem tak śmiało startł pohanów, że jemu chwałę dnia tego przypisano. Po owej sławnej pod Chocimem z Turkami walce, w 700 ludzi odbył posel-

stwo do Konstantynopola, gdzie przepychem i bogactwami wzbudził niemale podziwienie, wydawszy na to około 14 milionów złp. (podług terażniejszej monety) z własnego skarbu, wykupivszy nadto znakomitych jeńców z niewoli. Wkrótce też (1627) zakończył życie. Jerzy, kasztelan Krakowski uczestniczył w podróży Zygmunta III. do Szwecyi, dzieląc jego przygody i przeciwności, jako też i później trwając statecznie przy sprawie króla, siła pracy dokładając w kojeniu serc braterskich i jednaniu ich ku sobie. W późniejszej wojnie nie opuścił żadnej okazji, gdzieby albo sam swoją osobą, albo znacznym komputem nie niósł pomoc strapionej Rzeczypospolitej. Wśród tych zajęć po wielu miejscach budował kształtne pałace i fortece, a między temi i w Zbarażu, o którą się nieraz obca potęga podaremnie łamała. Tamże fundował także klasztor Bernardynów r. 1627, w Krakowie zaś przy kościele ś. Trójcy przepyszną kaplicę, gdzie zwłoki jego na wieczny spoczynek złożono r. 1631. Żyjąc bezżennym, zamknął poczet mężów swego domu, a wszystka fortuna przeszła w dóm Wiśniowieckich. Jakób Sobieski mając mowę na pogrzebie jego, wyrzekł: „Postradała dziś ojczyzna obaloną podporę swoją, na której się zawsze bezpiecznie opierała, pochowała bowiem z tym senatorem dóm i imię Zbaraskich, którzy przez długi lat przeciąg wiernie sławę i całość Rzeczypospolitej piasłowali.“

Zbarzyński, herbu Łabędź. M.*

Zbąski, herbu Nałęcz, dóm starożytny, bo już znany w XIII. wieku. Abraham ze Zbąszyna, sędzia ziemski Poznański, podpisał pokój z Krzyżakami r. 1436. Jan Stanisław, biskup Przemyski, potem Warmiński, towarzysząc w wyprawie króla Sobieskiego na Ukrainę i Budziaki z gorącością ducha zagrzewał serca Polaków do mężstwa i obrony ojczyzny, poczem odprawił legacyę do Wenecyi i Rzymu. Stargany pracami, odpoczął w Panu r. 1698. W Studziannie fundował klasztor Filipinów, w Przemysku zaś przy Katedrze Misyjonarzy i Seminarium kleryków, do której fundacyi inkorporował probostwo Samborskie; † 1697.

Zberkmul, herbu Kuszaba.

Zberkowski, herbu Wezele.

Zberowski, herbu Jastrzębiec. M.*

Zberowski, herbu Kościeszka.

Zbicki Konstanty, chorąży jazdy polskiej za okazane mężstwo w bojach, nobilitowany w r. 1662.

Zbierzchowski, herbu Grzymała. Wacław, podczaszyc Łomżyński poległ przy odsieczy Wiednia r. 1683. Zygmunt, brat tegoż mąż wojenny znany z mężstwa w różnych ekspedycjach w Polsce, Niemczech i na Węgrzech, w boju pod Wiedniem pierwszy z swoją chorągwią natarł odważnie na skupione siły Tureckie, rozbił takowe i tym sposobem do otrzymanego zwycięstwa wielce się przyczynił. Wysłany następnie w kilka tysięcy ludzi pod Kamieniec podolski, wstąpił się podobnie i tam porażką Turków. Jak waleczny, niemniej był i pobożny; między innymi dopomógł XX. Karmelitom do budowy kościoła w Lipiu, innym świątyniom zaś szafował hojne dary.

Zbierzyński, herbu Prus I. M.*

Zbigniewski, herbu Nieczuja.

Zbijewski, herbu Rola w województwie Poznańskim, gdzie kilku piastowało godności senatorskie.

Zbikalski, herbu Grzymała.

Zbikowski, herbu Grzymała.

Zbiluta, herbu Janina. M.*

Zbirowski, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Zbiruski albo **Zbirujski**, herbu Kościeszka. Dionizy był władką Chełmskim w r. 1586.

Zbitniewski, nobilitowany r. 1764. M.*

Zboński, herbu Ogonczyk. Jakób, za położone zasługi mianowany przez króla Jana III. kasztelanem Dobrzyńskim. Kilku innych piastowało urzęda senatorskie w ziemi Chełmińskiej.

Tom III. Nr. 28.

Zboromirski, dziedziczył dawniej w powiecie Rzeszyckim.

Zborowski, herbu Jastrzębiec, dom starodawny i pełen wielkich zasług. Marcin Scibor, wojewoda Łęczycki spłodził synów dwudziestu, z których osmiu zginęło pod wojnę Pruską. Derzśław, wojewoda Sandomierski mąż wielkomyślny i waleczny, wielce się przyłożył do odebrania księstw Zatorskiego i Oświęcimskiego; następnie wprowadził z niemalym przepychem Władysława (Warnenczyka) do Węgier, zkąd powróciwszy, po ukończeniu wojny Pruskiej wojował na jezdnicze tłuścze Turków na Podolu. Jan, kasztelan Sandomierski i marszałek wielki koronny za panowania Kazimierza III., położił niemale zasługi w sprawach kraju i podjętych legacyach. Mikołaj, biegły w sztuce wojennej walcząc z nieporównaną odwagą z Turkami na Węgrzech, w dowód nagrody swoich czynów pasowany na rycerstwo przez króla Macieja. Jan, sławiony podobnie z wojen węgierskich, poległ w bitwie pod Orszą. Piotr, kasztelan Sandomierski i starosta Sanocki, stawał w obronie uciśnionego miasta Lwowa r. 1537. Marcin, kasztelan Krakowski pan wielkiej fortuny, a przytem bardzo skromny w pozyciu, walczył zaszczytnie pod Orszą i Opocznem, a pod Odolanowem zniósł jezdnicze tłuścze Czechów pod wodzą hetmana Berki. Między innymi ubezpieczył murami miasto Odolanów, w Cieczysbisach (Jezupolu) na Rusi zbudował zamek obronny, a w Zborowie dwór wspaniały; † 1565. Marcin, syn tegoż podobnie głośny z spraw rycerskich w kraju i za granicą. Piotr, wojewoda Krakowski zesłany od sejmu komisarzem do Prus książęcych, spokoił zakłóconą domowemi rozruchami prowincyę; we trzy lata potem jeździł w poselstwie do Turcyi, gdzie zawarł pokój korzystny. Sprzyjając Stefanowi Batoremu księciu Siedmiogrodzkiemu z bracią, swoją dopomógł mu do korony polskiej. W czasie zaś rokoszu Gdańszczanów obległ własnym wojskiem miasto Gdańsk, i zmusił go do upokorzenia się królówi; † 1581. Jan, kasztelan

Gnieźnieński, wstąpił się osobistym mężem w hitwach pod Pozwołem, Nęwłem i pod Tezewem, co mu zjednało niemałe poważanie u króla Batorego. Jędrzej, marszałek nadworny koronny, w młodym wieku zaprawiwszy się w sztuce wojennej w Neapolu i w Niemczech, po powrocie do ojczyzny brał udział w wyprawie Moskiewskiej, na którą liczne poczty ludzi zbrojnych swoim kosztem wystawił. Samuel, rotmistrz królewski od Henryka Walezego króla zapozwany do sądu za zrabanie Jędrzeja Wapowskiego, uszedłszy do Siedmiogrodu, pierwszym był autorem promovowania Stefana Batorego na tron polski, co gdy się stało, do ojczyzny powrócił, gdzie uproszony od Kozaków Niżowskich na hetmaństwo, objął tę godność, występując zarazem do walki z Moskwą, którą pod Wielkołukami na głowę pobił. Mając możnych nieprzyjaciół i od tych posądzony o spisek przeciw królowi, przyplacił życiem swą dumę r. 1583. Aleksander, pułkownik królewski wstąpił się przy zdobywaniu Smoleńska. Adam Aleksander, Jezuita, rozsławiając swoją fortunę na ów zakon, podczas zarazy morowej w Krakowie r. 1652 oddając się postudze zapowietrzonych, uległ tej zarazie. Krzysztof, podczasy koronny pamiętny z wyprawy na Wołoszę i zabrania w niewolę Bohdana hospodara za niedotrzymanie danego słowa. Obrażony atoli na króla o zdjęcie głowy bratu Samuelowi, zamierzył się tej krzywdy pomścić, o co przekonany, wywołany został z kraju; aż dopiero wstawienie się dworu Wiedeńskiego wyjednało zniesienie tego wyroku. Aleksander, syn Samuela z Jordanównej zrodzony, wojował za sprawę Dymitra Samozwańca, przewodząc z Stadnickim własnemu pułkowi z 1600 ludzi złożonemu bez ulegania rozkazom hetmana. Powróciwszy z tej wyprawy, odbył podróż do ziemi świętej, z kąd ledwie powróciwszy, życie zakończył r. 1627.

Zborowski, herbu Jasieńczyk. M.*

Zborowski, herbu Korczak. M.*

Zborzyński, herbu Łabędź.

Zboreh Jan, z ziemi Rozańskiej podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Zbrożek, herbu Jasieńczyk.

Zbrożek, herbu Poraj. Michał, strażnik polny, starosta Wilszyński sławiony z czynów wojennych.

Zbrożek, herbu Rola. M.*

Zbrożek Jan, porucznik, poległ w bitwie pod Cudnowem. M.*

Zbruszek Jan, w bitwie pod Żołninem na Ukrainie r. 1638, odniósł ciężkie rany. M.*

Zbylitowski, herbu Strzemię. Andrzej, niepospolity rymopis poważany na dworze królów Stefana i Zygmunta III. dla swej nauki, opisał pięknym wierszem podróż do Szwecyi i gospodarstwo wiejskie. Stanisław, młodzian 16 letni i tak nadzwyczajnej siły, że z lekkością łamał podkowy i rwał łańcuchy; zginął w Kolonii w Niemczech. Krzysztof, poległ na wojnie. Sebastyan, rotmistrz zawołanego mężstwa wstąpił się w wojnach Moskiewskich. Piotr, rządca zaможnych domów Czarnkowskich i Gorków szacowany dla rzadkiej rzetelności, pisał satyry przeciw wymyślnym strojom białogłowskim i przywarom ziemianów.

Zbysław, herbu Lubicz. Antoni, podpisał z Bełzkiego elekcyę Augusta II.

Zbyszewski, herbu Topor. Adam, sławiony z dobroczynności dla kolegium Bydgoskiego. Jan w Poznańskim podpisał elekcyę Jana III.

Zdan, herbu Jastrzębiec.

Zdanowicz Miecicki, herbu Hipocentaurus. Bazyli, podpisał z Nowogrodzkiego elekcyę Jana Kazimierza.

Zdanowicz, Nikitynicz herbu Korybut. Grzegorz, pisarz dworu Lwa Sapiehy, podczas poselstwa do Moskwy napisał tamże uczoną rozprawę przeciw obrzędowi chrztu powtórnego. Jan, kanonik Smoleński, fundował missyę w Mohilewie r. 1678.

Zdanowicz Zub, herbu Jastrzębiec. M.

Wszystkie te cztery domy Zdanowiczów pochodzą z jednego — wynikłego z pokolenia książąt Dorszprungów udzielnie panujących na Litwie, później atoli rozrodzeni, dawnym zwyczajem przybrali sobie te przydomki i herby. Pierwiastkowy herb ich był Hipocentaurus.

Zdanowski, herbu Laryssa. Stanisław, komornik Zatorski i Oświęcimski, sprawował urząd komisarza w sprawie granic od Węgier r. 1678.

Zdanowski, herbu Pomian.

Zdowski, herbu Śreniawa. M.*

Zdrojewski, dziedziczył dawniej w Orszańskim. M.*

Zdrojowski, herbu Junosza.

Zdrowski, herbu Oksza.

Zdrowiecki Wawrzyniec, z województwą Ruskiego podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Zdanowski, herbu Jastrzębiec.

Zdzański, herbu Kornie. M.*

Zdzański, herbu Lubicz.

Zdzarowski, herbu Poraj.

Zdzarski, herbu Gozdawa, jednej dzielnicy z Grzeckiem.

Zdzenicki, herbu Korab. Trzech pisali się na elekcyi Augusta II.

Zdzenicki, herbu Pomian.

Zdzenicki, herbu Poraj. M.*

Zdziechowski, herbu Łodzka. M.*

Zdzieczek, herbu Jastrzębiec, jednej dzielnicy z Krassowskiem.

Zdziewoyski Grzegorz, doktor filozofii i teologii w akademii Krakowskiej w połowie XVII. wieku, swoim nakładem, sporządził kosztowną metrykę tejże akademii. M.*

Zdzitowiecki.

Opis herbu.

W tarczy jest Nałęcz u góry zawieszony, między którego obiema końcami wystaje krzyż, w pośrodku zaś Nałęcz gwiazda. a na helmie w koronie trzy pióra strusie. — Tym herbem pieczętuje się dom Zdzitowieckich, niegdy w województwie Brzesciańskim, gdzie też trzech podpisał elekcyę Jana Kazimierza.

Zdzitowiecki, herbu Śreniawa. Zdzitowiec z tą odmianą, że na prawym boku strzały jest krzyż jakby doń przypięty, a na helmie trzy pióra strusie. Ludwik, głosował na elekcyi Władysława IV.

Zdzychowski, herbu Kościeszka, jednej dzielnicy z Praweckiem.

Zdzychowski, herbu Łodzka. Piotr i Szymon podpisał elekcyę Jana III.

Zebrowski, herbu Jasińczyk. Szczęsny, astronom i teolog akademii Wileńskiej za Zygmunta III., wydał drukiem kilka dzieł uczonych. Jakób. przetłumaczył Owidiusza Przeobrażenia. Jerzy Mikołaj, pisarz ziemski Lwowski, sędzia grodzki Hallicki, posłował na konwokacyę w r. 1696.

Zebrowski, herbu Wieniawa. M.*

Zebrzycki, niegdy w województwie Czarniechowskim.

Zebrzydowski, herbu Radwan, dom starożytny, z którego Gotard hetman wojsk książąt Mazowieckich, gromił szczęśliwie najezdniczą Litwę i Jadzwingów. Jędrzej, biskup Krakowski pamiętny z zapobiegliwości w wykorzenieniu błędów, dla gładkości wymowy wielce ceniony od Zygmunta I. i jego następcy; † 1560. Jędrzej, podcza-

szy Krakowski w wojnach Stefana Batorego na czele własnych hufców biorąc czynny udział, walczył mężnie z nieprzyjaciłmi kraju. Kasper, wojewoda Kaliski podobnie męż rycerskiej chwały pełny. Mikołaj, wojewoda Krakowski, fundator Kalwarii pod Krakowem i wielu szpitalów, pamiętny ze wznieczonego rokосу przeciw Zygmuntovi III. podjętego niejako w obronie praw i swobód ojczystych; † 1620. Michał, wojewoda Krakowski, dał niezbite dowody mężstwa swego w bitwie pod Kumejkami i indziej; † 1667. Bartłomiej, nowicyatowi Krakowskiemu przekazał fundusz jedenaście tysięcy złp. Józef, kanonik Krakowski napisał i wydał dziełko opiewające o bohaterskich Polaków cnotach.

Zeceleraty, herbu Kotwicz. M.*

Zedłowski, podpisał z Żmudzkiego elekcyą Jana Kazimierza. M.*

Zegartowski, herbu Topór.

Zegliki Arnold, kapłan zgromadzenia księży Pijarów, biegły w prawie i dziejach ojczystych, na budowę biblioteki w Warszawie łożył cały dochód z sprzedaży książek przez siebie wydanych; spędziwszy wiek użytecznie, przeniósł się do wieczności w Podoleńcu r. 1766. M.

Zegocki, herbu Jasięńczyk M.*

Zegocki, herbu Jastrzębiec. Jan w prawie ojczystem i w historii wielce biegły, zmierzwszy sobie życie publiczne wstąpił do zakonu Jezuitów, w którym 32 lat przykładowie pracując, przesłał żyć w Jarosławiu r. 1631. Marcin, kasztelan Przemycki dla gładkości wymowy i niepospolitej roztropności od rycerstwa wybierany po dwakroć posłem na sejmy, piastował godnie wszystkie mu poruczone urzędy; † 1634. Krzysztof, syn jego, wojewoda Inowrocławski, wstawiony z zwycięstw nad Szwedami w wielu bitwach, po zgonie żony swojej stan duchowny obrawszy, został biskupem Chełmskim. Wydał drukiem kilka kazań i mów pogrzebowych; † 1672. Piotr, starosta Kościański bronił

wytrwale zamek w Kościanie przeciw natarczywości Szwedzkiej.

Zegota, herbu Kietlicz.

Zegota, herbu Topór. Maksymilian, podpisał elekcyę Augusta II.

Zelazo, herbu Jezierza. Wojciech głosował na elekcyę Jana III.

Zelazo, herbu Rawicz.

Zelazkowski Szymon, podpisał elekcyą Jana III.

Zelazowski Stanisław, poeta łaciński w drugiej połowie XVII. wieku. Piotr, poległ w bitwie pod Żołninem na Ukrainie r. 1638. M.

Zelecheński, herbu Jelita.

Zelechowski, herbu Ciołek. Stanisław, wstawił się mężtwem w wyprawie Wołoskiej pod wodzą Mieleckiego. Benedykt, kanonik Zamojski wydał prawo saskie r. 1643.

Zelęcki, herbu Doliwa. Marcyan, wstawił się dzielnością w walce pod Połockiem.

Zelęcki, herbu Trach, jednej dzielnicy z Gnińskimi. Stefan, mąż rycerski dał dowody mężstwa w bojach na Węgrzech i na Wołoszczyźnie. Zygmunt, kasztelan Międzyrzecki gorliwością o utrzymanie wiary katolickiej wstawiony, zasiadając jako deputat na trybunale koronnym, przestrzegał surowo sprawiedliwości sędziów. Jan, łowczy koronny poległ pod Chocimem r. 1673.

Zeleński, herbu Prawdzic.

Zelcki Samuel, fundował w Łągownikach dobrach swoich w województwie Łęczyckiem konwent Franciszkanów.

Zeliborski, herbu Sas. Arseni, władca Lwowski, pasterz rzadkiej dobroci serca, podczas oblężenia miasta Lwowa w r. 1654 przez Kozaków, perswazyą nakłonił Bohdana Chmielnickiego do łagodniejszych kroków przeciw mieszkańcom uciśnionego miasta. Jego następcą był Atanazy Zeliborski.

Adam, posłował w ziemi Przemyskiej na sejm r. 1662, a z tamąd na trybunał fiskalny.

Zeligowski, herbu Bełina. Jakób, rotmistrz Inflantski w wojnie ze Szwedami dał dowody rzadkiej odwagi, gdzie też nieprzyjaciół w wielu miejscach poraził.

Zelinger, porucznik rajtarski dla okazanego mężstwa nobilitowany r. 1662.

Zeliński, herbu Ciołek. M.*

Zeliński, herbu Piława. Jeden z tego domu zasłużony z czynów wojennych, konstytucją z r. 1662 otrzymał wójtostwo Krzeczonowskie. Józef, podpisał elekcyę Augusta II.

Zellszewski, jednej dzielnicy z Żulińskimi.

Zelski, herbu Ogończyk jednej dzielnicy z Działyńskimi. Feliks i Wincenty, kasztelanowie Dobrzyńscy, zasłużyli się ojczyźnie czynami wojennymi.

Zelski albo **Zeliński**, herbu Dąb z tą odmianą, że dąb u góry ścięty i bez żadnego liścia, ma po obóch stronach po dwie żółędzie, a na hełmie nad koroną dwie trąby myśliwe; dóm niegdy w Prusiech oderwaniem ziemi Pruskiej od Krzyżaków dobrze zasłużony. Stanisław, biskup Chełmiński pasterz przykładny i wielkiej świętobliwości, uważający dotrzymanie słowa za najpierwszą cnotę; † 1571.

Zelkowski, herbu Dąbrowa. Stefan, podpisał konfederacyę Sandomierską.

Zembocki, herbu Rogala. Jan, łowczy Mściłowski, z mocy sejmu r. 1690 urządował w rozgraniczeniu Litwy od Moskwy.

Zembocki, herbu Radwan.

Zembocki, herbu Słepowron.

Zembocki, herbu Strzemię. Małgorzata, pod niebytność męża swego Mikołaja, który z Bolesławem Śmiałym królem polskim w Kijowie bawił, by uniknąć

swawoli rozhukanej młodzieży, zamknęła się na wieży zamku Zembocina, gdzie dotrwała aż do powrotu męża z tej wyprawy. Stanisław, fundował kościół św. Jakuba w Krakowie r. 1462.

Zembowski, herbu Trzaska. Jan, nabył sławy w ekspedycyi do Inflant.

Zembrzusi dziedziczył pierwotnie w ziemi Nurskiej.

Zemla, herbu Topor niegdy na Litwie.

Zenlinger, nobilitowany r. 1775. M.*

Zengoński, herbu Pobóg. M.*

Zengwinski, herbu Pobóg.

Zenowicz Jan, profesor wymowy w akademii Wileńskiej, wydał ody łacińskie, poświęcone Władysławowi IV. królowi. Mikołaj, kasztelan Połocki, w wojnie z Turkami na Wołoszczyźnie poległ na polu sławy r. 1621. M.

Zeregiewicz, rodem Ormianin, otrzymał potwierdzenie szlachectwa r. 1812. M.

Zerkowski, niegdy na Litwie.

Zernicki, herbu Drya, w Wielkiej Polsce.

Zernicki, herbu Rogala. Jan, rotmistrz chorągwi usarskiej, walczył zaszczytnie z Moskwą za panowania Władysława IV.

Zernicki, herbu Szeligaw Sieradzkim.

Zernowski, herbu Jastrzębiec.

Zeromski, herbu Gryf. M.*

Zeromski, herbu Godziemba. M.*

Zeromski, herbu Korab. M.*

Zeromski, herbu Jelita. Kazimierz, stolnik Wileński, w wojnie z Moskwą porucznikował z chwałą pod usarską chorągwią hetmana Gąsiewskiego; postąpiwszy na regimentarstwo, odniósł świetne zwycięstwo pod Kuliszkami. Życie zakończył smutnie, zabity bowiem w Duhnie od związkowych r. 1662.

Zeromski, herbu Nowina. Trzech z tego domu: Marcin, Augustyn i Tomasz zasłużyli się ojczyźnie z czynów wojennych.

Zeromski, herbu Pobóg. Wawrzyniec, podczas pamiętnego głodu wr. 1562, gdy gwałtowne deszcze wszystkie zboża pozalewały, otworzywszy swoje spichlerze rozdał bezinteresownie li dla miłości bliźniego wszystkie zapasy pomiędzy lud wygłodzony, czem wielu od śmierci głodowej uratował. Piotr, używany od Zygmunta III. do różnych ważnych poselstw do postronnych mocarstw, wywiązał się zaszczytnie z poręczonych mu interesów.

Zerosławski, herbu Pomian. Jakób, w porażce naszych pod Sokalem dostawszy się w niewolę i do Turcyi uprowadzony, tamże zginął. Siedmiu synów jego zasłużyli się czynami wojennymi.

Zerwikaptur, także Koziągłowy zwany.

Opis herbu.

W tarczy pola pło-
wego są trzy kozie
głowy jedna po nad
drugą w prawą stro-
nę obrócone, a na
hełmie pięć piór stru-
sich. Okazją nadania
tego herbu miała być
waleczność jednego
z przodków domu te-
go, który ścinając się
z nieprzyjaciółmi, je-

dnym zamachem trzem razem głowy uciął, na którą to pamiątkę tym herbem został udarowany. Pieczętują się nim: Cieszkowski i Koziągłowski.

Zerzyński, herbu Janina.

Zerzyński, herbu Kościeszka. M.*

Zesteliński, herbu Sas.

Zetynian, herbu Guczy.

Zewelo Adam, podpisał ze Żmudzkiego elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Zeybersdorf, herbu Santowski. M.*

Zeydel Michał, nobilit. r. 1790. M.*

Zeyma, dziedziczył niegdys na Litwie.

Zgarski, dawniej w Sandomirskim. M.*

Zgazdziński, herbu Pobóg. Szlachectwo domu tego wykazuje ekstrakt urzędowy wyjęty z aktów księstwa Zatorskiego i Oświęcimskiego (Fasc. 51 str. 127), gdzie rada, dygnitarze i całe rycerstwo tego księstwa na zjeździe odbytym w Zatorze d. 28. sierpnia 1766 r. zeznają, iż urodzony Michał, syn s. p. Jakóba Zgazdzińskiego rotmistrza J.K.M. po różnych sejmach *cum libero veto* razem z nimi głosował. Na podstawie tego i przedłożonego stwierdzenia sądu ziemskiego w Pilźnie r. 1782, gdzie legitymacya Zgazdzińskich w metrykach szlachty (Tom XIX. str. 435) była wciągnięta, wpisani zostali do metryk szlachty królestwa Galicyi i Łodomerji (Tom XXIV. str. 150.). Jakób, rotmistrz wojsk polskich dziedziczył w Zasolu w powyższem księstwie Zatorskiem; tego potomkowie z Ziarębianki przenieśli się do Nieczatowa a ztamąd na Ruś, gdzie dotąd są w posiadaniu dóbr ziemskich. M.

Zgierski, herbu Dąbnowa. Mikołaj, biskup Smoleński a potem Żmudzki mąż znamienitej nauki i wielkiej ludzkości, podczas morowego powietrza zagrzewał duchowieństwo ku niesieniu pomocy nieszczęśliwym. † 1714.

Zgierski, herbu Nieczuja. Wojciech, podpisał elekcyę Jana III.

Zgleczewski Stanisław i Marcin, podpisali z Podlaskiego elekcyę Jana III.

Zgleczyński, dziedziczył w Lubelskim. M.*

Zgliniecki, herbu Prus II., jednej dzielnicy z Radomskiem;

Zgliński, herbu Kuszaba.

Zgłowiczyński Bogusław, piastował urząd podskarbiego Litewskiego.

Zgorski, herbu Kotwicz.

Zgorski, herbu Łodzka. M.*

Zgorzeński, herbu Krzywda. Paweł, towarzysz z chorągwi Kozackiej, w bitwie pod Żołninem w r. 1628 odniósł ciężkie rany. M.*

Zgraja.**Opis herbu.**

W tarczy pola białego ma być tarcza stalowa wojenna formy owalnej. Herb ten nadany został pewnemu kawalerowi Zgraja nazwanemu a to jeszcze przed rokiem 1400; przedtem pisał się z Kunraczyc z których jeden walczył zaszczytnie w bitwie pod Keronowem. Tym herbem pieczętuje się także dom Gniewskich.

Zlabka Stefan, podpisał elekcyę króla Władysława IV.

Zielechnicki, niegdy w wojew. Inowrocławskim.

Zielecki, herbu Doliwa. M.*

Zieleniecki Jędrzej, nobil. r. 1673.

Zieleniewski, sławiony z nauk w zakonie Jezuitów i Pijarów.

Zieleński, herbu Brochwicz II.

Zieleński, herbu Grzymała. M.*

Zieleński, herbu Prus III. Michał, za położone zasługi wojenne konstytucyą z r. 1661 zapisany w komput rycerstwa polskiego, otrzymał nadto pewne dobra prawem lennem.

Zieleznicki Aleksander, podpisał z Płockiego elekcyę Jana III.

Zieliński, herbu Ciołek, dom starożytny w Polsce, z którego Tomasz pułkownikował pod wodzą Bolesława Chrobrego, syn zaś jego Paweł za Bolesława Śmiałego. Jakób, podczaszy Bractawski, jeździł w legacji do Turcyi, gdzie zawarł umowę pokoju r. 1634. — Władysław, dowodził własną rolę przy odsieczy Wiednia. Jan, wierny sprawie Stanisława Leszczyńskiego, dzielił

jego trudy i tułactwo we Francyi, gdzie też życie zakończył. M.

Zieliński, herbu Doliwa. M.*

Zieliński, herbu Prus. M.*

Zieliński, herbu Jelita. Tomasz, mąż rzadkiej świętobliwości i wielkiej dobroczynności. Sam wiele bogoboyny, zachęcał i swoich domowników do cnoty; prowadząc ich codziennie na modlitwę. Z drugiej strony sypał pomiędzy ubogich hojne dary, przyczem niezapominał o sierotach i opuszczonych wdowach, które chętnie brał pod swoją opiekę. Zakończył życie w r. 1583 w 36 wieku swego.

Zieliński, herbu Świnka. Grzegorz, wojewoda Płocki, podpisał elekcyę Zygmunta III. Konstanty, arcybiskup Lwowski przychylny sprawie króla Stanisława Leszczyńskiego, sprowadzony do Warszawy koronował go w niebytności prymasa, zaco wzięty przez rosyjskiego generała Renne w niewolę i zaprowadzony do Moskwy, tamże życie zakończył r. 1709.

Zieliński Fedor, paroch gr. k. w Stepanowcach na Ukrainie, podpisał z innymi duchownymi manifest wniesiony do grody Kijowskiego d. 22. grudnia 1768 przeciw przesładowaniom Gonty. M.

Zielonaeki, herbu Dąbrowa. M.*

Zielonacki, herbu Podkowa.

Zielonka, herbu Jastrzębiec z tą odmianą, że jastrząb będący na hełmie powinien mieć pierścień w dziobie. Jan, mąż wojenny konstytucyą z r. 1662 otrzymał za położone zasługi wojenne dożywocie na wójtostwie Koroszyńskim.

Zielski, podpisał z Podlaskiego elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Ziemacki, herbu Rawicz.

Ziemblicki, herbu Półkozic.

Ziemecki, herbu Nieczuja.

Ziemecki, herbu Sulima. M.*

Ziemiecki Wojciech, proboszcz Tarnowski, kanonik Krakowski, mąż swoich czasów w prawie biegły; † 1663.

Zienkowiec albo **Zienkiewicz** z przydomkiem Cichiński (od dóbr dziedzicznych) herbu Siestrzeniec. Teodor, posłował od senatu Litewskiego do Moskwy r. 1572, upominając się dochowania zawartego pokoju. Stanisław, wspomniany zaszczytnie z wojen Moskiewskich. Michał Jan, biskup Wileński pasterz zacny i poważany, przetrwał na tem biskupstwie lat 44; † 1762.

Zienowicz.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego jest pół pierścienia barkiem do góry położonego, na nim krzyż kawalerski, nad hełmem w koronie zaś Slepowron z pierścieniem w dzióbku w prawą stronę niby wlatujący. Początek tego herbu wywodzą z Serbii, gdzie jeden z mężnych Serbów podczas najazdu Tureckiego oswobodziwszy córkę księcia zabraną w niewolę, z ręką księżniczki nabył oraz ten klejnot. Jeden z potomków jego przyszedłszy do Litwy, tamże osiadł i familią Zienowiczów rozplenił, od Zenona bowiem syna jego Zienowiczami nazwani. Jerzy, kasztelan Smoleński i Połocki prowadził uporną walkę z Moskwą, którą znosił szczęśliwie w wielu miejscach. Krzysztof, wojewoda Brześciński, zasłużony radą i orężem; pod Wielkołukami poprzedzając wojsko królewskie z swemi ludźmi, uderzył na nieprzyjaciela i spędził go z pola. Bogusław, kasztelan Połocki wstąpił się z odwagi w wojnach Moskiewskiej, Inflantskiej i Tureckiej; pod Chocimem naręście dosłyszawszy, że Chodkiewicza hetmana Turcy w około otoczyli, chcąc go oswobodzić,

pospieszył z swoją chorągwią na odsiecz, jakoż zważywszy się z przeważnemi siłami nieprzyjaciół, długo się z nimi rąbał i siła ich trupem położył, gdy jednak konia pod nim ubito i szyszak z głowy strącono, końmi strącony i 20tą ranami zwałony, na pół umarły do obozu zaniesiony, dnia trzeciego duszę Bogu oddał. Stanisław, podkomorzy Wilkomirski podpisał *Pacta conventa* króla Michała. Jerzy, starosta Opeski sławny pułkownik zginął od zadanej mu trucizny.

Zimorowicz Szymon, Ormianin rodem ze Lwowa; prace jego poetyczne znakomitej wartości wydano po zgonie jego r. 1629 po kilka razy. Umarł w Krakowie w 25 roku życia swego. Józef Bartłomiej, brat Szymona zajmował się gorliwie sprawami miasta Lwowa, którego był radcą a następnie burmistrzem. W pamiętnym oblężeniu Lwowa r. 1672 roztropnością swoją, i mężstwem uratował to miasto. Pozostawił po sobie dzieła po polsku i po łacinie pisane, z pomiędzy których są najcelniejsze: *Sielanki* i *historja miasta Lwowa*; † 1677. M.

Zimoszareki, herbu Trzaska. Pionier sławiony astronom za czasów Zygmunta Augusta.

Ziniewicz Grzegorz, paroch gr. k. w Borczanach na Ukrainie, ścigany od zroskoszowanego Kozactwa Żelezniaka, zaniósł z innemi manifest do grodu Kijowskiego r. 1768. M.

Ziołkowski, herbu Korczak.

Ziomkowski Jan, nobilit. r. 1790. M.*

Zkrzyżluk, herbu Kozika. M.*

Złoba, dziedziczył w ziemi Chełmskiej. M.*

Złobliński Bertold, Karmelita obdarzony talentem poetyckim, pisał liczne hymny i pieśni religijne, do których komponował razem i muzykę. Przestał żyć w Rozdole r. 1769. M.

Złobnicki, herbu Poraj.

Złociszewski, herbu Ostoja. M.*

Złocki, herbu Szeliga.

Złoczowski, herbu Grabie. Stefan, chorąży Halicki z polecenia sejmu r. 1661 urzędował w rozgraniczeniu kraju od Węgier.

Złotarzewski, nobilitowany w roku 1659. M.*

Złota wolność.

Opis herbu.

Okólski opisuje ten herb następującym kształtem: dwa węże skręcone w postaci liczby 8, a między ich głowami wystaje krzyż biały. Niegdy widziano ów herb na bramie zamku Brzeżańskiego; snać że któryś z Sieniawskich był z domem

tego herbu spowinowacony. Na Szlążku pieczętują się nim dotąd niektóre familie, jednak z tą podmianą, że węże okręcają się około laski, a pole tarczy jest szafirowe.

Złotkowski, herbu Topor. Gabryel, kasztelan Krzywiński; cnoty i czyny jego zachował grobowiec w Lendzie, podając go potomności jako przykładnego senatora; † 1574.

Złotnicki, herbu Nowina, jednej dzielnicy z Mielżyńskimi. Adam, walczył zaszczytnie pod wodzą Czerneckiego. Karol Ostafiej chorąży ussarski; syn jego podobnie pod Wiedniem, a Jerzy, we wszystkich wojnach za Jana Kazimierza. Mikołaj, cześnik koronny wstawiony mężstwem w bitwach pod Chocimem, Wiedniem, Parkanami i Strzygoniem. Pod Podhajcami, będąc jeszcze porucznikiem chorągwi pancерnej, jako zakładnik zawarł z Hanem Tatarskim umowę pokoju.

Złotopolski, herbu Nałęcz. Abraham, wstawiony mężstwem w bitwach pod

Tom III. Nr. 29.

Oryninem, Cecorą i Chocimem; † 1632. Adam, sędzia wojskowy za buławy hetmana Żółkiewskiego, chwalony z czynów wojennych.

Złotoliński, dziedziczył na Wołyniu.

Złotogoleńczyk.

Opis herbu.

W tarczy jest goleń złota zbrojna aż po stopę z ostrogą, kolanem niby w ziemię bijąca, a na hełmie w koronie trzy pióra strusie. Do tego herbu podciąga kronikarz Bielski, Bognę matkę ś. Stanisława biskupa, i Swentosława kaszte-

lana Krakowskiego za czasów Leszka Białego. Także Wolsey, niegdy w ziemi Sanockiej, szczytali się tym klejnotem.

Złotorowicz, nobilitowany r. 1658. M.*

Złotowodzki, herbu Cholewa.

Złoty, herbu Pielesz, dawniej na Litwie.

Złowodzki, herbu Cholewa.

Zmiącki, niegdy w wojew. Lubelskiem.

Zmigrodzki, herbu Wąż.

Zmigrodzki, herbu Śreniawa. M.*

Zmijewski, dziedziczył dawniej w ziemi Zakroczymskiej. M.*

Zmijowski, herbu Ślepowron.

Znajecki, w wojew. Malborskiem.

Znamirowski, herbu Rawicz. W aktach Sanockich zapisani w roku 1680: Jan, skarbnik i Andrzej rejent grodzki. Jan, rotmistrzował z powiatu Ostrowskiego r. 1697. — Są także Znamirowscy i herbu Gryf. M.

Zochowski, herbu Brodzie. Jan, kasztelan Wizki, w imieniu Rzeczypospolitej zaprzysiągł *Pacta Welawskie* w r. 1671. Cypryan, arcybiskup Połocki i metropolita całej Rusi ceniony z niepospolitych nauk, których pamiątkę pozostawił w niektórych pismach.

Dbali o dobro swego kleru, dokładał niemniej wszelkiej staranności o utrzymanie unii, dla czego też i Dissydenci nieśmieli za niego głowę podnosić. Na synodzie w Lublinie przez Jana III. zwołanym, czynił wszelkie zabiegi, aby różnowierców do jedności kościoła przeprowadzić. Niemniej był gorliwym w podniesieniu domów Bożych, które z dochodów metropolitalnych rad wszędzie dźwigał; † 1693.

Zmudzki.

Opis herbu.

Wtarczy pola krwawego ma być kusza napięta, według innych zaś łuk ze strzałą żelazcem do góry sterzącą. Tym herbem szczyli się dóm Zmudzki niegdy w ziemi Chełmskiej, z których Jędrzej

wstawiony z mężstwa w wojnach za Stefana Batorego; podczas bezkrólestwa bronił odwrotnie Krakowa przeciw Maksymilianowi, później zaś na Multanach; † 1602. Mikołaj, Jezuita, napisał historję oblężenia Zbarzkiego.

Zodejko, herbu Mogiła, niegdy na Litwie, od którego wyszły domy Bilewiczów, Bogdanowiczów, Andruszkiewiczów, Stankiewiczów, Dawgirdów i Monstwilów.

Zołędz, herbu Dąb, dóm mający swoje pochodzenie z Czech, przybył do Polski za panowania Zygmunta I.

Zołędz, herbu Syrokomla na Rusi.

Zołęciński albo **Zołęczyński**, herbu Lubicz. Jerzy, starosta Żydaczowski, w wojnach Stefana Batorego sławiony z odwagi.

Zołęciński, herbu Lubicz. M.*

Zołędziowski Henryk, Dominikan, przeor w Żółkwi mowca zawołany i kaznodzieja. M..

Zołędkowski, herbu Nałęcz.

Zołękowski, herbu Rawicz.

Żółkiewski, herbu Bończa. Bernard; Jezuita, teologii i filozofii nauczyciel, zakończył pracowite życie w Stanisławowie r. 1719. M.

Żółkiewski, herbu Lubicz. Mikołaj, wojewoda Belzki sławny z bojów z Tatarami, których zgromił w wielu potyczkach. Synowie jego Mikołaj i Stanisław wstawili się w wielu potrzebach, mianowicie pod Sokolą, gdzie wystąpił od hetmana Mieleckiego, z małą garstką ludzi powstrzymali walecznie, całą potęgę nieprzyjacielską. Stanisław, wojewoda Ruski, mąż wielu wybornymi przymiotami obdarzony, podpisał unję Litwy z Koroną, zaś do zaspokojenia wzburzonych w czasie bezkrólestwa umysłów, wiele się przyczynił. Po zgonie w r. 1586, złożony został do grobu w katedrze Lwowskiej, gdzie też widzieć jego nagrobek. Stanisław, hetman wielki koronny, jeden z największych bohaterów polskich, zacząwszy służyć od prostego żołnierza, walecznością i nieporównanem mężstwem dobił się najwyższej tej godności. Jako wódz doświadczony odniósł też świetne zwycięstwa pod Rewlem, Weissensteinem, Kluszyńcem i indziej, aż klęska pod Cecorą r. 1620 położyła kres jego czynom. Wyprawiany z szczupłymi siłami na Wołoszczyznę, napadnięty od nieprzejrzanych tłumów Tureckich i Tatarskich przez ośm dni wśród niedostatku ustępował przed nastawiającymi wrogami, aż stanąwszy nad Dniestrem, gdy na widok granic swoich wielu obóz wczesnie opuściło, obskoczony od nieprzyjaciół, po zaciętej walce poległ z chwałą narodu, ubiwszy wprzód konia pod sobą i rzucając się zapamiętale na rozjuszony tłuszcze barbarzyństwa. Uciętą głowę zawieziono w tryumfie do Carogrodu, gdzie później wykupiona, w Żółkwi w grobie przodków z resztą zwłok jego złożoną została. Jan, starosta Rubieszowski, w tejże samej walce ścinając się serdecznie przy boku ojca swego z Turkami i ciężko ranny, dostał się do niewoli, z której wyszedł skaleczony na nogę. Umierając w Żółkwi r. 1623, zapisał kollegiacie fundusz

na utrzymanie misyonarz. Łukasz, wojewoda Bractawski, dzielił podobne losy; wyszedłszy z niewoli walczył zaszczytnie z Szwedami. W Perejestawiu fundował klasztor Jezuitów; † 1636. (Za wykupienie z niewoli tych dwóch Żółkiewskich i odebranie zwłok hetmana, zapłacono Turcji przeszło 3 miliony złp., do których zebrania robiono składkę w kraju i w Żółkwi pozwolono bić monetę.) Krzysztof, uczestniczył z chwałą w wojnach Tureckich, Tatarskich i Kozackich; † 1640. Jan, poległ w bitwie pod Kumejkami. Stanisław, w boju z Tatarami pochwycony i ścięty z rozkazu Kantemira. — Antoni, biskup gr. kat. Piński pokrowny matki króla Jana Sobieskiego z domu Żółkiewskiej, po odbyciu nauk w Wilnie i Rzymie, w młodym wieku wypromowany na godność biskupią, umarł w Chrapowie r. 1702, mając dopiero lat 35, a biskupstwa około sześciu. M.

Żółkiewskich nazwa przeszła i na insze domy, a to z tej okazji: Czterdziestu włościanów odznaczywszy się walecznością w bitwie pod Kluszynem, z polecenia hetmana od sejmu szlachectwem obdarzeni z dodaniem imienia Żółkiewskich, pieczętujących się atoli nie Lubiczem, ale innemi herbami.

Żółkowski, herbu Jastrzębiec. Wojciech, chorąży ussarskiej chorągwi, zginął w walce z Turkami pod Chocimem r. 1621. Alojzy, jaśniał rzadkimi zdolnościami na scenie, nadto pomnożył literaturę dramatyczną 74 dziełami swego pióra. Nim został ojcem rodziny, najchętniej wszystkiem co tylko miał, dzielił się z nieszczęśliwemi, a co bardzo się zdarza rzadko, umierając w r. 1822, nie zostawił żadnego nieprzyjaciela. M.

Żółok, niegdy w Inflantach.

Żółtarzewski Wasył, pierw Żółtarzeńko kozak rejestrowy za hetmanstwa Wyhowskiego, nobilitowany konstytucją z r. 1659. M.

Żółtowski, herbu Ogończyk, pochodzi w prostej linii od książąt Mazowieckich, a od Żółtawa, wsi przez siebie w wojew. Płockiem założonej, przyjął tę nazwę. Jan Wojśław, dzielnością i biegłością w sztuce

wojennej wstąpił się w kraju i za granicą; † 1640.

Żołudź Bazyli, paroch Burkutowski na Ukrainie, podpisał manifest przeciw prześladowaniom unitów przez Gontę i Żeleznika. M.

Żołyński, niegdy w ziemi Chełmskiej. M.

Żółty, podpisał z Wileńskiego elekcyę Jana Kazimierza. M.*

Żoratyński, herbu Korczak. M.*

Żorawicki, herbu Godziemba.

Żorawek Jędrzej, rodem z Opatowa, w zakonie Benedyktynów jaśniał przykładnym życiem, jakoż od Kaliksta IV. papieża między błogosławionych został policzony. M.

Żorowiński, herbu Korczak na Rusi, jednej dzielnicy z Chodorowskiemi. ale od dóbr Żurawna tak nazwany. Jeden z tego domu zabrany na Bukowinie w niewolę i zapędzony do Turcyi, zginął w jassyrcze. Hrehory, poległ w bitwie z Tatarami pod Sokalem. Michał, pisarz Litewski przeniósłszy się do stanu duchownego, został władzą Łuckim. Stanisław, kasztelan Bełzki, podczas wojny Tureckiej przydany hetmanowi Chodkiewiczowi jako komisarz do rady, umówił ugodę pokoju z sultanem pod Chocimem r. 1621.

Żorawski, herbu Trzaska. Piotr, wstąpił się czynami wojennymi za panowania Stefana Batorego. Mikołaj, akademik Krakowski przełożył kilka prac na język grecki. Sebastyan, z Sandomirskiego, zabrany w jassyrc i zapędzony do Turcyi, po kilkudziesięciu latach przecierpianych więzów wykupiony z niewoli przez pielgrzymujących Trynitarzów, powrócił do ojczyzny w r. 1727. M.

Zorzewski, niegdy w powiecie Mozyrskim.

Zotta, dóm pochodzący z Mołdawii, gdzie przodkowie jego już w XVI. wieku znakomite piastowali dostojenstwa. Na starożytnych dokumentach wydanych w tymże stuleciu przez dywany książęce, podpisany jest na jednym, Zotta jako *Spartar* (miecznik), na drugim inny Zotta jako *Visternik* (skarbnik

koronny). Także w kronikach Mołdawskich Mi-rona i Mikołaja Kostina wyczytujemy Zottę jako *Pustelnika* (sekretarza spraw zagranicznych) w radzie księcia Arona przezwanego Srogim. Rząd austriacki przy objęciu Bukowiny zastał w tejże części kraju rumuńskiego Stefana Zottę w posiadaniu urzędu *Schatrara* (strażnika obozowego), któremu też Stany Galicyjskie dyplomem z d. 1. stycznia 1789 r. potwierdziły godność szlachecką, zwłaszcza że dóm Zottów posiadał niegdy w Mołdawii dobra dziedziczne Strojskie (dwie mile od Botuszan), których właściciel *Spartar* Zotta był zięciem panującego księcia Piotra. Potomkowie tegoż Zotty dziedziczą dzisiaj dobra ziemskie na Bukowinie i używają herbów po przodkach swoich — ci z dzielnicy na Kisielowie: tarczę okrągłą w pośrodku której daje się widzieć pochylony pień drzewa, na którym się gołąb z gałązką w dzióbku znajduje; z dzielnicy na Babinie: tarcza owalna przedzielona na poprzek, w której wyższej są trzy kule, z tych średnia większa, dwie po bokach mniejsze; w dolnej zaś drzewo palmowe, z którego korzenia po obu stronach wystają jakby wyrastające podobnie dwie kule. Od kogo i z jakiej okoliczności nadane zostały te herby, niewiadomo, zwłaszcza że na Mołdawii i na Wołoszczyźnie niebyło zwyczaju nadawania herbów, chyba w późniejszych czasach, gdzie familie rumuńskie otrzymywały takowe od królów polskich jako nagrodę za sprzyjanie Rzeczypospolitej. Z tychże Zottów jeden będąc protomedykiem na Mołdawii, założył w Jassach medyczno-naturalno-historyczne Towarzystwo, podał oraz pierwszą myśl do założenia biblioteki krajowej w Czerniowcach i pierwszą składkę do 1000 ztr. na ten cel od ziomków swoich przez subskrybcję do skutku przyprawił.

Pod. fam.

Zrebiecki, herbu Bończa.
Zrzelski, herbu Ogończyk.
Zrzobek, dziedziczył w Podlaskiem.
Zschernich Jan, nobilit. r. 1790. M.*
Zub Jan, podpisał z Wileńskiego elekcyę Jana Kazimierza. M.*
Zub Zdanowicz, herbu Jastrzębiec.

M.*

Zubczewski, herbu Prawdziec.
Zubek, herbu Paprzyca. M.*
Zubowicz, dzied. w Orszańskim. M.*
Zubrzycki, herbu Wieniawa.
Zuchorski, herbu Prus III.
Zuchowski, herbu Łabędź.
Zug, nobilitowany r. 1768. M.*
Żuk, herbu Słepowron. Franciszek, porucznik chorągwi ussarskiej, uczestniczył z chwałą w ekspedycjach r. 1567 i 1569.
Żukotyński, herbu Sas na Rusi, zkąd służył Paweł wojskowo w chorągwi ussarskiej hetmana Rzewuskiego r. 1724.
Żukowski, herbu Gryf, dóm starożytny, w r. 1399 bowiem Paweł w pamiętnej walce Witolda księcia Litewskiego z Tatarami nad Worskłą, zachęcał swoich do mężnego potykania się.
Żukowski, herbu Jastrzębiec. Jan z Bystrzycy Żukowski, fundował w Krakowie kościół miłosierdzia Boskiego r. 1543.
Żukowski, herbu Junosza. Stanisław, wstawił się odwagą w wojnie z Turkami na Węgrzech, gdzie podczas zdobywania twierdzy Szigeth aczkolwiek otoczony przez nieprzyjaciół, z szablą w ręku utorował sobie drogę do swoich.
Żukowski, herbu Prus III. pierwotnie w wojew. Płockiem. Z tego domu poległo trzech w wojnie z Krzyżakami. Walentyn, zginął w boju z Turkami. Tomasz, dostał się w niewolę Moskiewską, w której lat siedm przetrwał. Wojciech, poległ pod Cecorą. Kasper, przetrwawszy niemal całe życie na wojnach, w podeszłej starości zabity od pładujących Tatarów. Piotr, poległ pod Smoleńskiem. Wojciech, podsekdek ziemski Sandomierski, biegły w prawie ojcystem, fundował Missyonarzów przy kościele w Sandomierzu, którym jako też i miejscowemu szpitalowi dochody naznaczył.
Żulicki, herbu Janina.
Żuliński, herbu Ciołek.
Zupek, herbu Paprzyca.
Zurakowski, herbu Sas na Rusi,

gdzie piastował dawniej godności urzędowe. — Jan, przeznaczył fundusz 63.000 zlr. na stypendya dla młodzieży galicyjskiej. M.

Żukowski.

Opis herbu.

W tarczy pola czerwonego powinien być złoty księżyc rogami do góry obrócony, w którego pośrodku sterczy miecz ostrzem na dół utkwiony, po obu stronach rękojeści są gwiazdy, na hełmie zaś w koronie

pawi ogón, a na nim księżyc z mieczem tego samego kształtu, jak na tarczy. Żukowski Jan, starosta Jasieniecki, niegdy rotmistrz polspolitego ruszenia pruskiego, zachęcając ziemianów do obrony ojczyzny, zwykł był mawiać: „Nie mów, nie powinienem jechać za granicę; — broń ojczyzny, gdyś szlachcic, jak w oku żrenicę.“

Żukowski Szymon Feliks, profesor akademii Wileńskiej staraniem XX. Bazylianów wykształcony w naukach, został profesorem języka hebrajskiego, następnie uwolniony od professyi zakonnej, oddał się naukom starożytności, w którym przedmiocie wydał drukiem wiele dzieł szacownych; † 1834. M.

Żurawski Franciszek, kustosz Gnieźnieński r. 1681. — Jan, kanonik Płocki na szpital Sióstr Miłosierdzia tamże zapisał znaczne fundusze. M.

Żurowski, herbu Leliwa.

Żurowicki Marcin, lekarz nadworny kardynała Zbiegniewa, pierwszy z uczonych uczynił fundusz przy akademii Krakowskiej dla profesorów astrologii. M.

Żut, herbu Grzymała

Żuzelnicki, herbu Nieczuja. M.*

Żuzelski, herbu Płomieńczyk. M.*

Żwan, herbu Rawicz. — Jan, adjutant generała Pelletier, poległ przy odwołaniu armii Napoleona I. z pod Moskwy r. 1812. M.

Zwiartowski, herbu Przegonia. Aleksander, podpisał elekcyę Jana III.

Zwierkowski Walenty, żołnierz legii polskiej pod Napoleonem I., w kampanii hiszpańskiej w potyczce z Anglikami pod Serwinianos r. 1808 ratując swego dowódcę (hr. Żaluskiego), odniósł ciężką ranę, następnie pod Wagram powtórnie ranny, opuścił służbę wojskową; w r. 1830 atoli stanął na czele Krakusów w randze majora. Po nieszczęśliwej walce wyszedł do Francyi, gdzie zakończył życie w r. 1859. M.

Zwierz, herbu Topor. Kazimierz, sufragan Łucki biskup Ortozyeński *in part. inf.*, rozpoczął budowę seminarium Brzeskiego, podczas czego śmierć go r. 1681 zaskoczyła.

Zwierzchowski Zygmunt, podkomorzy Łomżyński. Jeden z tego domu hetmaniał Kozakom po Wiśniowieckim. M.

Zwierzowski, niegdy w Orszańskim.

Zwollński, w wojew. Kijowskiem. M.*

Zwolski, herbu Ogończyk.

Zychocki, herbu Drzewica. M.*

Zychliński, herbu Szeliga. Wojciech, kanonik Gnieźnieński, podkanclerzy koronny, fundował miasteczko Zychlin w wojew. Łęczyckiem. W młodym wieku biorąc udział w wyprawie Władysława Warneńczyka, pod Warną dostał się w niewolę. Piotr, podkomorzy Kaliski, podpisał *Pacta conventa* króla Michała. — Jan, poległ w bitwie pod Żołninem r. 1638. M.

Zyciński, herbu Zadora.

Zycki, herbu Drzewica. Jeden z tego domu poległ u boku hetmana Żółkiewskiego pod Cecorą. Jan, podczaszy Rzeczycki podpisał elekcyę Jana III.

Zyczewski, kapitan wojska cudzoziemskiego, poległ pod Chocimem r. 1621. M.

Zyczyński Jan, nobilitowany r. 1676.

Żydowicz, herbu Lubicz.

Żydowski, herbu Doliwa. Paweł, straciwszy syna jedynaka, zapisał całą fortunę swoją klasztorowi Karmelitów w Krakowie. Adam, fundował katedrę teologiczną i filozoficzną w szkołach Dominikańskich w Lublinie. Jędrzej Jan, sędzia grodzki Krakowski, fundował Reformatów w Kętach, zaś klasztorowi ś. Katarzyny w Krakowie legował 1000 złp. na dobrach Bączynie r. 1704.

Żydowski, herbu Natęcz.

Zygler, nobilitowany r. 1768. M.*

Zyganowoski, herbu Mogiła.

Zygmuntowicz, w pow. Upitskim.

Żylewicz, podpisał elekcyę Jana Kazimierza. M.* — **Atanazy**, Bazylian prowincyi Litewskiej osadzony w monasterze Połockim, niechęć odstąpić od unii, tamże zakończył życie r. 1837. M.

Żyliński, opat zakonu Bazylianów Litewskich, za wiarę poniósł śmierć męczeńską r. 1837, zmrożony zimą pod strumieniem wody. M.

Zylo Józef, nobilitowany r. 1790. M.*

Zymirski, generał, w bitwie pod Grochowem r. 1831 odniósł ranę śmiertelną. M.

Zynko, niegdy w Bractawskim.

Zyra, herbu Dębno. M.*

Żyrawski Dobieśław, był kasztelanem Przemyśkim przy końcu XV. wieku.

Zyrkiewicz, herbu Wąz. M.*

Żyrowski, marszałek skonfederowanego wojska Litewskiego, pragnąc go uspokoić i sprowadzić do posłuszeństwa, padł ofiarą swoich dobrych chęci; rozsiekany w r. 1662. M.

Żyrośław, herbu Pilawa. M.*

Żyrowiecki, herbu Łódzia. M.

Żyrowski, herbu Łzawa. M.*

Żyrowski, na Szlązku, gdzie ma własny herb (dwie podkowy barkami do siebie obrócone, a na hełmie jeleni wyskakujący).

Zyszkowski Bogumił, dla okazanego mężstwa w boju, nobilitowany r. 1662.

Żytkiewicz, herbu Jastrzębiec.

Żytowiecki, herbu Łódzia.

Żytynian, herbu Guczy. M.*

Zytyński, herbu Abdank.

Żywolt, niegdy w wojow: Połockiem.

Zyzani Wawrzyniec, protorej Lwowski w r. 1596, napisał gramatykę słowiańską, czem uutorował pierwszy drogę dalszym badaniom języka. tego. M.

Żyzniewski, herbu Białynia, dziedziżył dobra Otpienie w powiecie Pińskim, nadane mu za zasługi rycerskie za panowania Zygmunta Augusta. M.

Żyznowski, herbu Leszczyc, niegdy w ziemi Łomżyńskiej. Stanisław, nauczyciel przy akademii Krakowskiej, zostawił pamięć imienia swego w rymach i mowach wydanych.

Zyzemski.

Opis herbu.

W tarczy z mitrą książęcą powinien być lew stojący na tylnych łapach w prawą stronę obrócony, z językiem wywieszonym i ogonem dęgoty zadartym. Dóm Żyzemskich był powinowacony z kniaziami Kurpskimi. Piotr, rotmistrz królewski przetrwał długą niewolę u Kozaków.

